

אוסף גיליונות

מבית 'צוף' הוצאה לאור

פרשת חיי שרה | גיליון 155 | חשון תשפ"ח

עבד המלך

קוי הוד ושביבי זכרונות
מדמותו המרוממת
של האדם השלם משרידי דור דעה
מבעלי המוסר המיוחדים בדורינו
מרן המשגיח הגאון הצדיק
רבי **דוב יפה** זצוק"ל
לרגל יום השנה השלישי לסילוקו לגנזי מרומים
י"ט חשון תשע"ח

זכות

הלימוד

בקובץ

לעילוי נשמת

יששכר דב

ב"ר צבי

המלי ז"ל

כ חשוון תשכ"ז

השבוע ב"אוסף גיליונות"

נפשו גחלים תלהט | 11

ניצוצות ממשנתו של

הגאון הצדיק רבי ישראל אליהו וינשטרייב זצוק"ל

נחל אליהו | 25

משיעורי הגאון רבי אליהו דיסקין שליט"א

התבוננות בפרשיות התורה | 27

משיעורי הגאון רבי נתן רוטמן שליט"א
מידתו של יצחק אבינו (א) - יש שני להקימו

גיליון לנשים מבית אז נדברו-שלהבת | 65

יופי...

לקראת שבת | 85

לקט נבחר מתוך הגיליון הנפלא של "דרשו"

זמני כניסת ויציאת השבת

פרשת חיי שרה

ר"ת	יציאה	כניסה	
17:55	17:18	16:06	ירושלים
17:56	17:19	16:20	בני ברק
17:55	17:18	16:10	חיפה
17:55	17:19	16:14	מודיעין עילית
17:56	17:19	16:05	בית שמש

אוסף גיליונות

מבית 'צוף' הוצאה לאור

גיליונות נבחרים
בהלכה ובאגדה
וסביב פרשת השבוע

”ומצדיקי הרבים ככוכבים לעולם ועד”

’אוסף גיליונות’ מבית צוף הוצאה לאור מופץ באלפי עותקים

ניתן לפרסם מודעות ב’אוסף גיליונות’

לפרסום, נקודות הפצה, הוספת גיליונות, תרומות, חסויות והנצחות,
ניתן לפנות לטלפון 050-4102061 (בשעות בין הסדרים) או באמצעות דוא”ל.

ניתן לתרום וכן לשלם עבור קניית גיליונות

בעמדות ”נדרים פלוס” או ”קהילות” בחיפוש קופת ”אוסף גיליונות”

תרומה טלפונית בנדרים פלוס: 03-7630543 מס’ 1335

תרומה טלפונית בקהילות: 073-2757000 מס’ 9641

ניתן להצטרף לרשימת תפוצה לקבלת ’אוסף גיליונות’ ושאר גיליונות במייל
יש לשלוח בקשת הצטרפות לכתובת המייל של ה’אוסף’ ולפעול לפי ההנחיות

מערכת ’אוסף גיליונות’
9518479@gmail.com

ראש המערכת:

הרב נתן פלדמן שליט”א

חברי המערכת:

הרב צבי קנול שליט”א

הרב חיים וכסלר שליט”א

הרב משה הכהן שליט”א

הרב יוסף בן יהודה שליט”א

הרב עקיבא יוסף לוי שליט”א

הרב יוסף שלמה בייפוס שליט”א

הרב בנימין יודלביץ שליט”א

הרב אליעזר וייס שליט”א

מבית ’צוף’
הוצאה לאור

נתן פלדמן

אוסף גיליונות

מבית 'צוף' הוצאה לאור

עינינו גל | 41

מאמרי 'עין לא ראתה'

עומק הפשט | 45

דיוני הלכה אקטואליים

פניני הלכה | 49

מראשי ורבני החבורות בישיבת מיר

שמעתתא דקורונה | 54

מאת הרה"ג אריה לייב כהנמן שליט"א

יסודות אמונה בין בתרי הפרשה | 57

תובנותיו של הרה"ג מרדכי דוד נויגרשל שליט"א

אז נדברו | 59

מחשבות לבני הישיבות

גיליון לנשים מבית אז נדברו-שלהבת | 65

יופי...

תוספת שבת | 67

מעלת השבת וקדושתה

בירור הלכה | 69

בירורי הלכה אקטואליים מתוך הסוגיות והפוסקים

מים זכים | 73

משא ומתן ופילפול

בנידונים ערבים ונחמדים

הפרשה המחכימה | 75

לקחים מעשיים ואקטואליים מפרשת השבוע

עבד המלך | 79

קוי הוד ושבבי זכרונות מדמותו המרוממת

של האדם השלם משרידי דור דעה

מבעלי המוסר המיוחדים בדורינו

מין המשגיח הגאון הצדיק

רבי דוב יפה זצוק"ל

לרגל יום השנה השלישי לסילוקו לגנזי מרומים

י"ט חשון תשע"ח

שמונה בפרשה | 82

עלון לבני הנעורים

לעידוד העיון והבקיאות בפרשת השבוע

לקראת שבת | 85

לקט נבחר מתוך הגיליון הנפלא של "דרשו"

חישבתי דרכי | 7

נקודות אור במשנתו של

הגאון הגדול רבי משה שפירא זצ"ל

נפשו גחלים תלהט | 11

ניצוצות ממשנתו של

הגאון הצדיק רבי ישראל אליהו וינטרויב זצוק"ל

בנתיבות יצחק | 13

הגאון רבי יצחק זיסמן זצ"ל

שיעור חומש | 15

מאת הגאון הגדול רבי חיים פיינשטיין שליט"א

ראש ישיבת "עטרת שלמה"

שיעורי בינה | 17

שיעורים לפי סדר המצוות להרמב"ם

מפי הגאון רבי ישראל בונם שרייבר שליט"א

ראש ישיבת "נתיב הדעת"

מגיד דבריו ליעקב | 19

מאת הגאון רבי יעקב חיים סופר שליט"א

ראש ישיבת "כף החיים"

נחל אליהו | 25

משיעורי הגאון רבי אליהו דיסקין שליט"א

על פרשת השבוע ועניני דיומא

התבוננות בפרשיות התורה | 27

משיעורי הגאון רבי נתן רוטמן שליט"א

מתוקים מדבש | 31

נטפי לקח מפרשיות השבוע

מאת הגאון רבי יעקב ישראל הכהן בייפוס שליט"א

בעל מחבר "ילקוט לקח טוב"

עטרת השבת | 33

משיעורי הגאון רבי עקיבא מדלוב שליט"א

שיעורי קידוש

יעלת חן | 35

דברי חיזוק מהגה"צ רבי יצחק שמואל גמזו שליט"א

אב"ד חיפה

תמצית הש"ס | 37

תמצית דף היומי

לדעת | 40

מבחן בדף היומי

לאחר שרוב בתי המדרשות נפתחו, אנו משתדלים לחדש את מערך ההפצה הרגיל במידת האפשר

אך יתכן שלא נוכל להגיע לכל בתי הכנסת כבעבר

המעוניין לסייע ולהיות אחראי על הגיליונות במקומו ייצור קשר עם המערכת

ניתן להשיג את "אוסף גיליונות"

בימי חמישי בהיכלי התורה כדלהלן:

מודיעין עילית

ישיבת "מיר"
כולל "עטרת שלמה"
כולל "יששכר באהלך"
כולל "כתר תורה" (הרב אברמוב)
כולל "מגדל עוז" (הרב אתרוג)
בית הכנסת "בית תפילה"
בית הכנסת "אילת השחר"
בית הכנסת "חניכי הישיבות" רשב"י
בית הכנסת "אהל תורה" יהודה הנשיא
בית הכנסת "קהילת רבי עקיבא"
בית הכנסת "זכרון משה" קרית ספר
בית הכנסת "היכל יצחק" קרית ספר
בית הכנסת "בני הישיבות" גרין פארק
בית הכנסת "חזון דוד"
בית הכנסת "משובב נתיבות"
בית הכנסת "אהל אברהם" חפציבה
בית הכנסת "נאות הפסגה" המרכזי

נתיבות

בית המדרש "משכן התורה"
בית הכנסת "בית יצחק"

פתח תקוה

ישיבת "לומזא"
בית הכנסת "אבי עזרי"
בית הכנסת "אהל אברהם" גני הדר
בית הכנסת "הבעש"ט" גני הדר

ראשון לציון

ישיבת "עטרת שלמה" שדה חמד

רחובות

בית הכנסת "כולל בר שאול"

רכסים

בית המדרש "בית יצחק" גבעה ב'
בית הכנסת "שבת אחים" גבעה ב'

תל אביב

מלון דבורה רח' בן יהודה 87 קומה ב'
רחוב רבי ישראל מסלנט 15 (מכולת רחל)

תל ציון

בית כנסת החסידי

תפרח

ישיבת "תפרח"
בית הכנסת המרכזי "בית יוסף"

בת ים

רחוב ויצמן 36 (מכולת פיצהלך)

גבעת זאב החדשה

בית הכנסת "בית אליהו"
בית הכנסת "בני הישיבות"

זכרון יעקב

בית הכנסת "מסילת ישרים"

טלזסטון

בית הכנסת "קהילת בני תורה"

יסודות

בית הכנסת המרכזי

ירושלים

ישיבת "מיר"
ישיבת "חברון" גבעת מרדכי
ישיבת "יד אהרן"
ישיבת "אהבת שלום"
ישיבת "תורה אור"
ישיבת "הר"ן" - רמות ד'
בית הכנסת "מנחת שלמה" בית וגן
בית הכנסת "מנין אברכים" בית וגן
בית הכנסת "חניכי הישיבות" נוה יעקב
בית הכנסת "אהל יוסף" רמת שלמה
בית הכנסת "המרכזי" רמת שלמה
בית הכנסת "חזון איש" רמת שלמה
בית הכנסת "ערוך לנר" רמת שלמה
בית הכנסת "באר שמואל" רח' סורוצקין
בית הכנסת "חניכי הישיבות" זכרון יעקב
בית הכנסת "ברכת יוסף" גבעת שאול
בית הכנסת "משכן באב"ד" גבעת שאול
בית הכנסת "אמרי שפר" הר נוף
בית הכנסת "בוסטון" הר נוף
בית הכנסת "ויז'ניץ" הר נוף
בית הכנסת "קהילת בני תורה" הר נוף
בית הכנסת "שערי תבונה" רמות א'
בית הכנסת "משכן שרגא" רמות א'
בית הכנסת "זכרון אברהם" רמות ג'
בית הכנסת "צא"י" רמות ג'
בית הכנסת "שומרי החומת" רמות ד'
בית הכנסת "אהל יוסף" רמות פולין
בית הכנסת "בני הישיבות" סנה"מ
בית הכנסת "בני הישיבות" רמת אשכול
"גל פז" רח' מלכי ישראל

אלעד

בית הכנסת "מאור שרגא"
כולל "ישיבת הר"ן"
ישיבת "תורה בתפארתה"

אופקים

בית הכנסת "שיותי"

בית שמש

ישיבת "אור לישרים"
בית הכנסת "היכל אברהם" קריה
בית הכנסת "לב אליהו" רמה א'
בית הכנסת "חניכי הישיבות" רמה א'
בית הכנסת "משאת מרדכי" רמה א'
בית הכנסת "פני שמואל" רמה א'
בית הכנסת "אהבת תורה" רמה ג'
בית הכנסת "הכולל"

ביתר עילית

בית הכנסת "באר אברהם" גבעה A
בית הכנסת "ישיבת הר"ן" גבעה A

בני ברק

כולל "פוניבז"
כולל "חזון אי"ש"
כולל "בית הלל"
כולל שעל ידי "בית הכנסת הגדול"
ישיבת "אורחות תורה"
ישיבת "בית מדרש עליון"
ישיבת "תפארת ציון"
ישיבת "סלבודקא"
ישיבת "גאון יעקב"
בית הכנסת "יד אהרן" רמת אהרן
בית הכנסת "תפארת נחמן" כולל הרב קלאר
בית הכנסת "המרכזי" שיכון ה'
בית הכנסת "נחלת משה"
בית הכנסת "רמת אלחנן"
בית הכנסת "משכנות יעקב"
בית הכנסת "נאות יוסף"
בית הכנסת "בית אריה"
בית הכנסת "צא"י" נחלת סירוקה
בית הכנסת "לדרמן"
בית הכנסת "הליכות חיים"
בית הכנסת "דרכי איש"
בית הכנסת "צעירים" רח' האדמו"ר מצאנז
"גל פז" רחוב רבי עקיבא 88
רחוב סוקולוב 46 (מינימרקט ברכת השם)

חשבת דרכי

נקודות אור ע"פ משנת הגר"מ שפירא זצוק"ל

פרשת חיי שרה תשפ"א | גליון מס' 151

לעילוי נשמת האשה בלה בת ר' מנחם הלל לוי ע"ה

תפילות אבות תיקנום – עניינם של התפילות

זה הסוד בדברי חז"ל שהאבות קיימו את כל התורה כולה עד שלא ניתנה (קידושין פ"ב ע"א), כך זה התחיל, זו בחינת הבראשית של תורה. כאן מונח "לרבות תולדותיהן", ומכאן זה קיבלנו תורה.

הרמב"ם מביא את מעשה האבות, שהוא ההקדמה לתורה. במעשה האבות נמצאת בחינת הבראשית של הגילוי של תורה, והאבות הם הבראשית של כל מה שקרה לכלל ישראל. כל מה שיש לנו, כל מה שרכשנו וקיבלנו, כל מה שזכינו, הבראשית של כל זה, היא באבות.

שורש התפילה לחזור למציאות הראשונה

בדברי הרמב"ם נכלל עניין התפילות. כל אחד מהאבות הוסיף תפילה, וכלשון הרמב"ם "והוא התפלל שחרית", "והוסיף תפילה אחרת בפנות היום", "והתפלל ערבית", מבואר, כי בתוספת הזאת, בכל אחת מהתפילות, גם כאן מונח המהלך לקראת ההשלמה של התורה. זה היה המהלך, אשר בסוף הדרך הגיע ל"עד שבא משה רבינו ונשלמה תורה על ידו". היינו, משה רבינו נתן לנו את התורה על גבי מה שהאבות פעלו, ומה שהאבות פעלו, כולל את עצם מציאותם, את ההוספה במצוות שהם הוסיפו, מילה מעשר וגיד הנשה, אשר הן כבר מצוות ממצוות התורה, ואת התפילות שהם התפללו. כל זה הביא למשה רבינו שנשלמה תורה על ידו. היינו, כל אלו זה מעשה אבות, שהם הבראשית הכוללת גם את כל התורה כולה שניתנה לישראל.

המציאות הזאת שנקראת תפילה, העובדה שאדם הוא מתפלל, זה דבר שמונח בעצם טבעו של אדם. אדם בעצם מציאותו הוא 'מתפלל', וכפי שאומר רב בתחילת מסכת בבא קמא (ג' ע"ב) "מבעה זה אדם", האדם הוא מבקש.

העניין הוא כך. תפילה שייכת רק אצל מי שנברא במצב מסוים, שהוא נקודת המוצא שלו, ומציאותו מחייבת שיקחו ויורידו אותו מהמצב הזה, וישימו אותו במצב נמוך יותר. הדבר הזה מחייב תפילה בעצם, משום שהאדם חסר בעצם את אותו גובה, שהוא שורש היצירה שלו, ולקחו אותו ממנו, אולם מי שאין לו כל קשר למצב גבוה יותר ממצבו, הוא, לעולם לא יבקש זאת. הוא לא יתפלל על כך, משום שאין לו שום מושג בזה, נדמה לו שהמצב שבו הוא נמצא, זה המצב הטוב ביותר.

כי הנה, מי שיש לו את כל מה שצריך לא מתפלל, ומי שלא יודע מה חסר לו, אף הוא אינו מתפלל. אכן, המתפלל, הוא מי שיש לו את מה שיש לו, והוא יודע היטב וחסר שהמעלות היותר גבוהות, הדברים היותר עיקריים, נלקחו ממנו ואין לו אותם, וכשהוא חי את המצב הזה, אז הוא 'מתפלל' בעצם, זאת תפילה הבוקעת ועולה מעצם מציאותו.

תפילת האדם על הגשם נובעת מיצירתו על ידו

באמת, בדיוק בצורה כזאת התורה מגלה את שורש ענין התפילה, כאן נמצא שורש ענין התפילה.

על הפסוק "אלה תולדות השמים והארץ בהבראם ביום עשות ה' אלקים ארץ ושמים. וכל שיח השדה טרם יהיה בארץ וכל עשב השדה טרם יצמח. כי לא המטיר ה' אלקים על הארץ ואדם אין לעבוד את האדמה", מביא רש"י את דברי חז"ל, "ולמה כי לא המטיר ומה טעם לא המטיר לפי שאדם אין לעבוד את האדמה ואין מכיר בטובתן של גשמים וכשבא אדם וידע שהם צורך לעולם התפלל עליהם ויורדו וצמחו האילנות והדשאים".

כתוב כאן, שכדי שיצמחו האילנות והדשאים צריך תפילה של אדם, צריך שאדם יתפלל עליהם, ואז הם צומחים, וכשאין אדם מתפלל, לא יצמחו האילנות והדשאים, כפי שכתוב, "כי לא המטיר ה' אלקים על הארץ", משום שאין מי שיתפלל עליהם.

"ונשלמה תורה על ידו" המהלך התחיל באברהם

הרמב"ם בהלכות מלכים (פ"ט ה"א) מביא את המהלך שבו נתגלתה התורה, וכותב "על ששה דברים נצטוו אדם הראשון על ע"ז ועל ברכת השם ועל שפיכות דמים ועל גילוי עריות ועל הגזל ועל הדינים, אע"פ שכולן הן קבלה בידינו ממש רבינו והדעת נוטה להן מכלל דברי תורה יראה שעל אלו נצטוו, הוסיף לנה אבר מן החי שנאמר אך בשר בנפשו דמו לא תאכלו נמצאו שבע מצות, וכן היה הדבר בכל העולם עד אברהם, בא אברהם ונצטוו יתר על אלו במילה והוא התפלל שחרית ויצחק הפריש מעשר והוסיף תפלה אחרת לפנות היום ויעקב הוסיף גיד הנשה והתפלל ערבית, ובמצרים נצטוו עמרם במצות יתירות עד שבא משה רבינו ונשלמה תורה על ידו".

הנה, בעצם דברי הרמב"ם, "עד שבא משה רבינו ונשלמה תורה על ידו", קשה מאד לשמוע שהתורה שקיבלנו בהר סיני זה השלמה לששת המצוות שנצטוו אדם הראשון והמצוה הנוספת שנצטוו נח אחריו, אלא ודאי שכוונת הרמב"ם היא לא לאדם הראשון ולא לנח אלא מאברהם ואילך, וכך משמע גם בלשונו, שהוא מחלק זאת לשנים, כפי שכותב הרמב"ם "על ששה דברים נצטוו אדם הראשון כו', הוסיף לנה כו', נמצאו שבע מצוות, וכן היה הדבר בכל העולם עד אברהם", וכאן, משמע שמתחיל מהלך חדש, "בא אברהם ונצטוו יתר על אלו במילה והוא התפלל שחרית, ויצחק הפריש מעשר כו' ויעקב הוסיף כו' ובמצרים נצטוו עמרם במצוות יתירות עד שבא משה רבינו ונשלמה תורה על ידו".

והנה, המרחק מאדם לנח הוא אותו מרחק כמו מנח לאברהם, כאן עשרה דורות וכאן עשרה דורות, אכן, בתחילה כתוב ברמב"ם "הוסיף לנח", ואילו מנח לאברהם, הרמב"ם קוטע ואומר "וכן היה הדבר בכל העולם עד אברהם", וכאן, התחיל מהלך חדש, "בא אברהם ונצטוו יתר על אלו במילה והוא התפלל שחרית", היינו, שבעצם, המהלך של כל מה שקורה עד שבא משה רבינו ונשלמה תורה על ידו, התחיל מאברהם.

ההתחלה בבראשית מלמדת על מעשה אבות

רש"י בתחילת התורה מביא קושיא וז"ל "אמר רבי יצחק לא היה צריך להתחיל את התורה אלא מהחודש הזה לכם שהיא מצוה ראשונה שנצטוו בה ישראל ומה טעם פתח בבראשית", והתירוץ על כך הוא "משום כח מעשיו הגיד לעמו לתת להם נחלת גוים שאם יאמרו אומות העולם לישראל ליסטים אתם כו'", כאן, על פי המהלך שמתבאר בדברי הרמב"ם, שמשם רבינו השלים את התורה, אבל באמת התורה התחילה מאברהם, אנו מוצאים תשובה נוספת לכך.

דהנה, בדברי הרמב"ן [הנדפסים ברוב החומשים בתחילת ספר שמות] מתבאר, שעניינו של ספר בראשית כולל את האבות. המערכת הזאת הנקראת בראשית, היא מערכת שבה בורא העולם ברא את כל הבריאה, ויש בה את מה שנקרא בראשית של כלל ישראל, הנמצאת באבות. מעתה, כשם שמביא רש"י את דרשת חז"ל על הפסוק "בראשית ברא אלקים את השמים ואת הארץ", את השמים, לרבות תולדותיהם, ואת הארץ, לרבות תולדותיה, כלומר, שכל מה שיצא ונתגלה בעולם, כל זה מונח בבראשית, כך בדיוק, מעשה אבות סימן לבנים, וכל מה שקורה לכלל ישראל עד סוף כל הדורות מונח בבראשית. הבראשית של אברהם יצחק ויעקב, אף היא כוללת בתוכה לרבות תולדותיהם, הכל כבר מונח במעשה אבות, הכל כבר נגמר בעצם במעשה אבות.

עתה נבין למה פתחה התורה בבראשית, הפתיחה של בראשית באה ללמדנו, שבעצם גם המהלך של תורה, יש לו בראשית, במעשה אבות מונח גם את זה.

בהמשך כתוב "ואד יעלה מן הארץ והשקה את כל פני האדמה", ואמר על כך רש"י "ואד יעלה, לענין בריאתו של אדם העלה התהום והשקה עננים לשרות העפר ונברא אדם כו", היינו, אף על פי שלאחר שנברא האדם כבר לא יורד גשם כשאין אדם שמתפלל, כפי שנאמר "כי לא המטיר וגו' ואדם אין", אבל בריאת האדם עצמה, היתה על ידי גשמים שבאו בלי התפילה של האדם.

התורה מגלה לנו כאן, שהאדם נברא, מאחר שצריך את האדם לעבוד את האדמה, ובאמת, התפילה עצמה מצטרפת, ובלי התפילה לא יבוא מטר, "לא המטיר ה' אלקים", אבל לצורך בריאתו של אדם, בורא העולם כן המטיר, והמטר הזה הגיע בלי תפילה של אדם כמובן, המטר הזה הגיע מלמעלה, זה חייב היה להיות כך, אחר ש"ואדם אין לעבוד את האדמה", הרי עדיין אין אדם לעבוד את האדמה.

אכן, מובן, שזה לא רק מפני ההכרח, אלא שזה עיקר צורת הענין. האדם בשרשו, מיסודו, נברא עם המטר, עם אותו מטר, שפירושו, השפע השלם מלמעלה. ההשפעה של המים העליונים, שזה עיקר ענין המטר. עיקר ענין המטר הוא ההשפעה של כל ההשפעות מלמעלה, הן כולן מונחות במטר. כפי שמאריכה הגמרא במסכת תענית ברך שלם (דף ז') לבאר כמה גדול יום הגשמים. בגשמים בעצם, נמצאת כל ההשפעה שבורא העולם משפיע על הארץ. נמצא, כי בבריאת האדם עצמו בורא העולם השפיע עליו את כל השפע מלמעלה, ורק על ידי זה האדם יכול להתפלל על הגשמים, משום שהאדם יודע שעצם קיומו, עצם מציאותו, זאת השפעה מלמעלה של אותם גשמים, וכשהאדם רואה את עצמו באופן שהוא נמצא בלי ההשפעה הזאת, הוא מתפלל עליה. האדם מתפלל עליה רק משום שההשפעה הזאת מלמעלה נמצאת בעצם מציאותו.

"מי יתנני כירחי קדם" מכחם האדם נברא מתפלל

איתא בנדה (ל' ע"ב) "דרש רבי שמלאי, למה הולד דומה במעי אמו כו', ואוכל ממה שאמו אוכלת ושותה ממה שאמו שותה", אין לו שום דאגה, יש לו את כל מה שהוא צריך, "ונר דלוק לו על ראשו וצופה ומביט מסוף העולם ועד סופו כו'", "ומלמדין אותו כל התורה כולה", לא חסר לו דבר, "ואין לך ימים שאדם שרוי בטובה יותר מאותן הימים שנאמר מי יתנני כירחי קדם, ואיזהו ימים שיש בהם ירחים ואין בהם שנים הוי אומר אלו ירחי לידה", היינו, הגמרא אומרת שלזמן הזה איוב מתגעגע, והוא מתפלל ואומר, "מי יתנני כירחי קדם כימי אלוה ישמרני" (איוב כ"ט ב').

הנה, כידוע, האדם נברא כדי לקבל את כל השכר כולו. לשם כך ברא בורא העולם את האדם, כדי להשפיע עליו את כל הטוב שהוא רצה להשפיע עליו. אבל את אותו טוב שבורא העולם רצה להשפיע על האדם, האדם חייב להרויח אותו, לזכות בו בזכות ולא בחסד, לכן האדם חייב לעבוד את כל המערכת הזאת, האדם חייב לעבוד את כל "היום לעשותן" כדי להגיע ל"מחר לקבל שכרן". אלו הן השרות הראשונות של ה"מסילת ישרים".

והנה, כל אדם שנמצא בתוך "היום לעשותם", נלקחת ממנו התפיסה, ההכרה, והחיבור לקבל שכרן. משום שאם האדם יראה את מתן השכר שמגיע, הרי שזה יטול ממנו את הבחירה. כשהאדם נמצא בתוך המערכת של "היום לעשותם", אי אפשר לגלות לו אפילו משהו מאותו "מחר לקבל שכרן", כי אם הוא ידע לאן מובילה אותו פעולה מסוימת ולאן מובילה אותו הפעולה האחרת, כמובן שהוא יברח מכל מעשה רע ויעשה כל מעשה טוב, ושוב אין קיום ל"היום לעשותם", ה"היום לעשותם" מחייב שהאדם לא ידע כלל, "שכר מצוה בהאי עלמא ליכא" (קידושין ל"ט ע"ב), ואפילו גילוי לשכר מצוה אין בעולם הזה. אין בעולם הזה שום תפיסה בשכר מצוה, ומאידך, גם אין פה שום תפיסה בהפסד הגדול של עבירה, כאן לא יודעים מאומה, לא מזה ולא מזה, לא משכר מצוה ולא מהפסד עבירה.

אמנם, כשיש צורת אדם, שהאדם הזה הוא כבר אדם, אבל עדיין הוא לא נכנס לתוך המערכת שנקראת היום לעשותם, הרי שאדם באשר הוא, חייב להיות הכל, היינו, הוא חייב להיות מחובר לגמרי למחר לקבל שכרם. כאשר בורא העולם ברא אדם, הוא בראו על מנת להשפיע עליו את הטוב, אלא שיש הכרח המחייב שבכל משך הזמן של "היום לעשותם" יקחו זאת ממנו, כדי שהוא יגיע בזכותו אל ה"מחר לקבל שכרן", אבל כשאין סיבה למנוע זאת ממנו, הרי שאז משפיעים עליו את הכל.

אלו הם הימים הטובים של העובר. הוא אדם, אבל הוא אדם שעדיין לא הגיע לחיוב של "היום לעשותם", נמצא שיש כאן צורת אדם, אשר אין עיכוב מלגלות לו ולהשפיע עליו את הטוב. זה בעצם דבר מוכרח ופשוט, מידת טובו של הקב"ה מחייבת להשפיע את כל הטוב שבעולם על צורת אדם, יש רק סיבה אחת לא להשפיע עליו את כל הטוב בינתיים, כדי שיהיה "היום לעשותם", ובוהו הוא יגיע ל"מחר לקבל שכרן", אבל בעובר, זה לא שייך, לכן מושפע עליו הכל. המשך דברי הגמרא שם "וכיון שבא לאויר העולם בא מלאך וסטר על פיו ומשכחו כל התורה כולה", אותו נר שדלוק על ראשו כבר לא מאיר לו, וכך הוא נכנס לחושך של "העולם הזה שדומה ללילה" (ב"מ פ"ג ע"ב), וצריך לעבוד אותו, ולקיים את "היום לעשותם", כדי להגיע ל"מחר לקבל שכרן".

מעתה, אחר שבורא העולם השפיע על האדם שבורא מציאותו את כל הגילוי הנפלא הזה, לאן הוא שייך, וודאי שכאשר מלמדים אותו את כל התורה כולה, הכוונה בזה, שמלמדים אותו שם את כל חלקו שלו בתורה, היינו, בעצם משפיעים עליו את כל מה שהוא עתיד לזכות בעולם הבא, וזה גם הנר שדולק על ראשו, הרי שמאיתו הכח, רק משום כך, ברגע שהעובר יוצא לאויר העולם, הוא נעשה מתפלל. אז הוא נעשה אדם, מתפלל. [רבנו הביא תמיד את דברי ה"רב פעלים" שהמילוי של אותיות אד"ם הוא מתפלל].

מיד כשהוא עומד על דעתו, הדבר הראשון שהוא צריך לעשות, זה להתפלל. משום שאין אפשרות אחרת. האדם נברא באופן שבעומק מציאותו כבר נתגלה לו השכר הנפלא, השלימות הנפלאה שהוא עתיד להגיע אליה, ועל כן, אם הוא ישר עם עצמו, אם הוא באמת לא מסיח ולא מטה את דעתו, לא מתפתה ללכת בצדי דרכים, לא סוטה ללכת בדרכים עקלקלות, מה שנקרא בלשון הכתוב "ולא תתורו אחרי לבבכם ואחרי עיניכם אשר אתם זונים אחריהם", הרי שבהכרח הוא מתפלל, הוא לא יכול שלא להתפלל. לא שייך שהאדם לא יתפלל, אחר שהוא חסר את כל השלמויות הנפלאות האלו, ואת כל ה"ירחי קדם", זו היא תפילתו של איוב "מי יתנני כירחי קדם".

"ישקני מנשיקות פיהו" התפילה לחזור לסיני

בדומה לכך היה אף במעמד הר סיני, אז, באותו המצב של הגילוי, הגענו לדרגת מציאות כזאת, לקיום כזה, לשלמות כזאת, ומאז, ירדנו מזה, בעוונותינו, ההארה הזאת נלקחה מאיתנו.

מגילת שיר השירים נחשבה על התפילה הזאת. זאת התפילה הגדולה, היינו, הגעועים הגדולים, התפילה שכלל ישראל מתפלל מתוך עומק הלב, "ישקני מנשיקות פיהו, כי טובים דודיך מיין" (שיר השירים א' ב'), וכלשון רש"י שם "ונאמר דוגמא שלו, על שם שנתן להם תורתו ודיבר עמהם פנים אל פנים, ואותם דודים עודם ערבים עליהם מכל שעשועו, ומובטחים מאתו להופיע עוד עליהם, לבאר להם סוד טעמיה ומסתר צפונותיה, ומחלים פניו לקיים דברו, וזהו ישקני מנשיקות פיהו", אנתנו מתגעגעים עוד פעם לכך, זאת היא התפילה הגדולה שכלל ישראל מתפלל הבוקעת מעומק הלב.

זה הוא קודש הקודשים של כלל ישראל "כל השירים קדש ושיר השירים קדש קדשים" (ילקוט שמעוני שיר השירים רמז תתק"פ), הכוונה בזה לפי ערכנו, כפי שכתוב בפרקים הראשונים של ספר נפש החיים (שער א' פרק ד'), שכל סדרי הקדושה של בית המקדש, כל סדרי הקודש והמקדש כולם, נמצאים בצורת אדם. האדם כולל בתוכו את כל הסדרים של הקדושה שנמצאים בבית המקדש. וליבו של אדם, הוא בית קדשי הקדשים, והדבר נרמז במשנה, כפי שכותב הנפש החיים "ורמזוהו ז"ל במשנה פרק תפלת השחר, יכוין את לבו כנגד בית קדשי הקדשים".

עניינו של בית קדשי הקדשים בבית המקדש הוא, ששם נמצאת אותה תורה שקבלנו ביום חתונתו, והכרובים, שהם עצם החיבור שבין בורא העולם וכנסת ישראל. התורה והכרובים, (ע"י יומא נ"ד, ב"ב צ"ט וברשב"ם שם), הדבר הזה צריך להימצא בעומק הלב, ואכן, הוא באמת נמצא בעומק הלב של כל בר ישראל. על המציאות הזאת, על החיבור הזה אומרים חז"ל על הפסוק בשיר השירים (פ"ה פסוק ב') "אני ישנה ולבי ער" שהקב"ה ליבם של ישראל, וז"ל רש"י שם "ולבי ער, זה הקב"ה כך נדרש בפסיקתא. ולבי ער, הקב"ה שהוא צור לבבי וחלקי ער לשמרני ולהטיב לי".

בורא העולם הוא לבם של ישראל, היינו, עומק הלב של כל אחד ואחד מכלל ישראל – אחר שאנו חייבים לסלק את כל השכבות של הטשטוש וטמטום הלב - עומק לבו של כל בר ישראל אמיתי, [וכמובן, מדובר פה על מי שלא איבד את השם הזה, ולא עשה את עצמו לנכרי לכל דבריו], קשור כביכול בקשר כמו בבית קדשי הקדשים, הוא קשור עדיין לאותם דודים של מעמד הר סיני, שם נמצא חיבור שלם בין בורא העולם לבין עם ישראל.

זה המכוון במאמר חז"ל, "כל השירים קדש", ושיר השירים, שהוא מתפלל את התפילה הזאת, הוא מבקש את אותם דודים שהיו במעמד הר סיני, זה קדש קדשים. השיר הזה הוא מבחינת קדש הקדשים של צורת אדם. זה המקביל לקודש הקדשים, ששם נמצאים בפועל אותם דודים של מעמד הר סיני, שם נמצאת התורה ושם נמצאים הכרובים.

כל אופני התפילה – לשוב למעב הראשון

נמצא, שלשה דוגמאות הבאנו, שהתפילה שייכת לעצם המציאות. האחת היא בצורת אדם פרטי, כך הוא תהליך הבריאה של כל אדם פרטי, בתחילה הוא עובר, ואז הכל גלוי לפניו, ואחר כך, כשהוא יוצא לאויר העולם, בא מלאך ומשכח ממנו את כל מה שהוא למד וידע, וממילא, הוא נהיה מתפלל, ומבקש בחזרה את מה שנלקח ממנו.

כך זה בכלל ישראל, היינו, התפילה הגדולה והאמיתית של כלל ישראל, של כל מקבלי התורה, של כל מי שבשם ישראל יכונה, היא, לחזור לאותם דודים של מעמד הר סיני. לאותו חיבור, לאותו יום חתונתו שהוא מעמד הר סיני, (נתחומא אחרי ו' וביקרא רבה שם כ' ו'), לשם אנו רוצים לחזור.

והדבר הזה נמצא כעצם באדם הראשון, בצורת אדם שהוא יציר כפיו של הקב"ה, הוא נברא כך, שתחילתו ועיקר בריאתו, זו בריאה על ידי אותו שפע, אשר אחרי שהוא נברא, והשפע הזה כבר לא מושפע עליו יותר, הוא חייב להתפלל עליו, והוא נעשה מתפלל על אותו שפע.

החיסרון הוא שמביא את התפילה

איתא ביבמות (ס"ד ע"א) "א"ר יצחק מפני מה היו אבותינו עקורים מפני שהקדוש ברוך הוא מתאוה לתפלתן של צדיקים", כי הנה, יש כאן שאלה, מפני מה כל האמהות היו עקורות, הן הרי אמהות, מדובר פה באותה צורת אדם שהן האמהות של כלל ישראל, מהן צריך להיוולד כלל ישראל, "מפני שהקב"ה מתאוה לתפלתן של צדיקים", לכן, כביכול בורא העולם לקח את האפשרות להוליד מהאמהות, שכל מציאותן היא להיות האמהות של כלל ישראל, וכשהוא לקח מהן את האפשרות ללדת, בזה הוא עשה אותן למתפללות על הדבר הזה, משום שמציאותן היא אמהות ולקחו מהן את האפשרות ללדת, מפני שהקב"ה מתאוה לתפלתן של צדיקים.

אנחנו מבינים את הדברים הפוך. אנחנו מבינים שהחיסרון זאת מציאות קבועה וקיימת, והתפילה באה למלא את החיסרון, אולם מהאמהות למדנו להיפך, החיסרון בא כדי שתבוא תפילה. לכן בורא העולם לקח אמהות ועשה אותן לעקרות, מפני שהקב"ה מתאוה לתפלתן של צדיקים, זאת תפילה.

אכן, באמת, מכל אחד ואחד ניטלה אותה שלימות שהיא עיקר בריאתו, כל אדם קיבל את אותה סטירה מהמלאך שהשיח ממנו את כל מה שהיה לו בעודו עובר. הקב"ה ברא אותנו כמתפללים, הוא ברא אותנו בצורה כזאת, בתחילה הוא העמיד אותנו על מצב השלימות הגבוה ביותר שאנו יכולים להגיע אליו, היינו, את סוף הדרך הוא הראה לנו מיד בהתחלה, ואחר כך הוא הוריד אותנו, לקח אותנו מזה, נטל זאת מעמנו, והדבר הזה בא כדי שנתפלל, כדי שנהיה מתפללים, היינו, בורא העולם ברא אותנו מלכתחילה כמתפללים.

אלו הם, כאמור, דברי הגמרא בבבא קמא, "מבעה זה אדם", משום שמבעה, זה מלשון לבקש, כלשון הפסוק שהגמרא מביאה "אם תבעיון בעיני". על הפסוק (בראשית מ"ח כ"ב) "אשר לקחתי מיד האמורי בחרבי ובקשתי" מתרגם אונקלוס "בצלתי ובבעותי", בקשתי מלשון בקשה, וכך אומרת הגמרא בבבא בתרא (קכ"ג ע"א) "חרבי זו תפלה קשתי זו בקשה". מבעה, מבקש, זה האדם.

אם נתבונן מאין באת ולאן אתה הולך נגיע לתפילה

בדרך כלל אנו מעבירים את חיינו בלי שום קשר ל"מאין באת ולאן אתה הולך", איננו מתעסקים בזה. משל לאדם שצועד בתוך מסלול שהוא חשון כולו, אבל במקום שהוא הולך, בהיקף של ארבע אמות, זה מואר כדי שהוא יראה כיצד ללכת, עתה, מי שלא מסתכל מעבר לד' אמות, לא מעניין אותו כל מה שנעשה מסביב, כי אין בכלל מסביב, יש רק את זה, כאן כל המציאות נמצאת, ויותר מזה אין לו. כך, אף אנחנו, כאותו אדם הרואה רק את אותה אלומת אור, ואת הפסיעות שהוא פוסע בתוך אותה אלומת אור, אבל הוא לא מתבונן מאין זה בא ולאן זה הולך, מה קורה שם. אבל הלא אנו רואים, שבתוך המסלול שאנו הולכים בו קורה כאן משהו, זה מתחיל באיזה שהוא מקום שאין לנו מושג עליו, וזה הולך לאיזה שהוא מקום ששוב אין לנו מושג עליו, אם כן עלינו להתבונן היכן אנחנו.

"דע מאין באת, ולאן אתה הולך" (אבות פ"ג מ"א). מי שלא יודע את זה, מי שלא מסתכל בדברים האלה, הוא נמצא בתוך מערכת אחרת, מערכת שבה אין תפילה, ואם יש תפילה, אז זו תפילה עלובה וקטנה מאד. היא מבקשת דברים קטנים, תן לי את זה, ואת זה, וכלשון חז"ל "צווחין ככלבין הב הב", הרמה היא רמה של כלב, תן לי, אבל זו לא תפילה. התפילה האמיתית שאדם צריך להתפלל, צריכה להיות תפילה לחזור לאותו מקום אור שמשם באנו, לאותו נר דלוק על ראשו וצופה בו מסוף העולם ועד סופו. הנה הזה היה על ראשו של כל אחד ואחד מאיתנו.

אנחנו ביטלנו זאת, מאחר שאינו מתבוננים, אין לנו עסק לא עם מאין באת ולא עם לאן אתה הולך. אנחנו מקטינים את כל המערכת כולה, מסתובבים פה בעולם בדרך כלל באופן של "רוב מעשיהם תהו וימי חיייהם הבל לפניך, ומותר האדם מן הבהמה אין כי הכל הבל". הלא מאין באת ולאן אתה הולך, זה מאין סוף לאין סוף, מבלי גבול ובלי תכלית אל בלי גבול ובלי תכלית, מעבר לתפיסה ולהשגה שלנו. אנו צריכים לשפוך את נפשנו בתפילה כדי שיהיה לנו מושג כלשהו, כדי שהקב"ה יאיר את עינינו לדעת באיזו מציאות אנו נמצאים, מאין באנו ולאן אנחנו הולכים, לדעת מה קורה פה.

זה מה שחז"ל מלמדים אותנו, "תפילות, אבות תקנום" (ברכות כ"ו ע"ב), האבות העמידו אותנו כמתפללים, זה מה שיש בידינו מהאבות, וגם מכח זה שהאבות העמידו אותנו כמתפללים, בא משה רבינו ונשלמה תורה על ידו.

בכח התפילות אנו מתייחסים לאבות

איתא בתנא דבי אליהו, "לפיכך הייתי אומר שכל אחד ואחד מישראל חייב לומר מתי יגיעו מעשי למעשה אבותי אברהם יצחק ויעקב", לכאורה, האם שמענו שמקיימים את החיוב הזה, ואם כן, מתי זמן חיובו, האם צריך לומר זאת

בכל יום, או שלש פעמים ביום, או אולי פעם בשנה, או פעם אחת בכל החיים, מתי מקיימים את ה"חייב אדם לומר" הזה.

הנה, האבות העמידו אותנו כמתפללים. פירוש המילה 'אבות' הוא שמהם יצאנו, מהם נולדנו, אליהם אנחנו מתייחסים. "תפילות אבות תקנום", היינו, זו האבהות שלהם, האבהות שלהם נמצאת אצלנו בתפילות, כך אנו מתייכים לאבהותם של האבות, כך אנו מתחברים אל האבות. האבות תיקנו את התפילות, היינו, הם גילו וקבעו בנו את אותם שלמויות, אותן צורות אדם שהן אלו שעשו אותנו למתפללים. כשאנו יודעים זאת, הרי שאז אנו מתייחסים אליהם, ואצל כל אחד ואחד מאיתנו, מבני אברהם יצחק ויעקב, ההתייחסות אל אברהם יצחק ויעקב, עושה אותנו למתפללים, מכאן באים התפילות שלנו. התפילות שאנחנו מתפללים, באים מהעובדה שאנחנו בני אברהם יצחק ויעקב.

אותן צורות אדם שאנו מתייחסים אליהן, הרי אנו רחוקים מהן כרחוק מזרח ממערב, כמובן, מה הוא האופן שבו אנו יכולים להצטרף אליהן. השייכות שלנו אליהן, היא השייכות שמחייבת את התפילה, מכאן באה התפילה שלנו.

נתבאר בשבוע הקודם בעניינם של שלושת התפילות, שכל תפילה היא תפילה אחרת. תפילת שחרית שתקן אברהם, היא תפילה שמתפללים בשחר, זו תפילה השייכת לתחילת היום, תפילת מנחה שתקן יצחק, זו תפילה ששייכת לפנות היום, לסוף היום, ותפילת ערבית שתקן יעקב, שייכת בעצם ללילה.

בתפילת שחרית אנו מצטרפים ל"בהבראם"

אברהם אבינו היה האדם שהבריאה יצאה לגילוי במדתו, כפי שדרשו חז"ל (בראשית רבה י"ב ט') "בהבראם באברהם", הבריאה נבראה כחסדו יתברך כמו שנאמר "כי אמרתי עולם חסד יבנה", הבריאה נבראה ברצונו להטיב.

המידה הזאת, עד כמה שהיא יכולה להתגלות בבריאה, נתגלתה באברהם. כיון שהבריאה כולה, כל עצמה, יצאה מהעלם לגילוי, עצם המעשה הזה של בריאת העולם הוא מעשה חסד, מעשה הטבה שמתגלה בעולם, ומעשה הטבה הזה שמתגלה בעולם, הרי שזאת מציאותו של אברהם. כל קיומו, כל עצמו של אברהם, כל מציאותו שלו, אין באברהם אבינו שום דבר אחר, שום נקודה אחרת, רק התפיסה שכל מציאותו היא גילוי חסדו יתברך, אין לו שום דבר אחר, אין לו שום ענין אחר לעשות, אין לו שום רצון אחר, כל עצמו זה גילוי חסדו יתברך.

והנה, בורא העולם "מחדש בטובו בכל יום תמיד מעשה בראשית", בכל בוקר הבריאה מתחדשת ונבראת עוד פעם, כפי שלומדים מהפסוק "לעושה אורים גדולים כי לעולם חסדו", היינו, מידת חסדו יתברך מתגלה בכל יום מחדש. כשאדם עומד ומתפלל את תפילת השחר, התפילה של אברהם, המכוון בעניינה של התפילה הזאת, שהגילוי הזה שמתגלה כעת, יתגלה ממנו כל חסדו יתברך, וכמו שאברהם אבינו התפלל שחרית. אברהם אבינו כל מציאותו היתה גילוי חסדו, וזה היה כל רצונו, ובבוקר, כשבורא העולם "מחדש בטובו בכל יום מעשה בראשית", וכפי שכתוב על כך "כי לעולם חסדו", אז אברהם אבינו מתפלל שיתגלה חסדו יותר ויותר, כי זו כל מציאותו.

זאת התפילה הנקראת תפילת שחרית, התפילה שתיקן אברהם. אין עניינה לעמוד בבוקר ולבקש בקשות, אלא עניינה של תפילת שחרית, שהיא שייכת לעצם הבוקר, לעצם חידוש הבריאה. האדם עומד כביכול לפני בורא העולם, ומתפלל ומבקש שכל מה שיכול להתגלות, יתגלה, כל חסדו יתברך, יותר ויותר. הבריאה כולה מתחדשת כעת, ואנחנו מצרפים עצמנו לגילוי הזה בתפילה שהגילוי הזה יתגלה עלינו בשלמות. זאת תפילת שחרית, תפילתו של אברהם אבינו.

מדת הדין של יצחק משעבדת את כל המציאות לבורא

יצחק אבינו, מציאותו שלו, היתה כולה חובה. הוא תפס את עצמו, הבין את מציאות עצמו, כמחויב. זאת מידת הדין, מידת הפחד. מידת הדין של יצחק עניינה הוא, שהעובדה שאני נבראתי, העובדה שאני קיים, היא, שאני קיים רק משום שבורא העולם רצה שאני אהיה קיים. וכך, התפיסה הראשונה אומרת, כיון שכל עצמי זה חסדו של הבורא, הרי שכל מציאותי כולה מכוונת לגלות את חסדו בבריאה, לכן אברהם אבינו השפיע חסד הלאה והלאה, כחסדו יתברך על פני כל הבריאה כולה, אבל התפיסה השניה אומרת, כיון שבורא העולם ברא אותי ורוצה ממני משהו, אז כל מציאותי משועבדת לזה. אין לי כל אפשרות לעשות שום דבר אחר. את כל מציאותי אני חייב לשעבד רק לדבר הזה. זה עניינה של הערבות של יצחק, (עי' שבת פ"ט ע"ב), זה יצחק אבינו.

כמו שאברהם רואה ותופס את עצמו כגילוי חסדו יתברך, וכך הוא חי, כך הוא ממשך, זה כל מה שהוא עושה, זה כל קיומו, גילוי חסדו יתברך, כך יצחק אבינו תופס את עצמו כקיים רק כפי רצונו, באופן שאין לו אפשרות לנטות מזה אפילו במשהו הצידה, כל מציאותו היתה מכוונת רק לרצונו. זאת מידת הדין, זה נקרא להיות מחויב כל כולו עד הסוף, להיות משועבד כל כולו עד טיפת הדם האחרונה. אין לו מציאות אחרת, רק מה שבורא העולם נתן לו, והרי הוא ברא אותו לתכלית מסויימת, הוא רוצה ממנו משהו, אם כן, כל מציאותו היא כולה חייב ושעבוד גמור.

בתפילת הערב מחזירים לבורא את המציאות שקבלנו

והנה, כפי שנאמר בפסוק "יצא אדם לפעלו ולעבודתו עדי ערב", אדם במשך היום עושה מה שעושה, פועל מה שפועל, וכשמגיע הערב ונגמרה העבודה, בני אדם חוזרים הביתה עם כל השלל, וזה הכל שלהם, אכן, כאן, יצחק אבינו תיקן תפילה, את כל מה שרכשנו במשך היום, את כל מה שפעלנו ועשינו, כל ה"יצא אדם לפעלו ולעבודתו עדי ערב", כשמגיע הערב אנחנו מחזירים. זה לא שלנו, זה שלו, של הבורא יתברך.

יצחק אבינו מתפלל, כפי שכתוב בפרשה (כ"ד ס"ג) "ויצא יצחק לשוח בשדה לפנות ערב", הוא תיקן תפילת מנחה, "תפילה אחרת לפנות היום". התפילה הנוספת הזאת, זה ענינה, תפילה שהיא בדוקא בסוף היום. זו תפילה שאי אפשר להתפלל אותה בשחרית, את התפילה הזאת אפשר להתפלל רק בסוף היום, בפנות היום, כשהיום עוזב אותנו ופונה ממנו והלאה, הוא מסתלק ולא משאיר אצלנו שום דבר, הכל חוזר למי שהכל שלו, וכלשון חז"ל "כולהון תייבין לאתרייהו", הדברים כולם חוזרים למקורם, הכל חוזר למקום האמיתי שלו, למציאותו האמיתית, זו חזרה הביתה. לשם חוזרים כל צבא השמים, בשקיעה הכל חוזר.

עתה, כמו שכל הבריאה כולה לקראת ערב, מבטלת עצמה. כל צבא השמים חוזרים ומחזירים את עצמם בחזרה לבורא, הם גמרו את שליחותם, והעולם יורד עליו חושך, כאשר החושך הוא בעצם העדר, העולם פחות נמצא בלילה, הוא חוזר במידה מסוימת לאין. החזרה הזאת לאין, זה ענינה של תפילת מנחה.

כשם שצריכים להתפלל שחרית, וזו תפילה שמכוונת לבריאה שמתכוונת אלי, היינו, השפעת החסד אלי, כך, כאן אני מחזיר את הכל, את כל מה שקיבלתי. לא לקחתי זאת לעצמי, נתנו לי את זה למשך כל הזמן הזה, וכעת אני מחזיר את זה, ומחר, בעזרת ה' אקבל זאת מחדש. זה הוא הקצב שאנחנו חיים, תפילת שחרית, כאמור, ובתפילת מנחה מחזירים, כדי לקבל זאת מחדש מחר. אבל הכל, מקבלים מן המקור וזה חוזר אל המקור. מחר, זה יגיע עוד פעם, ושוב מן המקור. מחר שוב נתפלל שחרית, שוב נקבל את זה. שוב בורא העולם יחדש בכל יום תמיד מעשה בראשית.

המצב הזה, השלמות הזאת, זו אותה שלמות שהביא לעולם יצחק אבינו, שלמות, הכוונה היא, כי אצל יצחק היה עד כמה שאפשר גילוי בעולם של המידה הזאת, של האפשרות הזאת להחזיר את הכל, את כל מה שקיבלנו. יש לנו את זה למשך היום, ומחר הבריאה תתחדש. בלילה, הכל חוזר אל המקור. המידה הזאת נתגלתה על ידי יצחק, והחיבור שלנו ליצחק, מחייב אותנו להתפלל לזכות בזה.

תפילת הלילה היא מכח "יעקב אבינו לא מת"

תפילת ערבית, שתיקן יעקב אבינו. את התפילה הזאת תיקן מישו שבשבילו הלילה הוא לא העדר, משום שהוא לא מת. אצלו אין העדר גמור. בשביל יעקב אבינו, כל מה שנקרא העדר בעולם הזה, גם זה חיים.

יעקב אבינו תיקן תפילת ערבית, הוא מתפלל בלילה, בזמן שלפי טבע הדברים נחשב לחושך. פירוש המילה חושך, הוא כמו "ולא חשכת את בנך", ולא מנעת, וכן "וְאֶחָשֶׁף גַּם אֲנִי אוֹתָךְ מִחֹטְאֵי לִי", למנוע מישו זה נקרא לחשוך, החושך מגיע משורש של מניעה, פירוש הדבר, שמונעים מאיתנו את העולם, מונעים מאיתנו את הקיום, לוקחים אותו מאיתנו בחזרה, וכאילו, במידה מסוימת, אנחנו מתים בלילה, וכפי שבבוקר אנו מברכים "המחזיר נשמות לפגרים מתים". לכן נאמר בגמרא (עירובין ס"ה ע"א) לדיעה אחת "לא איברי לילה אלא לשינתא, וכך הלא נוהג העולם, לילה נברא כדי לישון, כלומר, לשינה שהיא אחד משישים במיתה, כדי שנוזה ל"מחזיר נשמות לפגרים מתים", ונקום בחזרה בתחיית המתים.

מכח מה אנו חיים גם כשאנו אחרי החיים, בני ישראל חיים גם כשהם מתים, "לא המתים יהללו יה ולא כל יורדי דומה, ואנחנו נברך יה מעתה ועד עולם", דבר זה הוא מכוחו של יעקב אבינו שלא מת, מכוחו אנו חוזרים מכל מות ל"המחזיר נשמות לפגרים מתים", כל מות בשבילנו הוא סיבה לתחייה חדשה.

בכל תפילה עלינו להצטרף לשלימות המיוחדת לה

וכך, אנחנו מתפללים, ובוה אנחנו מבקשים "מתי יגיעו מעשינו למעשי אבותינו אברהם יצחק ויעקב", בתפילות אנו אומרים את זה. התפילות עצמן באות מכח מתי יגיעו מעשי למעשי אבותי. אם איננו מתפללים באופן הזה, הרי שאכן אנו מתפללים שבורא העולם יתן לנו דעת וכו', אבל זאת לא תפילת שחרית לא תפילת מנחה לא תפילת ערבית. אנחנו צריכים להתפלל את התפילות שהאבות תיקנו, אשר מצטרפות, בבוקר לתפילת שחרית, וזאת תפילה אחרת, וכן במנחה ובערבית.

אולם אנחנו מתפללים אתה חונן לאדם דעת, מתפללים רפאנו, ברכת השנים, ואף תקע בשופר גדול לחרותנו וכו', אכן, אנחנו מתפללים על כל הצרכים האלה, אבל אין לנו כלל מושג במה זה שונה בכך שזה שייך לבוקר, במה זה שייך לצהריים, במה זה שייך ללילה, מה זה עושה פה, כאשר אני מבקש

דעת, במה זה שייך לבוקר, כאשר אני מבקש ברכת השנים, האם יש הבדל בין שחרית לבין מנחה ולבין ערבית.

אבל אין זה כך, בבוקר צריך להתפלל מנחה הגילוי של שחרית, שהוא הגילוי של הבראם, שהבריאה מתגלה עכשיו, נבראת עכשיו, יוצאת עכשיו, כביכול בורא העולם מתגלה אלי עכשיו, עכשיו הוא בורא את העולם, ובורא את העולם בשבילי, אלי הוא מתגלה, ואז אני מתפלל את התפילה של אברהם, שאזכה ואצטרף לבריאה הזאת שכביכול בורא העולם בורא אותה בשבילי ומגלה אותה אלי, שאזכה ואצטרף לכל השלמות הזאת, והגילוי הזה יחול עלי באמת. שאהיה ראוי לכל הטובה הזאת, שאוכל לומר בשבילי נברא העולם.

תפילת מנחה זאת תפילה נוספת בפנות היום, אז, כאמור, היום פונה ממני והלאה, היום עוזב אותנו, וכשהיום עוזב אותנו, אז אנחנו חוזרים, זה הוא הלילה. כל יום וכל לילה, יש כאן בריאה חדשה, וסילוק, חזרה של הבריאה למקורה. כל יום זה קורה. כשאנחנו מתפללים מנחה, אנחנו מחזירים כביכול לבורא העולם את הכל. כשם שקיבלנו את הכל בבוקר, אנחנו מחזירים את הכל לפנות ערב. אבל התפילה הזאת היא מתאפשרת רק עד כמה שאנחנו מצרפים עצמנו לערכות של יצחק.

תפילת ערבית, צריכה להיות תפילה, שאנו עומדים כביכול לפני בורא העולם, באופן, שכאילו אין עולם, אנחנו לבד עומדים מולו. במידה מסוימת, תפילת ערבית היא תפילה שאנו עומדים לפני בורא העולם, כמו שנעמוד לפני בשמים אחרי מאה ועשרים. זאת תפילת הלילה. זו התפילה שתיקן יעקב אבינו, שהוא לא מת, כפי שדרשו חז"ל בתענית (ה' ע"ב) "מה זרעו בחיים אף הוא בחיים", מכוחו ועל ידו אנו תמיד חיים.

עד כמה שאנו מצרפים עצמנו לשלמות של אברהם ויצחק יעקב, אנחנו יכולים להתפלל שחרית ומנחה וערבית.

וכפי שהקדמנו, התפילה באה מתוך המתח הנורא שיש בפער הזה שבין המציאות שממנה באנו לבין המציאות שבה אנו נמצאים היום, הפער הנורא הזה עושה אותנו למתפללים, למבקשים, למתחננים. לקחו מאיתנו את הכל, ואנחנו רוצים את הכל בחזרה, אלו הן התפילות.

רק אם נעפה ונתפלל נוכל לזכות

בגמרא כתוב "הקב"ה מתאוה לתפילתן של צדיקים", אבל במקום אחר בדברי חז"ל (בילקוט שמעוני ובמדרש תהלים פ' קט"ז) כתוב "הקב"ה מתאוה לתפילתן של ישראל", הקב"ה רוצה בתפילתנו, אנחנו מתפללים "רצה ה' אליקינו בעמך ישראל ובתפילתם", ובנוסח אחינו הספרדים אומרים "ואתה ברחמיך הרבים תחפוץ בנו ותרצנו", בורא העולם רוצה בנו, הוא רוצה שנפנה אליו, שנתפלל אליו, אולם אנחנו מתרגמים ופורטים את כל זה לפרוטות קטנות, אנו דומים למישהו שהכניסו אותו לתוך אוצרות, לתוך היכלות מלאי כל סגולות מלכים, ואומרים לו קח מה שלבך חפץ, וכאשר הוא נכנס למקום כזה הוא רואה שישנו איזה פרח של נייר שבא לקשט את הכניסה, והוא לוקח אותו והולך, אכן, אנחנו עוד הרבה פחות מזה.

בורא העולם רוצה שנתפלל אליו, הוא רוצה את התפילה הגדולה. אנחנו צריכים לדעת מאין באנו, ואנחנו צריכים לדעת לאן אנחנו הולכים. אנחנו צריכים לדעת, מה מחכה לנו, למה נועדנו, מה אנחנו חייבים לעשות, ומה בעזרת ה' גם נעשה. אם אנחנו יודעים את זה, אז אנחנו גם יודעים להתפלל על זה, אולם אם איננו יודעים את זה, לא נדע להתפלל על זה, ואם לא נדע להתפלל על זה, מאין זה יבוא, אם "אדם אין לעבוד את האדמה", מנין יבואו גשמים, מאין יבוא שפע מלמעלה אם אין אדם שמכיר בטובתן של גשמים ויודע להתפלל עליהם.

כל הדברים הגדולים והנפלאים, הנשגבים והנוראים, שהובטחו לנו, ואנו מחכים להם, כפי שאנו אומרים כל יום בתפילה "כי לישועתך קיוינו כל היום", אם נבקש ונתפלל על כל זה באמת, הדבר באמת מובטח. הלא כך אנו אומרים בתפילה "את צמח דוד עבדך מהרה תצמיח וקרנו תרום בישועתך", לזה אנחנו מחכים, אבל יש לזה נתינת טעם, איננו יכולים לבקש זאת בלי הסיפא "כי לישועתך קיוינו כל היום" [ויש המוסיפים "ומצפים לישועה"], לכן, כיון ש"כי לישועתך קיוינו כל היום", לכן אנחנו מבקשים "את צמח דוד עבדך מהרה תצמיח וקרנו תרום בישועתך", רק אם אנחנו יכולים לומר את הסיפא, רק אז אנחנו יכולים גם לומר את הרישא, ואז נתפלל ונענה, אבל אם איננו יכולים לומר את הסיפא, הרי שכאשר "אדם אין לעבוד את האדמה", כשאין מי שמבקש, שום דבר לא מגיע. מלמעלה לא מגיע שום דבר בלי תפילה.

חייב אדם לומר מתי יגיעו מעשי למעשי אבותי יצחק ויעקב, לפני תפילת שחרית חייב אדם לומר מתי יגיעו מעשי למעשי אבי אברהם, בתפילת מנחה למעשי אבי יצחק, ובתפילת ערבית למעשי אבי יעקב, הלא לכאורה, מה למעשי ולמעשי אבותי, איפה יש חיבור ביניהם, אבל בדברים האלו, כשאנו עושים את מה שהאבות תיקנו, כשאנחנו פועלים בדברים שהאבות עצמם תיקנו, אז אנו אומרים מתי יגיעו מעשי למעשי אבותי. היינו, כשאנחנו עושים את אותם מעשים, מתי יגיעו מעשי למעשי אבותי.

השם יעזור לנו אם נתפלל, והשם יעזור לנו, להתפלל.

נפשו גחלים תלהט

גליון 293 חיי שרה תשפ"א

ניצוצות ממשנת הגאון הצדיק ר' ישראל אליהו וינטרויב זצוק"ל

לתרומות והנצחות, הוספת מנויים, הצעות והערות יש לפנות ובטלפון: 0527697944 ולמייל shneiderav1@gmail.com

דבר המערכת

הגיע למערכת מאמר שנאמר במלחמת המפרץ שנת תשנ"א ובו דברי השקפה מאוד בהירים. וכמדומה שיש בהם תועלת גדולה גם בזמננו שחוזר על עצמו חזיון ה"דאגה" של האפוסטורפוסים הבלתי קראים לציבור.

הבהרה: מחמת סגנונו היחודי שאינו שווה לכל נפש דברי תורתו של רבינו זצ"ל עוברים עריכה ועיבוד לשוני כפי שנעשה בספר "נפשו גחלים תלהט" על עקבתא דמשיחא שי"ל בעדודו. על כן כל שגיאה וטעות נא לתלות אך ורק בעורך. נשמח תמיד על כל הערה והארה.

המערכת

מדי שבוע ניתן לזכות בזיכוי הרבים אדיר בהכנסת העלון ל"אוסף גליונות" המופץ ברחבי תבל באופן מכוון דרושים תורמים לשבועות הקרובים

אינם שווים לפניו כקליפת השום, כמאמר הכתוב "כל הגויים כאין נגדו, כאפס ותוהו נחשבו לו", והם רק 'כחומר ביד היוצר', ותלוי רק בחיזוק או רפיון שלנו בעבודת ה', ואדם המתייחס לעובדות כאן בשטח, שצבא זה חזק יותר ומתוחכם יותר, ולכן הצליח להתגבר, הוא שאלה של כפירה ממש.

וכן למשל מה שמסופר שם, שבשבת קודש לא ירו טילים, מפני מזג האוויר הסוער, שגרם שהאופק לא יהיה ברור, וכי זהו מקרה? הרי הסיבה פשוטה! בשיבות ובתי כנסיות הרבו בתפילה בשבת קודש, וכן זכות השבת הגינה עלינו, וממילא היה מזג אוויר קשה שעירפל את האופק.

הפאתח ספרי הנביאים, יראה איך מספר הנביא את העובדות בשטח, עם ישראל עבדו עבודה זרה, הביא עליהם אויב פלוני, זעקו ושוב בתשובה - חזרו לשלוותם, זהו 'קריאת המפה' הנכונה של העובדות.

ג. נזקי המצב בעבודת ה'

נתאר לעצמינו אילו היו מבשרים לנו שהצורך העירקי מת פתאום, ללא ספק שהיינו רואים זאת כישועה מוחלטת, הנה לא אירע לנו שום נזק, אך כאשר נתבונן נראה שהגם שזהו בודאי ישועה של הכלל, אבל אנו יצאנו כבר עם נזק רב. ודוגמא לכך, אברך יקר מפולין, בהפצצה הראשונה בורשא בפרוץ המלחמה, נהרגו לו בנו-יחידו וכלתו, והגיב מה יהא עם כלל ישראל במלחמה איני יודע, אבל אני כבר הפסדתי לגמרי, ומי יודע האם אנו לא הפסדנו כבר במלחמה זו !?

יש כאן שני מלחמות, מלחמה פיזית על החיים עצמם כאן, ומלחמה בין הטוב והרע, מה המצב של עם ישראל בעבודת ה' בימים טרופים אלו, ומנהלים משמים נסיונות, האם נמשיך בעבודתנו ואף נתחזק בה, או שמא נישחק ח"ו בתמורות הזמן, ויש לנו לעשות חשבון נפש עם עצמנו, האם לא נפגע משהו בעבודת ה' שלנו.

ראשית, **זממו של אותו רשע הצליח, כוללים נידלדלו, תלמודי תורה נסגרו, ונתבלבלו התשב"ד מתורתם, ונתערער הבטחון הפשוט שלנו בהש"ת**, [א.ה. מחמת חשש נפילת טילים נאסרה כל התקהלות] ומלבד זה חל הרס נורא בבתים, הנהגה חדשה שבימים כתיקונם לא היינו חושבים על כך כלל, ישנם כאלו שהכניסו לביתם מכשיר רדיו, ועוד משאירים אותו דלוק כל השבת, שמא תהיה אזעקה, ויצטרכו לעשות את ההשתדלות כפי הוראות הצבא, וכך, תוך כדי שהרדיו פועל, מזמרים זמירות שבת, ואם כבר פתוח, נו, אפשר כבר לשמוע חדשות מענינות, ה' ירחם, זהו הרס בכל קדושת השבת בבתי ישראל, וגם אם ימות הצורך מעירק ברגע זה, ועם ישראל ינצח, אבל אנו כבר הפסדנו.

ואזכיר עובדה ששמעתי מתלמיד חכם זקן, בעיירת מיר בפולין התגוררו היהודים לצד שכניהם הפולנים, שלא היו כידוע מאוהבי ישראל הגדולים, יום אחד, סמוך ונראה לחג הפסח, הודיע הדוור היהודי אחד שקיבל מכתב מאחיו באמריקה, נכנס היהודי לבית

מצות עשה שלא להאמין לחזון העיתון

[נאמר בזמן מלחמת המפרץ תשנ"א]

א. הוברי השמים החדשים

אדם קורא עיתון, ורואה לדוגמא הערכה של שר צבא פלוני שיצליחו להתגבר על איומי של הצורר, בתוספת 'פרשנות' של לקח ופלפול מה התוצאות העתידות לאור דבריו, מקבל אימון בכך, וחי על פי זה, ונרגע מן הפחד שלו, ובאם רואה בעיתון להיפך, ששר הצבא חושש מאיומי הצורר ומצהיר שאין כלי - הגנה כנגדו, הרי הוא רואה כבר בעיני רוחו את תוצאות ההרס וההיזק האמורים להיות חלילה, וכל כיוצא בזה.

וצריך לדעת שיש כאן חשש של **ביטול מצות עשה**, שהיא ממש **מיסודי האמונה**, נצטט לשון הרמב"ן בספר המצוות (מ"ע ח' בהוספות הרמב"ן) ובפירושו על התורה פרשת שופטים (י"ח י"ג) "תמים תהיה עם ה' אלקיך", שנצטוונו להיות לבבנו תמים עמו יתעלה, וענין הצוואה הזאת, שנייחד לבבינו אליו לבדו ית', ושנאמין שהוא לבדו עושה כל, והוא היודע אמיתת כל עתיד, וממנו לבדו נדרוש העתידות, מנביאיו או מאנשי חסידיו, רצוני לומר 'אורים ותומים', ולא נדרוש מהוברי שמים ולא מזולתם, ולא נבטח שיבואו דבריהם על כל פנים, אבל אם נשמע דבר מהם, נאמר 'הכל בידי שמים', כי הוא אלקי האלהים, עליון על הכל, היכול בכל, משנה מערכות הכוכבים והמזלות כרצונו, מפר אותות בדים, וקוסמים יהולל, ונאמין שכל הבאות תהיינה אלינו כפי התקרבו לעבודתו עכ"ל.

כלומר, הגם ש'הוברי שמים' רואים בעליל במערכת הכוכבים ומזלות, שעתיד להיות כך וכך, אסור להאמין להם, דהקב"ה הוא "כל - יכול", ובכחו לשנות את כל המערכות, ותלוי בדבר אחד ויחיד - בהתקרבו לעבודתו! דהלא כל הנהגה היא רק ע"פ שר ועונש כמו שמאר"ך הרמב"ן בסוף פר' בא, וזה כל יסוד הלימוד מיציאת מצרים. והחושב אפילו על איזה פרט קטן שהוא מקרה, שוב אין לו חלק בתורת משה עי"ש.

'הוברי שמים' בזמנינו הם פרשני העיתונים, שעל פי הנתונים בשטח רואים כבר את ההשלכות העתידות, ומדברים ברורות על 'המצב שאחרי', וגם אם עצם ההערכה שלהם נכונה - בדרך כלל הכל מבוסס על שקר וכזב - אין זה יותר מן הראיה הברורה של הוברי השמים במערכת הכוכבים ומזלות, שרואים ממש מערכה של 'סיבה ומסובב' שעתיד להיות כך וכך, ואעפ"כ נצטוונו בתורה הק' במצוה מפורשת שלא נאמין לדבריהם, שעל פי האמת לאמיתה אין כאן שום סיבה כלל, ד"הכל בידי שמים", והכל תלוי רק כפי התקרבו לעבודתו, שבאם נתפלל בכונה ובלב טהור, ונוסיף בשקידת התורה, ישנה הקב"ה הכל לטובה, ובאם לא נתקרב אליו, עלול להיות גרוע מאוד ח"ו, אבל לא מפני החשבון של הפרשנים מתוך ההנחות המציאותיות, אלא שזה גופא שלא התייחסנו להתראה השמימית, והלכנו עמו קרי ח"ו, עלול לגרום ליחס שאינו רצוי אלינו ח"ו.

ב. הדרכה לקורא עיתון

יודע אני שקשה מאוד להמנע מקריאת עיתון בימים אלו, ואיני מאמין שמישהו ישמע לי להמנע מקריאה, הסקרנות לדעת את ארועי המלחמה גדולה מאוד [א.ה. מלחמת המפרץ בה רוב מדינות העולם חברו להלחם כנגד הרוזן העירקי], אבל נדריך את בני התורה איך לקרוא את העיתון. לדוגמא העיתון מבשר שעם פתיחת המלחמה נחל צבא ארה"ב הצלחה גדולה, והשמיד נשק רב של צבא עירק, ואחר שנחלשה העוצמה של עירק, הוחלש האיום שלו נגדינו, **בן תורה צריך לקרוא את הדברים כך**, היתה התראה משמים על יושבי הארץ, מפני הקטרוג בב"ד של מעלה על חטאים מסוימים, ואחרי שהרבו עם ישראל בתפילה מעומקא דלבא, תפילה עושה מחצה', והוחלש האיום בב"ד של מעלה, וממילא נחלש גם האיום, כאן בארץ, זו היא הקריאה הנכונה, אבל צבאות אומות העולם,

הדואר, ואמר לו הדורך, האם אתה מעוניין ב-10 רובל לקראת חג הפסח הקרב ובא? בודאי! מוציא פתק ואומר לו, תעשה כאן סימון, ותקבל את הכסף, וכך עשה, התרגש היהודי והודה לאותו דורר מקרב לב. ולא ידע שבאמת אחיו שלח לו 25 רובל, רק היות שזו הבין את השפה הפולנית הצליח לרמות אותו, והוא המסכן מאושר עם המעט שנשאר לו, אף אנו חיים במצב זה, אין אנו מבחינים שהשטן מצליח לרמות אותנו, ואיננו שמים לב על הנזקים שלנו ברוחניות, ושמיחים אנו בהצלחה פיזית של החיים.

ד. פני הדור כפני הכלב - אופי 'האפוטרופוסים' על הציבור

בואו ננתח את המצב, אצל מי אנו חיים, מי הם 'האפוטרופוסים' שלנו, נקדים בדברי המשנה (סוף סוטה) שאחד מן המאורעות הקשות שיהיו בעקבתא דמשיחא, הוא "פני הדור כפני הכלב", ישנם כמה פירושים בענין, אך הפירוש הפשוט הוא "ע"פ דברי חז"ל (נדרים כ"ב א') שהגדירו מהו "כלב", תוכן הדברים שם דמורד הנאה שמקבל הנאה מחבירו, ואינו נותן לו אפשרות להחזיר לו הנאה, יכול לטעון לו "לא כלבא אנא דמתהינא מינך ולא מיתהנית מינא", למדנו כאן שההגדרה של "כלב" הוא אחד העוסק רק בטובת עצמו, ולא מעניין אותו רק האינטרסים שלו, ולא חושב כלל על טובת זולתו, זהו אופי של 'כלב'.

ובפרט כאשר מדובר על 'אפוטרופוס' על ציבור, שאינו חושב רק על התועלת שלו, ולא איכפת לו מהציבור כלל, הוא מושחת שאין כמוהו, ואין לך כלב גדול מזה! זהו המצב שלנו כיום, 'האפוטרופוסים' המנהלים את הציבור, אין עומד לנגד עיניהם רק התועלת האישית שלהם, כבוד או ממון, וכל הילוך מחשבתם הוא רק בכוון הזה, ואין חושבים רגע אחד להטיב עם הציבור, והן הן דברי חז"ל הק' - "פני הדור כפני הכלב".

וכבר אמר שלמה המלך ע"ה בחכמתו (משלי כ"ו) על הרשע - "גם כי יתחנן אליך בקולו" - פונה אליך בקול תחנונים ובהכנעה, ונדמה לך שהתרכך ליבו, ואפשר כבר לסמוך עליו, אך באמת אל תאמן בו - אי אתה יכול לסמוך עליו, כי-הוא-זה, ולמה "כי שבע תועבות בלבנו" - גם כאשר כלפי חוץ הוא נראה כנכנע ומבקש האמת, דע לך שבלבו "שבע תועבות" - כלל כל התועבות, [כידוע שמספר 'שבע' בכל מקום הוא 'היקף כללי'], ואינו מחפש את טובת זולתו כלל וכלל, ורק מזימות רשע בלבבו, מה הוא יכול להפיק תועלת אישית מן הענין.

תסתכלו מה קורה כאן, הגיע עת מלחמה ונתנו הוראות לציבור, איך להתגונן מפני צר, והציבור הולך אחריהם בעינים עצומות, אמרו ללבוש מסכות, לובשים! להכנס לחדר אטום, נכנסים! בו בזמן שבעצם אין בפעולות אלו שום הגנה מפני הנשק האמיתי של האויב, כן לדוגמה גם אחרי נפילת טיל, אינם מודיעים על אפשרות יציאה [מן החדר האטום] רק כעבור 25 דקות, וכי לא יכלו להודיע זאת תיכף אחרי 5 דקות, אלא מאי, הם רוצים להראות לעולם, תראו כמה סבלנו, וכמה מתח עבר על הציבור, כאן היה כך וכאן היה כך, ועוד יבקשו פיצויים! "שבע תועבות בלבנו" מנהלים את כל העיניים רק לתועלת עצמם, ולא התכוונו את הציבור כלל, ושלומו של הציבור לא עמד מעולם לנגד אחד מהם!

ואי קשיא, הלא אנו הולכים לרופא שלהם, וסומכים על הוראתו אם לנתח או לא וכיו"ב, אך באמת אין זה אלא מפני ה'חזקה' שמסרו לנו חז"ל, דאומן לא חשוד לשקר דלא מרע אומנותיה, אבל האפוטרופוסים המושחתים הנ"ל, איך אפשר לסמוך עליהם? הרי שבע תועבות בלבנו! והלא אפילו "עם הארץ" אין מוסרין לו עדות (פסחים מ"ט), אדם רשע ומופקר על אחת כמה וכמה.

צריך לתפוס מה קורה כאן, לזרוק אותם מהתמונה, ולנתח את העינין בשכל ישר, וע"פ זה לנהוג בדרכי השתדלות, אבל לא להיות נגרר אחריהם לפעול כפי ההוראות שלהם, זהו שאמרנו גם באם ימות הרשע הצורך ברגע זה, אנו כבר הפסדנו, התקלקל אצלנו המבט הנכון, ויצאנו 'בעלי מומים'.

והנה ההנהגה הרגילה בעולמינו הוא מדה במדה, ומי שנכשל ואינו עומד בנסיון, בא על עונשו, ואילו ההנהגה איתנו היא בדיוק להיפך, עם כל הכשלונות, פותחים לנגד עינינו השגחה פרטית והצלחה מופלאה, אין זאת אלא הנהגה לפנינים משורת הדין, ואם נותנים תוספת טובה, הרי הוא מחייב להגיב בתוספת עבודה ונתינת כבוד לשמו, למען נסות אתכם בא האלקים!

ה. הכנת הנפש לשינוי מצבים בחיים

רבינו תם בספר הישר שלו מתאר את מצבו של האדם הנפגש לפתע פתאום עם מצב חדש בחיים, ומדריכו איך יחזיק את עצמו במצב זה, ולרוב נחיצותו במצביו הנוכחי, נצטט לשונו הזהב במלואו - **המדה השישית, הקורות והתלאות הבאות על בני אדם, כגון חידושים, [מצבים חדשים בחיים שלא היה מורגל בהם], רעים או טובים, או שיהיו במצור, או יעלו למעלה לגדולה, או ירויח הון, או שיקחוהו בשבי, או יאבד ממון, או יחלה, הוא או אחד מבני ביתו, או יהא גולה מארצו, או חבוש בבית הסוהר, או ימות אחד מאוהביו, כל אלו החידושים, [מצבים חדשים בחיים] ורבים בהם, יטרידו לב בני אדם מעבודת הקל, וישכיחוהו אותה ויסירוהו מלבו, [האדם עלול לאבד את השווי משקל' שלו גם בעבודת ה']**

אך בעת הזאת יודע ויבחן שכל כל משכיל, החזק הוא, הרפה, כי אם יהיה חזק, ואמונתו קיימת, לא יוכלו כל החידושים לחסר מעבודתו, [גם במצב החדש שנפגש עמו פתאום, לא יאבד שווי משקלו כי-הוא-זה] כאשר לא יוכלו הרוחות החזקות לעקור את ההר הגדול ולהמישו ממקומו, כך השכל החזק והאמונה העיקרית לא ימישום אלה המאורעות. וצריך האדם ליזהר בעת הזאת, וידע כי על זה התנאי בא בברית עם אלקיו [כניסתו של כל מישראל בברית עם הקב"ה היא קשר אמיץ, בל ינתק בשום מצב], ואחרי אשר התנה על נפשו לעבוד אותו, צריך לשלם נדרו ולקיים איסרו.

[עתה מדריך רבינו תם את האדם כיצד יוכל להתמודד במצב ה'חידושים' הנ"ל] **וצריך לו להכין לב חזק ואמיץ לקבל המאורעות, ויחשוב בהן בטרם בואן [יכין עצמו מראש שעלול להיות מצב אחר בחיים], וימתין בכל יום ובכל שעה ובכל חודש [כל יום וכל שעה עלול להיות שינוי מצב, ובמה שיחשוב על כך מראש, יהא כבר מוכן קצת לקבל אותן]. ויאמר בלבו אם לא יהיו אלו המאורעות היום, יבואו למחר, ואם לא יבואו למחר, יבואו לאחר מחר, וכשעשה זאת ויהיו עיניו ולבו בהם [שיראה את המצבים הללו כבר לפני בואם], כשיבואו המאורעות - לא יטרידוהו ולא ישכיחוהו עבודה, כי ימצאוהו מזומן לקבל אותם [מכיון שהכין עצמו לקראת המצב, שוב לא יבהל ולא יזדעזע באם יבואו לפועל].**

וזה מעשה הצדיק, כי יחשוב וידע כי העולם "נוה התלאות" [הטבע הרגיל של העולם הוא יסורים ותלאות, ובאם נעשה חשבון הנפש נראה ש - 90 אחוז מן החיים היו תלאות במציאות], ועל כן עיניו ולבו שם בכל רגע [רואה כבר מראש שעלול להגיע מצב קשה ח"ו - כפי טבעו של העולם]. על כן לא יטרידוהו כשיבואו ולא יחידוהו [לא רק שלא יטרידו ויבלבלו אותו מעבודת ה', אלא לא יחידוהו כלל].

אך יחידו לו מי שהוא בטוח בעולם, ויאמר כי לא תבוא לו צרה, וכי שלוותו תעמוד לו, על כן כשיבוא עליו היפך מה שחשב, יחדר ויאבד דעתו ואמונתו ועבודתו [האדם הבטוח בשלוותו, וסבור למשוך כמה שיותר תענוג בחיים, כאשר יגיע למצב קשה -יתמוגג לגמרי, דהכל עתה היפך ההנחות שלון עכ"ל].

אלו דבריו המחוכמים של רבינו תם ז"ל, אין זה פילוסופיה, אלא פשוט למד נכון את החיים. אם אנו היינו משרישים בעצמינו את ההנחה שאנו חיים בעצם ב"נוה התלאות", שהמצב הטבעי הוא קשיים ויסורים לרוב, ואם עבר יום אחד בהצלחה, שירדנו לעומק סוגיא, ויחדשנו סברא נכונה וכדו', הוא יום "משונה", ממילא כשנלענו למצב המתוח שאנו חיים בו כעת, לא היינו מתבלבלים כלל, פשוט נפגשנו עם 'טבעיות העולם', והיינו שוקלים את דרכי ההשתדלות בראש רגוע ובשכל ישר, וגם אם היינו נכנסים לחדר האטום כהוראתם, לא היינו מאבדים עשתונות, אלא נכנסים עם ראש רגוע ולב בוטח בהש"ת, ואומרים פרקי תהלים, ומשתדלים להמשיך את יעוד החיים האמיתי להעמיק בסוגיות הש"ס אם-כי אין כל-כך צילותא כיומא דאסתנא.

ומה שכן נכנסנו לבלבול השכל ואיבוד הדעת, הוא משום שחיינו בתודעה שהחיים הם חיי שלווה ומנוחה, ועל כן "כשיבוא עליו היפך מה שחשב, יחדר ותאבד דעתו ואמונתו", אמנם לרוב חמלתו עלינו מלמד אותנו איך חיים בתוך 'נוה התלאות', ומאיר פנים אלינו בתוך המצב המתוח, שנוכל לאט לאט לשוב לדעה צלולה ולעבודת ה' כרגיל, וכל זה הוא ממש הנהגה לפנינים משורת הדין, "ולמען נסות אתכם בא האלקים"! אם התגובה תהא חיזוק בתורה ותפלה ביתר שאת, "להיות לו לעם נחלה".

אהבת חסד

מצינו ג"כ באליעזר שמבואר בחז"ל (יומא כח:) שהיה דולה ומשקה מתורת רבו לאחרים, ובוודאי השיג מדרכיו, וכשהלך לבדוק מי ראוי להידבק בזרעו של אברהם, בדק במידת החסד, ולכך אמר (כ"ה י"ד) "והיה הנערה אשר אומר אליה הטי נא כדך ואשתה, ואמרה שתה וגם גמליך אשקה, אותה הוכחת לעבדך ליצחק, ובה אדע כי עשית חסד עם אדני".

ובפשטות המבחן ב"גם גמליך אשקה" הוא משום שיש כאן ריבוי של חסד, שהיא תשקה לא רק לך, אלא גם לגמליך, על אף הקושי שבדבר. אך באמת יש כאן עומק במבחן של אליעזר, ומשום שדבר זה מוכיח לא רק על ריבוי חסד, אלא על דרגה אחרת של חסד, וכדלהלן.

הח"ח (אהבת חסד ח"ב פ"א) מדייק לשון הכתוב (מיכה ו' ח') "הגיד לך אדם מה טוב ומה ה' דורש ממך כי אם עשות משפט ואהבת חסד", ולכאורה היה לו להכתוב לומר 'כי אם עשות משפט וחסד', או 'אהוב משפט וחסד', וכתב הח"ח לבאר בזה"ל "הורה לנו הנביא בזה ענין גדול ומחודש, שכמעט אנו בעוונותינו הרבים כולם נכשלים, והוא כי אף שכולנו עושיין חסד, אבל ענין החסד שלנו הוא רק מצד ההכרח, דהיינו כשהאיש העלוב הצריך לחסד הוא בא אצלנו פעם אחת ושתיים, וקשה להשתמט ממנו, אז אנו עושים עמו חסד, וגם אין עושיין זה ברצון ובלב טוב כלל, ולזה בא הנביא ואמר "ומה ה' דורש ממך כי אם וגו' ואהבת חסד", רצונו לומר שלא תחשוב בנפשך שבזה שאתה עושה לפעמים חסד אתה יוצא בזה בשלימות, כי אם שהאדם צריך להיות לו אהבה למדה זה של חסד" עכ"ל.

ומבואר בדבריו שהחילוק שיש בין עשיית חסד לבין אהבת חסד, הוא אם עושים את זה מחמת ההכרח, או מחמת שנהנה ואוהב את הדבר, ועושה את זה ברצון, ובזה היה המבחן של רבקה, אם רבקה רק היתה נותנת לו לשתות, זה היה רק "עשיית חסד", שמחמת שהוא מבקש אי אפשר לסרב, אבל לא היה בזה "אהבת חסד", אבל כשמציעה מעצמה גם גמליך אשקה, רואים שהיא גומלת חסדים לא רק בבחינה של "עשיית חסד" אלא בבחינה של "אהבת חסד", וממילא "אותה הוכחת לעבדך ליצחק", שכיון שהיא רואה שיש צורך והיא עושה גם ללא שתתבקש, רואים שהיא לא רק גומלת חסד אלא אוהבת חסד, והתכונה הזאת מושרשת בנפשה.

ולכן אברהם אבינו כשהוא יושב בשלישי למילתו כחום היום ואין אורחים, הוא מצטער, חסר לו את האהבת חסד, חסר לו המשיכה לחסד, ואף שכרגע אין עוברי דרכים ואין עם מי להיטיב, אבל מכיון שיש בו את האהבה לחסד, אז הרי זה כמו כל דבר שאדם אוהב וכרגע אין לו, שזה חסר לו, וזה מצער אותו, והמשיכה לדבר נמשכת, ואף שאונס רחמנא פטריה זה לא אומר שזה לא רצון ה', רצון ה' שיהיה חסד, ולכך אברהם אבינו מחפש אורחים שיהיה לו עם מי להיטיב.

גומלי חסדים המחזיקים בבריתו של אברהם אבינו

איתא בגמ' (כתובות ח:) "אל קום אימא מילתא כנגד מנחמי אבלים, פתח ואמר אחינו גומלי חסדים בני גומלי חסדים המחזיקים בבריתו של אברהם אבינו", ויש גירסא בגמ' שנאמר (בראשית י"ח י"ט) "כי ידעתיו למען אשר יצוה את בניו ואת אחיריו ושמרנו דרך ה' לעשות צדקה ומשפט", ופרש"י "שגמל חסדים, דכתיב (בראשית כ"א ל"ג) "ויטע אשל", ר"ת אכילה שתיה לוייה". ובמהרש"א כתב "וקרא הגמילות חסדים בריתו של אברהם אבינו, שע"י נטיעת האשל אמר הכתוב ויקרא שם בשם ה' קל עולם", הרי מבואר שהחסד שאברהם אבינו עשה זה היה בבחינת ברית.

וצ"ב מה הכונה "המחזיקים בבריתו של אברהם אבינו", וכי אברהם אבינו כרת ברית על החסד שעשה, או לפי הגירסא בגמ' שזה קאי על מה שציוה את זרעו לעשות חסד, וכי כרת על זה ברית עם זרעו.

והנה אחז"ל (מדרש רבה רות פ"ה, וע"ע ילקוט"ש בשלח ט"ו) "בא וראה כמה גדול כחן של גומלי חסדים, שאין חסין לא בצל שחר, ולא בצל כנפי ארץ, ולא בצל כנפי שמש, ולא בצל כנפי חיות, ולא בצל כנפי כרובים, ולא בצל כנפי שרפים, אלא בצל מי שאמר והיה העולם, שנאמר (תהילים ל"ו ח') "מה יקר חסדך אלקים ובני אדם בצל כנפיך יחסיון" ע"כ. ומבו' כאן שיש השגחה פרטית מיוחדת לגומלי חסדים, ומבו' עוד בגמ' (ע"ז יז:) שהעוסק בתורה בלבד ולא עוסק בגמילות חסדים דומה כמי שאין לו אלוה, שנאמר (ד"ה ב' ט"ו ג') "וימים רבים לישראל ללא אלקי אמת", ופרש"י "כמי שאין לו אלוה - להגן עליו", הרי מבו' שע"י שעוסק בחסד זוכה שהקב"ה יהיה לו לאלקים, דהיינו שזוכה להנהגה של השגחה פרטית מיוחדת מהקב"ה.

ואולי אפשר לבאר דזה הביאור בדברי הגמ' שגומלי חסדים נקראים המחזיקים בבריתו של אברהם אבינו, שהכונה למה שנאמר (בראשית י"ז ז') "והקמתי את בריתי ביני ובינך, ובין זרעך אחריו לדרתם לברית עולם, להיות לך לאלקים ולזרעך אחריו", וביאור הכתוב "להיות לך לאלקים" הוא שע"י שגומל חסדים זוכה להנהגה של השגחה מיוחדת מהקב"ה, [ולפי הגירסא בגמרא הנ"ל] על השגחה מיוחדת זו נאמר "כי ידעתיו למען אשר יצוה את בניו ואת אחיריו ושמרנו דרך ה' לעשות צדקה ומשפט", [שאינו זה רק מעלת אברהם עצמו שציוה את זרעו בכך, אלא זה הדרך שגם זרעו יזכה בכך], שעל ידי שזרעו יעסוק בצדקה ומשפט, יזכו ל"להיות לך לאלקים ולזרעך אחריו", ועל כן מי שגומל חסדים הוא המחזיק בבריתו של אברהם אבינו, דהיינו הוא מחזיק בברית שה' כרת עם אברהם אבינו, שאם זרעו ינהג בכך, יזכו להשגחה מיוחדת.

אהבת חסד

והנה מלבד זה שאברהם התנהג במידת החסד וכנ"ל, והקיום של "והלכת בדרכיו" של אברהם אבינו היה מיוסד על מידת החסד,

לבחינה שהדברים יקבעו בנפשו שיהפכו להיות טבע, אלא זוכה לבחינה שנקראת אהבת חסד, שהוא נהנה ונמשך לחסד, והוא מחפש לעשות חסד.

חסד לשמה

ובאגלי טל (בהקדמה) כותב "ומדי דברי בו זכור אזכור מה ששמעתי קצת בני אדם טועין מדרך השכל בענין לימוד התורה", ואמרו כי הלומד ומחדש חדושים ושמה ומתענג בלימודו, אין זה לימוד התורה כ"כ לשמה, כמו אם היה לומד בפשיטות שאין לו מהלימוד שום תענוג והוא רק לשם מצוה, אבל הלומד ומתענג בלימודו הרי מתערב בלימודו גם הנאת עצמו, ובאמת זה טעות מפורסם, ואדרבה כי זה עיקר מצות לימוד התורה, להיות שש ושמה ומתענג בלימודו, ואז דברי תורה נבלעים בדמו, ומאחר שנהנה מדברי תורה הוא נעשה דבוק לתורה וכו', ומודינא דהלומד לא לשם מצות הלימוד רק מחמת שיש לו תענוג בלימודו, הרי זה נקרא לימוד שלא לשמה, כהא דאוכל מצה שלא לשם מצוה רק לשם תענוג אכילה וכו', אבל הלומד לשם מצוה ומתענג בלימודו, הרי זה לימוד לשמה וכולו קודש כי גם התענוג מצוה עכ"ל.

הרי מבו' בדבריו "שמאחר שנהנה מדברי תורה הוא נעשה דבוק לתורה", והתורה הופכת להיות חלק מהמהות שלו, וכך הוא גם בחסד כשאדם נהנה מחסד, זה הופך להיות חלק מהמהות שלו, והוא הופך להיות 'מציאות של איש חסד'.

וכן מש"כ "אבל הלומד לשם מצוה ומתענג בלימודו, הרי זה לימוד לשמה וכולו קודש כי גם התענוג מצוה", כך גם בעשיית חסד, שאם האדם עושה את החסד רק מצד ההנאה שלו ולא מצד רצון ה', זה נקרא שלא לשמה, אבל אם האדם עושה חסד מתוך מחשבה שכך רצון ה' שתהיה לו הנאה בדבר, זה לא מגרע מהלשמה, ואדרבה כך היא שלמות המצוה לעשות את החסד מתוך 'אהבת חסד'.

והדרך לעורר את האהבת חסד הוא כמו שכותב הח"ח, ע"י שיתבונן בגודל מידת החסד, ומי שקצת רוצה להתחזק בזה שיתבונן מפעם לפעם בדברים שהח"ח כותב בספרו אהבת חסד, שבספר זה הח"ח אסף את מאמרי חז"ל בגודל מידת החסד, ואין ספק שדבר זה יעורר אותו לעשיית ואהבת חסד.

וא"כ מן הראוי לחפש חסד, וכמו שכותב הח"ח (אהבת חסד ח"ב פ"ב) שלכה"פ פעם ביום יראה לעשות חסד, וכמו שמצינו הרבה מצוות שהם פעם ביום כגון תפילין, וק"ש בבוקר ובערב, כך גם עשיית חסד. אינני יודע אם זה חיוב גמור, אבל ודאי זה ראוי, ומשנה מאוד את דרגת האדם.

וע"י קצת תשומת לב אפשר לעשות חסד, לא צריך לחפש רחוק, בכל ד' אמות של האדם הוא יכול לעשות חסד, להאיר פנים, להקדים שלום, אפשר לשקול בכל דבר לגרום לשני את ההנאה, את הנחת רוח, את ההתייחסות המיוחדת, עם קצת תשומת לב, לכל א' יש את השכנים שלו שצריכים לפעמים עידוד, הארת פנים, קצת שאילת שלום, שאדם לא ירגיש שהוא לעצמו ולא איכפת לו מאחרים, אלא יתבונן וישים לב, לכה"פ פעם ביום, ובזה יש השפעה עצומה לזכות לסייעתא דשמיא.

ומידה זו היא מושרשת ביסודה בנפש כל אדם מישראל, וכמו שאומרים בתפילה "באור פניך נתת לנו תורת חיים ואהבת חסד", וכתב בכיור התפלה של ר' אברהם בן הגר"א (ברכת שים שלום) "ואהבת חסד – נתת בלב", כלומר שהקב"ה הטביע בנפש כל אדם מישראל את התכונה הזאת של אהבת חסד, רק יש צורך לעבודה, להוציא את זה מהכח אל הפועל, ולכן מבואר בחז"ל (ילק"ש בראשית פ"ח) "מי שאין בו ג' סימנים אלו רחמנים ביישנים גומלי חסדים אינו מאומה זו", כי אצל ישראל זה בטבע, וזהו שנאמר באברהם "כי ידעתיו למען אשר יצוה את בניו וגו' לעשות צדקה ומשפט", שאברהם אבינו השריש בנפש זרעו את המידה הזו של אהבת חסד.

והלכת בדרכיו

הרמב"ם (פ"א מהל' דעות ה"ה) כותב על המידות שהאדם מחויב בהם, בזה"ל "ומצווים אנו ללכת בדרכים אלו הבינונים, והם הדרכים הטובים והישירים שנאמר (דברים כ"ח ט') "והלכת בדרכיו", (ובה"ו כתב) כך למדו בפירוש מצוה זו, מה הוא נקרא חנון אף אתה היה חנון, מה הוא נקרא רחום אף אתה היה רחום וכו' (ובה"ז כתב) וכיצד ירגיל אדם עצמו בדעות אלו עד שיקבעו בו, יעשה וישנה וישלש במעשים שעושה וכו' ויחזור בהם תמיד, עד שיהיו מעשיהן קלים עליו ולא יהיה בהם טורח ויקבעו הדעות בנפשו" עכ"ל.

מבואר כאן ברמב"ם שאדם צריך שהמידות יהיו אצלו הרגל ויעשה אצלו טבע, ונבאר את מקור הדברים.

הנה בגמ' סוטה (יד). אמר רבי חמא ברבי חנינא מאי דכתיב (דברים י"ג ה') אחרי ה' אלקיכם תלכו וכו', אלא להלך אחר מדותיו של הקב"ה מה הוא מלביש ערומים וכו' אף אתה הלבש ערומים, הקב"ה ביקר חולים וכו' אף אתה בקר חולים וכו'.

ובגמ' שבת (קלג): "זה קלי ואנוהו" (שמות ט"ו ב') אבא שאול אומר "ואנוהו" הוי דומה לו מה הוא חנון ורחום אף אתה היה חנון ורחום.

וקשה הרי מבואר בגמרא (סנהדרין לד.) שאין דין אחד נלמד מב' מקראות, ומפני מה כאן הוצרכו ב' מקראות לדין אחד, ובביאור הדברים כתב בכוכבי אור (החדש סימן ה') "שאף אם אדם נולד בתכונה רעה ומדותיו מושחתות, בכ"ז בכח האדם להתגבר על יצרו ולעשות ההיפך וכו', ועפ"י יתבאר לנכון כי מה שאמרו בגמ' סוטה להלך אחר מדותיו, היינו לעשות פעולות טובות, יהיה בטבע שיהיה רחמן או אכזרי, עכ"פ צריך להיות מלביש ערומים וגומל חסד, אולם בשבת אמרו הוי דומה לו מה הוא רחום אף אתה היה חנון ורחום, היינו בחינת מושל ברוחו להפוך טבעו להיות רחום וחנון בטבע" עכ"ל.

נמצא שדברי הרמב"ם שהאדם צריך שהדברים יקבעו בו, המקור לזה הוא מ"ואנוהו" מה הוא חנון ורחום אף אתה היה חנון ורחום. וכך הדברים אמורים בכל המידות, אבל במידה הזו של חסד, לא רק שצריך שעשיית החסד תהיה אצלו בטבע, אלא יש ענין של אהבה, שהאדם יהיה מוטבע בנפשו אהבת חסד.

על דברי הכתוב (משלי א' כ"ג) "תשובו לתוכחתי הנה אביעה לכם רוחי" כתב הגר"א "שבכל דבר שאדם עושה נותנין לו רוח ממרום, והוא המסייע אותו לעשות עוד דברים כאלה, וזה הרוח אינו נח ושקט עד שעושה עוד דברים כאלה, והוא נהנה מהם, ומזה יש לו נחת רוח הן בדבר מצוה או בדבר עבירה, וזהו (אבות ד' ב') עבירה גוררת עבירה ומצוה גוררת מצוה וכו', וכן בדבר מצוה גדולה בא רוח ממקום קדוש מאוד ומתאוה מאוד למצוה, ונהנה מאוד מחמת זה ממצוות "וכו' עכ"ל.

ובודאי אותו דבר יש בחסד, שכשאדם מתנהג בחסד ומשתדל לעשות חסד, אז הוא זוכה לא רק לבחינה של עשיית חסד, ולא רק

להערות והארות ולתרומות טל – 052-7692928
ניתן לקבל את הגליון במייל 07692928@GMAIL.COM

כל מי שיש בידו הקלטות של שיעורים או שיחות וועדים, וכן מכתבים מרבינו זצ"ל, מתבקש לפנות למשפחת רבינו זצ"ל בטל" 054-8598957 בשעות הצהריים. או לכתובת מייל 25814535@GMAIL.COM

שיעור חומש

על פרשת השבוע

משיעורי מרן הגאון רבי חיים פיינשטיין שליט"א

ראש ישיבת עמרת שלמה

פרשת חיי שרה תשפ"א

וצריך ביאור דכיון שהיה בטוח בזכותו של אברהם שהקב"ה הצליח דרכו, גם קודם שנתברר לו שהיא בת בתואל, א"כ למה המתין עם ההודאה וההשתחויה עד ששאל בת מי את ונתברר לה מפיה שהיא בת בתואל, והרי הוא כבר בטוח שהצליח הקב"ה דרכו, וזאת היא האשה הראויה ליצחק.

ויש לומר כיסוד רבנו הגר"ח זצ"ל על הפסוק בתהלים 'זאני בחסדך בטחתי יגל ליבי בישועתך, אשירה לה' כי גמל עלי', דאע"פ דהבטוח בה', כבר שמה בישועה, עוד בטרם נעשתה הישועה, כיון שהוא בטוח בחסדי ה' שתבא לו הישועה, מ"מ ההודאה והשירה הם רק כשנעשית הישועה בפועל, ההודאה ושירה, שייך רק כשנעשית הישועה בפועל, וזהו שאמר הכתוב, דאע"פ דאני בחסדך בטחתי, ולכן יגל ליבי בישועתך, עוד קודם שנעשית הישועה בפועל, מ"מ אשירה לה' רק בעת שגמל עלי, שהיתה ישועה בפועל.

ולפי זה יש לומר, דאמנם אליעזר היה בטוח בזכותו של אברהם, שרבקה היא היא הראויה להיות אשה ליצחק, והצליח הקב"ה דרכו, אבל מ"מ עדיין לא נשלמה ההצלחה בפועל, כי עדיין הרי לא נתברר לו שהיא בת בתואל, ועל כן המתין מלהודות ולהשתחוות, עד שנתברר לו שהיא בת בתואל, שהייתה גמור והשלמת ההצלחה בפועל, ורק אז הוא דהשתחוה והודה על ההצלחה.

ויספא אברהם ויקח אשה ושמה קטורה. (כ"ה, א').

וכתב רש"י, זו הגר. והנה איתא בחז"ל דעל פי הדיבור לקח אותה. ויש לומר דהטעם שהוצרך לדיבור מיוחד שיקח אותה, דהרי מתחילה נצטווה לגרש אותה, כדכתיב בפרשת וירא ששרה אמרה לו, 'גרש את האמה הזאת', ונצטווה אברהם 'כל אשר תאמר אליך שרה שמע בקולה', וא"כ הרי הוא מצווה לגרשה, ואיך יכול לחזור ולקחתה, ועל כן הוצרך לדיבור מיוחד כדי שיותר לו לחזור ולקחתה. והנה אע"פ שבאמת הגר החזיקה עצמה בכשרות, וכמו שכתב רש"י שנקראת קטורה, על שם שנאים מעשיה קטורות, ובטל הטעם של הציווי לגרשה, מ"מ הרי איתא בגמ' בביצה דף ה' ע"ב, דכל דבר שנאסר במנין, צריך מנין אחר להתירו, גם כשבטל טעם האיסור, ועל כן גם אברהם היה צריך לדיבור מיוחד שיתיר לו לחזור ולקחתה.

ולבני הפילגשים אשר לאברהם נתן אברהם מתנות וישלחם מעל יצחק בנו בעודנו חי. (כ"ה, ו').

הנה מבואר דהיה ענין מיוחד לשלח את בני הפילגשים בעוד

גר ותושב אנכי עמכם תנו לי אחוזת קבר וגו' שמענו אדני נשיא אלוקים אתה בתוכנו במבחר קברינו קבור את מתך וכו'. (כ"ג, ד' - ו').

הנה אברהם אבינו ביקש מבני הת, שיתנו לו אחוזת קבר, וכמו שאמר 'תנו לי אחוזת קבר', ואילו בני הת לא נתנו לו, אלא אמרו לו, שיקח מעצמו קבר, וכמו שאמרו לו 'במבחר קברינו קבור את מתך'.

ונראה לבאר בזה, דבאמת אברהם ביקש מבני הת, מחמת היותו גר ותושב, וכמו שאמר להם, 'גר ותושב אנכי עמכם', שבקשתו לקבר הייתה מצד שהוא גר ותושב.

אבל בני הת לא נענו לבקשתו מצד שהוא גר ותושב, אלא אמרו לו שהם נותנים לו מחמת שהוא נשיא אלוקים, וכמו שאמרו לו, 'נשיא אלוקים אתה בתוכינו', ונשיא אלוקים, היינו מדין מלך, וכמו שאמרו חז"ל והובא ברש"י (לעיל י"ד, י"ז), על הפסוק 'עמק שוה הוא עמק המלך', עמק שהושוו שם כל האומות והמליכו את אברהם עליהם לנשיא אלוקים וקצין, וזהו שאמרו לו נשיא אלוקים אתה בתוכינו, היינו שהם המליכוהו עליהם, ומחמת זה הם שנותנים לו אחוזת קבר, וזהו טעם אחר, מהטעם שביקש אברהם אבינו.

מעתה מבואר היטב, דאם הוא מקבל אחוזת קבר, מחמת שהוא גר ותושב, וכמו שהוא ביקש מבני הת, אז הם צריכים לתת את הקבר, ובנתינתם תליא מילתא, ואמנם הם מחוייבים לתת, אבל מ"מ הנתינה צריכה ליעשות על ידם, אבל אם הוא מקבל אחוזת קבר, מחמת היותו נשיא וקצין עליהם, א"כ הוא מקבל הקבר מחמת מלכותו ושלטונו עליהם, בזה אין צריך שהם יתנו לו, אלא מכח שלטונו ומלכותו הוא נומל בעצמו.

ולכן כשאברהם אבינו ביקש, הייתה בקשתו מחמת שהוא גר ותושב, לכן ביקש שהם יתנו לו, אבל הם ענו לו שהוא יקבל מחמת היותו נשיא וקצין עליהם, וממילא הוא נומל בעצמו, ואין צריך שהם יתנו לו.

ויקח האיש נזם זהב וגו', ושני צמידים על ידיה וגו' ויאמר בת מי את וגו', ותאמר אליי בת בתואל אנכי וגו', ויקוד האיש וישתחו לה' (כ"ד, כ"ב - כ"ו).

הנה מבואר שאליעזר נשתחוה רק אחר שנתברר לו שהיא בת בתואל. והנה את הנזם והצמידים מבואר שנתן לה עוד קודם שנתברר לו שהיא בת בתואל, אלא מיד כשכילו הגמלים לשתות, וכמו שכתב רש"י, שלאחר שנתן לה שאלה, לפי שהיה בטוח בזכותו של אברהם שהצליח הקב"ה דרכו. ועיין ברמב"ן.

שאברהם חי, וצריך ביאור מהו הענין לגרשם דוקא בעודנו חי. ויש לומר הביאור בזה, דהנה בעיקר הדבר ששילח את בני הפילגשים מעל יצחק בנו, יש לומר שהוא משום דלא היו כשרים, כמבואר במדרש שדרשו על זמרון ויקשן, וכיון שלא היו כשרים, חל עליהם הציווי שנאמר אצל ישמעאל לגרשו מעל יצחק, מפני שהיה מצחק.

והנה הגירוש של ישמעאל היה בשביל שלא יירש עם יצחק, כמו שכתוב בפר' לך (כ"א, י') 'ותאמר לאברהם גרש את האמה הזאת ואת בנה כי לא יירש בן האמה הזאת עם בני עם יצחק, ואם כן גם בשילוח בני הפילגשים שהוא מאותו טעם, היה צריך השילוח להיות קודם שהגיע זמן הירושה, וזהו שאמר הכתוב דאברהם שלחם מעל יצחק בנו בעודנו חי, דרק אם משלחם בעודנו חי אז הוא מפקיעם מהירושה, אבל אם היה מגרשם לאחר מיתה, לא היו מופקעין מהירושה, וזהו תכלית השילוח, להפקיעם מהירושה. ולבני הפילגשים אשר לאברהם נתן אברהם מתנות. (כ"ה, ו). וברש"י הביא מהלוקת בזה, דרבותינו פירשו, שמסר להם שם טומאה, דבר אחר, שנתן להם מה שניתן לו על אודות שרה ושאר מתנות שנתנו לו, הכל נתן להם, שלא רצה ליהנות מהם.

ויש לומר, דפלוגתתם תלויה בפלוגתא המבוארת בגמ' בסנהדרין דף נ"ו ע"א, אם בני נח נצטוו על הכישוף, דלמאן דאמר דבני נח נצטוו על הכישוף, ליכא למימר שמסר להם שם טומאה.

אלה הם בני ישמעאל ואלה שמותם בחצריהם ובטירותם שנים עשר נשיאים לאומותם. (כ"ה, ט"ז).

הנה הזכיר הכתוב שבני ישמעאל היו בחצריהם ובטירותם, וצריך ביאור מה בא להשמיענו בזה שהיו בחצריהם ובטירותם. ועיין כחידושי מרן רי"ז הלוי שביאר דבא לומר שהיו במקומם, ולא סבלו שעבוד וגירות.

ועוד יש לפרש דהנה רש"י בפרשת מטות (במדבר ל"א, י') כתב, דטירה, זהו בית מושב השרים, וטירה הוא מלשון שר, כמו שמתורגם 'סרני פלשתים, טורני פלשתא'. ולפי זה יש לבאר דהכתוב בא לומר דאכן נתקיימה ההבטחה שהובטחה הגר בסוף פרשת לך לך, דישמעאל יוליד שנים עשר נשיאים, ועל זה בא הכתוב כאן לומר דאכן נתקיימה ההבטחה, בכך דיצאו מישמעאל שנים עשר שהיה להם שררה ומלכות, ולזה נקט הכתוב שהיה להם הצירות וטירות, שבהם נתקיימה מלכותם ושררתם.

דביר המוצנע בבית קדשי הקדשים

מתוך דברי הספד במסע הלוינו של כבוד הגאון הגדול מוהר"ר דוד פיינשטיין זצ"ל ראש ישיבת 'תפארת ירושלים' - ניו יורק

ותמת שרה ויבא אברהם לספוד לשרה ולבכותה, והקשו תוס' על התורה שהיה צריך להקדים את הבכי להספד, ולמה הקדים הכתוב את ההספד לבכי. ומבארים שקודם היה צריך אברהם אבינו להגיד ולספר את שבחה הגדול, ואז יכולים לבא לבכיה כראוי, ולכן הקדים ההספד לבכי, קודם צריכין אנו להגיד ולספר את עוצם שבח ומעלת כבוד הגאון הגדול המנוח הצדיק העניו החסיד זצ"ל, אבל לאמר ולספר את שבח ויקרת הגאון המנוח קשה עד מאד כי הרי הסתיר את עצמו, בגודל ענוותנותו ופשטותו כיסה את עצמו והסתיר את גדלותו, הסתיר את כח התורה שלו, כמו שהיה בקודש הקדשים בבית שני, שהיה קודש הקדשים מובדל ומכוסה בשתי פרוכות, ואפילו הפתחים שבשתי הפרוכות לא היו מכוונין זה כנגד זה, אלא החיצונה הייתה פרופה מן הדרום, והפנימית מן הצפון, ועוד נוסף על זה הפסק של אמה טרקסין בין הפרוכות, נמצא שהיה מחיצה נוסף על מחיצה בין קודש הקדשים.

ובתוך כל ההצנעה וההסתרה הזו, היה דביר המוצנע, ושם בתוך ההסתרה היה מונח ארון ברית ה' ובתוכו שני לוחות הברית שבהם כתוב עשרת הדברות ועליהם ככל הדברים אשר דיבר ה' שזה כולל כל התורה כולה, וגם היה בתוך ארון הברית את הספר תורה, וכך היה אצל הגאון המנוח זצ"ל שבתוך ההסתרה הגדול היה קודש קדשים, ושם היה מונח בתוכו ספר תורה, שם היה זקן ויושב בשיבה, עמוד של תורה, מרביץ תורה בכל יום עשרות בשנים עד התקופה האחרונה ממש, ומשם מתוך ההסתרה היה אור התורה זורח בכל הגולה, וכל הגולה כמדורת אש, הגאון המנוח זצ"ל למד ולימד בכל חלקי התורה, ומורה הוראות בכל ארבעה חלקי שולחן ערוך, וכח התורה הזה שנסתלק מעמנו, מי יתן לנו חליפתו, מי יתן לנו תמורתו.

יש פרשה בתורה של סנהדרין גדולה, כתוב בפסוק בפרשת שופטים 'כי יפלא ממך דבר למשפט בין דם לדם בין לדין בין גנע לגנע וגו' וקמת ועלית אל המקום וגו' ודרשת והגידו לך את דבר המשפט ועשית ככל אשר יורה לך אשר יורה לך לא תסור מן הדבר אשר יגידו לך ימין ושמאל', זה הפרשה של סנהדרין גדולה, שהם כלשון הרמב"ם 'עמוד תורה שבעל פה', ולהם מסור כח הפסק, ומה שהם פוסקים זהו התורה, ואי אפשר לחלוק על זה כלל, ולא תסור מן הדבר אשר יגידו לך ימין ושמאל, ומי שחולק על זה הוא זקן ממרא, ויש עוד פרשה של סנהדרין גדולה שכתוב בפרשת בהעלותך 'אספה לי שבעים איש מזקני ישראל וגו' ונשאו אתך במשא העם ולא תשא אתה לבדך', והם המנהיגים של כלל ישראל, וכל העניינים שיש לכלל ישראל כמו מינוי מלך ויציאא למלחמה ועוד כמבואר במשנה בתחילת סנהדרין מסורים בידם, והם הקובעים ונושאים במשא העם.

והאמת שאין זה שתי עניינים נפרדים, אלא הוא ענין אחד שהנהגה של כלל ישראל צריכה להיות הנהגה מכה התורה ועם כח התורה, ומי שהם כח התורה והם עמוד התורה הם המנהיגים והיכולים להנהיג את עם ישראל, ולהם מסורים כל ענייני כלל ישראל.

הגאון המנוח שישב סמוך על שולחן אבין הגאון הקדוש רבן של כל ישראל יצוקללה"ה קיבל מאביו והמשיך את דרכו, אותו בית דין הגדול שיסד אביו זצ"ל המשיך הגאון המנוח להשיב לשאלות רבבות ישראל דבר ה' זו הלכה, הוא אותו בית דין הגדול אשר נשא במשא העם, נשא במשא החינוך של ילדי ישראל, נשא במשא קיום מוסדות התורה, מסר עצמו להרבות חינוך ילדי ישראל בכל רחבי תבל, ועד זקנה ושיבה טלטל עצמו ברחבי תבל למען קיום החינוך הטהור והעמדת התורה.

מצוה צב

לגדל הנזיר שער

שנאמר גדל פרע שער ראשו

בלאו ויבוא עשה דתגלחת מצורע וידחה ל"ת דנזיר. ותמה הראב"ד דברישי יבמות הביאה הגמ' טעמא אחרינא לדחית עשה דנזירות מפני דישנו בשאלה ומפני מה הביא הרמב"ם טעם חדש.

חילוק מחודש בשם הגר"ח הלוי במצות עשה דגדל פרע שער ראשו

נתפרסם בשם הגר"ח הלוי (ח"י הגר"ח סטנסיל והובא גם בחידושי הגר"ז על נזיר יד:) ליישב את דברי הרמב"ם ע"פ מהלך מחודש. ולומר דבהאי מצוה איכא ב' דינים - מצות עשה לגדל שער הנזיר וגם איסור עשה לגלחו, ולכן נצרכו שני ההסברים לדחית העשה. דהגמ' באה ליישב את הדחיה של איסור עשה דנזיר מפני העשה של מצורע, ועל כך נסובו דברי הגמ' דעשה דנזירות ישנו בשאלה ולכך קיל מעשה דמצורע ונדחה מפניו. אמנם עדיין לא נתיישב בזה מפני מה יש להעדיף מצות עשה דמצורע ממצות עשה דנזיר, דלענין המצות עשה אין נידון של דחיה, אלא העדפה של קיום עשה אחד בלבד. דכאשר המצורע נצרך לקיים את מצות הגילוח, עומדים בפני שתי מצוות עשה ואינו יכול לקיים שתיהן, אלא עליו לקיים עשה אחד מבין השנים. על זה מיישב הרמב"ם דכאשר הוא מצורע אין עליו קדושה ואינו מצווה בעשה דגילוח, ולכך הוא מחויב רק בעשה דמצורע לגלח את שערו. ואיסור עשה המוטל עליו שלא לגלח נדחה מפני עשה דמצורע היות וישנו בשאלה.

דחית החילוק

והדברים צריכים עיון גדול דיש לטעון עליהם מכמה צדדים. חדא, דלא יעלה על הדעת לומר שבמצוה אחת יש שני ציווים ואין בכל התורה מצוה שהיא גם מצות עשה וגם איסור עשה בחדא מחתא. ועוד דקשה לחלק ולומר בדעת הרמב"ם שבימי חלוטו של המצורע אינו מצווה במצות עשה ואילו האיסור עשה קיים, דאף דאיסורי נזיר ודאי מוטלים עליו אך מ"מ אינו מחויב במצוות הבאות מכח הפסוק "קדוש יהיה" כיון דאינו קדוש, וכיצד יתחייב בחלק האיסור. ומה דהביאו בשם הגר"ח ראייה מלשון הגמ' בנזיר (ט:): דהנזיר שמגלח קאים עליה בעשה ולא תעשה, ומשמע דאם גילח עבר על עשה ועל איסור עשה, נתפרש שם להדיא בתוס' וברא"ש דאינו עובר באיסור עשה אלא "שעבר על מצות עשה שצוה הכתוב לגדל שער ולא להעבירו". ואף מה דהביא מלשון הרמב"ם (פ"ה מהל' נזירות ה"ב) כדבריו, יראה הרואה דכתב הרמב"ם להדיא דהעובר ביטל מצות עשה ולא עבר על איסור עשה.

עשה ולא תעשה כגידול שער נזיר

הנזיר מצווה לגדל את שער ראשו כמו שנאמר "קדוש יהיה גדל פרע שער ראשו" (במדבר ו ה), וכתב הרמב"ם בסה"מ שיש במצוה זו עשה ולא תעשה, כמו שנתפרש ברישא דקרא "כל ימי נדר נזרו תער לא יעבור על ראשו". ומבאר הרמב"ם דהעשה מוסיף על הל"ת, דהל"ת מכונן לגילוח בתער והמגלח בסם המשיר את השער לא עבר על הל"ת, אמנם עבר על העשה המחייב את הנזיר לגדל פרע שער ראשו וזה לא גידל.

הרמב"ם בספר המצוות - איסור עשה

בסוף דבריו כתב דהוא לאו הבא מכלל עשה, וכוונתו בפשטות דאין מצות עשה לגדל את השער אלא נאמר בעשה זה רק איסור לגלח את השער, וכן נראה מסברא דלא שייך לצוות על גידול השער שאינו תלוי במעשה האדם, אלא הציווי הוא להימנע מגילוח השער.

הרמב"ם בהלכות - מצות עשה

אמנם ברמב"ם בהלכות (פ"א מהל' נזירות ה"ג) כתב באופן אחר וז"ל "נדר בנזיר וקיים נדרו כמצותו הרי זה עושה שלש מצוות עשה, האחת ככל היוצא מפיו יעשה והרי עשה, והשניה גדל פרע שער ראשו והרי גדל, והשלישית תגלחתו עם הבאת קרבנותיו וכו'". הרי דהעמיד המצוה כמצות עשה שמקיימה בעשיה ואינה רק איסור עשה שמתקיימת בשב ואל תעשה, ודלא כמש"כ בסה"מ.

וכן יש להוכיח מדברי הגמ' ביבמות (ה.), דא"ל שם דהנזיר שהוא מצורע מותר להתגלח בתום ימי צרעתו אף שהוא באיסור נזירות, ומקשה הגמ' דתגלחת דמצורע היא עשה והאיך ידחה ל"ת ד"תער לא יעבור על ראשו" ועשה ד"גדל פרע שער ראשו", ומתרצת הגמ' דעשה דנזירות קל משאר דישנו בשאלה, ולכן נדחה מפני עשה דתגלחת המצורע. והנה ברשב"א בכתובות (מ.) מניח דאף דאין עשה דוחה עשה, וסברא פשוטה היא דמאי אולמיה האי עשה מהאי עשה, מ"מ איסור עשה דומה ללאו ונדחה מפני עשה. ולפי"ז אחר דבגמ' הו"א דעשה זה של גידול שער הנזיר דוחה עשה דמצורע מכלל עשה דוחה לא תעשה, הרי דפשוט דאינו איסור עשה אלא הוא עשה גמור.

טעם חדש לדחית עשה דנזירות כדברי הרמב"ם

הרמב"ם (פ"ז מהל' נזירות ט"ו) הביא הלכה זו דהמצורע שהוא נזיר מגלח, ושאל מפני מה לא נדחה עשה דמצורע מפני עשה ול"ת שלא יגלח הנזיר שער ראשו, ומיישב דבימי צרעתו אינו קדוש דאין ימי חלוטו עולין לו לימי נזירות ולכן אינו מצווה בעשה אלא

והיה מקום לומר, דבאמת יש במצוה זו גם עשה וגם לא תעשה, ואין הכוונה שיש בה קיום של שתי מצוות כמש"כ בשם הגר"ח, אלא דהא בהא תליא דהמצות עשה מתקיימת בשב ואל תעשה. דהיינו - דהמצות עשה היא לגדל שער, והאופן לקיים את המצוה אינו שייך במציאות בקום ועשה אלא המצוה מתקיימת אך ורק ע"י שהנזיר אינו מגלח את השער ועל כן חשובה מצות עשה שמתקיימת באיסור בלבד. דוגמא לדבר, מצות "וענייתם את נפשותיכם בתשעה לחודש בערב", דאין העינוי מתקיים כלל בקום ועשה אלא במניעת האכילה, ולכך נמנתה עם שאר חייבי מלקיות בריש פרק אלו הן הלוקין (מכות יג.). ובזה תתיישב הסתירה בדברי הרמב"ם שהחשיבה כמצות עשה וכאיסור עשה.

'קדוש יהיה' על מי קאי

בלישנא דקרא "קדוש יהיה שער ראשו" יש לברר על מה קאי, אם על הנזיר חלה הקדושה או על שער הנזיר. רש"י (ע"ת שם) מפרש דהשער קדוש ויש לו לגדל הפרע של שער ראשו, ומקורו בספרי (נשא כה הובא בסה"מ) וז"ל "קדוש יהיה, זו קדושת שער, אתה אומר זו קדושת שער או אינו אלא קדושת הגוף, כשהוא אומר קדוש הוא לה' הרי קדושת הגוף אמור, הא מה ת"ל קדוש יהיה זו קדושת שער".

והנה אם המצוה היא איסור עשה א"ש, דנאמר כאן שלא לגלח את השער ובזה מתקיימת הקדושה, אך אי נימא דהיא מצות עשה יקשה על מה תחול הקדושה, הא קודם ששערו גדל אין לקדושה על מה לחול, ויתכן לפרש בדוחק שנאמר כאן דאחר שהתחיל השער לצמוח יש עליו קדושה ויש לו להמשיך לגדלו.

אך יש להקשות על פירש"י מצד אחר. נחלקו ב"ש וב"ה בגמ' בנזיר (טו.) אם אפשר להישאל על נזירות, ותולה הגמ' במחלוקתם לענין הקדש בטעות אם חל ההקדש אם לאו. וכתבו התוס' דהשייכות בין הקדש לנזירות היא מדכתיב "קדוש יהיה שער ראשו" הרי דחלה קדושה על הנזיר, ודלא כפירש"י דהקדושה חלה על השער. אולם באמת נחלקו אמוראים בדבר, דאי בגמ' בתענית (יא.) דשמואל אמר דהיושב בתענית נקרא חוטא, ורבי אלעזר אומר דנקרא קדוש, ויליף ר"א מנזיר - "שנאמר 'קדוש יהיה גדל פרע שער ראשו', ומה זה שלא ציער עצמו אלא מדבר אחד נקרא קדוש, המצער עצמו מכל דבר על אחת כמה וכמה". ומק' הגמ' לשמואל הא איקרי קדוש, ומשני "ההוא אגידול פרע קאי" הרי דלדעת רבי אלעזר 'קדוש יהיה' קאי על הנזיר ולשמואל שער הנזיר הוא הקדוש.

והקשה בגבורת ארי דבגמ' (קידושין נז:) ילפי' מהאי קרא ד"קדוש יהיה" דשער נזיר אסור בהנאה, וא"כ השער קדוש ולא הנזיר, והאיך למד רבי אלעזר ד'קדוש יהיה' קאי אנזיר.

מצד שני מדברי הרמב"ם נראה שהמצורע הוא הקדוש, דכתב הרמב"ם שבשעה שהנזיר מצורע אינו קדוש, ואם הקדושה חלה

על השער האיך אמרי' דפקעה הקדושה מהשער לזמן שהוא מצורע, אלא ודאי דהקדושה חלה על הנזיר, וממנו פקעה עד שיטהר.

קדושת הנזירות מתבטאת בהנהגות קדושה

ביאור הדברים נראה ע"פ מה שפירש מהר"ל בגור אריה על פסוק זה, וז"ל "פירוש, כי "קדוש יהיה" שהוא קדוש לענין זה דשערו קדוש, ומכיון דשערו קדוש נאמר עליו קדוש יהיה". הגמ' (נזיר כ:) אומרת דקבלת נזירות שהיא קדושת הגוף ע"י אמירת "הריני נזיר", וכן אם אמר הריני נזיר, ושמע חבירו ואמר פי כפיו ושערי כשערו הרי זה נזיר, ואסור ביין ובתגלחת. והמובן הפשוט בקדושת הנזיר דבוודאי דגופו קדוש, אך לכלל קדושה יש את האופנים כיצד היא מתבטאת ובאלו הנהגות יש לנהוג מחמתה. כך הוא בקדשי קדשים, קדשי בדק הבית, קדושת כהונה, קדושת ס"ת, קדושת תפילין ועוד כיו"ב, דלכלל קדושה נאמרו ההנהגות המתחייבות מחמת הקדושה. הכהן אסור בגרושה, כה"ג אסור אף באלמנה ואילו קדושת הנזיר מתבטאת באיסורי יין טומאה ותגלחת. וממילא גופו קדוש לענין שאסור בטומאה ותגלחת, וזה כוונת המשנה דהאומר "פי כפיו ושערי כשערו" מקבל ע"ע נזירות, דלענין זה גופו קדוש כמש"כ המהר"ל.

ביאור מחלוקת שמואל ורבי אלעזר

לפי זה מחלוקת שמואל ורבי אלעזר אינה אם הקדושה חלה על הנזיר או על השערות, דלכו"ע חלה הקדושה על הנזיר כמש"כ קדוש יהיה והיינו קדוש לענין שערו וכו', ופליגי אם קדושה זו שמחילה דינים של מניעת יין וגילוח מלמדת על היושב בתענית שנקרא אף הוא קדוש כשנמנע מאכילה. דלר"א הנזיר קדוש לענין שערותיו וזה מגלה שהוא קדוש בעצם, ולשמואל אינו קדוש בעצם אלא רק ביחס לשערותיו.

וכן י"ל על מה שהקשה בגבורת ארי היאך למד ר"א שהנזיר קדוש הא ילפי' מהכא דהשער אסור בהנאה, דאין קדושת הנזיר וקדושת השער ב' דברים חלוקים אלא הנזיר קדוש לענין שערו, והשער עצמו אסור בהנאה.

ולפי"ז פשוט דהמצוה היא מצות עשה שמחייבת לנהוג בקדושה ע"י שנמנע מהדברים המתחייבים מכח הקדושה, ושייך שפיר להחשיבה כמצות עשה אחר שמוטלת עליו מצוה שהיא קדושת הגוף. וכמו כן מגדיר הרמב"ם את המצוה בלאו הבא מכלל עשה, דקיום המצוה בפועל הוא ע"י המניעה והאיסור מהדברים האסורים לנזיר, ואינו איסור עשה ממש.

נמצא - המצוה לגדל שער הנזיר קדושת השער נובעת מקדושת הנזירות של הגברא. דיש לנזיר מצות עשה לנהוג בקדושה, המתבטאת במניעת תגלחת וטומאה למתים, ולכן הציווי כולל מצות עשה ואף לאו הבא מכלל עשה.

מגיד דבריו ליעקב

שיחות מוסר על סדר הפרשיות

כולל דברי חיזוק והתעוררות בענייני עבודת ה'

שנאמרו במקלות על ידי

הגאון הגדול רבי יעקב חיים סופר שליט"א

ראש ישיבת "כף החיים"

להערות והארות
ולהצטרפות לרשימת התפוצה
במייל:
8542164@gmeil.com

פרשת חיי שרה

היום - החושך מתחזק ביותר, משום שהשמש עוד לא זרחה, והכוכבים כבר אספו נגהם, ולכן שורר אז חושך ואפלה ועלטה מדובה, עד שבוקעת קרן אור החמה. וכן הרהר כשמתקרב הלידה כואבת יותר מכל ימי הריונה כשיושבת על המשבר, כן קודם הגאולה יכבד הגלות יותר מכל הגלות.

עברנו תקופה ארוכה וקשה. כבר כאלפים שנה עברו מאז החורבן, וכל שנים אלו היו מלאות צרות ויסורים ושפיכות דמים. מי שמעיין בקורות הימים של עם ישראל, מזדעזע למראה כל הצרות שהיו. כל כך הריגות ששמדות היו. בכל מקום, ובכל תפוצות ישראל. אם בארצות ספרד, בארצות המגרב בצפון אפריקה, בארצות תימן ובארצות אשכנז. כל מקום שגלו ישראל שמה, עמדו בניסיונות ובשמדות שאין לתאר ואין לשער והקיזו דם על קדושת ה'. בספרים 'עמק הבכא' ו'שבט יהודה' שכתבו גדולי הקדמונים, מתוארות כל הצרות והפרעות שהיו בזמנם, ולא יאומן אשר אידע עמנו מאז היותנו שה פזורה, ומאז גלינו מארצנו.

ועם כל זה, אומר הגר"א, כל זה הוא פחות ממה שיהיה בערב הגאולה. קודם שתהיה הגאולה תכבד הגלות יותר מכל משך הגלות שעברה עלינו.

טעם הדבר לקושי וצער חבלי משיח

שמעתי מרבי שלום שבדרון, ששאלו את החפץ חיים זצ"ל, מהו באמת טעם הדבר שבדורנו התרבו כל כך הצרות והיסורים, אשר כל אחד ואחד נושא על כתפיו צרות ובעיות לאין מספר.

אמנם כלל ישראל סבל בכל הזמנים ובכל הדורות. אבל תמיד היו בין הצרות ובין היסורים, תקופות של רגיעה. הגמרא אומרת (סנהדרין צה). 'אמר רבי יוחנן, אם ראית דור שצרות רבות באות עליו כנהר, חכה לו'. משום שבכל הדורות הגם שהיו צרות, מכל מקום היו זמני רגיעה, כאמור. ולכן אם רואים דור שהצרות לא מפסיקות בו לרגע, וכמו נהר הזורם מים תמיד ללא הפוגה כך הצרות אינם פוסקות בו לרגע וצרה רודפת צרה - צפה לו, תדע שזהו זה, הגיע הזמן. זהו דורו של משיח.

כך לדוגמה היה בזמן שישבו ישראל בארצות ספרד, וביום תשעה באב בשנת רנ"ב, היתה הגזירה הנוראה של גירוש ספרד, או כפי שקורא לשנה זו האברבנאל (בפירושו להושע פ"ה), שנת 'מזרה' ישראל יקבצנו על שם הפסוק בירמיהו (לא ט), מזרה בגימטריא רנ"ב. והיו באותה התקופה צרות צרורות, הרבה יהודים נשרפו ועלו על המוקד על קדושת ה', וגולים רבים מתו בדרך מרעב וצמא ושאר חולאים, אך עם כל זאת ולמרות הגזירה הגדולה הזו, היו ארצות שפתחו את שעריהן בפני גולי ספרד כארצות ייטליה וטורקיה, והגולים התקבלו שם בסבר פנים יפות הן מצד השלי-טונות והן מצד היהודים שהיו שם, ואז היו כמה וכמה שנים של רגיעה ופריחה מחודשת. ועמדו גדולי עולם ענקי הדורות כמו מרן הבית יוסף זצ"ל ורבינו הארי"י זצ"ל ועוד ועוד זיע"א.

אבל בדור האחרון הצרות באות ומושכות בו כנהר בלי הפסק, ואין לך וום שאין קללתו מדובה מחבירו. ובעינינו אנו רואים את זה, הן בצ-

הקושי והיסורין של חבלי משיח

בעזרת ה' יתברך, נראה להמשיך להתבונן וללמוד, מענייני הפרשיות שלנו בספר בראשית, ספר האמונה, ובפרשת השבוע, פרשת חיי שרה.

בראשית דברינו, נקדים מה שאומרת הגמרא במסכת סנהדרין (דף צה:), 'שאלו תלמידי את רבי אליעזר מה יעשה אדם וינצל מחבלו של משיח'. רבי אליעזר הגדול הוא התנא האלהי רבי אליעזר בן הורקנוס, שתלמידיו היו מגדולי החכמים, כגון רבי עקיבא וחביריו.

ותלמידי רבי אליעזר, התנאים הקדושים שהיו צופים ברוח קדש מסוף העולם ועד סופו, ידעו מה עתיד להיות בתקופת חבלי משיח, וראו בעיני שכלם את גדל הדחק הצער והיסורין למיניהם שיהיו בדור ההוא הדור האחרון. על כן שאלו את רבם, רבי אליעזר, ילמדנו רבינו, מה יעשה אדם וינצל מחבלי משיח, איך ובמה יוכל להנצל מהצרות שיהיו באותה התקופה.

הגמרא שם מביאה כי גדולי חכמי התלמוד, עולא ורבה, היו אומרים 'ייתי ולא אחמיניה'. האמוראים הללו אמרו, אמנם ודאי שאנחנו רוצים שכבר יבוא מלך המשיח, אבל קשה לנו עד מאד להיות באותה התקופה. וזאת מפני גדל הדחק והצער שיהיו אז. וכפי שאנחנו רואים באמת בעינינו, כיצד הדור שלנו שהוא דורו של משיח, מתייסר ביסורין קשים ומרים ועומד למבחן בנסיונות קשים מאד.

המשגיח רבי ירוחם ממיר זצ"ל אמר שגודל הנסיונות שיש בזמננו, אפילו בדורו של נח לא היה. למרות שדורו של נח מפורסם ברשעותם עד כי השחית כל בשר את דרכו על הארץ, עד כדי כך שהשפיעו גם על הבהמה והחיה וגם על הארץ עצמה שישחיתו טבעם, כמו שהסביר בטוב טעם בספר בית הלוי (פרשת נח), עם כל זה הנסיונות שיש בדור שלנו והקשיים שלו - קשים יותר.

קודם הגאולה תכבד הגלות יותר מכל הגלות

ובאמת ידוע בשם הגר"א (הובא בשם עולם להפץ חיים ה"ב שער ההתחזקות פ"ב, ועיין רש"י שבת ק"ח). שהסביר את הלשון 'חבלי משיח', חבלי מלשון חבלי לידה. כשם שהאשה הגם שבמשך תקופת הריונה כואבת מידי עעם, מכל מקום כשבאה עת הלידה יש לה את צירי הלידה וככל שמתקרב רבת הלידה הכאבים מתחזקים יותר ויותר עד השעה שיוצא הולד לאור העולם, כך זה גם בענייני הגאולה. אמנם תמיד היו לכלל ישראל במשך הדורות צרות צרורות, אבל בזמן שמתקרב העת שבו דוד צריך לבוא, אז הצרות מתגברות בכלל כפלים.

וכתב הגר"א בספר אבן שלמה (פ"א) בזה הלשון: הגאולה מכונה בשם בוקר כמו שכתוב (ישעיה כא, יב) אתה בוקר וגם לילה, וכן מכונה בשם יידה כמו שכתוב (ישעיה סו, ח) כי חלה גם ילדה ציון. וכמו שקודם שמתחיל להאיר היום הוא מחשיך ביותר, וזה באמת דבר ידוע מאד וכל אחד יכול לראות את זה בעיניו בכל לילה, שקודם הזריחה, קודם אור

הדורות, אות הוא שזהו הדור האחרון, בו פורעים את כל החוב לפני ביאת הגואל!

ואור צדיקים ישמח

והוא ששאלו תלמידי רבי אליעזר הגדול, כמו שפחתנו, 'מה יעשה אדם וינצל מחבלי משיח'. אלו התנאים הקדושים היו רואים ברוח קדשם עד סוף כל הדורות, והרי כבר אמרו (עבודה זרה י"ז) 'זוטי דאית בכו מחיה מתים', הקטן שבחכמים של אותה התקופה, בזמנו של רבי ואנטונינוס יכול היה להחיות מתים, אלו היו התנאים הקדושים, ועל כן בהשגותיהם היו יכולים לראות אף את הנעשה בדורות הללו, שלנו.

אמרו רבותינו במדרש (בראשית רבה פ"ב ס"ו), כי כשברא הקב"ה את האור היו מסתכלים ורואים בו מסוף העולם ועד סופו, וחשש הבורא יתברך שמה יפול האור הזה בידי אנשים שאינם מהוגנים וישתמשו בדבר הזה להחריב את כל העולם כולו, ואז עמד וגנזו לצדיקים. ועל דבר זה שמח האור כמו שכתוב (משלי יג, ט) "ואור צדיקים ישמח". וכבר ידוע ומפורסם בשם הבעש"ט (הובא בספר בעש"ט עה"ת פרשת בראשית אות ט"ז וש"ג), היכן הקב"ה גנז את האור הזה? - בתורה. מי שמתאמץ להיות 'דרופתקי דאורייתא' - מציאות של תורה, עד שהופך להיות ספר תורה חי, הוא הוא שיכול ליכות לאור הגדול הזה ולראות מסוף העולם ועד סופו.

גם בדורינו היו אנשים כאלו, שכל המציאות שלהם היתה התורה הקדושה, ויכול לראות באור הגנוז לצדיקים את כל הנעשה מעל ומתחת השמים. בספר קובץ אגרות של רבינו הגדול החזון איש (בעמוד הראשון), הדפיסו מה שמצאו אצל החזון איש לאחר פטירתו, מעין יומן סתרים שלו, שם כתב דברים נפלאים על נשמות שהיו באות אצלו לתיקון. וכך

1. ועל כן צריכים להתחזק באמונה ובציפייה לביאת הגואל, בפרט בימים אלו. כי לישועתך קיוונו כל היום, פירוש, בכל רגע ורגע מחלקי היום אנו מקוים ומצפים לישועת ה', כל היום כולו. בכל רגע ורגע, אף על פי שיתמהמה עם כל זה אחכה לו.

הרמב"ם בהלכות מלכים (פ"א ה"א) כותב, שהאמונה בביאת המשיח כוללת שני חלקים. החלק הראשון הוא להאמין שמלך המשיח עתיד להגיע ולגאול אותנו מכל צרותינו, זה דבר אחד. והדבר השני, להיות מצפה ומחכה לביאתו. והרמב"ם כותב שם דבר נורא, שמי שלא מקיים את שני החלקים הללו, דהיינו, אף על פי שמתאמץ בביאת הגואל, אבל אינו מחכה מצפה ומייחל לה, הרי הוא כופר בתורה ובמשה רבינו.

לכן לא די שאדם אומר אני מאמין שהקב"ה ישלח את מלך המשיח שיבוא ויגאל אותנו מצרותינו ויקבץ את נדחיו ויבנה את בית המקדש ויחזרו שמיטין ויובלות, אלא האדם צריך להתחזק באמונה, וחלק מחיזוק האמונה הוא להיות מצפה ומייחל לבואו תמיד.

2. דוגמה לאדם שהפך להיות מציאות של תורה, מקשה אחת של תורה, שמעתי מרבותי, על גאון אחד בדרו שעבר, ושמו רבי אליהו ראם זצ"ל, שהרבה פוסקים לא היו רוצים לפסוק בלעדיו. הרבה פעמים היו מחכים עד שיבוא רבי אליהו הנזכר, וכשהיה מגיע היו שואלים אותו כדת מה לעשות, ומה שאמר לעשות היו עושים.

עליו אמרו, שאם היית לוקח את אצבעו וחותך אותה בסכין, לא היה יוצא דם, אלא היו נשפכים ממנה דברי רש"י ותוספות ועוד. מדוע? - כי כל כולו היה מציאות של תורה, לא מעלמא הדין. היה ספר תורה חי.

רבי אליהו היה עני מרוד. בדור שלנו לא מבינים מה זו העניות של הדור הקודם. הרי היום, אם פח האשפה היה יכול לדבר ולספר אלו אוצרות הוא בולע בתוכו, היו בני אדם נדהמים מה יש שם... אבל פעם היתה עניות שמגיעה עד רעב לפת לחם, ולא כמליצה בעלמא, אלא כפשוטו ממש. פת לחם לא היתה בבית.

מר"ד רבי יהודה צדקה זצ"ל סיפר על אחד מהגדולים פה בירושלים, שפעם אחת נכנס אצלו גנב בלילה לגנוב, פתח את כל הארונות ואת כל המגירות, ולא מצא מה לגנוב, לא היה. הכל היה ריק, כל כך גדולה היתה העניות.

מספרים יותר מזה, שפעם אחת אחד שמע שיש אצלו גנב בלילה. הדליק את הנר ואמר לגנב בוא ונלך בצוותא. אתה מחפש? - גם אני מחפש ולא מוצא... בוא ונחפש שנינו יחד, אולי ביחד נמצא, איש את רעהו יעזורו...

מכל מקום, רבי אליהו זה, פעם אחת בא לביתו בחצי הלילה וראה שאין מה לאכול. כיון שראה שאין אוכל בביתו, לא נותרה לו ברירה והלך לישון מתוך רעב. אבל לאחר שעתים שלוש, הרעב הציק לו עד כדי כך שהעיר אותו משנתו. התעורר רבי אליהו, אבל ידע שאין לו מאומה בביתו כדי להשביע בו רעבונו.

כיון שראה כך, פתח רבי אליהו שולחן ערוך חלק חושן משפט, והתחיל לומד בעיון ובעומק, את דברי הש"ח הארוכים והעמוקים העוסקים בדניי ממונות. כך למד ברצף שעה ושעתיים, עד שהרגיש, 'ברוך השם, התמלאתי'. כעשיו אני שבע ואפשר לחזור לישון. מהלימוד לבד הרגיש שבע. זו מציאות של דרופתקי דאורייתא.

רות הרוחניות, לדאבוננו רואים כיצד עוקרים את יסודות הדת בכל מיני אופנים, ועל זה צריך למחות בריש גלי, כיצד יתכן שעוקרים את השבת שהיא הברית בינינו לבין ה' יתברך, וצריך שיכאב לנו על זה. אם אדם היה רואה כיצד עומדים ומכים את אביו, וכי היה אומר, נו, מה אפשר לעשות? אזמין אמבולנס? ודאי שלא. היה דמו רותח בקרבו, כיצד זה שמכים את אביו (עין פסילת ישרים פ"ט). וכל חילול שבת המוני זו בעיטה והכאה נוראה כלפי אבינו הבורא יתברך, שנתן לנו את המתנה הטובה ושמה שבת (שבת י'), וכמו שאנו אומרים 'ובמנוחתו לא ישכנו ערלים', שהרי לכן 'גוי ששבת חייב מיתתו' (סנהדרין נח:), משום ששבת היא מתנה ה' נתן לנו ורק לנו, עמו ישראל. אז איך אפשר לומר, מה אפשר לעשות? והדבר הראשון במעלה, צריך לבכות ולהתחנן על זה. צריך שיהיה אכפת לו לאדם על חילול שמו יתברך, זה יכול כל אחד לעמוד בחפילה ובתחנונים לפני הבורא על הדברים הללו.

זה דבר שלא ראו בדורות שעברו, צרות רוחניות כאלו, מימין ומשמאל, ון על הכלל כולו והן בפרט. וגם הצרות הגשמיות, חולאים קשים ומשונים הנפוצים ה' ירחם בקרבנו, כידוע וכמפורסם. וזהו דבר שצריך תלמוד, הגם שבאמת זהו דור אחרון עליו אמרו רבותינו שהצרות יהיו רבות ומושכות בו כנהר, מה באמת טעם הדבר, ומהי הסיבה בעטיה מתרבים כל כך הצרות בעת הזו.

אמר החפץ חיים, הענין בזה יתבאר על פי משל. היה סוחר אחד, שכדרך הסוחרים היתה דרכו לקנות מספק מרכזי את הסחורה, ולמכור הלאה לחנויות במחיר גבוה יותר, כאשר את ההפרש הוא מרויח. אמנם, כמנהג סוחרים, כשהיה קונה ומזמין סחורה מאת הספק המרכזי, הסוחר הראשי, לא היה משלם לו את כל שוייה של הסחורה מיד, כי עדיין לו היה לו די כסף לשלם עבורה, אלא חלק מן התשלום היה משלם מיד, ואת חלק הגוהר לוקח בהקפה והיה משלם לאחר המכירה שלו הלאה לחנויות, בהזמנה בפעם הבאה. כך היה נוהג בעסקיו הרבה שנים. היה לוקח מאת הסוחר הראשי סחורה, משלם חלק מיד, וחלק היה נוטל באשראי עד למכירה של הסחורה והזמנה נוספת.

פעם אחת כאשר בא להזמין סחורה חדשה אצל הספק הראשי, אומר לו הספק, הפעם אני רוצה את כל הכסף מיד, במזומן. התפלא הסוחר, למה? הרי כבר הרבה שנים שאנחנו עושים עסקים ביחד, מעולם לא רימתי אותך או לא שילמתי לך לבסוף, אף פעם 'שקים' שלי לא חזרו, הכל הולך על דרך הישר והטוב. מה יום מיומים שאתה רוצה את הכל במזומן? השיב לו הספק, אכן, אתה איש ישר ונאמן, וכל המסחר שלך הוא ביושר והגינות. לא מפני חשש כזה או אחר אני רוצה את כל הכסף ביד ומיד. אלא, שבהיות ובדעתי לעלות לארץ ישראל, אני סוגר את העסק שלי, ולכן אני גובה מכל בעלי החוב שלי את כל כספי, וכן מכל הסוחרים שקונים ממני עתה אני דורש את התשלום כולו מראש.

אמר החפץ חיים, זהו הביאור גם בענינו. כלל ישראל בכל משך הדורות חטא. הלא עוד יש לנו 'משכנתא' כבר מחטא העגל, כמו שדרשו בגמרא (סנהדרין קב.) על הפסוק 'וביום פקדי ופקדתי עליהם חטאתם', 'שאיין לך פורענות ופורענות שבאה לעולם ואין בה מחטא העגל'. וכן על זה הדרך כל דור דור עם חטאיו ועוונותיו. כיון שראה הקב"ה רוב חטאיהם של ישראל, אמר, אם אגבה את כל החוב עתה, חלילה לא יישאר שריד ופליט. אלא מאי, אגבה חלק מן החוב עתה וחלק מן החוב אגבה בדור הבא. וכך היה במשך כל הדורות שהעבירו דור דור, וכל דור מותיר חלק מן החוב לדור הבא.

עד הדור שלנו. הדור שלנו הוא הדור החותם, הוא הדור המסיים, מלך המשיח קרב ובא. אי אפשר להשאיר את החוב לדור הבא כי זהו הדור האחרון, ולכן עלינו החובה לפרוע את כל החובות שנתת לנו מכל הדורות כולם. ולכן אם תראה דור שהצרות רבות ומושכות בו כנהר - צפה לו. אם אתה רואה דור שיש בו צרות יותר מן הרגיל, יותר מכל

כתב, שביום זה זה באה אצלי נשמה של פלוני לבקש שאמתיק בעבורה תת הדין, ואמרת לה שתלך לשלום [כי לא רצה החזון איש לעסוק בכ" וזנות ונסתרות. כך המשמעות שם]. הנשמה לא רצתה ללכת בלא כלום, ובקשה שיתפלל עבורה, וכותב שם החזון איש שהתפללתי בשבילה עד שראיתי שנחה דעתה והלכה.

מהיכן הגיע כח זה של החזון איש? מכח התורה. הצדיקים שממיתים עצמם על התורה הקב"ה לא מסתיר מהם דבר ומגלה להם את כל מה שנעשה בעולמו יתברך, הן בעולם הזה והן בעולם הבא. וכפי שאמרו על הקב"ה (זוהר הקדוש תרומה דף קסא): ש'איסתכל באורייתא וברא עלמא, כך גם חכמי ישראל, מסתכלים וצופים מקצה העולם ועד סופו על ידי התורה הקדושה. גם בדרינו שלנו עוד יש אנשים כאלו, שהם בבחינת 'ספרי תורה' חיים, וזוכים לאור הגנוז לצדיקים.

מה יעשה אדם וינצל מחבלי משיח

ככיון שתלמידי רבי אליעזר היו רואים וצופים ברוח קדשם את אלו הצ"רות הבאות ומושכות כנהר שיהיו בדור האחרון שבו אין יום שאין קללתו מרובה מחבירו, שאלו את רבם רבי אליעזר הגדול, מה יעשה אדם וינצל מחבלי משיח, איך יוכל האדם להקל מעליו את עול היסורין והצרות, ובמה יאחז כדי שינצל.

השיב להם רבי אליעזר, אין ישועה אלא רק בדבר אחד. 'עסוק בתורה ובגמילות חסדים'. רבי אליעזר הגדול גילה לנו כאן סוד. הדרך היחידה להנצל היא לעסוק בתורה ובגמילות חסדים. ויש כאן דקדוק גדול, שלא אמרו "ילמד תורה" בעלמא, אלא יעסוק. התורה צריכה להיות העסק שלו, שכל חיותו וכל הווייתו יהיה מושקע בתורה הקדושה. כמו שאדם כל כולו סביב העסק שלו, וכל העת הוא חושב 'איך אני יכול להרויח יותר', איך אפשר להגדיל ולהרחיב עוד את העסק, כך צריכה להיות התורה אצל האדם, כמו העסק שלו, שכל מחשבותיו והגינות לבו יהיו תפוסים בדבר הזה, כיצד ניתן עוד להגדיל תורה, ללמוד יותר, באיכות ובכמות. לאפוקי מי שנוהג להגיע קצת לשיעור ושם מתנמנם באמצע קקיים דברי רבותינו שיהא ישן מתוך דברי תורה... יעסוק בתורה ובגמילות חסדים.

ואם אדם יאחז באלו הדברים, בתורה הקדושה ובגמילות חסד, זה יקל מעליו וישמור עליו מכל מרעין בישין שיהיו בזמן חבלי משיח, של צירי היולדה, מיסורין הללו של קודם הגאולה שאז תכבד הגלות יותר מכל הגלות כדברי הגר"א.

וכאן בפרשה שלנו התורה מאירה את עינינו בכמה עניני מוסר ויראה, ובפרט במצות החסד. ועלינו להתבונן כאן בפרשה להפיק לקח ומוסר מצות חסד עד היכן מגיעה, וככל שנוסיף חיזוק בה היא היא שתגן עלינו מחבלי משיח, כדברי רבותינו.³

עיקר בקשתו של אברהם על מידות טובות

בפרשה שלנו אנו רואים כיצד אברהם אבינו מבקש מאליעזר שילך וימצא אשה לבנו יצחק. 'ויאמר אברהם אל עבדו זקן ביתו המושל בכל אשר לו, שים נא ידך תחת ירכי. ואשביעך בה' אלהי השמים ואלהי הארץ אשר לא תקח אשה לבני מבנות הכנעני אשר אנכי יושב בקרב. כי אל ארצי ואל מולדתי תלך ולקחת אשה לבני יצחק'.

3. וזאת עלינו לדעת, כי מוקצה מן הדעת לחשוב שחומש וספר בראשית הוא קובץ סיפורים ומעשיות, רחמנא ליצלן מהאי דעתא. בזה הקדוש פרשת בהעלותך (דף קטז:) רבי שמעון בר יוחאי מקלל קללות נמרצות מי שחושב כך. זו תורה אלהית שמשנה רבינו הביא לנו כדי ללמדנו בינה, להאיר עינינו ולתנן אותנו.

שמעתי לברא במה שאמרו 'דרך ארץ קדמה לתורה', שהבחינה הזו היא ספר בראשית. שהרי בחומש הזה כמעט ואין מצוות, יש רק את מצות פרו ורבו ומצות מילה, וגם זה אינו מוכרח אלא לדעת כמה פוסקים. נמצא שכל הספר הוא איננו ספר מצוות, אלא כל כולו בא ללמדנו עניני קניית המידות הטובות ועניני ראה, ובה הספר מקיימים 'דרך ארץ קדמה לתורה'.

זוה עצמו דבר הטעון ביאור. על מה ולמה חרד אברהם את החרדה הג' דולה הזאת שלא יקח אליעזר אשה ליצחק מבנות הכנעני, עד שהשביעו על זה, ומה פסול גדול כל כך בבנות הכנעני. הלא להיכן שלחו אברהם? - למולדת! ומי נמצא שם בארץ מולדתו של אברהם? לבן. וכי לבן יותר טוב מבנות הכנעני? - אולי היה יותר גרוע. הרי גם הוא היה עובד עבודה זרה כאנשי כנען, כמו שכתוב לאחר מכן שכאשר ראה לבן את הגזם ואת הצמידים שנתן אליעזר על ידי אחותו, ושמע שהאיש בא עם עשרה גמלים ומשלחת גדולה, הבין מיד שיש כאן כסף... מיד 'וירץ לבן אל האיש החוצה אל העין, ויאמר בוא ברוך ה' למה תעמד בחוץ ואנכי פניתי הבית ומקום לגמלים'.

וכבר הביא רש"י בשם רבותינו, 'פניתי הבית' - 'מעבודת אלילים'. רואים אם כן, שהיה לבן עובד עבודה זרה. וכל מהותו של לבן היתה רמאות ומרמה, כישופים וטומאות לאין מספר. ולכן צריך להבין, מדוע באמת ביקש אברהם את אליעזר שלא יקח אשה מבנות הכנעני אלא מביתו - בית לבן, ולא נחה דעתו עד שהשביעו על זה.

ואמרו המפרשים - בדרשות הר"ן (דרוש המשיח) והכלי יקר בראשית (כ"ה ג) ובספר שם משמואל (מאמרי חנוכה דר"ג ע"ב) ועוד - שיש הבדל עצום ונמרץ בין בנות הכנעני לבית אברהם ומולדתו. הקלקול אצל בנות הכנעני אא היה רק בדעות, שהיו עובדי עבודה זרה, אלא הקלקול היה גם במי-דות. כמו שרואים בפרשת אחרי מות וקדושים את כל התועבות שעשו אנשי כנען, ושם רואים כמה היו מושחתים עד השורש במידותיהם. ומזה חשש אברהם אבינו.

אבל בית לבן, הגם שהיו לקויים בעבודה זרה, אבל זהו קלקול בדעות אבל לא קלקול הנוטע במידות. על עבודה זרה לבד לא חשש כל כך אברהם, כי כל הדור ההוא היה עובדי עבודה זרה, עדיין לא נגה עליהם האור האלהי, ולזה טרח אברהם לנטוע ולשתול אמונה בלב הבריות. ולכן אמר אברהם לאליעזר שילך ויקח אשה לבנו דוק ממולדתו, מאותו הסוג שלו. בית אברהם זה בית חסד, בית של מידות טובות, ולא תוכשר אליו אלא אשה בעלת מידות טובות.

לא ללכת בדרכיו של לבן

שש כאן עוד לימוד ממה שאמר לבן 'פניתי הבית'. אמר הסבא מנובהר-דוק, צא וראה מיהו לבן. כיון שראה את הגזם ואת הצמידים והבין שיכול להרויח קצת כסף, את האלהים שלו זרק מן הבית... פניתי הבית, העיקר תבוא. בוא ברוך ה', בוא מלא עם וא"ו, לאמור לאליעזר תבוא מלא... עם כל מה שיש לך..

ואנחנו צוחקים על לבן, אבל כל אחד צריך לבדוק ולברר עם עצמו אם הוא ח"ו לא נכד של לבן גם בענינים הללו קצת... לפעמים אדם זורק תורה ומצוות בשביל עוד קצת כסף, בשביל עוד רווח מהעסקים שלו, וזו היא התכונה של לבן הרשע.

הרמב"ם אומר בסוף הלכות מתנות עניים (פ"ה ה"ב), 'לעולם אין אדם מעני מן הצדקה, ואין דבר רע ולא היזק נגלל בשביל הצדקה, שנאמר והיה מעשה הצדקה שלום'. וצדקה לאו דוקא. כל תורה וכל מצוה רק מביאה טוב לעולם. 'מרבית תורה מרבית חיים' ומרבית צדקה מרבית שלום' (אבות ב, ז). לכן לא יתכן שאדם שישקיע מזמנו בשביל התורה והמצוות יהיה שכרו בהפסדים וחסרונות וחולאים. חלילה. זו עצת היצר היא.

יש נסיון גדול אצל סוחרים על תפילת המנחה. יושב הסוחר בחנותו ובא זמן תפילת המנחה. ובדיוק אז הקלייגטיים מתחילים להגיע. כל היום היתה בצורה, ודוקא עכשיו בבין השמשות הם באים לחנות. כבר אמרו הדרשנים, 'מזיקין בבין השמשות נבראו' (אבות ה, ו), אלו הם המזיקין... באים להזיק ולהפסידו תפילת מנחה... נכנסים אצלו עכשיו והוא מחכה וממתין, אומר לעצמו הסוחר, וכי מה אעשה, אומר להם שיצאו? כל היום לא הרווחתי כלום. אחכה עוד דקה, ועוד דקה בטוח יגמרו וילכו.

תו אמונה בלב הבריות, יש לו הרבה זכויות. אך רואים שעם כל זה בלי תפילה אי אפשר להשיג מאומה.

וכך אומרת הגמרא במסכת ברכות (דף לב): 'אמר רבי אליעזר גדולה תפילה יותר ממעשים טובים, שאין לך גדול במעשים טובים יותר ממשוה רבינו, ואף על פי כן לא נענה אלא בתפילה שנאמר אל תוסף דבר אלי וסמיך ליה עלה ראש הפסגה'. למרות שמשוה רבינו זכה וזיכה עד סוף כל הדורות, טוב עין הוא יבורך זה משה רבינו שנהג טובת עין בישראל ונתן להם את התורה כמו שאומרת הגמרא בנדרים (לה). כל כך הרבה זכויות ומעשים טובים היו לו, ועם כל זה בלי תפילה אי אפשר להשיג דבר. ולכן אברהם מתפלל ואליעזר מתפלל, כי בלא תפילה כלום אי אפשר להשיג.

זריזין מקדימין למצוות

ואליעזר מבקש מה' יתברך שיעזור לו בבדיקה שהוא עושה, בסימן שאיתו הוא בודק מי היא שתכשר עבור יצחק. הנה אנכי נצב על עין המים ובנות אנשי העיר יצאת לשאוב מים. והיה הנערה אשר אמר אליה הטי נא כדך ואשתה ואמרה שתה וגם גמליך אשקה, אתה הוכחת לעבדך ליצחק ובה אדע כי עשית חסד עם אדני. ואומרת התורה הקדושה, והי ווא טרם כלה לדבר עוד הוא מדבר והנה רבקה יצאת אשר ילדה לב-תואל בן מלכה אשת נחור אחי אברהם ממשפחתו של אברהם היא כמו שביקש וציווה את אליעזר וכדה על שכמה. וירץ העבד לקראתה ויאמר הגמלאיני נא מעט מים מכדך אליעזר מבקש ממנה רק בקשה אחת, שתתן לו לשתות, ותאמר שתה אדני ותמחר ותרד כדה על ידה ותשקהו. גם זה הפסוק מלמד אותנו הרבה. למה 'ותמחר'? מדוע התורה מדגישה שעשתה זאת במהירות? - מפני שכך זה. מצוות עושים רק בזריזות ומהירות. זריזים מקדימין למצוות.

וצריך להבין נקודה דקה. יש מהירות וזריזות, ויש פזיזות. והחילוק ביניהם רחוק כרחוק מזרח ממערב. זריזות הכוונה היא, שלאחר שהאדם מבין ככלי הדעת שלו שכך וכך צריכים לעשות, ולאחר שקיבל החלטה מושגת כלת וברורה מה מוטל עליו לבצע, מיד מוציא המחשבה לפועל במהירות, זו זריזות וזה דבר טוב מאוד. פזיזות זה כאשר עצם ההחלטה לא היתה מחושבת ולא עיינו בה כפי שצריך, הכל היה כלאחר יד, זו פזיזות וזה דבר לא טוב.

כבר לימדו אותנו הקדמונים (רבי משה ו' עזרא בספר העיונים עמוד קפ"א) "פרי הפזיזות - חרטה". מי שזורע פזיזות יקצור חרטה. לכן צריך להזהר לא להיות פזיז.

התורה צוותה להיות זריז, לעשות הכל במהירות ולא להשתהות, מפני שאם אדם מתעכב ואומר, עוד מעט אעשה, עוד מעט, יש עוד זמן, זה לא טוב, כי "הרבה קטגורין יעמדו מכאן ועד גיחון", כך לשון רבותינו במדרש (בראשית רבה עו, ב). כשדוד המלך נודע לו שאדוניו בנו רוצה לקחת את המלוכה משלמה, מיד כששמע את הדבר קרא לאנשים הנאמנים אליו, נתן הנביא, בניהו, ועוד כמסופר בספר מלכים א' (רפ"א), ואמר להם קחו את בני שלמה, והרכיבו אותו על הפרידה שלי, והגם שבדרך כלל אסור להשתמש בפרדה של המלך לפי שאין משתמשים בכלי מלך, עתה הרכיבו אותו על הפרידה לאות ולמופת כי הוא ימלוך אחרי, ומהר קחו אותו אל הגיחון, המעין של ירושלים, ותמשחו אותו שם למלוכה. שואל המדרש מאי כולי האי, על מה המהירות הזו, שדוד המלך מזוהר אותם שהכל ייעשה במהירות. ומשיב המדרש "כי הרבה קטגורין יעמדו ככאן ועד גיחון", הרבה מקטרגים. אמנם נכון שמעין גיחון קרוב לירושלים, אך מי יודע אלו עיכובים יכולים פתאום להיות. וכמו שלימדנו הרמח"ל ז"ל במסילת ישרים (פרק ז).

זה מוסר השכל לקיום המצוות, שצריך לעשות הכל בזריזות, ולא יאמר יש עוד זמן, יש מנין יותר מאוחר וכיוצא באלו. הרבה מקטרגים מכאן ועד גיחון, ואלו דברים בדוקים אשר אדם רואה אותם לעין יום יום. ולכן

ואדהכי והכי כבר מגיע זמן השקיעה והפסיד תפילת המנחה. זהו נסיון. ומה הרויח? נגיה שהרויח אלף שקל, אלפיים שקל, עשרת אלפים שקל. אבל הפסיד תפילת המנחה! אשר זכותה והרווח בה גדול לאין ערוך מהכסף הזה. ולכן היה צריך להתאזר בגבורה ולומר ללקוחות, מצטער רבותי, לא התפללתי. אני צריך ללכת להתפלל מנחה. אם אתם רוצים תחזרו ואם אתם לא רוצים אל תחזרו, יבואו אחרים כפליים. וכבר קיימא לן וכך לימדנו רבותינו במדרש (דברים רבה פ"ד ס"ד) שאין מי ששומע בקול הקב"ה ומפסיד, ואדרבה שומע ומרויח ומשתכר ע"ש. אסור לנו להתנהג במנהגו של לבן שבשביל כסף וזהב זורק את האלהים, שבשביל כסף ורווחים אומר "פיניתי הבית".

המשנה ברורה הוא לא ספר מעשיות. זהו ספר פסק, ספר הלכה מובהק. החפץ חיים הקדיש את חייו כדי לברר וללבן כל סעיף וסעיף כדי שתהיה הלכה ברורה ומזוקקת. שלשים שנה מחייו הקדיש לזה. ואף על פי כן בסימן צ' (ס"ק כט) מעתיק מעשה על אחד מהגדולים, הגאון רבי זלמן מירל"ש שמו, שהיה רב בהמבורג והיה עסקו באבנים טובות. ומספר החפץ חיים (ומקורו מהמגן גיבורים שם) שפעם אחת הלך הגאון הנ"ל ז"ל להתפלל בבית הכנסת כשהוא מעוטר בטלית ותפילין כדרכו, והנה בא אצלו סוחר גדול באבנים טובות ומרגליות, והציע לו לעשות עסקה גדולה מאד שתניב לו לרבי זלמן רווח נאה. אמר לו רבי זלמן עכשיו אני לא יכול כי אני בדרך להתפלל, וזה העסק הגדול יותר שיש לי. אם אתה רוצה תמתין לי ותבוא לאחר התפילה.

עזב אותו רבי זלמן והלך לבית הכנסת להתפלל, וגם הסוחר הוא נפנה והלך לדרכו לחפש מישהו אחר שיואיל לקנות ממנו את הסחורה. ובאמת מצא שם בעיר מישהו אחר שעשה אתו את העסקה, ואותו אחד הרויח ממנה 'כמה אלפים', כלשון המשנה ברורה.

לאחר מכן סיפרו זאת לרבי זלמן, ראה, אילו היית מתעכב כמה רגעים היית יכול לגמור למזל טוב את העסקה הזו ולהשתכר ולהרויח מליונים, ומחמת שדחית אותו הפסדת כל זה. 'שמח הגאון שמחה גדולה', וצהלו פניו של רבי זלמן, ברוך ה' שייכלתי לעמוד בנסיון הזה, ברוך ה' שהראיתי את חשיבות התפילה אצלי שהיא גדולה יותר מכל כסף וזהב.

אדם אחר אם היה שומע דבר כזה שהפסיד כל כך הרבה כסף מחמת התפילה, היה מתעלף.. ושבוע לאחר מכן כל פעם שהיה הולך לבית הכנסת להתפלל היה נזכר בתפילה הזו שבעטיה הפסיד את הממון הרב, והיה מצטער. אבל הגדולים? - אדרבה, ההפסד של הכסף מגדיל ומרומם אצלם את יוקר מעלת המצוה. ובפרט בעת שיודעים ומאמינים, כי שום נזק וצער לא יכול להגרם כתוצאה מהקפדה על דקדוק ההלכה וקיום המצוות, וכמו שכותב הרמב"ם.

אי אפשר להשיג דבר בלא התפילה

במה שביארנו שעיקר מטרתו ומגמתו של אברהם במה ששלח את אלי-עזר דוקא למולדתו היה למצוא אשה שטבועה בה מידת החסד הראויה להכנס בביתו של אברהם אבינו, נבין מדוע הבחינה של אליעזר היא בדבר הזה דוקא, במידת החסד, כמו שנראה.

ויברך הגמלים מחוץ לעיר אל באר המים לעת ערב לעת צאת השאבות. אליעזר מגיע ליעדו, אך דבר ראשון הוא מתפלל: ויאמר ה' אלהי אדני אברהם הקרה נא לפני היום ועשה חסד עם אדני אברהם.

המשגיח רבי יחזקאל לוינשטיין זצ"ל האריך הרבה בשיחותיו בדבר הזה, שרואים כאן שיהיה מי שיהיה אפילו הגדול ביותר, לא יכול להשיג אאומה בלא שיקדים תפלה בתחילה. ולכן דבר ראשון אליעזר מתפלל לל שיהיה ה' בעזרו. ובמדרש כתוב שאברהם אמר לאליעזר 'אני עומד בתפילה, שגם הוא ממקומו יתפלל על הדבר שה' יסייע בידו. ושואלים המפרשים, וכי אברהם צריך להתפלל, והלא כל כך עשה אברהם לכבוד בבורא יתברך, עמד בעשרה נסיונות והקנה להקב"ה שמים וארץ בנטיע-

כשהחלטה מתבררת שצריך לעשות אותה, צריך להזדרז בעשייתה. ולכן גם היא עשתה כן במהירות "ותמהר ותד כדה על ידה ותשקהו".

מידת החסד היתה טבועה ברבקה

ולכאורה זהו דבר זר. מגיע אדם לא מוכר ומבקש לשתות מים. וכי מה אתה רוצה ממנה, הנה המעיין לפניך, תשאב לך ותשתה משם. אך לא, כיון שביקש ממנה, לא עיכבה בדבר. "ותכל להשקותו ותאמר גם לגמליך אשאב עד אם כלו לשתות", רבקה אומרת לו מבלי שנתבקשה בדבר הזה, אשאב מן המעיין ואשקה גם את הגמלים שלך עד שישבעו בשותיה. ותמהר ותער כדה אל השקת שוב פעם 'ותמהר', הכל עשתה בזריזות ובמהירות ותריץ עוד אל הבאר לשאוב ותשאב לכל גמליו. 'ותריץ אל הבאר' פעם נוספת שכתוב כאן שהיא רצה, את הכל עושה במהירות ללא שהיות.

והאיש משתאה לה מחריש לדעת ההצליח ה' דרכו אם לא. 'משתאה לה מחריש לדעת', מפרש התרגום, 'מסתכל שתיק למידע'. עומד ומחכה לראות אותה משקה את הגמלים.

והנה יש כמה שיטות בחז"ל בת כמה היתה רבקה. והשיטה הכי מאחרת בגילה שהיתה בת ארבע עשרה, כמו שהביאו תוספות במסכת יבמות (דף ס"א:). נתאר לעצמנו נערה בת ארבע עשרה שצריכה להשקות עשרה ממלים, והרי כל גמל לבדו מעיין שלם הוא שותה... ולא גמל אחד הש' קתה אלא עשרה. ובמה היא מחוייבת? היא מקבלת שכר עבור זה? לא מחוייבת. ואף על פי כן עושה. ומה הוא עושה? עוזר לה לפחות? - עומד ומסתכל ולא עושה כלום. ולכאורה מה זה? היא צריכה לעמול קשה לבדה בת ארבע עשרה, ואתה עומד ומסתכל יחד עם כל האנשים שלך ולא עושים דבר? וכי זה נרות חנוכה שאין לך רשות אלא לראותן בלבד? - תעזור משהו! אבל לא. הוא עומד ומחריש, מחכה לראות, והיא מצידה דבוקה בעשיית החסד.

ויהי כאשר כלו הגמלים לשתות והרי אי אפשר לדעת כמה זמן זה לקח, אמנם היא רצה ושאבה בחפזון להשקות את הגמלים, אבל היו אלו עשרה גמלים... זה לא דבר של מה בכך. וכל הטרחה המרובה הזו עשתה בשביל האדם הזר הזה, היא הלא אינה מכירה אותו ואולי הוא בכלל שודד דרכים... ויותר מזה, הוא גם כלל לא ביקש ממנה בדבר הזה, אלא ביקש רק על עצמו שתשקה אותו, והיא מעצמה מיהרה להשקות גם את גמליו, וכל זה מרוב טוב לבה ואהבת החסד הטבועה בה. אדם רגיל היה רותח מזעם, מה אתה עומד ומסתכל עלי? קום תעזור משהו! אני לא מודר הנאה ממך! אבל אצל מי שמידת החסד טבועה ומושרשת אצלו, הכל נראה אחרת.

ויקה האיש גזם זה בקע משקלו ושני צמידים על ידיה עשרה זהב משקלם. ויאמר בת מי את הגידי נא לי היש בית אביך מקום לנו ללין, היות ואני רואה שאת כל כך טובת לב, אולי איפוא אוכל לבוא ולהתארח בביתכם. והיא משיבה ותאמר אליו גם תבן גם מספוא רב עמנו גם מקום ללון. וכאן ראה אליעזר והוברר לו מעל לכל ספק כי רבקה עמדה היטב היטב בבחינה. היא לא רגזה ולא כעסה, לא קצפה ולא אמרה לו אני לא מחוייבת בכלל בדבר, הנה הבאר לפניך ואתה ואנשיך יכולים לשתות ממנה ומה אתה מבקש מילדה קטנה שכמוני, אלא עשתה את הכל באהבה וחביבה ובריצה ומהירות. ובוזה נבחרה להכנס לביתו של אברהם אבינו ולהיות כלתו, כי גם אברהם היתה מידת החסד טבועה בו ומושרשת בנפשו, וזו היתה מדתו תמיד, כמו שנאמר 'חסד לאברהם'.

חסד לאברהם

ממו שראינו אצל אברהם בפרשה הקודמת, כיצד לעת זקנתו בגיל תשי"ים ותשע, בהיותו חולה ביום שלישי למילתו, והוציא הקב"ה חמה מנ-

רתיקה, שהיתה השמש מלהטת כגיהנם, שהרי הקב"ה הוציא אז חמה מנרתיקה (רש"י בראשית שם), וזה הגיהנם, כמו שהגמרא אומרת (עבודה זרה ג:) "אין גיהנם לעתיד לבוא אלא הקדוש ברוך הוא מוציא חמה מנרתיקה רשעים נידונין בה", והמשגיח רבי יחזקאל לוינשטיין זצ"ל אמר שלכן הקב"ה שלח דוקא מלאכים ולא בני אדם, ולכאורה יקשה למה לא ישלח שלושה אנשים ממש, אך הסביר המשגיח כי מחמת החום הגדול שהיה, לא היתה יכולת ביד בני אדם ללכת בחוץ, לא היו מסוגלים, ולכן הוצרך הקב"ה לשלוח דוקא מלאכים ממש.

ומכל מקום כשאברהם עומד ורואה, ולא את מלך המשיח... אלא את וותם שלשה ישמעאלים, שלשה ערביים המשתחווים לאבק שעל רגליהם, מיד רץ לקראתם ודם הברית מנטף אז כדרשתם (תנחומא פרשת יירא ס"ד), ומשתחוה אליהם, ומבקש מהם אנא תעשו עמדי חסד ות' בואו להתארח בביתי. לא למענכם אלא למעני, בשבילי. ואברהם עוזב באותה עת את הקב"ה שהגיע לבקרו, ומי יודע איזה שעשוע רוחני ואיזו הנאה היתה לנשמה באותה שעה שהקב"ה נגלה אליו, ועם כל זה הוא אומר לה' יתברך המתן לי שאני צריך לטפל באלו. ונכנס במהירות לאהל של שרה אמנו, 'מהרי שלש סאים קמח סולת', מהרי! תכיני במהירות אוכל לאורחים שלנו. ומי הם האורחים? שלש ישמעאלים... שלש סאים קמח סולת, זה כמות גדולה מאד. מאפיה שלימה... לא הסתפק בשתי ככרות של לחם ברמן.. 'לושי ועשי עוגות', שרה אמנו גם היתה כבר זקנה, וכי לא מצא אברהם מישהו אחר לבקש ממנו שיכין עוגות? לא. 'לושי', דוקא שרה. ולעשות זאת במהירות. חסד לא נותנים למישהו אחר לעשות.

ואחר כך כתוב 'אל הבקר רץ אברהם', ואמרו רבותינו (פירי דרבי אליעזר פ"ו), הוא רץ והוא רץ. בן הבקר הזה גם כן רץ וברח מאברהם, והיה צריך לרוץ אחריו. ולכאורה מה יש? אתה רואה שהוא רץ, תעזוב אותו, בשביל מה לך לטרוח כל כך, תביא להם כמה עופות, זה גם כן כשר וגם כן טעים... אך לא, אברהם אבינו רץ עד למערת המכפלה כמו שאמרו שם רבותינו, ביום שלישי למילתו, בהיותו זקן וחולה והדם מטפטף, והשמש מלהטת, והוא רץ ורץ בשביל להאכיל אותם.

ושחט להם שלושה פרים. ואמרו רבותינו (בבא מציעא פ"ו א) ששחט שלושה כדי שיהיה לכל אחד לשון בחרדל. ואם היה שוחט רק עגל אחד, בן בקר אחד, והיה מביא לכל אחד רגל של עגל, לא היה טוב; רגל של עגל, אדם היה צריך לאכול אותו חודש עם מעדד כדי לגמור אותו... לא! הוא שוחט שלושה פרים בשביל הלשונות בחרדל. ולמי? - לשלושה ישמעאלים. אם היה דופק אצלנו איזה ישמעאלי בדלת, היינו פותחים ואומרים לו אין אף אחד בבית, תלך.. מי רוצה להכניס ישמעאלי בבית? אבל אברהם אבינו דואג להם, 'חסד לאברהם'. ובסוף הוא עוד עומד ומשרת אותם. וכי אין לו משרתים? והרי הקב"ה עוד מחכה לך, תחזור אליו. אבל לא, 'הוא עומד עליהם תחת העץ ויאכלו עומד שם כדי לשמש ולשרת אותם, אם צריכים מזלג, מלח או פלפל. וזה בקצרה, אך מי שיראה שם ויתבונן יראה כמה פרטים ופרטי פרטים יש בפרשה היא בהנהגת החסד של אברהם אבינו.

ולכן דוקא בזה בודק אליעזר את רבקה, כי צריך שתהיה התאמה בדבר הזה לביתו של אברהם אבינו, במידת החסד ובאהבת החסד. וכיון שראה אליעזר כיצד רבקה משקה את כל עשרת הגמלים אפילו בלא בקשה בכלל ובלא רמז מצידו, ועושה הכל המהירות ובזריזות בדיוק כמו שגם אברהם עושה הכל במהירות ובריצה, או אז ידע שהקרה ה' את דרכו והצליח בעדו. וכיון שאדם רואה שה' הצליח את דרכו ומילא את בקשתו, אזי צריך להודות על זה, כמו שעשה אליעזר ויקד האיש וישתחו לה'. רביעי ויאמר ברוך ה' אלהי אדני אברהם אשר לא עזב חסדו ואמתו מעם אדני אנכי בדרך נחני ה' בית אחי.

זה הלך והמוסר שאנחנו צריכים להפיק אחר ההתבוננות מהפרשיות הללו. צריכים לראות איך היה נראה ביתו של אברהם אבינו במידת החסד, ולומר 'מתי יגיעו מעשי למעשי אבותי' (תנא דבי אליהו פכ"ה), להי- שתדל בדבר הזה, להגיע לידי 'אהבת חסד'.

עשיית חסד היא דבר קל

ולעשות חסד זה דבר קל. רק צריכים בשביל זה דעת ורצון. ראשית צריך להתבונן. להתבונן ולראות את חשיבות החסד, ואת רב טובו. ולאחר מכן צריך לרצות את זה, ולחפש ולחבל תחבולות היאך לעשות חסד, וכשאדם מתחנך בדבר הזה ומתרגל בעשיית חסד ובאהבת חסד, בקלי קלות ימצא איך להיות גומל חסדים עם החיים ועם המתים.

יפרו על הסבא מקלם, שפעם אחת הלך עם אחד מחביריו, רבי אלי- עזר שולביץ שהיה מגדולי הרבנים, ועברו בדרך הליכתם ליד איזו חווה. בעלת החווה היתה אישה כפרית יהודיה, וכיון שראתה שני רבנים אשר חזותם מעידה עליהם שהם רבנים חשובים, יצאה אליהם והזמינה אותם שיכנסו לביתה לסעוד את לבם. בתחילה הם סירבו אבל כיון שהפצירה בהם מאד מאד עד שראו שבאמת כוונתה לשם שמים כי מכבדת היא את התורה ולומדיה, נכנסו אצלה. הציעו לה תשלום עבור הארוחה, אבל היא לא הסכימה ואמרה, חס ושלום, עד שבאה לידי מצוה גדולה זו של הכנסת אורחים לא אקח מכם פרוטה אחת.

ששבו לאכול, והיא עמדה והאכילה אותם מכל טוב ממש. תוך כדי הס- עודה, הסבא מקלם החל מדבר עמה. שאל אותה על הלול שלה, כמה אווזים יש בו ואחר כך שואל על העגלים מה שלומם, והיא מתחילה לספר בהרחבה כדרך הכפריות על כל העגלים שיש לה וכל מה שיש לה בחווה, על התרנגולים ועל הגדיים חד גדיא חד גדיא.. היא מספרת והרב שואל וחוקר ודורש.

והרב השני שישב שם, אינו מבין מה יש לפטפט אתה כל כך, לא חבל על הזמן? - כיון שגמר לאכול חזר לתלמודו. אבל הסבא מקלם ממשיך ומדבר אתה על דא ועל הא, וגם לקחה אותו לראות בעיניו את הלול, שהרי אינה דומה ראייה לשמיעה... הנה פה העגל החדש שעכשיו נולד שסיפתי לך עליו מקודם, ועוד ועוד. לאחר זמן מה, כשגמרה להראות לו את כל עסקי החווה, בירכו והלכו, ונפרדו ממנה כשהיא שמחה וטובת לב.

אחר כך בדרך, אמר הסבא מקלם לחבירו, דע לך, אתה נכשלת בלאו דלא תגזול. אמר לו איך אתה מדבר? אני גולן? וכי מה גולתי? אמר לו הסבא מקלם, אתה באת לביתה של הכפריה הזו, וישבת ואכלת, ולא שילמת דבר עבור האכילה. אמר לו 'מה פירוש לא שילמתי? הרי הצעתי לה מההתחלה שאשלם לה, והיא לא רצתה! אמר לה הסבא מקלם, ועם כל זה, יכלת לגמול עמה חסד, שהוא יהיה במקום התשלום. אני ישבתי עמה ודברתי ופטפטתי אתה על האווזים ועל התרנגולות בכל מכל כל, ואתה לא יכול לשער את גודל הנחת שעשיתי לה. שיבחתי את מה שיש לה, אמרתי לה שהתרנגול שלה הוא חד בדרא ממש... והיית צריך לראות איזה נחת היה לה, שרב אמר כך על התרנגולים שלה. ואילו אתה מה עשית? ישבת ואכלת, והיית צריך לדעת כיצד לשלם.. בחסד. (התועת המוסר ח"ב דף מ"ח, המאורות הגדולים דף פ"ג).

זה באמת קורה הרבה, שמזמינים אדם לסעודה והוא יושב ואוכל, ואחרי זה אומר 'תודה רבה, היה טעים מאד ונבוא אצלך עוד פעם... זו הכרת וובה? תגמול חסד כמה שאתה יכול לגמול. במילה טובה ובחיוך על הש- פתים. בקלי קלות אפשר לגמול חסד. זה דבר שהפרשיות שלנו מלמדות אותנו, כיצד עלינו להתבונן ולרכוש בנפשנו את אהבת החסד.

חסד עם המתים

וצריך לדעת, חסד זה לא רק עם החיים, אלא גם עם המתים. היה גאון בדורו, רבי חיים סופר זצ"ל, אחד מגדולי התלמידים של רבינו הגדול

החתם סופר זצ"ל.. בדורו התחילה הפרצה של ההשכלה, והוא היה קנאי ומסר נפש לכבוד הבורא יתברך. עמד ולחם ללא חת ולא ויתר על קוצו של יו"ד בשמירת היהדות באותם קהילות שהיה רב בהם.

ובהקדמת חיבורו הגדול על המשניות קול סופר כותב רבי חיים, שכך היה מנהגו בכל יום בבוקר. שבזמן שהיה קם באשמורת, היה לומד פרק משניות בעומק העיון לעילוי נשמת כל מתי ישראל. יש הרבה כאלו שלומדים משניות לעילוי נשמת האב או האם. אבל הוא היה לומד פרק משניות לעילוי נשמת מתי ישראל, מכל הדורות כולם. וגם היה אומר קדיש דרבנן ('על ישראל') לעילוי נשמתם. וכותב שם, שראה שזכה בדבר הזה, שמכיון שעשה חסד עם הנפטרים, גם הם עזרו לו שזכה לחבר חידושים יקרים ונפלאים אשר לא היה בכוחו לחדש לבדו. הם עמדו בשבילו גם כן וסייעו בעדו.

זה גם כן חסד, לא רק חסד עם החיים. מי שאוהב את החסד, מי ש'בוער לו בדם' החסד, מחפש דרכים לעשות חסד עם כל מי שאפשר, יהיה מי שיהיה, עם החיים או עם המתים. והדרך להגיע לזה, להיות 'אוהב חסד', היא ההתבוננות בדברים הללו, ולראות כיצד אבותינו היו דבוקים במידת החסד בכל כחם ובכל נפשם עד קצה האחרון, כמו שראינו.

שכר מצות החסד

ושכר העושה חסד גדול מאד מאד, והוא הוא מה שיעמוד לנו להנצל מחבלו של משיח, כמו שאמר רבי אליעזר. וכתב הפלא יועץ (ערך חסד): 'חסד הוא עמוד העולם עד שנאמר (תהלים פ"ט, א) 'עולם חסד יבנה' שלשה עמודים יש שעליהם העולם עומד, תורה, תפילה וחסד. חסד הוא אחד משלשת העמודים. והוא מהדברים שהאדם אוכל מפירותיהם בעולם הזה והקרן קיימת לו לעולם הבא.'

והגאון חיד"א ז"ל בספר חומת אנך בראשית (כ"ו אות י) ותהלים (נ"ח פסוק י"ב) מביא מרבינו האר"י ז"ל שדקדק בלשון הברייתא, שאין כתוב 'אלו דברים שאדם אוכל פירותיהם בעולם הזה', אלא 'מפירותיהם בעולם הזה'. משום שאילו היה כתוב 'אוכל פירותיהם בעולם הזה' היתה המשמעות שאת כל הפירות אוכל כאן, ונשאר לו לעולם הבא רק את הקרן. אבל אחרי שהתנא דקדק בלשון ואמר 'אלו דברים שאדם אוכל מפירותיהם', נמצא שגם מהפירות הוא לא אוכל כאן את הכל, אלא רק חלק מהפירות, ואז יישאר לו לעולם העליון גם הקרן וגם עוד חלק מן הפירות. (ועיין כף החיים סימן מ"ח אות א').

ה' יזכנו בדבר הזה, שנזכה להגיע למעלה זו, לא רק של העושים חסד, אלא להיות אוהבים את החסד, כמו שכתוב (מיתב ו, ח) "מה ה' דורש ממך כי אם עשות משפט ואהבת חסד והצנע לכת עם אלהיך.

4. מספרים שעבר פעם ברחובה של עיר ביום שבת קדש וראה איזה עורך דין, מעשן סיגריה בשבת בפרהסיא, קבל עם ועדה. והיה בדבר הזה פרצה גדולה, שיהודי כך הולך ומחלל את השבת.

כיון שראה כן רבי חיים, דמו רתח בקרבו, איך זה שיעשה חילול ה' שכזה במקומו. עמד וסטר לו על לחיו שתי סטירות הנוגות. אחת, אחת ואחת.

לעורך דין חרה מאד שכך זלזלו בכבודו, והלך ותבע את רבי חיים סופר למשפט. בבית המשפט שאל השופט את רבי חיים, אדוני הרב, האם נכון הדבר שאתה הכית את העורך דין הלזה ברחובה של עיר? אמר לו, הן, הכיתי אותו. שאל אותו השופט ולמה היכית אותו, וכי נאה לך להכות סתם כך אדם ברחוב? אמר רבי חיים, זה לא היה סתם, הוא פגע באבא שלי.

שאל השופט את העורך דין אתה פגעת באבא שלי? השפלת אותו? פגעת בכבודו? אמר העורך דין מה פתאום, אני אפילו לא מכיר את אבא שלו. אינני יודע כלל מי הוא.

אמר לו רבי חיים זו היא הפגיעה עצמה. איך אתה לא מכיר את אבא שלי? את אבא שלך? זו היא הפגיעה! יש לנו אב גדול בשמים, בזכותו אתה חי בכל רגע ורגע, הוא נתן לך נשימה ואתה הולך בשבת קדש ומחלל את כבודו בפרהסיא! על זה גופא היכיתי אותך, שלא הכרת את אבא שלי, ואת אבא שלך!

באותו הרגע עצמו שהוא מחיה אותך, ובידיים הללו שהוא מעמיד לך אתה הולך ומעשן ומחלל את כבודו ואת רצונו? 'סובל עלבון מה שלא יכלהו הרעיון' כמו שכותב רבי משה קורדובירו בספרו תומר דבורה (פ"א). ה' מחיה את האדם בכל רגע, מחיה את האיברים שלו, והוא הולך באותם רגעים עצמם ועובר על רצונו של ה' יתברך.

נחל אליהו

ועפ"י הנ"ל יתבאר דברי הגמ' בכתובות (מד.) שאם ראובן כתב לשמעון שתי שטרות על אותה שדה אחד בלשון מכר ואחד בלשון מתנה, נתכוין לייפות כוחו כמו מתנה לסלק דינא ד"בר מצרא". וכתבו התוס' שם דכוונתו להצניע השטר של מכר. ותמה הפרישה (ר"מ סק"ב) איך חז"ל נתנו עצה למוכר לרמות את בעל המצר.

אכן לפי הנ"ל י"ל דאיירי בצירור כזה ששדה זו לא עמדה למכירה כלל ולא נתכוין לתתה או למכרה אלא לזה מחמת ידידות שביניהם. שבזה באמת מצד הדין דינו כ"מתנה", אך בי"ד לא יאמינו לו שכך היה, ובכה"ג מותר לו באמת לכתוב גם שטר מתנה ולהצניע שטר המכר, מכיון שהרי מצד האמת דינו כמתנה.

והנה נחלקו גדולי הדורות בענין האבות שקיימו כל התורה כולה אם קיימו אותה כפי כל פרטי הדינים שיש לפנינו, בש"ס ובפוסקים. או שקיימו את עיקר המצוות והדינים אך פרטי הדינים קיימו כפי הענין שהיה נראה להם בשעתו ובמקומו, אכן זה ברור שדיני "בר מצרא" שכל דיניו ופרטי דיניו כולם, הכל נלמד ממש"נ "ועשית הישר והטוב" א"כ האבות שנקראו "ישרים" וודאי קיימו כל דינא ד"בר מצרא" בכל פרטיהן ודיקדוקיהן ובתוספת חסידות.

ובזה יש לבאר מה שנאמר "לכל באי שער עירו", וכן נאמר "ואחרי כן קבר אברהם" כל זה היה תוספת חסידות לסלק טענות המצרנים. דקיי"ל שאם אחר שנתפרסם שהה המצרן שיעורו שילך ויביא מעות ויתבעו בדין איבד זכותו. ולכך הקפיד לקנותו בפרסום "לכל באי שער עירו", ולכך נאמר "ואחרי כן קבר אברהם" שהמתין כשיעור הזמן הנ"ל.

"אנכי בדרך נתנו ד' בית אחי אדני" (כד, כז)

כאן נאמר אחי (בצירה) לשון רבים ואילו להלן (כד, מה.) נאמר "לקחת את בת אחי אדני לבנו". אחי (בחיריק) לשון יחיד. וי"ל בזה דהרי רבקה היתה בת בנו של נחור אחי אברהם. ונתייחסה גם להרן אחי אברהם. [שהוא היה אבי מלכה אשת נחור] ולכך נאמר בתחילה "אנכי בדרך נתנו ד' בית אחי אדני" - לשון רבים. כי רבקה יצאה משני אחי אברהם. אכן כל זה לענין ה"בית" אבל לענין ליחשב "בת" [מצד דבני בנים הרי הן כבנים], זה שייך ק על בני בנים ולא על ה"נינים". ולכך אינה נחשבת אלא בת של נחור ולא של הרן, ולכך נאמר בת אחי אברהם, בלשון יחיד.

"ויהיו חיי שרה מאה שנה ועשרים שנה ושבע שנים שני חיי שרה" (כג, א)

והנה תיבות "שני חיי שרה" נראות לכאורה ייתור לשון, ופירש"י כולן שוין לטובה. ויתכן עוד לומר בזה עפמש"כ מרן הגר"ח קנייבסקי שליט"א בספר טעמא דקרא, על מה שפירש"י שע"י בשורת העקידה מתה שרה. ויש לעיין דהרי קיי"ל דשלוחי מצוה אין ניזוקין. וא"כ איך נסבב מן השמים שמתה שרה ע"י מצות העקידה. וכתב לחדש דהא דשלוחי מצוה אינן ניזוקין היינו דהמצוה לא תגרום להם שום היזק, אבל מי שהגיע זמנו למות בלאו הכי, א"כ אדרבה זכות גדולה היא לו שמסבבין מיתתו ע"י דבר מצוה דהוי כמוסר נפשו על קידוקידוש ד'. עכ"ד.

ועפ"י יש לפרש המקרא שהרי פירש"י דנסמכה שרה לעקידת יצחק לפי שע"י בשורת העקידה מתה שרה. וא"כ יקשה לן והרי שלוחי מצוה אינן ניזוקין. ולכך אמרה תורה "שני חיי שרה" ללמדך שהן הן השנים שהוקצבו לה מעיקרא. והעקידה לא גרעה לה כלל לקרב את מיתתה.

"ויתן לי את מערת המכפלה אשר לו בקצה שדהו בכסף מלא יתננה לי בתוכם לאחוזת קבר" (כג, ט)

ויש לדקדק דפתח הכתוב בלשון "מתנה" ["ויתן לי"], וממשיך בלשון "מכר" ["בכסף מלא"], וחוזר ומסיים בלשון מתנה ["יתננה לי"]. ועיין באוה"ח הק' מש"כ בזה.

ויתכן לומר בזה דאברהם אע"ה רצה לסלק טענת שכני אותה שדה שלא יוכלו לטעון טענת "בר מצרא". דהנה קיי"ל דבמתנה לית בה משום דינא דבר מצרא (ב"מ קח:) וטעם הדבר משום שבמכר יכול המצרן לומר: אם אתה לא היית קונה אותה, הייתי אני קונה אותה. אבל במתנה ל"ש טענה זו, מכיון שלא עמדה למכירה כלל. ועוד טעם כתבו הפוסקים מצד שבמתנה רוצה הנותן שיהיה למקבל זכרון במתנתו.

והנה פשוט דכמו כן בצירור שראובן חפץ ליתן לשמעון שדה במתנה, ושמעון מתעקש לשלם דמיה. [והשדה לא עמדה כלל למכירה, ורק עבור שמעון נתרצה המוכר ליתנה ולמכרה לן] דבכה"ג אין טענת "בר מצרא".

ולזה נתחכם אברהם ואמר "ויתן לי את מערת המכפלה" היינו שעפרון מצדו יתרצה ליתנה לי במתנה, ואחרי שמצדו יתרצה ליתנה במתנה, אז אני מצדי חפץ לתת לו "בכסף מלא", ומכיון שכן הגם שבעצם זהו "מכירה" אבל ביחס לדינא ד"בר מצרא", דינו כמתנה. ולכך מסיים "יתננה לי".

ובפירש"י "אלי" כתיב בת היתה לו לאליעזר והיה מחזר למצוא עילה להשיאה ליצחק אמר לו אברהם בני ברוך ואתה ארור וכו'. ולהלן (כד, מט) נאמר ואם אין הגידו לי ואפנה על ימין או על שמאל. ופירש"י על ימין מבנות ישמעאל, ועל שמאל מבנות לוט.

והנה מתחילה שהיה סבור אליעזר שגם בתו ראוייה ליצחק א"כ היו שלש אפשרויות: אליעזר, לוט, וישמעאל. וזה נרמז בתיבת "אלי" ר"ת: "אליעזר, לוט, וישמעאל". אך לאחר ששמע שאין ארור נדבק בברוך ונשארו רק "לוט וישמעאל", נפל אות אל"ף מ"אלי", ונשארו רק אותיות "לי". וזהו שאמר "ואם אין הגידו לי" [ר"ת לוט וישמעאל] ואפנה על ימין, וישמעאל שמרמז ללוט וישמעאל.

ויאמר ברוך ד' אלקי אבי אברהם אשר לא עזב חסדו ואמתו מעם אדני אנכי בדרך נתנו ד' בית אחי אדני" (כד,

כז)

הנה מצינו שני מקומות בתורה שבירכו על בשורה טובה בלשון "ברוך ד' ". האחד בפרשה זו, והשני בפרשת יתרו (יהי) "ויאמר יתרו ברוך ד' אשר הציל אתכם מיד מצרים ומיד פרעה".

דהנה ההודאה בפרשה זו היתה על זיווגו של יצחק, ואילו ההודאה של יתרו היתה על קריעת ים סוף [כמשאז"ל וישמע יתרו], ששמע על קריעת ים סוף. וי"ל [ע"ד הרמז] דיש ללמוד מכאן דכשם שקשה זיווגו של אדם כקריעת ים סוף, כך שיעור ההודאה על זיווגו של אדם צריך להיות מעין ההודאה על קרי"ס, וידוע כמה הפליגו רז"ל במעלת אמירת שירת הים וביותר בזוה"ק אמרו שהזוכה לומר שירה זו בעולם הזה ברעותא דליבא יזכה לומר שירה לעתיד לבוא.

ושמעתי על אשה צדקנית שהיתה בירושלים, אשתו של הגה"צ ר' יצחק דוד גוטפרב זצ"ל, שהלכה 40 יום לכותל המערבי לבקש על זיווג לבתה, ואחר 40 יום נתארסה בתה בשעטו"מ, ולמחרת הלכה שוב לכותל המערבי. ושאלו אותה, הרי הבת הבאה אחריה עדין לא הגיעה לפרקה. והשיבה בתמימות: אני לא מבינה אתכן, אם הולכים 40 יום לבקש מהקב"ה, הרי היושר הוא, שצריך עכשיו 40 יום להודות להקב"ה על חסדו עמדי.

וסיפר לי חכם אחד שהכיר אשה צדקנית שזכתה לזרע ברוך ד', תלמידי חכמים יראי אלקים כשתילי זיתים סביב לשולחנה, וזכתה לשיבה טובה בבריאות ובצלילות הדעת, ונודע לו שהיתה מודה להקב"ה כסדר בכל יום ובכל עת ובכל שעה על כל דבר ודבר.

וידוע מה שאמרו בדרך צחות "בת ק' כבת כ' " לרמז דהרי כשיש לאדם צרה בתוך ביתו אומר קפיטל כ' בתהילים "יענך ד' ביום צרה". וכשרואה הישועה אומר קפיטל ק' "מזמור לתודה". ואמרו בזה בדרך צחות: בת ק' כבת כ', דצריך לומר קפיטל ק'- שהוא פרק ההודאה באותה התעוררות והשתפכות הנפש כמו שאמר קפיטל כ', כשהתפלל על צרתו.

כתב הרבינו בחיי [פרשת צו] דעל שמחת חתן וכלה צריכין להביא קרבן תודה שנאמר בירמיהו (לג,יא) "קול ששון וקול שמחה קול חתן וקול כלה קול אומרים הודו את ד' צבקות כי טוב מביאים תודה בית ד' ".

ולכאורה יש להעיר על דבריו, דבמסכת ברכות ריש פרק הרוואה אמרו: ארבעה צריכין להודות ולא נזכר שם שמחת חתן וכלה ושמעתי ליישב דשמחת חתן וכלה זה נכלל ב"יוצא מבית האסורים" שהרי נאמר בתהילים (ט,טז): "אלוקים מושיב יחידים ביתה" [ובריש מסכת סוטה דרשו זה על זיווג חתן וכלה] וסמך ליה "מוציא אסירים בכושרות".

"שני חיי שרה" (כג,א)

ופירש"י "כולן שוין לטובה". ויש לתמוה היאך כולן היו שוין לטובה, והרי היתה עקרה עד גיל תשעים.

ויש לומר בזה על פי מה ששמעתי שאמר מרן החזו"א זצוק"ל לאחייניתו אשת הגאון רבי שמריהו גרינמן זצ"ל ש"כמה יסורין יבואו על האדם זהו גזירה מן השמים, אך איך לקבל את היסורין זה תלוי בבחירה של האדם לפי דרגת אמונתו ובטחונו והשענו על אלקיו.

ועל פי זה יש לומר דשרה אמנו על אף שרוב ימיה היתה עקרה, מכל מקום לפי גודל אמונתה ובטחונה ודביקותה באלקים היו כל ימיה מלאים אושר ושמחה, ולפיכך "כולן שוין לטובה".

מידתו של יצחק (א) - יש שני להקימו

(גיליון משנים עברו)

אברהם - אבי ההבטחה

יסוד זה בג' מקומות בפרשיות יצחק אבינו.

א) בדיבורים שהקב"ה מדבר עם יצחק, מודגשת השייכות של אברהם לקשר של יצחק אם הקב"ה. בדיבור הראשון של הקב"ה עם יצחק כאשר הלך לאבימלך נאמר לו שלא לירד למצרים כדרך שירד אברהם, אלא "גור בארץ הזאת ואהיה עמך ואברכך כי לך ולזרעך אתן את כל הארצות האל, והקימותי את השבועה אשר נשבעתי לאברהם אביך... עקב אשר שמע אברהם בקולי וישמור משמרת מצותי חקותי ותורתי". הקב"ה תולה לו את ההבטחה רק מפני שהוא בנו של אברהם. כמו כן בגילוי השני שנתגלה הקב"ה ליצחק כשעלה לבאר שבע, תלה לו בזכות אברהם, וכך נאמר "וירא אליו ה' בלילה ההוא ויאמר אנוכי אלוקי אברהם אביך אל תירא כי אתך אנוכי וברכתך והרביתי את זרעך בעבור אברהם עבדי".

ב) בפרשת חפירת הבארות, התורה מזכירה שיצחק ממשיך את דרכו של אברהם אביו "וכל הבארות אשר חפרו עבדי אביו בימי אברהם אביו וסתמום פלשתים וימלאום עפר", ואח"כ "וישב יצחק ויחפור את בארות המים אשר חפרו בימי אברהם אביו ויסתמום פלשתים אחרי מות אברהם ויקרא להן שמות כשמות אשר קרא להן אביו". וכן מצינו ב' פעמים בתורה את השם 'באר שבע', האחת אצל אברהם עם אבימלך כשהציב את שבע כבשות הצאן לבדנה "על כן קרא למקום ההוא באר שבע כי שם נשבעו שניהם", והשניה אצל יצחק "ויקרא אותה שבעה על כן שם העיר באר שבע עד היום הזה". השם שקרא אברהם ממשיך אצל יצחק, ועל ידו נקבע השם 'באר שבע' עד היום הזה, מפני שיצחק צריך לחזור ולחדש את הדברים שהיו אצל אברהם אביו.

ג) ידוע שמידתו של יצחק היא מידת הדין - 'לפניו נעבוד ביראה ופחד'. הקב"ה נקרא בהתייחסותו ליצחק בשם 'פחד יצחק' (כינוי יחודי שלא נקרא כן במקום אחר), רק ביצחק מצאנו 'חרדה גדולה עד מאד' כשסבר שנתן את הברכות למי שאינו ראוי להן. מידתו זו של יצחק - המסירה ההכנעה והיראה - מתגלה בשלימות בעקידת יצחק, כדאי' בספרי (ואתחנן לב) "ובכל נפשך, כיצחק שעקד עצמו על גבי המזבח" - שמסור כולו עולה להקב"ה בהתבטלות מוחלטת. מאז יצחק הוא 'הבן הנעקד' ונקרא עולה תמימה (רש"י כב ו). אך באמת הפעולה ביצחק שהוא עולה תמימה היא פעולה שאברהם פעל בו, ולא משהו שהוא פעל. הציווי היה 'קח נא

נבוא ללמוד את הסוגיה של יצחק אבינו איך שמופיעה בחומש. בפרשיות הקודמות מלמדת התורה את עניינו של אברהם אבינו שהוא אבי ההבטחה. לאברהם אבינו הובטח 'ואעשך לגוי גדול', ואין זו רק הבטחה אלא זאת ההתקשרות הראשונית של אברהם אל הקב"ה. עד שהעיד עליו הפסוק "ומצאת את לבבו נאמן לפניך" - יש על מי לסמוך, והוא נבחר להעמיד את כל בנין הקדושה שבעולם. כמו שדרשו חז"ל (ב"ר יב ט) "אלה תולדות השמים והארץ בהיבראם - באברהם", הוא העמוד שעליו עומד כל הבנין וממנו הצורה של כלל ישראל, בעלי הברית והנאמנות להקב"ה.

יצחק - המשך אברהם

כשלומדים את הסוגיה של יצחק אבינו יש הקדמות מקובלות בעולם, והגם שההקדמות נכונות יש ללמוד את הדברים על בורים לפי מה שמודגש באמת במקרא. מהו השורש של אבינו יצחק ממנו אנו יונקים בתור בנים.

יצחק אבינו מופיע בתחילת פרשת תולדות כ'יצחק בן אברהם'. על אף שבפרשה הקודמת כבר נכתב יחוסו של יצחק, שבה התורה ומייחסת אותו אל אברהם. לא מצינו כן באברהם (שבוודאי אינו מתייחס כ'אברהם בן תרח') וגם יעקב לא מוזכר כ'בן יצחק'. גם בשאר מקומות בתורה שמובא ספר תולדות אדם כמו בסוף מגילת רות "אלה תולדות פרץ", לא מוזכר שמו עם שם אביו 'פרץ בן יהודה'. זאת ועוד, ממשיך הפסוק ושונה - 'אברהם הוליד את יצחק'. חז"ל עומדים על חזרת הפסוק, ומבארים שהכתוב בא ללמד שהיה ניכר שהוא יצחק בן אברהם בכך שצורת קלסתר פניו של יצחק דומה לאברהם, והעידו הכל אברהם הוליד את יצחק. נמצא שבין בפשוטו של מקרא ובין בדרש, יצחק מוגדר כהמשך של אברהם¹.

וכן נראה בפרשת ברית המילה שיצחק נולד מכח הברית קודש עם אברהם. דבהבטחת נתינת הזרע מבשר הקב"ה לאברהם אבינו "ולא יקרא עוד את שמך אברם והיה שמך אברהם כי אב המון גוים נתתיך". ומכוח זה הוליד אברהם את יצחק כמש"כ "והפרתי אותך במאד מאד... והקמותי את בריתי ביני ובינך". שעליה נאמר אח"כ בפרשת הברית "ואת בריתי אקים את יצחק".

א"כ יצחק מופיע כמידת המשך לאברהם, ומתרחב ומתפרט

בזכות אברהם ומאידך עשוי לא מתייחס כלל ליצחק כי הוא ניתק את עצמו לגמרי מחשורש של יצחק.

¹ אצל ישמעאל נאמר "ישמעאל בן אברהם" כי כל מה שיש לישמעאל הוא

את בנך את יחידך אשר אהבת את יצחק' ויצחק הוא 'הבן הנעקד'. הגם שנחלקו הראשונים אם עיקר המעשה שייך ליצחק או שעיקרו הוא אברהם (עיי' אב"ע כב ה), מ"מ עצם המעשה וודאי מתייחס לאברהם. על אברהם נאמר 'ויעקוד את יצחק בנו' ואילו על יצחק מוזכר רק 'וילכו שניהם יחדיו'. לא מסופר כלל מה עשה יצחק אלא שהוא הסכים וקיבל את הדבר מאברהם.

וכן הוא גם פירוש המטבע של אברהם אבינו - זקן וזקינה מצד אחד ובחור ובתולה מצד אחר (ב"ק צז:) ופירש"י - אברהם ושרה ויצחק ורבקה, הרי שיצחק נפעל ע"י אברהם וממשיך את ענינו של אברהם בעולם.

להשלמת המהלך הזה נציין שיצחק אבינו הוא היחיד שנולד בבשורה, ולא מצינו מי שנולד בבשורה (חוץ משמשון שהיה צורך מיוחד להקדישו לנזיר עולם בעודו במעי אימו ולהזהירה שלא תאכל כל טומאה). ובפשטות הסיבה לזה היא כמו שאומרים בברכת ברית מילה "אשר קידש ידו מבטן" - יצחק הוא הראשון שנולד אחרי הברית והוא יהודי מתולדה. עליו עומדת הקמת הברית וכל הקיום של עם ישראל תלוי ביצחק ולכן הוקדש מתחילה. לידתו דורשת התייחסות הדעת של אברהם ושרה להכין את עצמם להעמיד את מציאותו של יצחק. גם אם סתומים לנו פרטי הדבר במה זה מתבטא, ודאי שנאמרה כאן הוראה להכנה ללידת יצחק, כמבואר בתורה בפר' ברית המילה (ועיי"ש בדב' הזוה"ק).

נמצא א"כ שיצחק הוא הגילוי של ענינו של אברהם וברית אברהם בעולם.

יצחק - מי יקום במקום קדשו

ננסה קצת לרומם את החלק הראשון של התפקיד של יצחק אבינו כממשיך דרכו של אברהם. (אף אם יצחק היה עומד רק לתפקיד זה, עדיין הוא אב עיקרי מאד בעם ישראל). "מי יעלה בהר ה' - ומי יקום במקום קדשו", יש עבודה מיוחדת לקיים את העליות של המייסד הראשון - על ידי השגת שלמה המלך אומר "יש אחד ואין שני גם בן ואח אין לו... ואילו האחד שיפול ואין שני להקימו" (קהלת ד ח-ט). בכל העמדת דבר בעולם - בלי שני אין הקמה. כשאין מי שיקבל ויקיים את הדבר שהתחיל, לא יהיה לו המשך. ל'מתחיל' יש את הקשיים של 'התחלות קשות' אבל בכל זאת עם הקושי יש עליה. אברהם אבינו עם היותו עומד מעבר אחד וכל העולם מעבר אחד, מ"מ הוא הולך ומתגדל עד שהושוו כל העולם לעשות אותו למלך עליהם כמשנ"א "ויצא מלך סדום לקראתו... אל עמק שוה הוא עמק המלך" (בראשית יד יז) ופירש"י "עמק שהושוו שם כל האומות והמליכו את אברהם עליהם לנשיא אלוקים ולקצין". כל סביבותיו של אברהם רואים את מעלתו כ"נשיא אלוקים אתה בתוכינו". גם כאשר גר אברהם בארץ פלישתים ימים רבים, אין פרץ ואין יוצאת ואין צווחה על ישיבתו שם. לעומת זאת אצל יצחק צורת

היחס שונה לגמרי. אבימלך מרחיק את יצחק - "לך מעמנו כי עצמת ממנו מאד", רבו עימו על הבארות שחפר וסיתמום, עד שיצחק אומר "מדוע באתם אלי ואתם שנאתם אתי ותשלחוני מאתכם". אברהם אבינו הביא לעולם אור חדש של התחלה חדשה מלאה יעודים ושאיות עליונות. חידוש אור האמונה הזה הביא לכל הנפש אשר עשו בחרן ולשיתאספו סביבו 'בעלי ברית אברהם - ענר אשכול וממרא'. כפי הידוע לנו בטבעו של עולם מידה זו של המשך קיום בלי העוצמה והחידושים של עליה בהר בראשונה, קשה היא ביותר. וכנראה מידתו של יצחק לא התאימה לכל הנלווים הללו, שיראו בה את השלימות כמו שראו באברהם שלא מצאנו שהיו ליצחק בני חבורה כאצל אברהם. ההקמה של יצחק היא בקושי ובהתמודדות אחרת - להחזיק את האמת מפני שהיא אמת בלי הברק של החידוש. צריך לשוב ולחפור בארות שכבר נחפרו וכסדר להחזיר את הדברים למקומם הראשון, ולהתמודד עם הסתימות שמתחדשות מידי יום ביומו.

המהלך של כלל ישראל במשך הדורות הוא לא רק להביא את חידוש האמת והאמונה כבני אברהם אבינו אלא גם לקיים את האמת הזאת בתוך כל הסיתומים והקשיים שמקיפים אותם. ואכן שנים רבות יותר עברו על עם ישראל בקושי כשאינם במצב המבטיח שמתאים להם לעמוד בו. הכוח של העמידה ביראה ופחד מחזיק את כלל ישראל שאינם פונים לשום מקום אחר.

נמחיש את הדברים מדברי הגר"א באיוב (ט ג) שבחצי היום הראשון השמש נמצאת בעליה 'והוא כחתן יוצא מחופתו ישיש כגיבור לרוץ אורח' וזהו זמן צלותא דשחרית שתיקן אברהם, ומחצות הוא הזמן שבו השמש מהלכת כלפי מטה - זמן דין, וזהו זמן צלותא דמנחה שתיקן יצחק. מחצות ההארה נמצאת במצב ירידה, כמו שיצחק אינו נראה כמו אברהם אבינו. אך באמת יצחק עוסק בהקמה, בשמירה על מידת החסד של אברהם. העוצמה והגדולה של המעלות הגדולות של אברהם אולי לא נגלים אבל הם נשארים גדולים ונעלים בעצמותם, ואדרבה הולך ומתחזק כוחם כל העת באחיזה שאין לזוז ממנה. מה שחשוב ב'מי יקום במקום קדשו' הוא ההכרה השלימה שא"א בלי זה. מה מעמיד את האדם כשאינו בסדר עליה - כשיודע שאין אפשרות לצאת מזה וזהו כל הקיום. זהו עולה תמימה.

מידת הדין כשאינה במקומה

בתחילת פרשת תולדות רואים כיצד עשיו נכשל במידת הדין. עשיו הוציא את מידת הדין של יצחק לתרבות רעה. טענתו דומה לנשמע מפי הפסיכולוגים המודרנים 'הנה אנוכי הולך למות ולמה זה לי בכורה', ודרשו חז"ל (מובא ברש"י) "אמר עשו מה טיבה של עבודה זו, אמר לו כמה אזהרות ועונשין ומיתות תלויין בה, כאותה ששנינו אלו הן שבמיתה שתויי יין, ופרועי ראש. אמר אני הולך למות על ידה, אם כן מה חפץ לי

בה". בפשט אומר שכעת הוא עיף ומה לו עם הבכורה, אבל מונח בזה שעשוי עונה ליעקב על דבריו אודות הבכורה - שהדבר הראשון לכל והחשוב ביותר עבורו הוא להיות מסודר בעניניו הפרטיים. והתורה מחשיבה את המאורע הזה מאד, כפי שמסיים הפסוק "על כן קרא שמו אדום". כאן הוא השריש את המהלך ביחס הכללי שלו אל הקב"ה, שתמיד הוא דואג בתחילה לעמוד על מקומו ועל צרכיו.²

עשוי הוא ה'יוצא לתרבות רעה' הראשון. עשוי גדל בבית יצחק ורבקה נכדם של אברהם ושרה, וזאת רשעות אימה שאדם שהיה בתוך המהלך של הקדושה, פורש ויוצא לתרבות רעה. הנקודה העיקרית של הכישלון שלו היא טעות בתפיסה של מידת הדין. הוא ראה את החומרה שיש בעבודת ה' ואת הדרישה להתבטלות בפני הקב"ה, כדבר שבא להרוג אותו. הוא לקח את מידת הפחד והיראה מלמות, ואמר שזה חמור כל כך עד בלתי אפשרי. הדין שבר אותו עד שאמר או אני או הבכורה, היינו אני או עבודת ה'. הדין של עשוי הביא אותו לפירוד מהקב"ה.

טעותו של עשוי

ובאמת יצחק אבינו תיקן את הטעות הזאת מעיקרא.

ההבנה של עשוי שא"א להתקיים כך לא מביאה אותו לשום מקום. "אנא אלך מרוחך ואנא מפניך אברה, אם אסק שמים שם אתה ואציעה שאול הנך" (תהילים קלט ז-ח). עשוי עשה את הטעות של האנשים שברחו מהאש הקטנה לאש הגדולה. והגיע להפסד הגדול בעולם - "ואת עשוי שנאתי".

אדם חושב איך אעמוד בזה, אבל האמת היא שיש לקבל את הדין - "הן יקטלני לו אייחל", אין לאן ללכת. מי שרוצה להתנתק הוא כמו בת יענה שלא מכירה במציאות. עקידת יצחק היא קבלה של הדין, והכרה במציאות האמיתית שאין דבר בעולם מלבד רצון ה'. ההעמדה של שלימות הדין מפקיעה את היציאה מהדין וזאת המידה שיצחק אבינו נתן לכלל ישראל. זה מה שסוגר וקושר את כל מה שגילה אברהם אבינו. מידת יצחק מוסיפה שלא רק שיש את ידיעת יחודו של הקב"ה בעשיית צדקה ומשפט כאברהם אבינו אלא יש בה הבנה והכרה ברורה שאין דרך אחרת.

מידת יצחק מביאה לשלימות כלל ישראל

ונראה איך דרך זו מביאה את כ"י לשלימות יותר מאברהם ויעקב.

אי' בגמ' (שבת פט:) "אמר רבי שמואל בר נחמני אמר רבי יונתן, מאי דכתיב 'כי אתה אבינו כי אברהם לא ידענו וישראל לא יכירו אתה ה' אבינו גואלנו מעולם שמך. לעתיד לבוא יאמר לו הקדוש ברוך הוא לאברהם בניך חטאו לי. אמר לפניו רבונו של עולם ימחו על קדושת שמך. אמר אימור ליה ליעקב דהוה

² וכמו שהיה מתאר הר"ש ברעוודה זצ"ל בשפתו הצוירית שכאשר הלך עשוי לקבלת התורה הלכו עימו שני פסיכולוגים והתבוננו מה כתוב בתורה, ואמרו

ליה צער גידול בנים, אפשר דבעי רחמי עליהו. אמר ליה בניך חטאו. אמר לפניו רבונו של עולם, ימחו על קדושת שמך. אמר לא בסבי טעמא, ולא בדרדקי עצה. אמר לו ליצחק בניך חטאו לי. אמר לפניו רבונו של עולם, בני ולא בניך בשעה שהקדימו לפניך נעשה לנשמע, קראת להם בני בכורי, עכשיו בני ולא בניך. ועוד, כמה חטאו, כמה שנותיו של אדם שבעים שנה. דל עשרין דלא ענשת עליהו פשו להו חמשיין. דל עשרין וחמשה דלילותא פשו להו עשרין וחמשה. דל תרתי סרי ופלגא, דצלויי ומיכל ודבית הכסא פשו להו תרתי סרי ופלגא. אם אתה סובל את כולם מוטב, ואם לאו פלגא עלי ופלגא עליך. ואם תמצא לומר כולם עלי הא קריבית נפשי קמך".

על פניו נראה שיצחק בא עם ליקוט של ג' טענות - בניך הם ולא בני, פלגא עלי ופלגא עליך, וכן שהקריב עצמו בעקידה. ולא מתאים שיהיה אבינו יצחק סתם מלקט אלא יש כאן משהו יסודי.

וכן בהמשך הגמ', כלל ישראל באים לשבח את יצחק שהציל אותם בטענותיו - "פתחו ואמרו אתה אבינו, אמר להם יצחק עד שאתם מקלסין לי קלסו להקדוש ברוך הוא, ומחוי להו יצחק הקדוש ברוך הוא בעינייהו. מיד נשאו עיניהם למרום ואומרים אתה ה' אבינו גואלנו מעולם שמך". וא"כ בדרש הפסוק נמצאים אברהם ויעקב, וליצחק רצו לומר 'אתה אבינו' ויצחק הרים את עיניהם שיאמרו כן להקב"ה 'אתה ה' אבינו גואלנו מעולם שמך'. והדברים טעונים פירוש.

יחודה של מידת יצחק אבינו

ונראה להציע פשט הדברים. ההנהגה של אברהם אבינו של החסד הכל פונה להביא את הבריאה לתיקונה, והושקע בהם הרבה בשביל להיות גוי גדול, והנה 'בניך חטאו', המהלך נתקע. אומר אברהם 'ימחו על קדושת שמך', וכן אומר יעקב. כעת בניהם אינם מגלים במעשיהם את 'חסד לאברהם' ולא את 'אמת ליעקב'. יצחק אבינו בא מדרך אחרת לגמרי ושלושת טענותיו באות משורש אחד. יצחק אומר שמציאותם והצלחתם של ישראל שתביא אותם לעשות רצונך היא הגילוי של קידוש שמך.

כך מהלך הדברים. מידת הדין של הגבורה אומרת - מי הם האנשים שיקלקלו את התכלית שהקב"ה קבע בבריאת העולם להיטיב להם. ועונה יצחק - הם בניך, אינם דבר נפרד אלא הם שייכים להקב"ה והוא זה שעליו להעמיד אותם במקום הנכון. אמת שהם לא מגלים את המשכיות המידות של אברהם ויעקב ומצד עצמם אינם ראויים, אבל מידת יצחק מרומזת בהמשך הפסוק 'אשר נשבעת לאבותינו מימי קדם'. העקידה של יצחק מוכיחה שיש מידה אחרת בכלל ישראל שאומרת שהם יכולים להיות מתבטלים לגמרי לחפץ

לו שלא נראה שהקשיים של שמירת שמיטה יתאימו לעצבים של עשוי על כל דיניה ודקדוקיה וכן כל כיוצא ב.

ולרצון של הקב"ה.

ובאמת טענה כזאת יכולה להיות שקר, דלא כל בני האדם נמצאים במידה הזאת, שכשהקב"ה יפעל בהם הם יהיו נפעלים כרצונו. צריך להיות בדרגת התבטלות שכאשר מבטלים אותנו אנו פשוט חוזרים אליו. אומר יצחק שבני אדם לא יכולים להיות נפרדים מהתכלית שהקב"ה הועיד להם בבחירת עם ישראל - 'כי אני ה' לא שניתי ואתם בני יעקב לא כליתם' (מלאכי ג' 1). וזאת הטענה השניה של יצחק שאומר שאמנם אין לומר שאדם אינו בעל בחירה, אך מ"מ מיהו ומה חשיבותו שיוכל לעקור את השרשים. וזה החשבון שמחשב יצחק על כל ימי חייו של אדם. הכח של מידת הדין שאומרת שהדברים צריכים להתאים לחפץ האלוקי, וא"א לסבול שהבריות שכולם 'כלא חשיבי', יצאו וישנו מהתכלית המכוונת.

הזוה"ק (בראשית יא): מגדיר את מידת היראה "יראה דאיהו עקרא, למדחל בר נשא למאריה בגין דאיהו רב ושליט, עיקרא ושרשא דכל עלמין, וכלא קמיה כלא חשיבין כמה דאתמר וכל דיירי ארעא כלא חשיבין". היראה היא לא רק מפני שהקב"ה הוא עיקר ושורש הכל אלא מפני שכולהו קמיה כלא חשיבין. מי אנחנו שנקלקל את התוכניות של הקב"ה אין לברוח מלפני הקב"ה.

ממשיך יצחק ואומר 'ואם אין אתה שומע לי', היינו מנין שהיא טענת אמת, שבני ישראל באמת יכולים להיות שייכים לעבודה לפי פעולתו של הקב"ה ויכולים להתבטל לפי הגילויים שבאים מצידו ולהגיע לגילוי יחודו ית', ולא לפי מה שהם פעלו ועשו. ע"ז אומר "הא קריבית נפשי קמך". יצחק הוא שהשריש בעם ישראל את המידה של העקידה, שהיא השייכות שלהם להיות עומדים לכבודו של הקב"ה, באופן כזה שהם בטלים לגמרי לרצונו. כלל ישראל יכולים להיות כמו מראה שבה מתגלה הרצון האלוקי, והם המחזירים ומאירים את ההארה כפי החפץ שהקב"ה מעמיד. העקידה הביאה לכלל ישראל את האפשרות להיות שייכים להנהגה שתבוא לגמרי באיתערותא דלעילא.

זהו החידוש שיש במידת הדין, דבסדר ההנהגה של אברהם ושל יעקב הדברים צריכים לבוא באיתערותא דלתתא, החסד שבא מלמעלה צריך לחול על אנשים שנותנים לו מקום ויש להם שייכות לחסד. מי שמתרחק ממידת החסד או ממידת האמת, אזי במידה שהוא מודד מודדין לו ואיננו יכול להשתייך למידות הללו. כמש"כ בהושע (ד א-ג) "כי אין אמת ואין חסד ואין דעת אלוקים בארץ... על כן תאבל הארץ ואומלל כל יושב בה". אבל ההבחנה של מידת הדין היא שהבריאה כולה עומדת להתבטל לרצונו של הקב"ה והיא שייכת לו, והיא מידה של ביטול שבני אדם יכולים להשיג.

³ יש שחקרו על מי שנהרג בלי שניתנה לו אפשרות להמיר את דתם האם

לכן כשבאים ישראל לשבח את יצחק אבינו, הוא אומר להם שבכך מאבדים את כל המכוון ממידתו של יצחק. 'ומחוי להו יצחק הקדוש ברוך הוא בעינייהו, מיד נשאו עיניהם למרום ואומרים אתה ה' אבינו גואלינו מעולם שמך'. יצחק נעלם כאן כי זאת מידת הדין שאינו חשוב כלל לעומת הבורא. כעת כשאנו במצב ש'אברהם לא ידענו וישראל לא יכירנו' ואין אפשרות שהחסד והאמת יתגלה עלינו, הבקשה היא שיתגלה 'אתה ה' אבינו אתה גואלינו מעולם שמך'.

שלימות המסירה של יצחק

לפי זה נבין, שאם יצחק היה מקריב את עצמו לעולה היה חיסרון בשלימות המסירה שלו להקב"ה. כי אז פועל במידת אהבה להיות 'נותן' להקב"ה כמו שנאמר בספרי על אברהם שנתן להקב"ה 'בכל לבבך'. אך יצחק אבינו אינו נותן את ה'בכל נפשך' אלא המסירה להקב"ה **נפעלת** בו.

בכל נפשך - אפילו נוטל את נפשך

על דרך זה יש לבאר את הגמ' בברכות (סא:) שכאשר סרקו את בשרו של ר"ע במסרקות של ברזל אמר לתלמידיו "כל ימי הייתי מצטער על פסוק זה 'בכל נפשך אפילו נוטל את נשמתך', אמרתי מתי יבא לידי ואקיימנו, ועכשיו שבא לידי לא אקיימנו". ולכאור' אינו מקיים 'בכל נפשך' כעת, שהרי כבר מסר נפשו בשעה שסיכן עצמו ללמוד תורה, אך בוודאי הילפותא היא על אותה שעה שהוא נוטל את נפשך, שפירושו שהוא נותן את נפשו להקב"ה. האדם מקיים את זה בכך שיש לו חפץ בהקב"ה ומודה על שזכה להיות מ'בניך בחונוך' על אף שנהרג³. ההזדהות עם פעולת הדין, היא מה שחידש ר"ע ולא מה שמסר נפשו בתחילה על לימוד התורה. בלה"ק המשמעות של 'נפש' היא 'רצון' וגם כאן מסירת הנפש היינו מסירת הרצון, ע"י 'עשה רצונך כרצונו'. וכך פירשו בעלי הפשט ש'בכל נפשך' היא מסירת הגדול ברצונות האדם שהוא רצון החיים.

זהו הכוח השומר של כלל ישראל, שכל העליות לשוב ולחפור ולגלות את כל הבארות שנסתמים, להוציא שוב את החיות שהיתה בתחילת הדברים, על אף שאין את החידוש של מציאת מקור מים חיים חדשים. במידה זו האדם מחזיר את עצמו להקב"ה, כמו שאומר הגר"א שבחצי היום השני - זמן תפילת המנחה - השמש חוזרת אל הקב"ה ומשתחוה ואומרת 'עשיתי שליחותי'.

כך גם כלל ישראל פותחים את ההלל שלהם - "ממזרח שמש עד מבואו מהולל שם ה'", שלא רק בסדר של אברהם אבינו שהוא בבחינת 'ממזרח שמש' כמו שנאמר על אברהם "מי העיר ממזרח צדק", אלא גם "עד מבואו - מהולל שם ה'". - שישלימו ישראל את תפקידם לגלות את שמו של הקב"ה עד סוף כל הדורות.

שייך בזה מסייני על קידוש השם. ולכאור' שייך בזה מסייני של יצחק אבינו שרוצים וחפצים להיות בניו גם במצב הזה.

מתוקים מדבש

נטפי לקח מפרשיות השבוע
מאת הגאון רבי יעקב ישראל הכהן בייפוס שליט"א
בעל מחבר "ילקוט לקח טוב"

אשרי האומה שאלה הם קרבניטיה

סיפר הרב פ. א. שליט"א נשלחתי פעם ע"י מנהל סמינר, לברר ענין רפואי אשר בו היה תלוי קיום אירוסין ביום המחרת. בהמלצת עסקנים רפואיים נסעתי מבני ברק לירושלים, כדי לשמוע חוות דעת של מומחה גדול בתחום שבו היה תלוי גורל השידוך. הגעתי לבית החולים שבו מכהן הפרופסור ההוא כראש מחלקה, והנה אני רואה אותו חולף על פני. עצרתי אותו, ואחר התנצלות בקשתיו לעיין במסמכים הרפואיים שהיו בידי, אך הוא דחה אותי בשתי ידיים, ובכעס נזף בי על שהעזתי לדבר עמו בפרוזדור. שבתי והתנצלתי, וניסיתי להסביר לו את דחיפות הענין, אך ללא הועיל.

הפרופסור המשיך בדרכו, ולפתע נעצר וקרא לי. שמחתי להיווכח שהלב היהודי התגלה כאן, אך היתה זו שמחת שוא. כי בהתקרבי אליו אמר לי בקול תקיף: אני רוצה לשאלך שאלה, האם היה עולה בדעתך לעצור ראש ישיבה העובר בפרוזדור הישיבה, כדי לשאול אותו שאלה?!

או-אז עלו במחשבתי תמונות מן העבר. דמות דיוקנו הזוהרת של מו"ר הגרש"ז אויערבך זצ"ל ריצדה לנגד עיני. זכרתי בחביבות הרבה שהיה מגלה כלפי כל הפונים אליו בכל מקום ובכל זמן. ראיתי את מרן הרב שך זצ"ל מימי לימודי בפוניבז'. איפה היה אפשר "לתפוס" אותו פנוי מתלמידים ולשאול אותו שאלה, רק בפרוזדור ובמדרגות!

שבתי מאוכזב לבני ברק, ושוב הפנו אותי למומחה בבית חולים אחר. הפעם נזהרתי וטלפנתי כדי לקבוע פגישה, לתדהמתי המומחה בעצמו היה מעברו השני של הקו. הוא שאל במה מדובר, ואמר שאין צורך לבוא אליו. שלח את המסמכים בפקס, כך אמר, ותוך כמה דקות תהיה לך תשובה, ואכן כך היה. לא היו מילים בפי להודות לו. הוא שם לב לכך שאני מופתע מהיחס, ואמר לי: בצעירותי למדתי בישיבה, וזכרם של רבותי אבירי המידות לא מש מזכרוני. קבלתי ע"ע ללכת בדרכם, וכדי לשמר את ההליכות הטובות שהתורה מנחילה לנו, אני פותח את כל יום בשעה של לימוד גמרא, עתה הכל מובן.

הגמ' במסכת בבא בתרא (צא.) אומרת: "אר"ח בר אבא א"ר: אותו היום שנפטר

אברהם אבינו מן העולם, עמדו כל גדולי אומות העולם בשורה ואמרו: אוי לו לעולם שאבד מנהיגו ואוי לה לספינה שאבד קברניטה". אומר הג"ר יוסף צבי הלוי דינר זצ"ל בספרו "מקדש לוי", לכשנתבונן נבחין שגדולי אומות העולם דימו את פטירת אברהם אבינו בשני דימויים, האחד - "אוי לו לעולם שאבד מנהיגו", והשני - "אוי לה לספינה שאבדה קברניטה".

יש לעיין מדוע היה צורך בשני דימויים, מה מוסיף האחד על חברו? ובפרט שאחרי שכבר ציינו שאברהם היה מנהיגו של כל העולם כולו, שוב אין לכאורה כל תוספת בכך שיהיה קברניטה של הספינה. שהרי הספינה אינה אלא אחד מהפרטים הנמצאים בעולם כולו, ואם אברהם היה המנהיג של הכלל בודאי שהנהיג את כל הפרטים שבכלל.

ונראה שכאן בא לידי ביטוי ההבדל הגדול שישנו בין מנהיגי ישראל לבין מנהיגי אומות העולם. מנהיגי אומות העולם אינם עוסקים אלא בהנהגה הכללית של צאן מרעיתם. את הטיפול בענייני הפרט, הם מפקידים בידיהם של שרים ועוזרים למיניהם, כי הם סבורים שאין זה לפי כבודם לטפל בענייניו של הפרט.

לעומתם מנהיגי ישראל, נוהגים באופן שונה לחלוטין! הם עוסקים בענייני הפרט כמו בענייני הכלל, והם לא רואים פחיתות כבוד בהגשת עזרה לכל אחד ואחד מבני עמם. הם מתמסרים בכל מאודם ובכל נפשם לכל הפונים אליהם, קטנים כגדולים, ומשתדלים לעזור לסייע ולתמוך בלי ליאות ורפיון.

וכבר אמרו איזהו אדם גדול? זה שאין אצלו דברים קטנים. כך הם מנהיגינו, וכך דרכם של תלמידי חכמים בכלל. מרום פיסגתם הרוחנית והשקיעה בעסק התורה, הם משכילים גם להביט אל עני ונכה רוח ולהתייחס ולסייע ככל שביכולתם.

כשנתבונן בהנהגותיו של אברהם אבינו, נמצא כי הנהגה הזו באה לידי ביטוי באופן בולט, בכל הליכותיו. שכן גם מהבחינה הרוחנית התמסר לטובתו של כל אחד ואחד, והיה מכתת רגליו מעיר לעיר כדי לגייר את האנשים ולהכניסם תחת כנפי השכינה. גם מהבחינה הגשמית, ראינו שהוא פתח את אהלו לכל עובר אורח, ונכון היה לסייע ולעזור לכל מי שנזקק לעזרה ולתמיכה.

נראה, איפוא, שדבר זה ביקשו גדולי אומות העולם לציין בהספדם על אברהם אבינו. הם ביקשו להדגיש, כי לא זו בלבד שאברהם היה מנהיג שדאג לכלל, לכל העולם כולו, אלא דאג גם לפרט, לכל אחד ואחד מבני דורו! הוא לא היה רק מנהיגו של העולם כולו, אלא גם קברניטה של כל ספינה. כ"קברניט" הוא קיבל על עצמו את האחריות לדאגותיו של הפרט, עזר וסייע בכל יכולתו לכל אחד ואחד מבני דורו.

ואם בגדולי האומה ומנהיגיה אנו מוצאים את הדאגה לזולת, נלך אף אנו בדרכם נאיר פנים לזולת נטה אוזן קשבת לכל מי שמבקש להשמיע, ונושיט יד לעזרה.

יצא בקידוש בדיעבד האם חוזר ומקדש לקיים הלכתחילה, וקיום אחר קיום במצוות

הלכה סי' ל"ד דמקרי זמנו לענין בל תוסיף והוכיח כן מברכת כהנים דאף שיצא מ"מ כיון שבכל פעם דמניח מקיים מצוה די בזה למקרי זמן המצוה דומי' לברכת כהנים דחובת כהנים פעם ביום כמש"כ תוס' ר"ה כ"ח וכן קי"ל ורק אכתי יש קיום כל פעם. אשר מבואר מזה דרק בברכת כהנים ותפילין נאמר אף שיצא יד"ח דשייך כל היום קיום נוסף, ואילו בלולב וכדומה לאחר שיצא כבר אינו מקרי זמן המצוה לענין בל תוסיף כמש"כ כל הפוסקים סי' תרנ"א וכן לענין שופר כתבו התוס' ר"ה דבדין כבר אינה זמנו ורק משום דיכול להוציא אחרים מקרי זמנו יעו"ש בחידושי הגרע"א והרש"ש, ואכ"מ. [והארחנו בזה בס"ד בקובץ המוריה אלול תש"פ]

וא"כ צב"ט מש"כ הברכי יוסף דהמקדש בין מגולה דיצא בדיעבד ומ"מ חוזר ומקדש לצאת ידי החיוב לכתחילה, והרי לא שייך קיום אחר שכבר יצא.

יסוד השיח שדה מדברי הלח"מ כיסוד הברכ"י רכל דלא קיים הלכתחילה חוזר ומקיים

וראיתי בספר שיח השדה להגאון ר' ארי' צבי פרומער בעמ"ס שו"ת ארץ צבי בשער ברכת ה' סי' ה' דהוליד מדברי הלח"מ פ"ה מה' עבודת יוה"כ דבר מחודש להפליא דכל מצוה דיצא בדיעבד אכתי יכול לקיימה שוב כדי לקיים הלכתחילה, וכתב דזהו כדברי הברכי יוסף הנ"ל, וכתב לדון ככלל בכל המצוות והרחיב בדבר זה, יעו"ש.

והדבר פלא כנ"ל לומר בכל לכתחילה במצוות דלאחר קיום המצוה בדיעבד דאכתי יכול ומחויב לקיימו לכתחילה, ובדיעבד מתפרש לפ"ז, היינו דכבר אין לו אפשרות מאיזה טעם לחזור ולקיים, ודבריו צע"ג.

ביאר דברי הלח"מ אף דיצא מ"מ כל שיש מעכב המצוה אכתי יכול לתקן

ובביאור דברי הלח"מ נראה, דהנה איירי לענין הזאות דיוה"כ על הפרוכת דקודם מזה אחת וז' מדם הפר ואח"כ מדם השעיר, ובאופן דהזה קודם דם השעיר כתב הלח"מ דבדיעבד יצא, [ופרט זה דלא כהבנת הגר"ח בספרו ה' עיוה"כ בשיטת הרמב"ם דזהו מעכב, ואכ"מ] ומ"מ כתב הרמב"ם דיחזור ויזה דם השעיר, וביאר הלח"מ משום דכל דיכול לחזור ולהזות מקרי לכתחילה. ובזה הקשה בשיח שדה הרי כבר יצא, וע"כ דכיון שלא יצא לכתחילה אלא בדיעבד אכתי יכול לקיימו לכתחילה ומזה בנה היסוד לכה"ת.

ונראה ברור בכוננת הלח"מ דאף דיש מצות הזאות דיוה"כ בהיכל על הפרוכת ויצא בדיעבד מ"מ הרי כל שלא הזה אח"כ מדם הפר ודם השעיר על מזבח הפנימי ד' מתנות הרי זה מעכב, וכיון דמעכב אכתי יכול לקיימי הזאות הפרוכת שוב, משום דאכתי לא נגמר מצותה

חידוש המופלא של הברכ"י רכל דיצא בדיעבד בקידוש חוזר ומקדש לקיים הלכתחילה

חידוש עצום מצינו בברכי יוסף בס' רע"ב, דהמקדש על יין מגולה דדינו דלכתחילה לא מקדשין עליו אבל בדיעבד יצא, דמ"מ לכתחילה יחזור ויקדש שוב על יין שאינו מגולה, ומקורו מהגמ' מנחות דף ס"ד דשחט קרבן תמיד של שבת והביאו אחרת נאה הימנו דשוחט שוב הנאה הימנו ולא עוד אלא שחט כחושה אומרים לו הבא אחרת נאה הימנה, וכתב שם הברכ"י דשמעינן מזה אף דכבר שחט מ"מ כדי לקיים הקריבהו נא לפחתיך והיינו הידור בקרבן בעי לשחוט אחרת שוב ועביד לצורך זה מלאכה בשבת, כמו"כ לענין קידוש מדין ההידור דהקריבהו בעי לקדש שוב בברכה אף שכבר קידש, ולדבריו כן הדין בכל הני דאינם ראויים לקדש לכתחילה כיון לבן להריטב"א וכו' דמדינא יחזור ויקדש כדי לקיים הלכתחילה.

פליאה גדולה, הרי אין קיום מצוה אחר שכבר יצא והראיות לזה

והדבר פלא, הרי שם במנחות איירי קודם זריקת הדם ולא נתקיים מצות ההקרבה עדיין ולכן אכתי יכול לקיים ההקרבה בהידור אבל לאחר זריקה הרי פשוט דלא מביאין אחרת נאה הימנה והיינו משום דכבר נתקיים ונגמר מצות ההקרבה, וא"כ הרי כאן כבר קידש ויצא ידי חובת קידוש הרי זה כלאחר זריקת הדם, וכי בכל מצוה דנאמר דין לכתחילה נימא שאם קיים בדיעבד שיחזור ויקיים כדי לקיים הלכתחילה או לקיים ההידור, ע"ד משל, קרא ק"ש ולא דקדק באותיותיה או קרא ק"ש ולא השמייע לאוזניו או קיים מצוה בלא כונת מצוה למ"ד דאינו מעכב וכהנה רבות מאד, והרי לאחר שיצא בדיעבד כבר לא ניתן לקיים שוב כמפורסם מרבתינו דלא שייך להדר לאחר קיום המצוה, ואף דיש ת"ח שפקפקו בעיקר פשוט זה וסברי דשייך לקיים שוב המצוה אף לאחר שיצא, כבר הוכחנו בב' ראיות ברורות דאין קיום לאחר שיצא.

א. ממה דלא מברכין ברכת המצוות כל פעם שנוטל לולב או תוקע שוב כשהסיח דעתו ואילו בברכת כהנים ותפילין אף דיצא ידי חובתו פעם ביום מ"מ כל פעם דמקיים שוב הרי מברך ברכת המצוות מטעם שקעביד המצוה כמו שביאר המ"ב סי' קכ"ח סק"א ומקורו מהר"ם מינץ והקדמונים, ומזה דליכא ברכת המצוות בנוטל לולב פעם שניה כשהסיח דעתו ע"כ משום שאין בזה קיום נוסף.

ב. ועוד ממאי דבלולב ושאר מצות לאחר שיצא כבר נדון כעבר זמנה לענין בל תוסיף דבעי כונה לעבור כסוגי' ר"ה כ"ח ע"ב ואילו בברכת כהנים קי"ל דכיון דיש קיום מצוה כל פעם שמברכים ברכת כהנים אע"פ שיצאו ידי חובתם פעם ביום מ"מ מקרי זמנו לענין בל תוסיף דלא בעי כונה לעבור, וכן בתפילין כתב הביאור להערות והארות ניתן לפנות לכתובת המייל - shiurimbehalacha@gmail.com

לע"נ ר' צבי יצחק בן ר' משה אהרון זצ"ל

משום דהזאות ע"ג המזבח מעכבות, וכל חידוש הלח"מ **דכל שבידו לתקן** מקרי לכתחילה ולא די בזה שכבר עשה למקרי בדיעבד.

ובאמת לדעת הלח"מ בכל מצוה דנאמר דמעכבים זה את זה כגון ד' מינים ונטל קודם הלולב באופן שיוצא בדיעבד, כל שעדיין לא גמר נטילת הד' מינים שהם מעכבים אכתי מחויב לקיים הלכתחילה לדעת הלח"מ וכן יהי מצוה להדר, וכן לענין תקיעות שופר דמעכבי מהתורה ט' תקיעות כל דלא גמר ותקע תקיעה שהיא בדיעבד צריך לחזור לתקן לדעת הלח"מ משום שנדון לכתחילה, ובפרט זה הראני בני הרב ר' מרדכי שליט"א דהקרנן נתנאל בר"ה פ"ד סי' י"א סק"ט כתב לא כן, אלא דכל שהוא רק לכתחילה וכבר תקע אף דלא סיים התקיעות דמעכבות מ"מ כבר מקרי בדיעבד ואינו חוזר, והק"נ סיים שם דלא כהב"ח דמשמע מיני' דחוזר בכה"ג, ודעת הב"ח עולה לדעת הלח"מ דכל דבידו לתקן מקרי לכתחילה. עוד אמר ר' מרדכי דמלבד דמדברי המ"ב סי' תק"צ מתבאר כדעת הקרבן נתנאל, מדברי הביאור הלכה סי' ס"א ד"ה אחר בשכמל"ו, מתבאר דהגדרת לכתחילה אינה כהלח"מ 'כל שבידו לתקן' אלא כל שכבר 'אמר' אף אי בידו לתקן כבר מקרי בדיעבד, ונפק"מ רבתה בזה בכל לכתחילה כגון לא דקדק באותיותיה ולא השמיע לאוזנו בק"ש ונזכר לפני סיום הקר"ש באופן שאם יחזור הרי ודאי יתקן, לדעת הלח"מ כיון שבידו לתקן הרי מחויב לחזור מרישא, ואילו לדעת המ"ב כל שאמר כבר מקרי בדיעבד ואינו מחויב לחזור, ומדברי הק"נ אין גילוי בפרט זה באופן דאוחז עתה באמצע קר"ש די"ל דכל 'שלא יצא' עדיין מקרי לכתחילה וכל דבריו שם דיצא המצוה ורק מעכבים התקיעות זה את זה זהו מקרי בדיעבד אם כבר יצא.

ולפ"ז אכתי קשי' טובא דברי הברכ"י היאך יכול לקדש שוב לקיים הלכתחילה לאחר שכבר יצא ידי חובת קידוש, ומאי שנא מכל המצוות דלא שייך לקיים הלכתחילה או הידור לאחר שכבר יצא והרי זה כלאחר הזריקת דם דלא מביאין אחרת נאה הימנה.

יש קיום קידוש ר"ת אף לאחר שיצא

אשר יראה בהאי ענינא, דאף דודאי קיים מצות קידוש מהתורה בתפילה כמש"כ הראשונים וכדפסק המג"א, מ"מ אף לאחר שיצא אכתי שייך לקיים שוב מצות קידוש מהתורה **דזכרהו** ויש בזה קיום

ד"ת נוסף, ואף דבכה"ת ליכא קיום נוסף דלולב וק"ש וכדומה לאחר שכבר יצא, מ"מ מצות 'קידוש' שייך לקיים אף לאחר שיצא.

ויסוד הדברים מתבארים מדברי הרשב"א בתשובה ח"ד סי' רצה, "קידוש היום [ד"ת] לזכור אותו בכניסתו כעין שבת וקילוס וכ"א אומר כפי שיזמן לו מענייני שבחו וקדושתו, ובאו הם [חז"ל] **ותקנו לכל נוסח א' במקום סעודה ובחפץ [יין]** ותקנו שיזכיר קדושתו על היין, ותקנו להזכירו בתפילה וקבעו לו ברכה רביעית וכן בבהמ"ז". והיינו דד"ת קידוש היום **בדברים** של שבת קדושת השבת, וחז"ל רק תקנו ה**נוסח ומקום האמירה**.

ותמוה, הרי לאחר שיצא בתפילה את החיוב דאורייתא שוב אין בקידוש על היין כי אם **מצוה מחודשת מדרבנן** ואין זה רק **נוסח וקביעות על היין**, כי אם אף חיוב מחודש מדרבנן לקיים מצות 'קידוש מדרבנן' על היין, וצ"ע.

אשר נראה מוכרח מזה שאף שקיים כבר בתפילה, מ"מ יש קיום נוסף של קידוש ד"ת אף על הכוס ונמצא שאין כאן תקנת חז"ל למצוה מחודשת דקידוש, כי אם לענין הנוסח לקיום הזכרהו'. וחידש הרשב"א עוד שאף בבהמ"ז. ונמצא שיש קיום קידוש ד"ת אף בבהמ"ז. וזהו ודאי משמעות הגמ' בפסחים זכרהו על היין ואף דזהו אסמכתא לרב הראשונים מ"מ המשמעות דעל היין הוא קיומו של הזכרהו ד"ת אף דכבר יצא בתפילה.^{2, 1}

שוב שיטת הברכ"י דהוא דין מיוחד בקידוש שניתן לקיים הלכתחילה אף לאחר שיצא

ומעתה י"ל בשיטת הברכ"י, דזה פשוט בכל המצוות דיצא בדיעבד דאין מקום לחזור כדי לקיים המצוה לכתחילה משום שלא יתקן דאין שוב קיום אחר קיום, אמנם לענין קידוש דנתבאר דיש קיום אחר קיום, בזה חידש דכל דיש מקום לקיים הזכרהו באופן לכתחילה, בדין שיחזור ויקדש שכן זהו כל יסוד ברכת הקידוש היא נוסח הנאמר על היין היאך לקיים **הזכרהו** דבר תורה וכל שבידו לקיימו לכתחילה חוזר ומקדש³, וזהו דין מסוים בקידוש דניתן לקיים אף לאחר שיצא אבל בשאר מצוות לכו"ע כל שיצא בדיעבד כבר אינו יכול לקיים המצוה לכתחילה, וכמש"נ.

¹ והנה הגרע"א בגליון סי' רע"א חידש דבאמירת שבתא טבא מקיים מצות קידוש והביאו הביאור הלכה, ואם נצרף יסוד זה ליסוד דברי הרשב"א בשו"ת ומש"כ במג"א, נמצא דבכל אמירה ד'גוט שאבעס' הרי הוא מקיים מצות קידוש ד"ת, ונפק"מ לעוסק במצוה להכרעת האמרי בינה או"ח סי' י"ג דאף במצוה קיומית נאמר דין עוסק במצוה, וזה דבר חדש.

² ובמק"א ביארנו בזה דהנה מתבאר במג"א ומ"ב בכמה דוכתי דקידוש על הכוס נדון כעיקרו דאורייתא לענין כמה דינים אף שכבר יצא לגמרי מהתורה בתפילה, לענין קידוש בלילה לעומת קידוש ביום, וכן לענין דיש לו כוס או וי"ט חל ביום ו' דינה לליל שבת משום דעיקרו דאורייתא ובעוד דוכתי, וקשה הרי לכאורה כל חלות חיובו הוא חיוב מחודש מדרבנן ואין כאן עיקרו דאורייתא.

ועוד יל"ע ממש"כ השער הציון בשם הפמ"ג בדין אי לא קידש בלילה דהולך ומקדש כל היום, באם הגיע בחש"מ של מוצאי שבת וקעת ספק חיוב מהתורה בקידוש דאי הוי עדיין יום חייב מהתורה ובה כתב הפמ"ג דתלוי הדבר, באופן שלא התפלל ערבית אתמול א"כ כיון שמחויב בקידוש מהתורה א"כ מברך ברכת הקידוש על הכוס מספק שהרי ש' כאן ספק חיוב דאורייתא אי מחויב בקידוש וכיון שספק ד"ת בעיקר חובת הקידוש א"כ אומר כל נוסח ברכת הקידוש מספק, אבל באופן שהתפלל, הרי כבר יצא ידי חובת קידוש מהתורה, וא"כ כל חיובו אינו אלא מדרבנן והוי ספק דרבנן וממילא אינו מברך ברכת הקידוש מספק. ויל"ע, כיון שסגי לענין הקידוש דאורייתא במילות שבת השבת בעלמא ולא בעי ברכה א"כ אף בלא התפלל ולא יצא ידי חיובו מהתורה עדיין היאך יברך 'ברכה' מספק דהרי אין ה**ברכה** אלא מדרבנן, ועל כרחך צ"ל כמש"כ בשער הציון סי' קס"ח סקע"א לענין בהמ"ז ביספק, אף שיוצא במעין ג' מדאורייתא מ"מ בספק חוזר על כל הג' ברכות וטעמא דמילתא כתב משום דכן חז"ל תקנו **כתיקונה**,

וליסוד הרשב"א הכל מיושב, דאף דיצא בתפילה בזכרהו ד"ת מ"מ יש קיום נוסף ד"ת ולכן מקרי על היין 'עיקרו ד"ת', וכתיקונה' במקום ספק, ויחד דרבנן, ועיין היטב.
³ ואף דודאי אינו מוכרח די"ל דכל שקיים חובת חז"ל לקיים הקדשהו על היין ויצא בדיעבד, מעתה אינו כבר יכול לקיים תקנת חז"ל על הכוס, מ"מ קסבר הברכ"י כיון דאין מצות קידוש דרבנן על הכוס מצוה בפניע' אלא אופן היאך לקיים הזכרהו ד"ת, בזה כשנאמר דין לכתחילה אכתי בכלל התקנתא דקידוש לקיים הדאורייתא דזכרהו באופן הלכתחילה וראיתו ממנחות דיש מצות הקריבהו אף שכבר שחט כמ"כ כאן אף דכבר יצא ולא אמרינן דההדור רק בזמן דדמתעסק במצוה ולא אח"כ אלא דרובץ עליו חיובא דהקריבהו אף דכבר הביא, כל שבידו לקיימו בדין שיקיימו ורק שם יכול לקיימו משום שלא לא נתקיים עדיין הקרבה ואילו כאן משום שניתן לקיים שוב הזכרהו, כמש"נ.

ועלת הון

חיי-שרה תשפ"א

דברי חיזוק מהגה"צ רבי יצחק שמואל גמזו שליט"א אב"ד חיפה

באיזה קנין קנה אברהם את מערת המכפלה

"ויתן לי את מערת המכפלה וגו' בכסף מלא יתננה לי בתוכם לאחוזת קבר" (כ"ג ט').

א- כתב האור החיים הקד' וז"ל: 'ויתן לי' דקדק לומר לשון מתנה, הגם שנוטל ממנו דמיה, כאומרו בכסף מלא, גם דקדק לומר בתוכם, הנה נתחכם אברהם לקנות המערה בסדר שאין אחריו ערעור, ולהיות שרבותינו, ז"ל אמרו (זוהר) שעפרון מימיו לא ראה במערה זולת החושך והבהלה, שאם כן יכול הוא לבוא בטענה כשידע שהמערה יקרת הערך, ואפילו לעולם חוזר הוא, ואין זכות המערה מתקיים ביד אברהם לעולם, והגם שאין אונאה לקרקעות (ב"מ נו.), חש אברהם לסברת הירושלמי המובאת בתוספות (קידושין מב: ד"ה ה"ג) שיש להם אונאה בחצי דמיהם, ודוקא אונאת שתות אין להם וכו', לזה נתחכם לתקן כל זה ואמר לשון מתנה ומכר, הכוונה בזה שיעשה אופן שיש בו שניהם, והוא החליפין, שיש בו מכר יש בו מתנה, שיכול להחליף מחט בגמל, ואין בהם אונאה בשום אופן, ודין חליפין ישנו בקרקע ובמטלטלים וכו' ומעתה לא נשאר מקום לעפרון לבוא בטענה וכו', גם נתגלה כי לא היה עליה שעבוד שהיה הדבר באזני כל באי שער עירו וכו'. עכ"ה"ק

דמבואר באורה"ח הקד' שאף על פי ששילם בכסף מלא, הזכיר לשון מתנה כיון שבמכירה יש אונאה גם בקרקעות למעלה מכדי דמיהם לדעת הירושלמי שכתבו התוספות, לכן הזכיר לשון מתנה שאין בזה אונאה, ועשה קנין חליפין שיש בזה מכר ומתנה.

ב- והנה בזוהר הקד' הקשה את הקושיה הזאת וז"ל [תרגום]: ויתן לי את מערת המכפלה וגו', אמר רבי אלעזר כאשר נכנס אברהם למערה איך נכנס שמה, לפי שכאשר רץ אמר אותו העגל שכתוב ואל הבקר רץ אברהם וגו', ואותו בן בקר ברח עד המערה ההיא, ונכנס אחריו וראה מה שראה, ועוד לפי שהיה מתפלל כל יום ויום, והיה יוצא עד אותה השדה שהיה מעלה ריח עליו, וראה אור שהיה יוצא מתוך המערה והתפלל שם, ושם דבר עמו הקב"ה, ולפיכך בקש המערה כי רצונו היה במקום ההוא תמיד, וכו'. בוא וראה אם עפרון היה רואה במערה מה שהיה אברהם רואה בה, לא היה מוכרה לעולם, אלא ודאי לא ראה בה כלום, שהרי אין כל דבר נתגלה אלא בעליו, ולפיכך לא נתגלה לעפרון כלום ולא ראה בה אלא חושך, ועל כן מכר אותה, ומה שלא תבע אברהם בתחילה שימכור אותה במכר, שהרי אברהם לא אמר אלא ויתן לי את מערת המכפלה אשר לו, וגו', בכסף מלא יתננה לי, וגו', ועפרון אמר השדה נתתי לך והמערה אשר בו לך נתתיה, וגו', זה לפי שהכל היה נמאס על עפרון מפני שלא ידע מה היא וכו'. עכ"ה"ק.

דהזוה"ק שואל למה אברהם אמר ויתן לי ולא אמר וימכור לי הרי הוא אמר בכסף מלא יתננה לי? וכן למה עפרון אמר השדה נתתי לך והמערה אשר בו לך נתתיה ולא אמר מכרתי לך? ותירץ שלאברהם נתגלה האור של המערה, ואולם לעפרון לא ראה בה אלא חושך והמערה נמאסה עליו.

והנה בשו"ע ח"מ (סי' רכ"ז, כ"ט) כתב וז"ל: אלו דברים שאין להם אונאה העבדים והשטרות והקרקעות וההקדשות אפילו מכר שוה אלף בנינר או שוה דינר באלף אין להם אונאה. וכתב הרמ"א וז"ל: ויא' דדוקא עד פלגא, אבל יותר מפלגא כגון שמכר לו אחד יותר משנים הוי אונאה.

ונראה שזה מדובר באונאה במחיר, אבל אם אומר לו שמוכר לו מערה שיש בה חושך, ולבסוף מתברר שהיא מערה שיש בה אור, הוי כמו שטעה במידה ובמשקל ובמנין שאמרינן בקידושין (מב, דאמר רבה דאפילו בקרקעות כל דבר שבמדה ושומקל אפילו פחות מכדי אונאה חוזר, וכן פסק בשו"ע ח"מ (רלב, א) וז"ל: המוכר לחבירו במדה במשקל או במנין וטעה בכל שהוא חוזר לעולם, שאין אונאה אלא בדמים אבל בחשבון חוזר וכו' עכ"ל.

וגם אם אומר לו שמוכר לו מערה חשוכה ולבסוף מתברר שהיא מערה מוארת, הרי אין הטעות בדמים אלא בקרקע עצמה וצריך המקח להתבטל, ולפי' אפשר שכוונת הזוה"ק לישב דלכן אמר אברהם אבינו ויתן לי את מערת המכפלה בלשון מתנה כדי שלא יטעון שזה

מקח טעות, וכמו שכתבו בזוה"ק שאם עפרון היה רואה במערה מה שראה אברהם לא היה מוכרה לעולם, ולכן ביקש אברהם השדה והמערה בלשון מתנה, וגם עפרון אמר השדה נתתי לך והמערה אשר בו לך נתתיה, כיון שהיה נמאס על עפרון שלא ידע מה היא, והנה דבר שלנותן המתנה היא לא שווה כלום וגם לעתיד לא יהיה שווה כלום, כמו שכתוב בזוה"ק שכל דבר לא נתגלה אלא לבעליו, לאברהם נתגלה שהרי שלו היתה, לעפרון לא נתגלה שהרי לא היה לו חלק בזה, נמצא שכל זמן שיהיה ביד עפרון יהיה בה חושך, ורק כשהגיע ליד אברהם היה בה אור, אין זה מתנה בטעות כיון שלנותן זה לא שווה כלום, ולכן אברהם אמר ויתן לי לשון מתנה שבוה יודע שהמערה לא שוה לעפרון כלום ולכן מוכן לתת אותה גם במתנה וגם עפרון אמר השדה נתתי לך והמערה אשר בו לך נתתיה לגלות שאין במתנה הזאת מתנה בטעות, ובפסוק 'ויקם שדה עפרון וגו' (כ"ג י"ז) פרש"י תקומה היתה לו שיצא מיד הדיוט ליד מלך (ב"ר). וצ"ב מה לכאורה המעלה ששדה עפרון זה ביד מלך, ולפי דברי הזוה"ק אפשר לפרש שתקומה היתה לו מחושך לאור. ואפשר שזה נכלל בפרש"י ובמדרש.

ג- כשעושה את התורה עיקר זוכה לאור ושמחה בתורה והנה כמו שמצינו במערת המכפלה שאברהם אבינו ראה שם אור, ואילו עפרון ראה רק חושך. כן לגבי לימוד התורה וקיום המצוות, שיש אחד שרואה בלימוד התורה וקיום המצוות אור ושמחה בזה, ויש אחד שרואה בזה חושך ועול ואין לו שום חשק לזה.

ובזוה"ק כתוב וז"ל [תרגום]: שהרי אין כל דבר נתגלה אלא לבעליו ולפיכך לאברהם נתגלה ולא לעפרון, לאברהם נתגלה שהרי שלו היתה, לעפרון לא נתגלה כי לא היה לו חלק בה ולפיכך לא נתגלה לעפרון כלום ולא ראה בה אלא חושך וכו' עכ"ל

ובגמ' בשבת (פח,ב) אמר רבא למיימינן בה סמא דחיי, למשמאילים בהסמא דמותא. ופרש"י וז"ל: למיימינן, כסוקים בכל כוחם וטרודים לדעת סודה, כאדם המשתמש ביד ימינו שהוא עיקר עכ"ל והיינו אם התורה והמצוות הם כידי ימינו זה העיקר אצלו, אזי מתגלה לו האור שיש בתורה ובמצוות ונעשה סמא דחיי, ואם לאו אזי אין מתגלה לו האור שיש בזה וכל אחד צריך לעשות מהתורה והמצוות עיקר, מדרגה לדרגה, וכל כמה שעושה יותר עיקר אזי זוכה ליותר אור ויותר שמחה בלימוד התורה וקיום המצוות.

לגור במקום שכולם צדיקים

'רק את בני לא תשב שמה' (כ"ד ח').

בזוה"ק כתוב [לשון הקודש] וז"ל: מה הטעם, לפי שידע אברהם, שהרי בכלום לא היה מי שיכיר לקב"ה, רק הוא בלבדו, ולא רצה שיהיה מדורו של יצחק ביניהם, אלא שיהיה מדורו עמו, ויצחק ילמד ממנו תמיד דרכיו של הקב"ה ולא יטה לימין ולשמאל, ועל כן לא רצה אברהם שיהיה מדורו של יצחק שם. עכ"ל.

ויש ללמוד כמה אדם צריך לגור במקום של ת"ח ויראי שמים, שהרי יצחק היה בן ארבעים שנה בקחתו את רבקה (בפרשת תולדות כה כ). וברש"י שם שכן שלשים ושבע שנה היה בשעת העקידה וכל הזמן היה אצל אברהם ולמד מדרכיו, ובכל זאת לא רצה שיהיה מדורו של יצחק שם, רק שימשיך כל הזמן להיות עם אברהם וילמד כל החיים מדרכיו.

ורש"י כתוב וז"ל: רק את בני לא תשב שמה, רק מיעוט הוא, בני אינו חוזר, אבל יעקב בן בני סופו לחזור (ב"ר נ"ט י). ובחזקוני כתב וז"ל: לפי שהוא עולה תמימה ואין חוץ לארץ כדאי לו. עכ"ל

וצ"ב לפי הטעם שכתב הזוה"ק שרצה שיצחק ילמד ממעשיו ולא יהיה מדורו שם, למה אמר מיעוט בני אינו חוזר אבל יעקב בן בני חוזר? ואף שאין לנו שום מושג בנסתרות דרכי הש"ת שיעקב ברח מעשו, ויצחק ורבקה שלחו אותו לשאת אשה מנבות לבן, מ"מ אפשר להסביר לפי פשוטו, שיצחק היה אצל אברהם בלבדו, וישמעאל לא היה שם, כיון שאברהם שילח את הגר ואת ישמעאל וכתוב (כ"א כ"א) וישב במדבר פארן

וגו', אולם בבית יצחק היה גם עשו ואף שהיו שם גם אברהם ויצחק ודאי היה לומד מדרכיהם, אולם כיון שהיה בבית גם עשיו, לכן לא היה קפידא שישאר רק בבית הזה, ולכן יצחק ורבקה שלחו אותו מפני עשו לבית לבן שיקח לו משם אשה, וזה לימוד בשבילנו שישתדל לגור במקום שכולם צדיקים, ואם יש גם צדיקים וגם אדם רשע שישתדל לגור במקום אחר.

כל המתפלל ועושה חסד לחבירו הוא נענה תחילה

"ויצחק בא מבוא באר לחי רוא" (כ"ד ס"ב) ומפרש"י שהלך להביא הגר לאברהם שישאנה (ב"ר ס' י"ד) ונראה הדנה בפרשת וירא (כ"א א') פרש"י וז"ל: וה' פקד את שרה וגו'. סמך פרשה זו לכאן, ללמדך שכל המבקש רחמים על חבירו והוא צריך לאותו דבר הוא נענה תחילה, שנאמר ויתפלל וגו' (טו, כ), וסמך ליה וה' פקד את שרה, שפקד כבר קודם שריפא את אבימלך (ב"ק צב, ב).

ואפשר דלאו דוקא כל המתפלל על חבירו אלא זה כולל גם כל מי שעושה טובה וחסד לחבירו והוא צריך אותו טובה וחסד הוא נענה תחילה, שהרי יצחק היה צריך לשאת אשה, והוא הלך להביא את הגר לאברהם שישאנה. וטרם שאברהם נשא את הגר נזדמנה לו רבקה.

זמן שקבוע לו להתפלל זה זמן רצון

"ויצא יצחק לשוח בשדה לפנות ערב וישא עיניו וירא והנה גמלים באים" (כ"ד ס"ג). ומפרש"י וז"ל: לשוח לשון תפילה כמו ישפוך שיחו (ברכות כו, ב) ויר' ס' י"ג) עכ"ל. ובגמרא בברכות (כו, ב) יצחק תיקן תפילת מנחה שנאמר ויצא יצחק לשוח בשדה לפנות ערב, ואין שיחה אלא תפילה שנאמר (תהלים קכ) תפילה לעני כי יעטוף לפני ה' ישפוך שיחו. עיי"ש

ובזוה"ק על הפסוק ויהי הוא טרם כלה לדבר והנה רבקה יצאת וגו' (כ"ד ס"ו) כתוב וז"ל: בוא וראה, כאשר הגיע העבד לחרן, ומצא את רבקה לעת ערב, היה זמן תפילת מנחה, באותה השעה שבא יצחק להתפלל תפילת מנחה, בשעה ההיא הגיע העבד אצל רבקה, ובשעה ההיא שבא יצחק להתפלל מנחה כמקודם באה רבקה אצלו וכו'. ועל כן למדנו שיהיה האדם נזהר בתפילת מנחה וכו'. ובפירוש זיו הזהיר כתב וז"ל: וכיון שזווג כזה היה נצרך ליצחק, לכן תפס אליעזר זה הסימן בזמן תפילת מנחה שהנערה שתצא עתה לשאוב מים ותעשה חסד להשקותו היא ראויה וכו'. עכ"ל. ואף שיצחק לא ידע מזה שעכשו העבד נפגש עם רבקה, אלא הוא התפלל תפילת מנחה כמו שכל יום התפלל מנחה, רק העבד ידע שכל יום הוא מתפלל מנחה, לכן תפס הסימן הזה בזמן תפילת מנחה, ונזדמן לו רבקה, ואחר כך הזדמנה לו רבקה בפועל כשבא לשוח בשדה לפנות ערב בזמן תפילת מנחה, ורואים מכאן שהאדם צריך לקבוע לו זמן לתפילתו והזמן הזה הוא עת רצון, ואף שלא רואה בפועל עדיין את הישועה, לבסוף יראה.

גודל המעלה לעשות חסד לישראל

"ויאמר בא ברוך ה' וגו' (כ"ד ל"א) וכותב החזקוני וז"ל: אמרו רבותינו (ב"ר ס' ז') נעשה חפשי ויצא מכלל ארור לברוך על ידי ששימש את אברהם הצדיק באמונה, עכ"ל.

וזהו לשון המדרש רבה: אמר רבי יוסי ברבי דוסא כנען הוא אליעזר, ועל ידי ששירת אותו צדיק באמונה יצא מכלל ארור לכלל ברוך וכו'. ומה אם אליעזר ע"י שרת את הצדיק באמונה יצא מכלל ארור לכלל ברוך, ישראל שעושים חסד עם גדוליהם ועם קטניהם בידיהם וברגליהם עאכ"ו. עכ"ל. וכן כתוב בזוה"ק [תרגום] אמר רבי ייסא בוא וראה אליעזר עבד אברהם מבני כנען היה וכו' לפי שהיה שליח נאמן מה כתוב בו, בוא ברוך ה', ברוך ה' ממש, ולכן נכתב כך בתורה לפי שיצא מקללה ההיא ונתברך, ולא די לו שיצא ממנה, אלא שנתברך בשמו של הקב"ה, ולמדנו שבא מלאך והכניס דבר זה בפיו של לבן.

והנה בפרשת לך לך (ט"ו ב') 'דמשק אליעזר' פרש"י ובתלמוד (יומא כח:) דרשו נוטריקון דולה ומשקה מתורת רבו לאחרים, עכ"ל.

ובמדרש רבה (נט. מ') "ויאמר אברהם אל עבדו זקן ביתו, שהיה זיו איקונין שלו דומה לו. המושל בכל אשר לו, שהיה שליט ביצרו כמותו.

ורואים גודל המעלה הגדולה של אליעזר, ובכל זאת נשאר בכלל ארור, וע"י ששירת אותו צדיק באמונה יצא מכלל ארור לברוך ה'. אמרו חז"ל הובא בפרש"י (כד, מב) אמר רבי חמא יפה שיחתן של עבדי אבות לפני המקום מתורתן של בנים, שהרי פרשה של אליעזר כפולה בתורה והרבה גופי תורה לא ניתנו אלא ברמיזה. ורואים שבשיחתן של עבדי אבות יצא מכלל ארור לברוך ה'. וכל השיחה של אליעזר (ח"ד ל"ד) "ויאמר עבד

אברהם אנכי", לא אמר שר אצל אברהם אלא ביטול גמור עבד, ובפסוק (ט"ו) 'אלי לא תלך האשה', ופרש"י: אלי כתיב, בת היתה לו לאליעזר, והיה מחזר למצוא עילה שיאמר לו אברהם לפנות אליו להשיאו ביתו, אמר לו אברהם בני ברוך ואתה ארור ואין ארור מדבק בברוך (ב"ה). עכ"ל. ורואים אע"פ שהיה לו נגיעה שהשליחות לא תצלח, מ"מ שירת באמונה. וגם את זה אמר ללבן ולמשפחתו, ואף שזה פוגע בו, כיון שכל רצונו לשרת את אברהם אבינו בשלימות, ולכן זכה להגיע למדרגה בא ברוך ה'. **וזה לימוד** בשבילנו כמו שכתוב במדרש שישראל שעושים חסד עם גדוליהם ועם קטניהם, עאכ"ו, ויוצא שאדם רוצה להקרא ברוך ה', שיעשה חסד ויתברך מפי הש"ת.

בענין קידושי יצחק לרבקה

"ויאמרו נקרא לנערה ונשאלה את פיה" ומפרש"י: מכאן שאין משיאין את האשה אלא מדעתה (ב"ר ס' י"ב).

א- ומקשים דבפסוק לעיל (כ"א) כתוב 'הנה רבקה לפניך קח ולך ותהי אשה לבן אדוניך' וגו' ולא שאלו את פיה, ולמה עכשיו שאלו את פיה? **ומתריצים** דבפסוק לעיל עדיין היה בתואל חי כמו שכתוב (פסוק ג') 'ועין לבן ובתואל ויאמרו מה' יצא הדבר' וגו' והאב יכול לקדש את ביתו הקטנה אפילו שלא מדעתה, ולכן אמרו קח ולך ותהי אשה לבן אדוניך' אולם כאן כבר מת בתואל כמו שפרש"י (פסוק ג"ה) 'ויאמר אביה ואמה תשב הנערה אתנו ימים' וגו' ובתואל היכן היה, היה רוצה לעכב ובא מלאך והמיתו. וא"כ היא יתומה שאמה ואחיה משיאין אותה ורק מדעתה, ולכן עכשיו אמרו נקרא לנערה ונשאלה את פיה.

ב- והנה המרדכי בפ"ב דקידושין (אות תקט"ז) הביא מחלוקת ראשונים בקטנה שנתקדשה ע"י אביה, ומת אביה לפני הנישואין האם אמה ואחיה יכולים להשיאה, דדעת רבינו אפרים ברבי יצחק כיון דהקידושין היו דאורייתא צריך שגם הנישואין יהיו דאורייתא ולא דמי לנישואין דיתומה שגם הקידושין הם מדרבנן, ור"ת ס"ל דאף דהקידושין היו מדאורייתא, מהני הנישואין לדעת אמה ואחיה אף שהיו נישואין מדרבנן

יש להקשות לדעת רבינו אפרים כיון דקידושי רבקה ע"י בתואל היו קידושי דאורייתא האיך נכנסה לחופה ע"י אחיה ואמה? **ונראה לישב** דהנה בספר מושב זקנים מבעלי התוס' כתב דאליעזר לא היה שליח לקידושין או לנישואין, אלא היה שליח להביא את רבקה, דאי נימא דהיה שליח לקידושין או לנישואין, האיך קידש את רבקה ע"י אליעזר הרי אמרינן בקידושין מא, אסור לאדם שיקדש את האשה עד שיראנה שמה יראה בה דבר מגונה ותתנגנה עליו, ועוד דהא מצוה בו יותר מבשלוחו ע"ש. ולפ"ז בתואל לא קידש אותה כלל. ולכאורה מהפסוק משמע שבתואל לא קידש אותה כיון שכתוב 'ועין לבן ובתואל' ופרש"י וז"ל: רשע היה וקפץ להשיב לפני אביו עכ"ל. אולם כשאביו קיים אין הבן יכול לקדש כלל וא"כ מה הפירוש 'ועין לבן ובתואל' הרי רק בתואל יכול לקדש, אולם לפי פירוש המושב זקנים מיושב דגם בתואל לא קידש, רק הסכימו לשלוח את רבקה, ולכן גם לבן קפץ להשיב.

ג- המהר"ל ב'גור אריה' כותב: שעכ"ס אין לו דין שיכול לקדש את בתו ובפרט שרבקה התגיירה, ולכן בתואל לא קיבל קידושין על רבקה, ולפ"ז מיושב שפיר הקושיא על שיטת רבינו אפרים.

ד- ובהמשך 'ויקראו לרבקה ויאמרו אליה התלכי עם האיש הזה ותאמר אלך' ופרש"י מעצמי ואף אם אינכם רוצים (ב"ר י"ב). והגור אריה כתב דלמה לא אמרה הן, ולכן מבאר המדרש שאלך אף אם אינכם רוצים וצ"ב למה הוסיפה לאמר שאף אם אינכם, הרי שאלו אותה אם תלכי והיתה צריכה לענות הן?

ונראה ליישב הדחת"ס בתשובות (י"ד ס' ש"ז) שבגוי אין הגדלות תלויה בשנים אלא בדעת שלא ניתנו שיעורים לבן נח ולפ"ד מיושב שלכן הוסיפה שאף אם אינכם רוצים אלך מעצמי שיש לה דעת מעצמה למי להנשא וגם הקידושין וגם הנישואין היו מדעתה והיו קידושין ונישואין דאורייתא.

ולפ"ז מיושב דהאיך נשא יצחק את רבקה כשהיתה בת שלוש, הרי חז"ל עדיין לא תיקנו הדין של קידושי קטנה ע"י אמה ואחיה? אולם להנ"ל שלפני מתן תורה תלוים דיני קנין וקידושין בדעת, לכן הוו קידושין ונישואין דאורייתא.

ולפ"ז מדויק דבפסוק נ"ג 'ויצא העבד כלי כסף וכלי זהב ויתן לרבקה ומגדנות נתן לאחיה ולאמה' וכתב החיזקוני וז"ל: ויצא העבד כלי כסף הללו לשם קידושין נתנו, והראשונים לשם מתנה ושידוכין (מדרש לקח טוב) נמצא שכסף קידושין נתן רק לרבקה ולא לבתואל, ומוכח שהיא קבלה כסף קידושיה אף כשהיתה, כיון שלפני מתן תורה תלו רק בדעת ולא בגיל והוו קידושין דאורייתא.

תמצית הש"ס

גליון 117

למכור בית כור ומכר חצי כור, שהמכירה חלה, די"ל שאינו שליח לחצי, ומתני איירי שהשליח קנה בחצי מהמעות טלית בשווי כל המעות, והקפידא של בעה"ב היא שאם היה קונה בדניר היו מביאים לו בשווי ב' דינרים. וכן משמע ממה שר"י מודה שאם קנה חצי ממעות הקטנית ועוד דבר, שניהם מעלו, והיינו היכא שמוכרים לפי מידות קטנות, דאל"כ יכול בעה"ב לומר שאם היה קונה יותר היו מוזילים לו מהמחיר.

מעילה במעות פקדון - המפקיד מעות אצל שולחני והם צוררים, או אצל בעה"ב אפי' הם מותרים, אסור להשתמש בהם, וממילא אם הם של הקדש והשתמש בהם, הוא מעל, אבל מעות מותרים אצל שולחני יכול להשתמש בהם, וממילא השלחני לא מעל אלא המפקיד. וחנוני, לר"מ דינו כבעה"ב, ולר"י דינו כשולחני.

מעילה בפרוטת הקדש הנמצאת בתוך שאר הפרוטות שבכיסו - נפלה פרוטה של הקדש לכיסו, או שאמר שפרוטה בכיסו תהיה הקדש, לר"ע מעל כשהוציא פרוטה אחת מכיסו, ולחכמים מעל רק כשהוציא את כל הפרוטות מכיסו. ואם אמר שלא יפטר כיס זה מן ההקדש, לכ"ע מעל רק כשהוציא את כל הפרוטות. ואין אומרים שההקדש חל על הגזול או שההקדש לא חל כי אין ברירה (וכדלהלן), כיון שכונתו למטבע האחרון דווקא.

האומר אחד משוורי יהיה הקדש והיו לו ב' שוורים, הגדול שבהם נעשה הקדש, דמקדיש בעין יפה מקדיש.

כ"ב הלוקח יין מבין הכותים בערב שבת ביו השמשות לר"מ יכול לומר שני לוגין שאני עתיד להפריש הרי הם תרומה, עשרה מעשר ראשון, תשעה מעשר שני, ומחלל ושותה מיד. ור"י ור"ש ור"ת אסורים דס"ל אין ברירה.

מעילה אחר מעילה - לת"ק דברייטא אין מעילה אחר מעילה במוקדשין אלא בבהמה, (כגון שכמה רכבו עליה או תלשו ממנה) דכתיב "באיל האשם". ולתנא דמתני' והיינו רבי נחמיה אף בכלי שרת אין מעילה אחר מעילה (כגון שכמה שתו מכוס אחת), דאם הכלי מקדש אחרים למצב שיש בהם מעילה כ"ש הוא עצמו. ולרבי כל דבר שאין בו פגימה והיינו שאינו נפסל בפגימה יש בו מועל אחר מועל, והיינו כדעת ת"ק, אלא דס"ל שגם עצים נקראים קרבן ויש בהם מעילה (וטעונים מלח והגשה, ולרבא טעונים גם עצים, ולרב פפא טעונים גם קמיצה. ולרב פפא מחלוקת ת"ק ורבי היא בקדשי מזבח תמימין שנעשו בעלי מומין ועבר ושחטם, שלת"ק יפדו, ולרבי יקברו.

כ. גזבר שנטל אבן או קורה או פרוטה של הקדש לא מעל, (אבל אדם רגיל מעל כבר בנטילה), נתנה לחבירו הוא מעל שהוציאה לחולין וחבירו לא מעל, ואם בנה את האבן או הקורה בתוך ביתו, אם חיברה לבנין מעל מיד כיון דהוי שינוי, (ואין מכאן ראייה לרב שהמשתחוה לבית אסור, די"ל שכאן התורה אסרה הנאה הניכרת לעינים), ואם הניחה על פי ארובה לא מעל עד שידור תחתיה בשוה פרוטה, ואם נתן את הפרוטה לבלן מעל אע"פ שעדיין לא רחץ, מפני שהוא כבר יכול להכנס למרחץ.

הדר בבית של הקדש כיון שנהנה ממנו בשוה פרוטה מעל. אבל הדר במערה לא מעל. הגמ' אומרת שאין מהירשא ראייה לדברי רב שהמתשחוה לבית אסור אע"פ שהוא מחובר, די"ל שמדובר שהקדישו ולבסוף בנאו, אבל בנאו ולבסוף הקדישו לא מעל.

השליח שעשה:

מעילה ע"י שליחות

שליח שמעל בשליחות בעה"ב, בעה"ב מעל.

כ. שליח ששינה מהשליחות, כגון שנתן לאורחים כבד במקום בשר השליח מעל. לרב חסדא מתני' דלא כר"ע דס"ל שכל דבר שהשליח נמלך בבעה"ב אם כוונתו לזה זה בכלל הדבר הראשון, ולכן הנודר מן הירק אסור בדלועים (ולת"ק מותר בדלועים, והיינו רשב"ג הסובר שהנודר מן הבשר מותר בראש וברגלים ובכבד ובעופות, וס"ל שקרביים אינם בשר והאוכלם לאו בר איניש. אבל לת"ק אסור בכל מיני בשר ובראש וברגלים ובקנה ובכבד ובלב ובבשר עוף, ומותר בחגבים, ואסור בדגים כיון שהשליח נמלך על דגים, ואם הוא יום שעיניו כואבות מותר בדגים, ואם הוא יום הקזת דם מותר בדגים ובעופות). ולאביי ורבא אף לר"ע כיון שהשליח צריך להמלך בבעה"ב, השליח מעל.

שליח שהוסיף על השליחות - אמר לשלוחו תן חתיכה אחת, והשליח נתן שתיים והמקבל לקח שלש, כולם מעלו. הגמ' אומרת שאין מכאן ראייה שכשהשליח מוסיף על שליחותו הוא נחשב שליח על מה שאמר לו בעה"ב, די"ל דאירי שאמור לו שיטול אחת מדעתו ואחת מדעת בעה"ב.

כ"א. שליח שהביא ממקום אחר - אמר לשליח הבא מן החלון או הדלוסקמא, והביא משם, ואמר בעה"ב שהיה דעתו ממעות אחרות שבאותו מקום, בעה"ב מעל, דדברים שבלב אינם דברים. אבל אם השליח הביא ממקום אחר השליח מעל.

השולח חרש או שוטה או קטן, אם עשו שליחותו בעה"ב מעל, שאע"פ שאינם בני שליחות, מ"מ ניחא ליה לבעה"ב כמעשיהם, וכדמצינו שזיתים מקבלים טומאה משיזיעו ע"י המעטן כיון דניחא ליה, (ולא כשיזיעו ע"י קופה דלא ניחא ליה). ואם החש"ו לא עשו שליחותו החנוני מעל לכשיצא.

חזרה מהשליחות - משלח שנזכר שהמעות הקדש לפני שהשליח נתן את המעות לחנוני, השליח מעל, ואם גם השליח נזכר, החנוני מעל לכשיצא, ובעה"ב יחלל את ההקדש על פרוטה או על כלי.

שליח שקנה דבר אחר - נתן לשליח פרוטה כדי לקנות דברים מסוימים, וקנה בחצי פרוטה דבר אחר ממה שאמר לו בעה"ב, שניהם לא מעלו. אבל אם שינה וקנה את אותם דברים במקום אחר ממה שאמר לו בעה"ב, השליח מעל.

כ"א. שליח שעשה חלק ממה שאמר לו בעה"ב - נתן לשליח ב' פרוטות כדי לקנות דבר מסוים, והשליח קנה את אותו דבר בפרוטה ודבר אחר בפרוטה השניה, לת"ק שניהם מעלו, ולר"י בעה"ב לא מעל מפני שיכול לומר שרצה שיקנה דבר גדול באותם ב' פרוטות, ולא דבר קטן בפרוטה אחת. וכן נחלקו היכא שנתן לו דינר לקניית חלוק, וקנה בחצי דינר חלוק ובחצי דינר טלית. הגמ' אומרת שאין ראייה מהנ"ל ששליח שנשלח

מסכת קנים:

חטאת העוף:

כ"ב חטאת העוף ועולת בהמה נעשים במזבח למטה מחוט הסיקרא, וחטאת בהמה ועולת העוף למעלה, ואם שינה פסול.

בקן חובה מקריב אחד חטאת ואחד עולה, ובנדריים (האומר הרי עלי עולה) ונדבות (האומר הרי זו עולה, ונ"מ שבנדר אם מתו או נגנבו חייב באחריות, ובנדבה לא), כולן עולות.

כ"ב דיני תערובות - חטאת שנתערבה בעולות או עולה שנתערבה בחטאות, אפי' הם ריבוא ימותו כולם כיון שאין ידוע אם לעשותם למטה או למעלה. ואם נתערבה חטאת בקיני חובה שצריך להקריב מהם אחד חטאת ואחד עולה, אינו יכול להביא מהתערובת חטאות אלא כמנין קיני החובה ולא יותר שמוא כולם מהתערובת ואין בה יותר חטאות, ועולה אינו יכול להביא כלל שמוא יביא את החטאת שנתערבה, וכן הדין בנתערבה עולה בקיני חובה. ואף אם נתערבו כמה עולות יכול להביא עולות כמנין העולות שבקיני החובה. ואם נתערבו קנים של שתי נשים, אם כמות הקנים של כל אשה שוה לזה של האשה השניה, יכול להקריב חצי וממה שיקריב יביא חצי לעולה וחצי לחטאת, ואם של אחת מרובה משל השניה, יכול להקריב כמנין המועט, ואין חילוק בזה בין אם כל הקנים של לידה, או של זיבה, לבין אם חלק מהקנים של לידה וחלק של זיבה, ואפי' אם נתערבו של זיבה ולידה משתי נשים הדין כנ"ל. ורבי יוסי אומר שאם שתי נשים קנו יחד את הקנים או שנתנו את דמי הקנים לכהן, אפי' אם חלקם של לידה וחלק על זיבה, יכול הכהן להקריב איזה שירצה לחטאת ואיזה שירצה לעולה דאירי שהנתנו בשעת לקיחה שיכול הכהן לעשות קן שירצה לשם איזו אשה שירצה.

דיני גוזלות שפרחו מקן לקן

כ"ג קן שתומה שפרח ממנה גוזל אחד לאויר או לקינים שדינם למיתה, או שמת אחד מהם, יביא גוזל אחר במקומו.

ואם הגוזל פרח לקינים הקריבות, וכגון שהיו ב' קינים בכל מקום, הוא עצמו פסול, וכן גוזל אחד מהמקום שממנו פרח נפסל. ואם חזר גוזל אחד מהמקום שפרח אליו גוזל מתחילה, הוא עצמו פסול וכן עוד אחד מהמקום שממנו פרח שמוא השני שפרח אליו זה שפרח

מסכת תמיד:

בשלשה:

שמירת המקדש

כ"ה. – ב"ז: בג' מקומות היו הכהנים שומרים במקדש, בבית אבטינס, בבית הנצוץ, ובבית המוקד, דכתיב "והחוננים לפני המשכן קדמה לפני אהל מועד מזרחה משה ואהרן ובניו שומרים משמרת המקדש למשמרת בני ישראל", אהרן בחד מקום, ובניו בשני מקומות, ד"חוננים" לחוד ו"שומרים" לחוד, ואין לומר שכולם שומרים במקום אחד, דכשם שמשה הוא לבדו כך אהרן ובניו לבדם. ולרב אשי לומדים מדכתיב "שומרים" משמרת וכו', למשמרת.

בבית אבטינס שהיתה לשכת מפטמי הקטורת ובבית הנצוץ היה בנוי עליות לשמירת הכהנים, וכן מצינו שבשער הנצוץ היתה אכסדרא ומעליה היו הכהנים שומרים והוליים למטה, דכתיב "וילוו עליך וישרתוך", (ואין הכונה כאן שהלויים ישמרו במקום בפני עצמו, שזה כבר כתיב "ונלוו עליך ושמרו"), והרובים כהנים פחותים מגיל י"ג היו שומרים שם.

בית המוקד היינו הבית הגדול, שמשם היו נוטלים אש למזבח, ולא היתה האש שם כבה לעולם, והיה בנוי ע"ג כיפה שהרי צריכים לשמור ממקום גבוה וכו', והיה בית המוקד מוקף ברובדים של אבן, והיינו שורות איצטבאות שעולים בהם, והיו מביאים אבנים קטנות וגדולות (ולא היו חותכים אותם, דכתיב "והבית בהבנותו אבן שלימה"), וזקני בית אב היו ישיבים שם (ולא ע"ג מטות כיון שאינו דרך ארץ), ומפתחות העזרה בידם, ופרחי כהונה היו מניחים את כסתם בארץ, ולא היו ישיבים עם בגדי הקודש שלהם, אלא היו פושטים אותם ומניחים אותם תחת ראשיהם ומתכסים בבגדי חולין. (ובאמת י"ל שגם הילוך אסור שלא בשעת עבודה, דבגדי כהונה אסורים בהנאה, ונקט שינה כדי לומר היכן היו מניחים אותם, וצ"ל שהיו מניחים אותם נגד ראשיהם ולא תחת ממש, דאף אם אין איסור הנאה מ"מ יש איסור כלאים, למ"ד שאבנטו של כהן הדייט היה כלאים כמו של הכהן גדול, ואף דכתיב בכלאים "לא יעלה עליך", מ"מ חכמים אסרו גם לשכב על כלאים, שמא תיכרך נימא אחת על בשרו, אפי' אם יש עשר מצעות זו ע"ג זו. או י"ל שהיו מניחים תחת ראשיהם רק את הבגדים שאין בהם כלאים. או י"ל שכיון שבגדי כהונה הם קשים אין איסור כלאים בשכיבה עליהם). ואף שהיו בבית המוקד ב' שערים, אחד לחיל ואחד לעזרה (ופשפש קטן שבו נכנסים לבלוש את העזרה), כיון שהיו זה נכנגד זה מספיק לזה שומר אחד שיראה בב' המקומות.

אם אירע קרי לאחד מהכהנים שהיו בבית המוקד, היה הולך במחילה מתחת ביהמ"ק (דמחילות לא נתקדשו), שהיו דולקים בה נרות עד שמגיע לבית הטבילה, והיה שם בית הכסא של כבוד, והיינו שהיה ניכר שאם הוא נעול יש בו אדם, ואחרי הטבילה היה מסתפג ומתחמם כנגד מדורה שהיתה שם, והיה חוזר ויושב אצל אחיו הכהנים, וכשהיו השערים נפתחים היה הולך כיון שאינו טהור עד הערב שמש.

כ"ז. שמירת הלויים-

הלויים היו שומרים בכ"א מקומות. דכתיב "למזרח הלויים ששה, לצפונה ליום ארבעה, לנגבה ליום ארבעה, ולאסופים שנים שנים, לפרבר (כלפי בר) למערב ארבעה למסילה שנים לפרבר" הגמ' שואלת שיש כאן כ"ד, והגמ' מתרצת שלאסופים היה רק שנים, ולפרבר היה אחד לשמירה ועוד אחד שיהיה איתו כיון שהוא היה לבד בחוץ, או שהמנין הזה כולל גם כהנים, וזה אחד מכ"ד מקומות שנקראו הכהנים לויים.

מקומות שמירת הלויים- בה' שערי הר הבית מבפנים, בד' פינות הר הבית מבפנים, בה' שערי העזרה מבחוץ (ולא מבפנים כיון שאין ישיבה בעזרה אלא למלכי בית דוד בלבד. ואף שמצינו שהיו ז' שערים לעזרה, ב' מהם לא היו צריכים שימור, או שיש בזה מחלוקת, שהרי יש גם מ"ד שהיו ח' שערים לעזרה), בד' פינות בעזרה מבחוץ, בלשכת הקרבן, בלשכת הפרוכת, ומאחורי בית הכפורת.

ענייני דרך ארץ-

כ"ז: אין להכנס לבית הכסא כשיש שם אדם. אמנם רב ספרא אמר לרבי אבא להכנס, משום שחשש לסכנה, כדמצינו שעמוד החוזר גורם להדרוקן, וסילון החוזר גורם לירקון. רב ורב הונא אמרו לבניהם שיקפידו להיפנות בתחילת הלילה ולפנות בוקר, כדי שלא יצטרכו להרחיק, ושיגלו עצמם אחרי הישיבה ויכסו עצמם לפני הקימה בבית הכסא, ושישטפו את הכוס לפני ואחרי השתיה, וכשינתנו לתלמיד לשתות ישפכו מהכוס שמא הוא איסטניס ויתבייש לשפוך, (אבל מותר לתלמיד לשפוך מכוס שהביא לו רבו), ושלא יפלטו מאכל לפני הרב אם בא רוק בפיהם, מלבד קרא ודייסא שזה סכנה.

כ"ח. איש הר הבית היה עובר עם אבוקה, וכל שומר שאינו עומד ואומר איש הר הבית שלום עליך, היה מבין שהוא ישן והיה חובטו במקלו, והיתה לו רשות לשרוף את כסותו, (ואשריהם לדורות הראשונים שהיו עושים דין אפי' על אונס שינה).

מתחילה. ומ"מ גם אם חזר ופרח מזה לזה פעמים רבות, יכולים להקריב שתי קינים. ואם היו במקומות שונים ב' ג' וד' וה' וז' קינים, ופרח גזול מהב' לג' ומהג' לד' וכו', ואח"כ חזר, הרי הוא פוסל בכל מקום קן אחד בהליכה וקן אחד בחזרה, ונמצא שבראשון ובשני הכל נפסל, ובשלישי יש אחת וברביעי שתיים וכו', אבל באחרון נפסל רק קן אחד. ואם המשיך לפרוח מזו לזו, הרי הוא מומשיך לפסול כל פעם עוד אחד וכנ"ל, וכן בפעם השלישית. וי"א שאם המשיך לפרוח אחרי שנפסלו כל המקומות חוץ מהאחרונה, האחרונה לא הפסידה כלום.

כ"ג: גזל שפרח מקינים שדינם למיתה, כל התערובת דינה למיתה.

גזל מקן סתומה שפרח לקן מפורשת, יקח זוג לזה שנשאר בקן הסתומה, והג' שנתערבו ימותו. ואם חזר ופרח מהתערובת לסתומה, או שפרח גזול מהמפורשת לסתומה, כולם ימותו כיון שאין ידוע מה לעולה ומה לחטאת.

אם היו גוזלות חטאת מכאן וגוזלות עולה מכאן וסתומות באמצע, אם פרח מהאמצע אחד לכל צד, יאמר שזה שהלך לחטאת יהיה חטאת וזה שהלך לעולה יהיה עולה, ואם חזר גזול לאמצע, האמצעיים ימותו ואלו שבצדדים יקרו כדינם, ואם חזרו ופרחו גוזלות מהאמצע לצדדים, כולם ימותו.

צריך להביא את שתי הגוזלות ממין אחד, ואם הביא משני מינים צריך לחזור ולהביא לעולה מאותו מין שהביא לחטאת חטאת היא העיקר, ולבן עזאי אוכלים אחר הראשון.

אשה שהביאה חטאתה ומתה, יביאו יורשים עולתה, אבל אם הביאה עולתה ומתה, לא יביאו יורשים חטאתה.

במה דברים אמורים:

כ"ד. קינים שנתערבו והקריב הכהן הכל, אם הקריב הכל למעלה או הכל למטה, מחצה כשר ומחצה פסול. וכן אם הקריב חצי מהקינים למעלה וחצי למטה, מחצה כשר ומחצה פסול, כיון שבכל מקום הקריב קן שלם שאחד עולה ואחד חטאת, ואם הקריב מכל קן אחת למעלה ואחת למטה הכל כשר, כיון שהקינים מתפרשות בעשית הכהן. ואם מספר הקינים של אשה אחת אינו שווה לאלו של השניה, הדין כנ"ל, אמנם בזה אם עשה חצי למעלה וחצי למטה, כשרים הקינים כמנין הקינים שיש למרובה.

חטאת ועולה של שתיים שנתערבו, אם הקריב את כולם למעלה או את כולם למטה, מחצה כשרות, אבל אם הקריב חצי למעלה וחצי למטה הכל פסול, שיש לחוש שהקריב את החטאת למעלה ואת העולה למטה. ואם גזול אחד חטאת ואחד עולה ויש עוד ב' קינים אחת סתומה ואחת מפורשת וב' הנשים קנו את הקינים יחד, אם עשה את כולם למעלה או למטה, מחצה כשרות, ואם עשה הכל למעלה או הכל למטה, הקן הסתומה כשרה, והיא מתחלקת ביניהן.

כ"ד: חטאות או עולות שנתערבו בקיני חובה, אין כשר אלא כמנין החטאות או העולות שיש בקיני החובה, אך אם קיני החובה הם פי שתיים מהחטאות או מהעולות, מחצה כשר ומחצה פסול, ואם החטאות או העולות הם פי שניים מקיני החובה, כשר כמנין קיני החובה.

אשה שנדרה שאם תלד בן היא תביא קן, אם ילדה זכר צריכה להביא ב' קינים, וצריך הכהן לעשות ג' למעלה וא' למטה מפני שקן נדבה כולו עולה. ואם הכהן הקריב ב' למטה וב' למעלה, צריכה להביא עוד גזול ולהקריבו למטה, אמנם אם ב' הקינים היו מב' מינים, צריכה להביא מב' המינים ולקריבם למטה. ואם פירשה שנודרת להביא ממין מסוים ואינה יודעת איזה מין פירשה, צריכה להביא ג' גוזלות ולהקריבם למטה, ואם שתי הקינים היו משתי מינים, צריכה להביא עוד ד' גוזלות, ואם קבעה נדרה שאמרה שתביא את נדרה עם חובתה, ופירשה ואינה יודעת מה פירשה, צריכה להביא ה' גוזלות ממין אחד, ואם ב' הקינים היו מב' מינים צריכה להביא עוד ג' גוזלות. ואם נתנה אותם לכהן ואינה יודעת מה נתנה אם תורים או בני יונה או קן אחד מזה וקן אחד מזה, והכהן עשה ואין ידוע מה עשה, צריכה להביא ד' גוזלות לנדרה, וב' לחובתה, וחטאת אחת מאיזה מין שתרצה שמא כולם נעשו למעלה, ולבן עזאי צריכה להביא ב' חטאות דס"ל הכל הולך אחר הראשון, ושמא הראשונים נעשו למעלה וצריכה להביא חטאת מאותו המין.

כ"ה. וזהו שאמרו שאיל חי קולו אחד, וכשמט קולו שבעה, ב' חצוצרות מקרניו, ב' חלילים משוקיו, תוף מעורו, נבלים ממעיו, וכנורות מבני מעיו, וי"א שמצמרו עושים תכלת למעיל שהיו ב' פעמונים.

זקני עם הארץ כל זמן שמזקינים דעתם מיטרפת, אבל זקני תורה דעתם מתיישבת.

אמר להם הממונה:

איזו היא דרך ישרה שיבוא לו האדם, יאהב את התוכחות, מפני שהם מביאים לעולם נחת רוח וטובה וברכה, והרעה מסתלקת. וי"א שהדרך הישרה היא לעשות משא ומתן באמונה יתירה.

כל המוכיח את חבירו לשם שמים זוכה להיות במחיצתו של הקב"ה, ומושכים עליו חוט של חסד.

סדר עבודת המקדש

הרוצה לתרום את המזבח היה צריך להשכים ולטבול לפני שהגיע הממונה, שהיה בא מקורות הגבר או לפניו או אחריו, והיה הממונה דופק על השערים והיו פותחים לו, והיה מפיס למי שטבל, ומי שזכה זכה. לאביי הטבילה היתה רק לפני שתיקנו להפיס, שהיו רצים בכבש וכל הקודם להכנס לד' אמות עליונות של הכבש היה זוכה (ואם היו שוים היו מונים את אצבעותיהם של הכהנים, והיו מוצאים אצבע או שניים אבל לא אגודל), ופעם אחת היו שניים שוים ודחה את חבירו, וכיון ששהגיעו לידי סכנה תיקנו שיתרמו רק ע"י פיס, ומה שמבואר במתני' שהיו מפיסים למי שטבל היינו אחר התקנה. ולרובא כל המשנה מדברת לאחר התקנה, ומי שהיה רוצה שיפייסו גם עליו היה צריך לטבול.

היה נוטל את המפתח ופותח את הפשפש שבבית המוקד ומשם נכנס לעזרה עם עוד כהנים, והיו ב' קבוצות ולכל אחת היתה אבוקה, והיו מהלכים באסדרה (והיינו אסדרה מאבנים, שהרי אסור לעשות בעזרה אסדרה מעץ, דכתיב "לא תטע לך אשירה, כל עץ אצל מזבח ד' אלוקיך"), אלו הלכו דרך מזרח ואלו הלכו דרך מערב, והיו בודקים בהליכתם עד שהגיעו למקום של עושה החביתין ושם נפגשו שתי הקבוצות ואמרו זה לזה שלום הכל שלום לא חסרו דבר, והעירו את עושה החביתין לחמם מים לרביכה, (אבל הקרבת התמיד קודמת לחביתין, דכתיב "העולה" עולה ראשונה).

תרומת הדשן - מי שזכה לתרום יתרום לבדו, והכהנים אומרים לו שיהרר לא לגעת בכלי לפני שיקדש ידיו ורגליו מהכיוור, וכן אמרו לו שהמחאתה נמצאת בפינה בין הכבש למזבח במערבו של כבש, והיה נכנס לבדו, והיה הולך לאור המערכה ללא נר, והכהנים לא היו רואים אותו מפני שהכבש היה גבוה, ולא היו שומעים את קולו עד ששמעו את המוכני של הכיוור שאז אמרו "הגיע עת" לקדש. והיה התורם מקדש ידיו ורגליו מהכיוור, ונטל מחתת כסף ועולה לראש המזבח ומפנה את הגחלים לצדדים ולוקח מהמעוכלות הפנימיות ויורד לעזרה והולך במזרחו של כבש לכיוון צפון עשר אמות ושם היה צובר את הגחלים על הרצפה במרחק ג'ט מהכבש במקום שהיו מניחים את מוראת העף ואת דישון מזבח הפנימי והמנורה.

ראוהו אחיו:

כ"ח: דישון המזבח - כשראו את התורם של הדשן יורד היו הכהנים רצים לקדש ידיהם ורגליהם מהכיוור, ונטלים מגרפות וצינורות ועולים לראש המזבח. והיו מסלקים את האברים והפדרים שלא הספיקו להתעכל לצידי המזבח, ואם לא היה שם מקום היו מסלקים אותם לסובב או לכבש, והיו גורפים את האפר לתפוח, וברגלים לא היו מדשנים אותו מפני נוי המזבח, ומעולם לא נתעצל כהן מלהוציא את הדשן.

כ"ט הכנת המערכה - כל העצים כשרים למערכה חוץ מגפן וזית (י"א משום שיש בהם קשרים ששאר בהם לחות ואינם נשרפים היטב ומעלים עשן, וי"א מפני ישוב א"י, והוא שנחלקו בברייתא אם מייש ואלון ודקל וחרוב ושקמה כשרים או לא, או שנחלקו אם עצים שיש בהם קשרים מבחוץ כשרים או לא, או דאיירי בדקל שאינו עושה פירות, כדלהלן גבי תאנה), אבל היו רגילים להביא של תאנה או אגוז או עץ שמן. היו מסדרים את המערכה הגדולה בצד מזרח, וחזית המערכה כמין חלון (כדי שיכנס אויר בין העצים, וי"א כדי להדליק משם את המערכה, מלבד מה שהיו מדליקים בין העצים) היתה לצד למזרח, וראשי העצים לצד פנים המזבח היו נוגעים בתפוח, והיה רווח בין העצים כדי להכניס שם קיסמים כדי להדליק את האש. ואח"כ היו לוקחים עצים מסדר מערכה שניה לקטורת, ומערכה זו היתה לכיוון קרן מערבית דרומית ד' אמות בפנים המזבח לכיוון צפון, והיו מניחים עצים בשיעור שישאר ה' סאין גחלים (ובשבת ח' סאין מפני שני ביזכי לבונה של לחם הפנים), ואחר סידור המערכות היו מחזירים למערכה את האברים והפדרים שלא נתעכלו מבערב, ומדליקים אש בשתי המערכות, והולכים ללשכת הגזית להטיל פייסות.

לשונות גוזמא - א' לפעמים היה בתפוח שעל המזבח ג' מאות כור אפר. ב' היו משקים את התמיד בכוס של זהב, לרובא זה גוזמא ולשמואל אינו גוזמא. ג' "ערים גדולות ובעצרות בשמים". ד' "העם מחללים בחלילים ותבקע הארץ לקולם". ה' גפן זהב היתה בפתח ההיכל והיא מודלית ע"ג כלונסות וכל מי שהיה מתנדב עלה או גרגיר או אשכול היה תולה עליה, ומעשה שהיו צריכים ג' מאות כהנים לפנותה. ו' פרוכת עביה טפח ועל ע"ב נימין נארגת ובכל נימא כ"ד חוטיין, ארכה מ' אמה ורחבה כ' אמה, ומפ"ב רבוא נעשית, וג' מאות כהנים מטבילים אותה.

מה היו עושים אלו שזכו בפיס

ל' הפייסות - אמר להם הממונה בואו והפיסו, מי שוחט, מי זורק, מי מדשן מזבח הפנימי, מי מדשן את המנורה. וכן היו מפיסים מי מעלה אברים לכבש- הראש והרגל של ימין, שתי הידים, העוקץ והרגל של שמאל, החזה והגרה, שתי דפנות, הקרביים והסולת והחביתין והיין. הפיסו, וזכה מי שזכה.

אמר להן צאו וראו אם הגיע זמן השחיטה אם הגיע הרואה אומר ברקאי, ולמתיא בן שמואל היו שואלים אם האיר פני כל המזרח עד חברון, והוא אומר הן.

הבאת התמיד וביקורו ממום - אמר להן צאו והביאו טלה מלשכת הטלאים, (שהיתה בפינה הצפונית מערבית של בית המוקד, שהיו שם ארבע לשכות, לשכת הטלאים, לשכת החותמות, לשכת בית המוקד, ולשכה שעושים בה לחם הפנים. נכנסו ללשכת הכלים הוציאו משם צ"ג כלי כסף וכלי זהב, השקו את התמיד בכוס של זהב, ואע"פ שכבר היה מבוקר מבערב, היו מבקרין אותו לאור אבוקות.

ל: אלו שזכו בדישון מזבח הפנימי ובדישון המנורה היו מקדימין לבוא וד' כלים בידם, הטני והכוז ושני מפתחות, הטני דומה לתרפק של זהב והיה מחזיק קביים ומחצה, והכוז דומה לקיתון גדול של זהב, מפתח אחד היה צריך להוריד ידו עד בית השחי כדי לפתוח איתו, ובשני היה פותח בקלות, והיה מגיע לפשפש הצפוני של השער הגדול, (והיה שם עוד פשפש בצד דרום שלא נכנס בו אדם מעולם, דכתיב "ויאמר אלי ד' השער הזה סגור יהיה לא יפתח ואיש אל יבא בו כי ד' אלהי ישראל בא בו והיה סגור"), נטל את המפתח ופתח את הפשפש, ונכנס להתא ומתא להיכל עד שהגיע לשער הגדול, ואז היה מעביר את הנגר ואת הפותחות ופותחו. והשוטט לא היה שוחט עד ששמע את השער גדול נפתח.

אלו דברים היו שומעים עד יריחו - קול פתיחת השער גדול, קול המגריפה, קול בן ארזה מקיש בצלצל, קול החליל, קול גביני כרוז, קול העץ שעשה בן קטין מוכני לכיור, קול השיר, קול השופר, וי"א אף קולו של כ"ג בשעה שהוא מזכיר את השם ביה"כ. וכן מיריחו היו מריחין את ריח פייסות הקטורת.

מי שזכה בתמיד משכו והלך בבית המטבחים שהיה לצפון המזבח, ואלו שזכו באברים היו הולכין עמו. בבית המטבחים היו ח' עמודים נמוכים, ורבעים של ארז על גביהם, ואנקלאות של ברזל היו קבועים בהן, וג' סדרים לכל אחד מהעמודים, שבהן היו תולין את הקרבנות, והיו מפשיטין על שולחנות של שיש שבין העמודים.

מי שזכה בדישון מזבח הפנימי היה נכנס ונטל את הטני ומניחו לפניו, והיה חופן ונותן לתוכו, ובסוף היה מכבד את השאר לתוכו, ומשאיר את הטני ויוצא.

מי שזכה בדישון המנורה היה נכנס ומוצא את ב' הנרות המערביות דולקות, והיה מניחם דולקים ומדשן את השאר, ואם מצאם שכבו היה מדשן ומדליקם מהנרות הדולקים, ואח"כ היה מדשן את השאר. והיתה אבן לפני המנורה, והיו בה ג' מעלות, שעליה הכהן עומד ומטיב את הנרות, והיה מניח את הכוז על מעלה שניה, ויוצא.

לא היו כופתין:

סדר הקרבת התמיד

עקידתו - לא היו כופתין את הטלה, (י"א משום בזיון קדשים, וי"א משום חוקות הגויים, ונ"מ אם כופתו בשיירי או בחוט של זהב שאין בוה בזיון), אלא היו עוקדים אותו, יד ורגל כעקידת יצחק בן אברהם, ראשו לדרום ופניו למערב, ואלו שזכו בהולכת האברים היו אוהזים בו, והשוטט עומד במזרח ופניו למערב.

שחיטה קבלה וזריקה - תמיד של שחר היה נשחט על קרן צפונית מערבית על הטבעת השניה, ושל בין הערבים היה נשחט על קרן מזרחית צפונית על הטבעת השניה, דכתיב "שניים ליום" כנגד היום. שחט השוחט וקיבל המקבל, בא לו לקרן מזרחית צפונית וזורק, וכן בא לו לקרן מערבית דרומית וזורק, ואת שיירי הדם היה שופך אל היסוד הדרומי

ל"א. הפשט וניתוח - לא היה שובר את הרגל, אלא היה נוקבו מתוך ערקובו, ותולה בו. והיה מפשיט עד שמגיע לחזה, וכשהגיע לחזה היה חותך את הראש ונותנו למי שזכה בו, וחותר את הכרעים ונותנם למי שזכה בהם, והיה גומר להפשיט, ואח"כ היה קורע את הלב ומוציא את דמו, וחותר את הידים ונותנם למי שזכה בהם, וחותר את הרגל הימנית ונותנה למי שזכה בה וב' ביצים היו עמה. ואח"כ היה קורעו ונמצא כולו גלוי לפניו, והיה נוטל את הפדר ונותנו על בית שחיטת הראש מלמעלה, והיה נוטל את הקרביים ונותנם למי שזכה בהן כדי להדיחם.

הדחת הכרס והקרבים - היו מדיחים את הכרס בבית המדיחין, ומדיחים אותה כל צרכה, ואת הקרביים היו מדיחים שלש פעמים לפחות, על שולחנות של שיש שבין העמודים.

"לדעת"

מבחן שבועי – בדף היומי
לע"נ ר' ברוך ב"ר יוסף יום טוב ז"ל

פרשת חיי שרה ~ עירובין צא-צ"ז-מבחן מס' 45

פרטי הצטרפות:

1. מטרת המבחן לעידוד חזרה שבועית על הגמרא או על סיכום, והשאלות מותאמות לכך.
2. יש להתקשר לטלפון 073-7289669 ולהירשם במערכת, ולאחר מכן להזין את התשובות.
3. ניתן לענות תשובות בטלפון עד יום שלישי ב- 05:00 בבוקר. וכן ברישום במייל a0527692282@gmail.com.
4. המבחן מיועד ללומדי הדף היומי בלבד. המבחן הינו על גמ' רש"י, ויש לענות בגמרות סגורות.
5. מענה נכון על 8 מתוך 10 השאלות מצרף להגרלה. לחוזרים על הגמ' או הסיכום מספיק 7 שאלות.
6. ההגרלה ע"י רבני האירגון, בחורים שזוכים יקבלו סך 300 ₪. – ניתן לשמוע שמות הזוכים בשלוחה 5.
7. לפרטים ולתרומות בטל' 050-4172898 בין 21.15-22.30 בערב.
8. מדי חודש, **הגרלה נוספת לכלל** הנבחרים (3 זכויות ע"ס 150 ₪ כ"א) לעושים 3 מתוך 4 מבחנים.
9. ניתן להשיג את המבחן ואת סיכומי התמצית בנק' הפצה (שלוחה 4), בפקס 15389285851 או במייל לעיל.
10. **חדש!! מדור "לדעת חכמה" - 4 שאלות נוספות להעמקת החזרה. הזוכה בהגרלה השבועית, באם ענה נכון על 3 מתוך 4 שאלות אלו, יקבל בנוסף לזכייה בנוסח של 200 ₪.**

6. איזה דין לא נאמר בקרן זוית לפי רב?

- א. שפירצה עד עשר אמות נחשבת פתח.
- ב. פי תקרה יורד וסותם.
- ג. שתי התשובות נכונות.

7. האם המוסיף על המצוה לאחר זמנה עובר משום בל תוסיף?

- א. עובר.
- ב. אינו עובר.
- ג. רק אם כיון לשם מצוה עובר.

8. מדוע לפי רבי מאיר ורבי יהודה מותר לאשה שמצאה תפילין בשבת להכניסם זוג זוג?

- א. מפני ששבת זמן תפילין וממילא נשים חייבות בתפילין.
- ב. מפני שמותר לנשים לקיים מצות עשה שהזמן גרמא.
- ג. מפני כבוד התפילין.

9. הלוקח תפילין ממי שאינו מומחה, מה צריך לבדוק?

- א. ג' של יד וגי של ראש.
- ב. ג' תפילין, ואין הבדל אם של יד או של ראש.
- ג. בי של יד ואי של ראש, או בי של ראש ואחד של יד.

10. כיצד יטלטל תפילין שנמצאו בשדה בשבת בשעת סכנת ליסטים?

- א. יוליקם פחות פחות מד' אמות.
- ב. יתנם לחבירו וחבירו לחבירו עד שיגיעו לעיר.
- ג. מחלוקת.

1. מתי מותר לפי ר"ש לטלטל כלים ששבתו בחצר, מחצר לחצר?

- א. דווקא כשכל חצר עירבה בפני עצמה.
- ב. דווקא כשכל חצר לא עירבה בפני עצמה.
- ג. י"א דווקא בלא עירבו, וי"א אף בעירבו.

2. שתי חצרות שיש חורבה ביניהם, ואחת מהחצרות עירבה, האם מותר להוציא כלים מהחצר לחורבה?

- א. זו שעירבה אסורה וזו שלא עירבה מותרת.
- ב. יש מתירין לשתיהן ויש אוסרים לשתיהן.
- ג. יש מתירים רק לזו שלא עירבה, ויש מתירים בשתיהן ויש אוסרים בשתיהן.

3. לגבי איזה דינים מביאה הגמרא (עירובין צ"ב:) את הכלל שהחצר הקטנה נמשכת אחרי הגדולה?

- א. גירושין ע"י זריקת גט בחצר הקטנה כשהאשה בגדולה, יציאה יד"ח מש"ץ הנמצא בקטנה כשהציבור נמצא בגדולה.
- ב. שאם יש גפנים בגדולה אסור לזרוע זרעים בקטנה, ואם יש ט' אנשים בגדולה וא' בקטנה מצטרפים למנין.
- ג. שתי התשובות נכונות.

4. באיזה מרחק מותר לזרוע סמוך לגפן ואין בזה משום כלאים?

- א. בבית שחציו מקורה וכן בשני צידי מחיצה, מותר לזרוע בחלק השני ללא הרחקה כלל.
- ב. כשיש קרחת י' אמות באמצע הכרם, מותר לבית הלל לזרוע בב' אמות האמצעיות.
- ג. בכל גוונא צריך להרחיק ד' אמות מהכרם.

5. חצר שנפרצה, מאיזה שיעור חשיב פירצה ולא פתח?

- א. כבר בעשר אמות.
- ב. רק יותר מעשר אמות.
- ג. אפי' ביותר מעשר אמות אינו פירצה אפי"כ נפרץ במילואו.

"האיש שנותן ליבו תמיד לחזור על למודו, לבד שבזה מצליח ומשתמר תורתו, ניכר בזה חביבותו לתורה" (תורת הבית)

מדור "לדעת חכמה"

לע"נ ישראל יעקב ב"ר יצחק אייזיק ז"ל

1. מתי מותר לרבנן לטלטל כלים ששבתו בחצר, מחצר לחצר (גמרא ורש"י)?

- א. דווקא כשכל חצר עירבה בפני עצמה.
- ב. דווקא כשלא עירבו.
- ג. י"א דווקא בלא עירבו, וי"א אף בעירבו.

2. ב' חצרות זו למעלה מזו שיש ביניהם גידוד ה' ומחיצה ה' (למ"ד שאין מצטרפים), באיזה אופן יכולה העליונה לערב בפני עצמה?

- א. כשאין בגידוד שום פתח לתחתונה.
- ב. אף כשיש בגידוד פתח עד י' אמות.
- ג. כשהעליונה רחבה יותר מהקטנה.

3. המסכך על גבי אכסדרה שעמודיה אינם רחוקים ג' טפחים זה מזה, האם כשר לסוכה, ומדוע?

- א. כשר, דאמרינן לבוד.
- ב. פסול, כיון שהמחיצות לא נעשו לשם סוכה.
- ג. מחלוקת.

4. לפי רש"י מדוע רבי מאיר אוסר לנשים לתקוע ביו"ט?

- א. משום דהוי מלאכה.
- ב. תקיעה היא חכמה ואינה מלאכה, ומי"מ תקיעה היא מלאכה מדרבנן.
- ג. משום שנראה כמוסיפות על דברי תורה.

ההגרלה השבוע על

תו קניה ע"ס 500 ₪

לבחירה: אושר עד/יש.

מושגי החסד של אמא יהודיה

א. כשאליעזר הולך לחפש כלה ליצחק אבינו, הוא עורך לה מבחן שנראה לנו קצת מוזגם - "והיה הנערה אשר אומר אליה הטי נא כדך ואשתה, ואמרה שתה וגם גמליך אשקה, אותה הוכחת לעבדך ליצחק, ובה אדע כי עשית חסד עם אדוני", ופרש"י: "ראויה היא לו שתהא גומלת חסדים, וכדאי היא להיכנס בביתו של אברהם".

ותמוה, האם לא ניתן לבחון באופן אחר עד כמה היא בעלת חסד, וכי אם היא היתה רק מציעה את מה שבכדה בשביל אליעזר עצמו זה, וכשהיה אומר לה הטי נא כדך היתה אומרת שתה, זה לא היה מספיק מראה על חסדה.

ובאמת שלא נשמע כזה מבחן קשה, שילדה בת שלש תרוץ לבדה עם כוחותיה הדלים כמה וכמה פעמים אל המעיין, על מנת להרוות צמא נורא של קבוצת אנשים ועשרה גמלים שבאו עתה מן הדרך, כשאת כל זאת היא אמורה לגמול עם אליעזר שיושב לו בנחת בחברת עשרה עבדים חסונים, האם אי אפשר לבחור במבחן יותר קליל.

אלא רואים כאן יסוד עצום, שלחסד אין גבולות! חסד מתפרץ ועולה על גדותיו! חסד מתפרץ לשטחים בלתי הגיוניים בעליל! וכשמדברים על חסד של אברהם אבינו זה מוכרח להיות בסדר גדול הכי עצום שניתן רק לתאר.

ב. והנה את כל החסד הזה דורשים מהאשה שעתידה להקים את בית ישראל, אכן כן, בכדי להיות אמא יהודיה אמיתית, צריכה אשה להיות מעין שופע של חסד מעבר לכל דימיון, כי ההיקף האדיר של החסד הזה אמור להיות הכוח המניע של הבית היהודי, הרי לפעמים אמא צריכה לייצר ארוחה בטווח אפס לעשרה "גמלים" רעבים, עליה לפעול במהירות, לבצע עבודות מאומצות וללא עזרה, קורה לא אחת שהאמא אמורה לגמול חסד עם חבורת ילדים חסונים שיושבים שלובי ידיים ומחכים שישרתו אותם, והאמא כבר עייפה מהעבודה כל שעות הבוקר, יש לה כוחות אולי של ילדה בת שלש, אך מה לעשות, ילדיה רעבים וצמאים, רוצים שהארוחה תהיה מוכנה להם מיד.

סיפור מופלא על חסד של אמא דווקא לילדים אחרים - שמעתי עתה, לפני למעלה משלושים שנה הסתלקה לבית עולמה מרת צביה סויצקי ע"ה. אשה יקרה זו נותרה כאלמנה, ערירית בלא ילדים, ובאותו יום שרר מזג אויר סוער ביותר מלווה בכרד ושלג קל. משפחתה ערכה לה ברח' בר גיורא בירושלים לוייה צנועה ביותר, אפי' במקול לא ראו צורך להוציא, חשבו לעצמם מי כבר יכול להופיע

בכזה מזג אויר קר וסגרירי, מה מאד נדהמו לראות בעת הלוייה שהופיע פתאם יהודי מחסידי בעלז, שפסע אחרי מטתה ביראת כבוד, ואף ביקש לומר קדיש. ימי השבעה היו די משמימים, רק אחותה המבוגרת ישבה שבעה, אך יום אחד מופיע הבעלזר חסיד, ומבקש לומר כמה מילים:

בוודאי התפלאתם מאד - הוא פותח - מדיכן הופעתי פתאם בעת הלוייה, ויתירה מכך, למה בקשתי לומר קדיש אחרי מטתה של הנפטרת הדגולה, אך באמת גם אני מתפלא על כך ומתרגש, הסכיתו ושמעו מה שארע.

לפני כחמישים שנה, עליתי לארץ אחרי השואה, לא נותרה לי שום משפחה, עסקנים צדיקים הכניסו אותי לבית יתומים, שם כיהנה המנוחה כאם בית. כילדים ללא יד של אמא, נראנו קצת מרושלים ועזובים, אך המנוחה לא חסכה מאמץ בכדי לטפח אותנו, היא היתה דואגת שנתרחץ ונחליף בגדים, ואף היתה מסרקת את שערינו מפני הכינים... יום אחד בעת שסירקה את שערותי, מנקה אותו מהכינים ששרצו שם, פרצתי בבכי, היא ליטפה אותי ושאלה מה ארע? אולי הכאיבה לי מדי...? עניתי לה, לא, חס ושלום, זה היה פרץ בכי של התרגשות, על שאת כל כך דואגת לי ממש כאילו את אמא שלי, ולא אדע איך אשיב לך כגמולך הטוב. ענתה לי גב' צביה ע"ה, ההכרת הטוב שתוכל להשיב לי, שתגיד אחרי קדיש!...

חמישים שנה אחרי, יום לפני הלוייה, הופיעה בחלומי הגב' צביה, היא ישבה על ספה ואמרה לי, מיין קינד... הגיע הזמן שתחזיר לי את חובת ההכרת הטוב, תגיד אחרי קדיש. קמתי נסער מהחלום, לא ידעתי היכן אני יכול למצוא אותה, כבר שנים רבות שלא התעניינתי מה ארע עם בית היתומים והיכן היא מתגוררת, הלכתי לבית הכנסת ובדרך אני רואה מודעה צנועה המבשרת על לוייה של הגב' צביה סויצקי ע"ה, נרעשתי על הבשורה המרה שנתוודעתי אליה בחלום, ובאתי לפרוע את חובי לאמא.

היהודי הצדיק הזה, גמל כגמולה הטוב, המשיך לומר אחריה קדיש בכל שנת היארצייט, ובכל שנה ושנה שמר את תאריך פטירתה בלימוד משניות והדלקת נר לזכרה, וכך במשך שלושים שנה הוא התמיד בכך, כשאפי' ילדיו לא יודעים על מנהגו. לפני כשבועיים הוא הסתלק לבית עולמו, הלא הוא החסיד המופלג משב"ק כ"ק האדמו"ר מבעלז שליט"א, הרה"ח רבי יצחק לנדא זצ"ל, ת.נ.צ.ב.ה.

זה כוחה של אמא יהודיה, שמסוגלת לשאת בכל עול, לא בוחלת בשום עבודה לילדיה, מתוך מאמץ רב וזריזות, ולעומתה - "קמו בניה ויאשרוה..." וישבו כגמולה הטוב.

חיי שרה כסדר חורבנות בית ראשון ושני

ישראל, כל פגיעה הכי קטנה בו, נתפס כפגיעה בכל ענין השראת השכינה בעולם, וגודל הסילוק שכינה שנעשה ע"י עצם לקיחת אשה מבית בעלה ב' לילות, עלול לגרום לחורבנות כה ארוכים ונוראים בסילוק שכינה איום ונורא.

ב. ויש להמשיך את הרעיון של הריקאנטי, שמכוח אלו ב' פעמים שחטפו את שרה ארעו ב' חורבנות, דהנה בית ראשון נחרב בגלל ג' עבירות חמורות וזה דומה ללקיחה של פרעה שנתכוון מלכתחילה לפוגמה, אבל בית שני נחרב בגלל שנאת חנם ודומה ללקיחה של אלימלך שהיה מגדולי הדור (כדאי ברש"י כא, ח עהפ"ס משה גדול שהיו בו שם ועבר ואבימלך) ושורש טעותו שהיו מעשיו על פי דין יבש, וגוי מבין שעד כמה שאין כאן איסור אין שום בעיה ועי"ז יכול להתנהג כמו נבל ברשות התורה, וכמו שאומרת הגמ' דהוה ליה ללמוד, והוא ג"כ גדר שנאת חנם, שמתחיל עם שנאה המותרת ע"פ דין, וחושב שאפילו מצוה לשונאו, אבל אח"כ מוסיף והולך שלא כדין, וכן חזינן שאחרי שנלקחה לפרעה זכה אברהם לעשירות והוא דומיא דהעשירות של בית שני שכל מי שלא ראוהו לא ראה בנין יפה מימיו, וכן זכה אח"כ לברית מילה שהוא כנגד ברית תורה שבע"פ שזכו רק בבית שני.

עוד חזינן לפי סדר המאורעות של אברהם ושרה, שאחר שנלקחה מבית אבימלך, אז נפקדו אברהם ושרה ונולד להם בנם יצחק. ויעויין בח"ח עה"ת בפס' "למה זה צחקה שרה" שהתפלא בדבר הזה, מדוע התורה מתחה ביקורת כל כך חריפה על הצדקת הזאת, וכתב שאחר ההתבוננות בזה הבין, שהתורה רצתה לרמוז רמז לדור האחרון שיהיה קודם הגאולה, שיקומו בו גדולים שהם יעוררו בדבריהם דברי כיבושין והתעוררות כמו הנביאים בשעתם ויזהירו את העם לעשות תשובה כי קרוב יום ה', שהגאולה דומה לפקידה וללידה, אולם יקומו אנשים ויצחקו ויאמרו מה יום מיומיים? ומהיכי תיתי שדווקא עכשיו זה יקרה? כבר הרבה פעמים ארעו מאורעות, ומי אמר לגדול פלוני שמישיח בפתח? ובאה התורה ללמדניו שזה לא מגיע מריאליות או מחכמה יתירה, אלא מאותו כוח צחוק ולגלוג שקיים בנו שממאן לקבל שינויים, ולכן האריכה התורה בתביעת "היפלא מה דבר", שכך תהי' פקידת הגאולה האחרונה. ולדברי הריקאנטי נפלא מאד, שאחרי ב' החורבנות דלקיחת פרעה ולקיחת אבימלך, אז בא הרמז בפקידת שרה, שהוא רמז למשיח ובית שלישי.

והנה רש"י פירש עהפ"ס "וה' פקד את שרה" שזה בא בזכות שהתפלל על אבימלך שהמתפלל על חבריו נענה תחילה, והרי אבימלך הביא חורבן בית שני, ומ"מ אברהם היה צריך להתפלל עליו. כך יש להתפלל גם על החילונים שישונו בתשובה, אף שהם מגורמי הגלות כאבימלך...

א. איתא בבראשית רבה בפרשתו, רבי עקיבא היה יושב ודורש והצבור מתנמנם בקש לעוררין, אמר: מה ראתה אסתר שתמלוך על שבע ועשרים ומאה מדינה, אלא תבא אסתר שהיתה בת בתה של שרה שחיתה ק' וכ' וז', ותמלוך על ק' וכ' וז' מדינות. ע"כ. והאלשיך הקדו' באסתר, עומד בתמיהת הרמיזה הזאת שבוודאי לא דבר ריק הוא, כי תמוה, וכי רק אסתר היתה בת בתה של שרה והרי כל ישראל בנותיה, ועוד מה הקשר בין שנה למדינה.

ותירץ האלשיך, שחז"ל רצו לגלות כבודה של אסתר, שלא יבאו ויתמהו מדוע לשרה עשה הקב"ה מופתים, שבעת שנלקחה לפרעה ולאבימלך הגן ה' עליה ונאלצו המלכים הללו להחזירה עם מתנות לבעלה, ולמה אסתר לא היתה ראויה שיגן עליה ה', ואיך נלקחה מבית מרדכי לבית אחשוורוש ערל וטמא, וחיתה עימו כל ימיה. "על כן אמרו, ראו נא כי אסתר כבת לשרה תתייחס, כי צדקת היתה, והראיה כי לא על חנם השליט ה' את אסתר על קכ"ז מדינות כמנין שנות שרה, אלא כדי לדמותה אליה. שהרי לא עבד קוב"ה ניסא לבעלת חטא להמליכה מעל דרך הטבע, בהיות רמז מספר מדינות ממשלתה כמספר שנות שרה אשר ממנה היתה לנו קושיא עליה, ובהכרח רצה ה' לרמוז לנו כי אסתר אל שרה תדמה, כי כך היתה זאת בהזדקקה לערל כשרה שלא נטמאה, וכמו שרה, מה שלא שלטו בה היה לישועת ישראל, כדאי בחז"ל (שה"ש רב ד, יא), שבזכות שרה שגדרה עצמה מן הערוה זכו כל הנשים במצרים לגדור עצמן, שהוא אחד מג' הדברים שנגאלו עליהם ישראל, כמו שאמרו ז"ל (שם) שזהו גן נעול וכו', כן מה שנלקחה אסתר היה לישועת ישראל...".

ב. והנה מצינו בריקאנטי לאחד מקדמוני הראשונים (בפר' לך לך), שכתב איזה נזק איום ונורא אירע לכלל ישראל בלקיחת שרה לבית פרעה ואח"כ לבית אבימלך, שבגלל ב' לילות אלו שלא היתה שרה בבית בעלה, נגרמו ב' החורבנות של בית ראשון ובית שני, וז"ל: וטעם ותקח האשה בית פרעה, לינק מכחות הטומאה אשר סביבותיה שנא' "כשושנה בין החוחים". וכתב "זאת ירושלם בתוך הגוים שמתיה", והבן כי שתי פעמים נלקחה שרה אחת מפרעה ואחת מאבימלך רמז לשני פעמים שנחרב הבית.

ועומק הענין הוא, דהנה המציאות של קדושת הבית היהודי הוא מקום משכן להשראת השכינה דומיא דבית המקדש, דאיש ואשה זכו שכינה ביניהם, ועל ידי העמדת בית על קדושת התורה, זוכים איש ואשה להיות כדוגמת כרובים העומדים על הארון בקה"ק שכל עניינים לסמל את הקשר והחיבור של ישראל וקוב"ה כחיבת נישואין. וממילא בית אברהם ושרה שהיה הבית הראשון של כלל

אין עוד מלבדו

א. בפרשה מסופר שאברהם נתן לבני קטורה מתנות, והביא רש"י את דברי הגמ' בסנהדרין (צא,א) דשם טומאה מסר להם, אח"כ נאמר: "וישלחם מעל יצחק בנו... קדמה אל ארץ קדם", ויש קשר בין הדברים, דמכיון שמסר להם שם טומאה וכוח כישוף, לכן שלח אותם אל ארץ קדם שהוא מקור הכישוף בעולם, והניחם הי"ת במקום רחוק ממקום ישוב, בעמקי המדבר, כדי שלא יזיקו לבני אדם.

ומצינו שבלעם הרשע צמח במקום טומאה זה, כמש"כ בפנים יפות (במדבר פכ"ג) עהפ"ס "מן ארם ינחני בלק מלך מואב מהררי קדם": הזכיר ארם וקדם שהיו מקום טומאת כשפים, כמ"ש (ישעיהו ב,ו) "כי מלאו מקדם ועוננים כפלשתים" כמ"ש הרמב"ן, והוא המקום אשר שלח אברהם לבני פלגשים כדכתיב "וישלחם מעל יצחק בנו וגו' אל ארץ קדם", פרש"י שמסר להם שם טומאה, וכבר כתבנו בפרשת בא כי הוא נקרא "עבר" הנהר שאותיות שלפני הנהר (דהיינו מעבר אליו) הם אותיות "קדם". עכ"ל.

ב. והוא כעין מקום העזאזל אשר לשם היו שולחים את השעיר עם כל העוונות ביום הכיפורים, כי הסטרא אחרא הוא מקור כל העבירות, כמש"כ התורת חיים (סנהדרין שם): "מלמד שמסר להם שם טומאה, מסיפא דקרא נפקא ליה דכתיב "וישלחם מעל יצחק בנו קדמה אל ארץ קדם" לפי שמקור הכישופים ומעשה שדים בארץ קדם הוא גבי עז"א ועז"ל שיושבים שם, כי מהם באים כל חרשין וכישופים שיש בעולם, כמו שכתב הזוהר פרשת בראשית ופרשת בלק, דכיון דעזא ועזאל הולידו בנים, נטלם הקב"ה והעביר אותם להרי החושך שנקראים הררי קדם, וקשר אותם בשלשלאות ברזל, ושם הם מלמדים כישופים לבני אדם, ואף בלעם מהם לקח כישופים ולמד עמהם שם, כדכתיב "מן ארם ינחני בלק... מהררי קדם".

ובאמת עד ימינו יש מקומות שעוסקים בכישופים, ויש בכוחם ללהט להטוטים, ולפעול בכוחות טומאה שלהם כל מיני עניינים, אבל אנו מצווים "אל תפנו אל האלילים" שלא לתת להם שום יחס וחשיבות, וכמו שהזוהרנו בתורה "מכשיפה לא תחיה", ופירש רבינו בחיי (שמות כב): "והנה חרטומי מצרים עיקר חכמתם היה ענין הכשוף והיו עושים בהם דברים נפלאים בדרך טבע, ודרשו רז"ל, (סנהדרין סג,ב) למה נקרא שמן כשפין שמכחישים פמליא של מעלה, והכחשת הפמליא הוא כשאדם עושה למטה הרכבת דברים שהם הפך הכחות הפשוטים... וראוי לאדם שיניח העולם שיתנהג כמנהגו וכפי טבעו הפשוט שהוא רצון בוראו יתב' שבראו כך, ואם תתעסק בכשפים יש בזה צד הכחשה וכן דעת הרמב"ן... עכ"ל רבינו בחיי. ובגמ' שם מסופר, שהדרך להתגבר על כישופים וכוחות

הטומאה הוא ע"י סגולת "אין עוד מלבדו" וכדדרשו חז"ל אין עוד מלבדו אפי' מעשה כשפים, והרבותא כאן, דאף שיש בכוחם להכחיש פמליא של מעלה, שמראים כאילו הם יכולים לשנות חוקי טבע וחוקים שחקק הי"ת, עכ"ז ע"י שעולה בדרגת אמונתו מעל גבולי העולם, ומכניס אמונה בליבו שאין עוד מלבדו, שוב ניצל מהם וכוחותם.

ג. ויש ברבינו חננאל יסוד עצום ונפלא ביחס הנכון לכל כוחות הרע בעולם, דהנה בגמ' ביומא מבואר שביזה"כ היו עורכים את הגורל בין שתי השעירים, וכשהיה עולה הגורל לה' בימין היה בזה סימנא טבא, ואכן ארבעים שנה קודם החורבן לא עלה הגורל בימין, ובגמ' שם (מ,א) מובא ששאלו את ר"ע: עלה הגורל לה' בשמאל מהו שיחזור לימין, אמר להן אל תתנו מקום לצדוקין לרדות בנו, ופרש"י שיגידו שאנו עושים הכל לפי רצונינו, וחזרו ושאלו את ר"ע אולי לגודל החשיבות שיצא הגורל בימין, יעבירו את השעיר יחד עם הגורל שניהם לצד ימין, שלכל הפחות יהיה המיקום של הגורל והשעיר בצד ימין, אך גם על זה השיב אל תתנו מקום לצדוקים לרדות בנו.

ובאמת תמוה התירוץ, ופירש הר"ח: "אמר להו אל תתנו מקום למינים לרדות. כלומר כיון שתעשו כן יאמרו כי עזאזל רשות אחרת היא (כלומר שיחשבו, שהסט"א הוא כוח בפני עצמו והינו רשות מנותקת מהי"ת ח"ו) מיהו אחת גדולה לפיכך הוצרך לכבדו בימין שהיא משובחת (שכל כך מקפידים אנו להראות שהרשות של הי"ת גדולה, וכאי' כל העליונות של הסטרא דקדושה רק במה שהוא חשוב יותר מהסטרא דטומאה) והן אינן יודעין כי גזרת הקב"ה הן ואין להן להרהר על זה".

כתוב ברבינו חננאל יסוד נורא, שבאמת איננו חוששים ומפחדים מהסט"א, כי אין עוד מלבדו, אלא שהקב"ה גזר עלינו לתת חלקו ולשלוח לו שעיר ביוזה"כ, ואמנם סימן טוב שיצא הגורל לה' בימין, אבל אם נעשה מזה עסק ונקפיד להעביר את השעיר לה' לימין, יהיה נראה כאי' אנו מחשיבים את הסט"א כרשות, ומנסים להדגיש שרשות הקדושה עדיפה עליה, וזה גופא יתן לצדוקים כוח עלינו.

וכך בכל כוח של טומאה ששולט בעולם, בדמות כל מיני חטאים, נגיפים וקלקולים שונים, צריך לדעת שכל מה שאנו נלחמים בו הוא בגזירת מלך, כי בעצם אין עוד מלבדו כתיב, וכמו שאמר הגר"ש פינקוס, שלא קיבלנו לעסוק בסגולות, כי אז נותנים החשבה לצד הרע שכאילו צריכים להפוך את העולם להינצל מהם, וצריך לדעת רק שאין עוד מלבדו ואף כוח בעולם אינו יכול להזיק לנו כלל.

וכבר אמר החזו"א זי"ע לאדמו"ר מסאטמר, שאין אנו נלחמים בציונים כאילו יש להם איזה כוח, אלא אנו בונים עוד כוללים ישיבות ותתי"ם, ומעט אור דוחה הרבה מן החושך, ומתעצמת הקדושה בעולם והסט"א כלה כעשן.

כל טוב...

בעולם הזה הוא רק בקניינים הרוחניים, שכאשר מבין את ערכם הנעלה, הם לו כאכילה ושתיה ממש שמשיביעים את הנשמה ומרוים את צמאונה ברכישת הטוב האמיתי.

ובאמת יש שתמהים מהו שנשתבח דוד בעצמו "טוב לי תורת פיך מאלפי זהב וכסף" ומה הרבותא בכך, הרי פשיטא שכל שורת גמרא שווה כל חללי דעלמא, ומה בא לשבח עצמו בדבר כה פשוט...? אלא מתרצים שהכוונה לאותו כסף וזהב שהכין לשלמה כדי לבנות את ביהמ"ק, שגם כלפי כסף וזהב זה שכולו היה למען בנין ה', אמר שיותר טוב לו מזה לימוד תורת ה'. וכבר שמע זאת דוד מהי"ת בעצמו שאמר לו "כי טוב בחצריך מאלף בחרתי" טוב לי יום אחד שאתה עוסק לפני בתורה מאלף עולות שעתיד בנך שלמה לעלות לפני בביהמ"ק, ואע"פ שעולה נחשב לקרבן הכי קדוש, ונקרב ע"י שלמה עם כל הכוונות הידועות לו, בריבוי גדול ועצום של אלף עולות, בכל זאת לימוד התורה חביב בעיני ה' יותר לכן טוב לי תורת פיך...

ולכל זה נתכוון אברהם אבינו, שהכניס דווקא באותם תכשיטים מפוארים ויקרים, רמזים לתורה ולעבודה, כדי לבטא שטוב לנו תורת ה' מאלפי זהב וכסף ודברי עושר.

ג. ושמעתי שהגאון רבי בונים שרייבר שליט"א אמר פעם בדרשת סיום, שזהו מה שאמרו חז"ל על אברהם ה"עברי" שהוא בעבר אחד וכל העולם כולו בעבר האחר, כיון שהעולם סוחב לכיוון העושר, ולוט פונה אל סדום שכולה טובלת בעשירות (עד שחז"ל אומרים שהיו עפרותיה מזהב שאם היה אדם מושך צנון היו דבוקים רגבי זהב לשרשי הצנון), ואילו אברהם אומר לו: "אם השמאל ואימנה ואם הימין ואשמאילה" שמניח עצמו במציאות חיים אחרת. ונתן המחשה נפלאה מהו מבט אמיתי של ערך לתורה. משל לחברים שלמדו ביחד בישיבה ואח"כ התחתנו ונשתקעו בערים מרוחקות זו מזו, וכעבור 15 שנה התקשר אחד לשני ובישרו שזה עתה נולד לו בן ראשון, הרי בוודאי תיכף חושב לדחות כל עיסוקיו לחוות ברית כזו מרגשת. אבל אם למחרת יתקשר אליו חבר אחר שעורך סיום על תענית ומזמין אותו ל'אירוע חגיגי שעורך לרגל זה, יתמה מה עלה על דעתו להטריח אותו על דבר כזה... עכ"ד.

וצריכים להתרגל למבט הזה של חז"ל, מי ה'מוחזק' ומי ה'מוציא', שהאמת היא שהטוב האמיתי הוא תורה ומצוות, וזו העשירות, ותאוות העוה"ז בא להוציא מזה... ומסופר על יהודי אחד שבא להוציא את בנו מראדין בטענה שאינו רואה שהולך לצאת רעק"א... ושאל אותו הח"ח להיכן לוקחו? אמר לו שנהוג אצלם בעיירה שכ"א מגדל פרה ותרנגולות ומתפרנס קצת... אמר הח"ח: אני מבין ממך שהוא אינו הולך לצאת רוטשילד... אז תשאיר אותו פה, שיהיה לו לפחות קצת כסף וזהב של תורה...

א. כשאליעזר יצא לדרך כתוב שנטל "כל טוב אדוניו בידו", ופרש"י ע"פ המדרש דשטר מתנה כתב אברהם ליצחק על כל אשר לו כדי שיקפצו לשלוח לו את בתם. אבל הרשב"ם פ"י כמשמעות לשנא דקרא שמדובר בטוב רוחני וז"ל: "האנשים החשובים של בית אברהם, הוא שנאמר לפנינו והאנשים אשר עימו", עכ"ל. וכנראה הכוונה לאותם שגייר אברהם אבינו, ולקחם אליעזר עימו כדי שתהא ברכת האירוסין בעשרה. (וי"מ דלקח י גמלים כי כ"א מאלו האנשים רכב על גמל אחד, וכך היה לו מנין).

ובכלי יקר ביאר בלשון כל 'טוב', וז"ל: "מדלא פירש במקרא מה היה בידו, קרוב לשמוע שקאי על מה שמצינו שלקח בידו, והיינו נזם זהב בקע משקלו ושני צמידים עשרה זהב משקלם, וקראם כל טוב אדוניו לפי שאברהם עשה מהם סימן על השקלים, ועל י' הדיברות שבשני הלוחות, ואין טוב אלא תורה על כן קראם כל טוב אדוניו, כי זה הטובה האמיתית, לכן לא נאמר כל 'רכוש' אדוניו..". עכ"ל. ונפלא שכאן התורה רמזה לנו שלא רק אליעזר חשב על הרמזים הללו, אלא אברהם אבינו בעצמו הוא זה שבחר בתכשיטים אלו כדי לרמוז על עניינים רוחניים אלו, וזהו כל טוב אדוניו, שכל הטוב הרוחני הזה מתייחס אל אדוניו אברהם, שהוא זה אשר ייעדן ע"פ עומק רמזם. **ענין זה** נותן לנו מבט אחר על קנייני העוה"ז, שמדידת הערך היחידה שלהם היא היותם כלי-שרת לעבודת ה', וזו היא עשירות...! ובעל עניינים רוחניות, מחפש בכל דבר את התוכן הרוחני והפנימי שלהם, דאין טוב אלא תורה.

ב. וכך אנו מוצאים במגילת קהלת שכמה וכמה פעמים משבח שלמה המלך את הגשמייות והאכילה והשתיה, ולדוגמא (פ"ה פ"י) אומר: "הנה אשר ראיתי אני טוב אשר יפה לאכול ולשתות ולראות טובה בכל עמלו שיעמול תחת השמש מספר ימי חיו אשר נתן לו האלקים כי הוא חלקו", והעוסק בפשוטו-של-מקרא יטעה ללמוד מפס' זה שיש להנות מהחיים ולנצל כל רגע לתאוות העוה"ז ה' ירחם, אולם רש"י שם מפרש דלאכול ולשתות ולראות טובה היינו: "לעסוק בתורה שהיא לקח טוב ואל יקבץ הון רב אלא בחלק הניתן לו ישמח כי הוא חלקו" הרי שמפרש בדיוק להיפך מהפשטות דקאי על טוב העוה"ב.

ומקורו מדברי המדרש רבה (קהלת ג,טז): רבי תנחומא אמר כל אכילה ושתיה שנאמר במגילה הזאת בתורה ובמעשים טובים הכתוב מדבר, אמר ר' יונה בנין אב שבכולן שנאמר "והוא ילוונו בעמלו", בעולמו בעולם הזה בקבר בעולם הבא, וכי יש מאכל ומשתה בקבר שמלווים את האדם לקברו? אלא אלו תורה ומעשים טובים שעושה האדם...! הרי שהיה ברור לחז"ל שכל התפיסה של טוב

נושא הגיליון

'מחיקת השם ללא חשש'

מחיקה המותרת לכל הדעות

תכנית: בגיליון הקודם (מספר 285) למדנו את שיטות הפוסקים בדין איסור מחיקת השם ממסך דיגיטלי, שהרי כל פעולה במחשב הוא בעצם מחיקת השם המופיע בטקסט הממוחשב. בגיליון הנוכחי (מספר 286) נביא בעז"ה עצות שונות מצד ההלכה למחיקת השם ממסך מחשב ללא חשש, האם מותר למחוק כאשר אינו דרך השחתה, האם מועיל תנאי בכתיבה שלא יחול קדושה בכתב, האם חלה קדושה בשם ד' שנכתב שלא כדרך כתיבה, האם מותר למחוק שם ד' ממסך מחשב בדרך גרמא. בגיליון שאחריו (מספר 287) נעסוק בעצות טכניות, שלא יהיה חשש מחיקת השם.

הוספה: בנוסף לשיטות שהובאו בגיליון הקודם, יש לציין לתשובת הג"ר משה הלברשטאם זצ"ל כפי שהשיב לתלמידו הג"ר אברהם יעקב גולדמינץ שליט"א (עקבי פרשת השבוע ב עמוד 261), שבמסך שטוח כגון זה של מכשיר Palm יש לחוש למחיקת השם כיון שהחומר הכימי שבו - יש בו ממשות, אבל דיינו אם נחמיר בשם הוי"ה עצמו ולא בשאר השמות הקדושים שאינם נמחקים. לכן יש להזהר מלהעלות על המסך את שם הוי"ה הקדוש בכדי שלא להגיע למצב שבו יהיה צורך למחוק. אם השם עלה בטעות אזי אסור למחוק, ויש לחכות עד שהמכשיר ייכבה מעצמו (Auto off) ואחר כך להדליקו באופן שהשם לא יעלה על המסך (על ידי Reset). מומלץ שלא להחזיק בזיכרון המכשיר קבצים המכילים את שם הוי"ה הקדוש (כגון חמשה חומשי תורה או ספירת העומר), בכדי שלא יעלו אותם בטעות על המסך.

1. דרך השחתה

בכל דרך אסור: מדויק ברמב"ם (הלכות יסודי התורה פרק ו הלכה א), שאיסור מחיקת השם נאמר גם במחיקה שלא בדרך השחתה, כפי שדייק מלשונו האבן האזל (הלכות יסודי התורה פרק

זכות התורה תעמוד לרפואת מורינו המשגיח הגאון הגדול רבי אהרן דוד בן צביה לאה חדש שליט"א בתוך שאר חולי ישראל

דבר העורך

'השתקפות קרני אור'

מהי כתיבה? כהקדמה לנושא מחיקת השם מטקסט ממוחשב, תחילה עלינו להגדיר מה נחשב ככתב ומוחק בכל דיני התורה. ובכן, כתיבה פירושה 'שינוי צבע החומר' שממשות החומר השתנה, אבל אם רק משתנה 'השתקפות קרני אור' ונראה לעין האדם כאילו השתנה הצבע, אינו כלום, והוא פחות מכתב שאינו מתקיים שלזמן מועט נכתב!

שפיג"ל: אין חולק שמותר לעמוד בשבת מול מראה (שפיג"ל), ואין חשש כותב כאשר דמותו משתקפת, כי השינוי אינו בצבע המראה עצמה, אלא צורת האדם משתקפת באמצעות קרני האור, ולכן נקרא שמו 'מראה' שעל ידו רואים את התמונה המקורית. [כמה אנשים שעומדים מול מראה, כל אדם רואה ממקום עומדו תמונה שונה, כי הראי משקף את קרני האור לפי הזווית מהם הגיעו, וכך נראה לעין האדם תמונת החפץ המקורי]. מאותה סיבה, מותר לצעוד בשבת מול קרני השמש, אף שהליכתו יוצרת בסמוך לו צל אדם בבואה כצלמו בדמותו. ומותר לסגור את החלון בבית, אף שמחשיך את החדר ומשנה צבעו כביכול.

נקודת המחלוקת: ומעתה יובן היטב שורש מחלוקת הפוסקים לגבי מחיקת השם ממסך מחשב, שהכל מודים שאיסור מחיקה שייך רק בשינוי צבע החומר כמו 'דיו וקלף', ואילו מחיקת השם המשתקף בראי באמצעות קרני האור, אין בו איסור מחיקה. ובמסך מחשב אין ויכוח במציאות הדברים כיצד פועלת תצוגת המסך, [במסכים הישנים החומר הזרחני משתנה צבעו, במסכים החדשים הגביש הנוזלי משתנה צבעו, במסכי פלזמה הגז משנה צבעו כאשר עובר דרכו זרם חשמל, 'בדיו אלקטרוני' משתנה מיקום הצבע של הכדורית]. אלא נחלקו בלומדעס' כיצד להגדיר את המציאות, האם שינוי החוזר לברייתו בחומר של המסך נחשב שינוי בעצם החומר ודינו ככותב בדיו, או שרק משתקף ודינו כקרני אור. ו'לשיטתם' בפולמוס 'מצלמות אבטחה בשבת', האם העובר נחשב ככותב בגרימת הרישום על המסך ובזכרון המצלמה.

ומפורש בדבריהם שבזה נחלקו, הג"ר שאול ברייש זצ"ל (שאלת שאול סימן נט), מדגיש שבירר אצל מומחי מחשבים ופעולת המחיקה הינה שינוי בעצם החומר ולכן דעתו שיש בזה איסור מוחק דאורייתא. הגרי"ש אלישיב זצ"ל (קדושת השבת חלק ב עמוד תט) סובר שאין בזה איסור דאורייתא, אבל נחשב כתב מזדבנן כי לעין האדם רואים כתב בשינוי המסך. הג"ר עובדיה יוסף זצ"ל (חזון עובדיה יו"ט עמוד רו, יביע אומר חלק ח סוף סימן מח), נוקט שכתב ממוחשב אינו נחשב כתב, וכן ביאר הג"ר שלמה זלמן אויערבאך זצ"ל (מאורי אש השלם חלק ב עמוד תשמ), בכמה אופנים, ששינוי חומר המסך לא נחשב כתיבה ומחיקה, כי השתקפות האור על החומר לא שינה בו מאום והוא חזותא בעלמא, שאינו מתקיים ותיכף חוזר לברייתו.

בברכת התורה
עקיבא יוסף לוי

שאסור להעביר הזהב, משום דהוי כמוחק את השם. ומדייק הפמ"ג הביאו הביאור הלכה (ד"ה כמוחק), משמע אפילו זרק זהב שלא לקדושת השם, אסור למחוק ודלא כדעת הש"ך. אף דעת הפנים מאירות (חלק א סימן מה) לאסור ודחה את הראיה מהגמ' בגיטין דכוונת הגמ' שאין מלקות אבל יש איסור. ועוד שמדובר שהיה צריך לכתוב את השם ונתכוון לכתוב יהודה וטעה ולא הטיל בה דל"ת שהרי זה כנכתב בפירוש שלא לשמו.

התכוין לכתוב יהודה: כתב השו"ע (סימן רעו סעיף יב), היה צריך לכתוב יהודה וטעה ולא כתב ד' יתלה הד' למעלה, וביאר במחנה אפרים (לרבי אפרים נבון, בסוף הספר, חידושים על סדר הטור, סימן רעו סעיף יב), וכן מוכח מהגהות הגרע"א והלבוש (סימן רעו סעיף יב), שאין בהוספת ד' איסור מחיקת השם, כיון שלא התכוין כלל לקדושת השם מותר למוחקו. ורק אם התכוין לכתוב את השם בסתמא, חל עליו קדושה ואסור במחיקה. וכן דעת השדי חמד (מערכת המ"ם כלל י ד"ה נחזור) בשם הרבה אחרונים להקל שלא חל קדושת השם כאשר התכוין לכתוב יהודה, ותמה על המנחת חינוך (מצוה תלז אות ג) שהחמיר, וסובר שחל קדושת השם אף שהתכוין לכתוב יהודה, וההיתר להוסיף ד' מלמעלה, הוא משום שתלוי אינו נחשב מחיקה, שכלל נקוט בידינו 'התלויין מצטרפין להכשיר ולא לפסול'.

ובחז"א (יו"ד סימן קסד ג) כתב, שבאופן זה אין כלל קדושה, דהוי ככתבו קוף דמתעסק בעלמא הוא. ומאידך בספר קדושת השבת (עמוד תיא) הביא בשם הגר"ש אלישיב זצ"ל שהחמיר בזה. **האם מועיל תנאי:** מבואר ברמ"א (סימן רעו סעיף י), שבמקום הצורך מותר למחוק את השם שכתוב בסידורים בצורת שני יודין ואחד על גביהן. וכתב הג"ר יצחק אלחנן ספקטור זצ"ל (עין יצחק או"ח סימן ה), שאם נכתבו מתחילה בתנאי שלא יחול עליהם קדושה, מותר לשורפם, שהרי לדעת רוב הפוסקים שם שנכתב שלא בקדושה מותר למוחקו, ואולי יש בזה איסור דרבנן, וכאשר כתבו בשני יודין שעיקר האיסור הוא רק חומרא בעלמא, וגם התנה בפירוש שלא יחול עליו קדושה אין להחמיר בו כלל, דהוי בכלל 'גזירה לגזירה'.

ולפי ההיתר של רבי יצחק אלחנן, כתבו בשו"ת שבט הלוי (חלק ז סימן ד), ובשו"ת דברי בניהו (חלק כז סימן קצג), יש לנו היתר פתוח לרווחה, אם מתנה בפה מלא שלא תחול קדושה כלל במה שכותב על המסך, כעת יוכל למחוק בכל עת.

לכאורה קשה על השבט הלוי, הרי עיקר ההיתר של העין יצחק נאמר רק בשם של שני יודין, בצירוף סברת הרמ"א, ולא בשם שנכתב במפורש. וכנראה כוונת השבט הלוי, שגם כתיבה על המסך יש צד גדול שאינו נחשב כתיבה כלל ובצירוף עם התנאי שלא יחול קדושה אין להחמיר בו כלל.

על פי דברי השבט הלוי, חוב קדוש להודיע למשתמשי המחשבים, שיגלו דעתם בתנאי גמור ומפורש, שאין כוונתם לקדש את שמות הקודש שכותבים על המחשב כל ימי חייהם. ויתכן להוסיף וללמד זכות, שגם אדם שלא גילה דעתו בפירוש שאין כוונתו לקדש, הרי זה אומדנא דמוכח בלבו ובלב כל אדם שאינו רוצה שיחול קדושה על מסך המחשב, וכאילו התנה בפירוש שלא יחול קדושה, כי הרי בדעתו להמשיך ולכתוב דברים אחרים במחשב, ואינו רוצה שיצטרך להשאיר את השם על המסך לעולם, וכמו שכתבו הפוסקים לגבי כתיבת השם על מטבע עובר לסוחר, שהוא כתנאי מפורש שאינו מתכוין לקדשו.

3. שינוי השם

הוספת מקף: נחלקו הפוסקים האם מועיל להוסיף מקף לבטל קדושת השם, דעת האבני נזר (יו"ד סימן שסה), וכן הביאו בשו"ת

ו הלכה א), שלגבי איסור מחיקת השם שהוא לאו שיש בו מלקות, הנלמד מהפסוק (דברים פרק יב פסוקים ג-ד) וְאֶפְדָּתֶם אֶת שְׁמֵי מִן הַמָּקוֹם הַהוּא: לא תעשונו כן לד' אֱלֹהֵיכֶם, לא הזכיר 'דרך השחתה'. ואילו לגבי איסור סתירת אבן מהמזבח ההיכל והעזרה, (שם הלכה ז) כתב שהאיסור הוא 'דרך השחתה', ומקורו מהפסוק (שמות פרק לד פסוק יג) כִּי אֶת מִזְבְּחֹתֶם תִּתְצֹוּ, וכתוב (דברים פרק יב פסוק ד) לא תעשונו כן לד' אֱלֹהֵיכֶם.

טעם החילוק כתב האבן האזל, למרות ששני האיסורים נלמדים מאותו פסוק, באיסור מחיקת השם, גם כשמחקים אות אחת שלא בדרך השחתה כבר נתבטל השם, אבל במזבח האיסור הוא ההשחתה, כי מצד עצם הסתירה, הרי כשסותר אבן אחת לא התבטל המזבח [קשה, הרי מבואר בגמ' זבחים דף נט. חולין דף יח. שפגימה באבני מזבח פוסל בכל שהוא, וצ"ע], ומשמעות הפסוק 'תצאו' שעיקר האיסור הוא בפעולת השחתה, ואיסור נתיצת אבן אחת נאמר רק בדרך השחתה.

רק כשכוונתו לאבד: מאידך לדעת התשב"ץ (חלק א סימן ב), והבה"ג, איסור מחיקת השם בספר תורה, הוא רק כאשר כוונתו למחוק ולאבד, אך אם מתכוין לתקן מותר. וסברתו מצד שני האיסורים נלמדים מאותו פסוק, וכשם שנתיצת המזבח האיסור הוא רק דרך השחתה, כך גם במחיקת השם האיסור הוא רק בדרך השחתה. והסיק על כך התשב"ץ - אלא שהדבר קשה להתיר כן באיסור תורה, ומפני שאנו מדמין לא נעשה מעשה.

העברת קובץ: והנה כל הפעולות הנעשות במחשב, אינם פעולות של השחתה, שכך דרך המשתמשים לפתוח קובץ ולסגור, להעלות על גבי המסך ולהוריד, לכתוב ולמחוק, להעביר מקובץ לקובץ, להעביר לסל המיחזור, וכדומה. במאמר שכתב הג"ר מיכל שטרן שליט"א (מובא בספר קודש לה' מאמר ה סימן ג) לגבי נידון אחר כתב בתוך הדברים שבצירוף עם שאר ההיתרים, יתכן לצרף את מחלוקת הפוסקים הנ"ל, האם איסור מחיקת השם הוא רק בדרך השחתה, לשיטת התשב"ץ שצידד להתיר למחוק כיון שאינו דרך השחתה, ואסר רק במחיקה דאורייתא, כאן שאינו דאורייתא אפשר להתיר. ולשיטת הרמב"ם אסור. [יש להעיר, שאכן אינו דרך השחתה, אבל גם אינו דרך תיקון של האות עצמו, ויש להתבונן בדקדוק לשונות הפוסקים האם מספיק שאינו דרך השחתה, או צריך שיהיה דרך תיקון].

2. נכתב שלא בקדושה

אינו קדוש: כתב התשב"ץ (חלק א סימן קעז), בשם עמודי גולה, שאיסור מחיקת השם נאמר רק בשם שהכותב כיון לקדשו, אבל אם כתבו שלא בכוונת קדושה, אין בו איסור מחיקה. והוכיח כדבריו מהגמ' (גיטין דף כ. נד:), הרי שהיה צריך לכתוב את השם ונתכוון לכתוב יהודה וטעה ולא הטיל בו דל"ת מעביר עליו קולמוס ומקדשו דברי ר' יהודה, וחכמים אומרים אין השם מן המובחר, הרי שאין קדושה בשם שנכתב שלא בכוונה לקדשו, וממילא אין בו איסור מחיקה. וכן הוכיח הגהות מימוניות (יסודי התורה פרק ו הלכה א), ולדעת הש"ך (יו"ד סימן רעו ס"ק יב), שם של קודש שלא נכתב לשם קדושה, מותר למחוק לצורך תיקון דוקא, אבל לגזו ולגנוז שרי אפילו שלא לצורך תיקון. מבואר בדברי הש"ך שאם לא כיון לקדשו, מותר למחוק לצורך תיקון.

קדוש: והנה מבואר בשו"ע (או"ח סימן לב סעיף ג), אם זרק עפרות זהב על האותיות, מעביר הזהב וישאר כתב התחתון וכשר. אבל אם זרק הזהב על אות מאזכרות, אין לו תקנה לפי

למחוק את השם בדרך גרמא.

אסור: מאידך מבואר בגמ' (מגילה דף כו:) ספר תורה שבלה גונזין אותו אצל תלמיד חכם, ובכלי חרס, שנאמר ונתתם בכלי חרש למען יעמדו ימים רבים. מכאן מוכיח הנודע ביהודה (תניינא או"ח סימן יז), וכן סובר החזו"א (יו"ד קסד ב) שאסור למחוק את השם בדרך גרמא. ורק לגבי טבילה של מצוה התירו, אבל לדבר הרשות אסור למחוק בדרך גרמא. ואף שאין לאו דלא תעשון, מכל מקום אסור משום בזיון השם, דאין בזיון גדול יותר מגרם מחיקת השם.

ובספר חסידים (סימן תתקי) לא ישים אדם ספרים אצל אוכלים כדי שלא יאכלו עכברים הספרים, וכתב לא תעשון כן לה' אלהיכם שלא יגרם אדם שימחק השם. משמע מדבריו שגם גרמא הוא בכלל האיסור דאורייתא.

לדעת ה**דובב מישרים** (סימן צט), על פי דברי הרשב"א (שבת דף קכ:), ההיתר של גרם מחיקה, הוא רק אם יתכן שלא ימחק על ידי הפעולה, אבל אם ודאי ימחק אינו נחשב גרמא אלא כשפשוף בידיים שאסור. לדעת המנחת יצחק (חלק ג סימן ג) על פי הרשב"א (חלק א סימן ב), ההיתר של גרם מחיקה הוא רק אם עומד להימחק לבד, כמו שם שכתוב על בשרו, אבל אם אין עומד לימחק מאיליו אסור למחוק בגרמא.

טעם ההיתר למחוק את השם בדרך גרמא, ביאר הגרש"ז **אויערבאך זצ"ל** (מאורי אש פרק ד, ומובא בשולחן שלמה סימן רנג אות ה) שרק בממון או בשפיכות דמים שעיקר האיסור הוא התוצאה שנחסר ממון ונפש חברו, גם בגרמא אסור שהתוצאה האסורה קיימת. אבל במחיקת השם ובשביית שבת האיסור על עצם המעשה, וכיון שגרמא אין נחשב מעשה, אין טעם לאסור.

שעון שבת: ולפי זה הורה הגר"ש אלישיב זצ"ל (קדושת השבת עמוד תיב), שיכול למחוק את השם ממסך המחשב על ידי גרמא, כגון שיחבר את המחשב לשעון שבת שיכבה אותו לאחר זמן. [מחשב נייד, כבה מיד עם ניתוק זרם החשמל, במחשב נייד יקח עוד מספר שעות עד שייגמר הבטריה]. ונראה דסבר שיש לצרף את שיטת הסוברים שמותר למחוק בגרמא, ושיטת הסוברים שכתב העומד לימחק מותר למחוק בגרמא, וגם כתב מחשב עומד לימחק. ובצירוף הסברא שאין במחיקת טקסט ממוחשב איסור דאורייתא.

מנחת יצחק (חלק ט סימן סב), שמקף פירושו חיבור של האותיות ואין מועיל לסלק קדושת השם, ועדיין יש בו איסור מחיקה. והג"ר משה שטרנבוך שליט"א (תשובות והנהגות חלק א סימן תרלח) מסתפק בזה. ולדעת הגר"ש אלישיב זצ"ל (גנזי הקודש פרק ז סעיף יד), אם כתב קו בין אותיות השם אין בהם קדושה. וכן משמע מלשון האחיזר (חלק ג סוף סימן לב). **בשו"ת שבט הלוי** (חלק ג סימן קע אות ד), תמה על האבני נזר, מדוע החמיר בקו חוצץ, הרי כיון שכתב כן בכוונה שלא יתקדש השם, אין כאן איסור מחיקה כלל.

לפי השיטות המקילות יכול לכתוב מראש את השם עם מקף בין האותיות, כך לא יהיה חשש במחיקתו מן המסך. אבל אם כבר כתב את השם על המסך, לא יועיל להוסיף מקף באמצע בין האותיות, כי באמת כאשר מוסיפים אות במחשב הוא לא מזיז את האותיות, אלא מוחק מכאן וכותב בהמשך, ונמצא שעצם הוספת המקף הוא מחיקה של האות האחרונה וכתביה מחדש במרחק ממנו, ומה הועילו חכמים בתקנתם.

הוספת אות או ניקוד: אם מוסיף אות או ניקוד שבכך משתנה ההגיה של המילה, כגון אם כתב בטעות שם 'שקי' יוסיף עוד אות ויצא 'שדיך', או כגון שהיה כתוב שם 'קל', והוסיף ניקוד של פתח באל"ף, ויהא משמעותו כמו אַל נָא תַעֲבֹר (בראשית פרק יח פסוק ג). לדעת המנחת חינוך (מצוה תלז) הרי זה בכלל איסור מחיקת השם, להוסיף אות או ניקוד, שמקלקל את קריאת השם. והסתפק אולי אין על כך מלקות, כיון שלא עשה מעשה בגוף השם, או דלמא לוקה כיון שאיבד את השם והכתוב אומר לא תעשון כן. ולדעת הברכי יוסף (יו"ד סימן רעו ס"ק כו) יש להסתפק האם באופן כזה שמוסיף ניקוד נחשב כמחוק את השם.

4. האם מותר בגרמא

מותר: מבואר בגמ' (שבת דף קכ: יומא דף ח.), ונפסק **ברמב"ם** (יסודי התורה פרק ו הלכה ו), הרי שהיה שם כתוב על בשרו, לא ירחוף ולא יסוך ולא יעמוד במקום הטינופת. נזדמנה לו טבילה של מצוה כורך עליה גמי ויורד וטובל, דאמר קרא ואבדתם את שמם מן המקום ההוא לא תעשון כן לה' אלהיכם, עשייה הוא דאסור, גרמא שרי. וכן נוקטים להלכה בכסף משנה (יסודי התורה פרק ו הלכה ו), **אבני נזר** (יו"ד סימן שע), **בית אפרים** (יו"ד סימן סא), ו**חתם סופר** (חלק א סימן לב). שמותר

סיכום הגיליון:

דינים העולים

1. **שלא בדרך השחתה:** לדעת הרמב"ם מחיקה אסור אף שלא בדרך השחתה, ולדעת התשב"ץ ובעל הלכות גדולות אם מתכוין לתקן מותר, כמו במזבח.
2. **שלא בכוונה:** כתב שם בלי כוונה נחלקו הפוסקים האם יש בו קדושה. עוד נחלקו כאשר התכוין לכתוב 'יהודה' ויצא שם הוי"ה האם מותר למחוק.
3. **תנאי:** התנה שלא יהיה בשם קדושה, בשם שנכתב בכינוי כגון בשני יודין יש מתירים למחוק, כיון שגם שם גמור איסורו רק מדרבנן, וממילא בכתבו שני יודין דעיקר איסור אינו אלא מצד חומרא בעלמא מותר. ולדעת השבט הלוי, אם עשה תנאי, מותר למחוק כל שם.
4. **שינוי השם:** נחלקו הפוסקים האם מקף מבטל את קדושת השם. לשיטת המקילים יכול לכתוב מראש את השם עם מקף, אבל אם כבר כתב בלי מקף לא יועיל להוסיף כעת שבכך מוחק את השם הראשון. ומטעם זה לא יועיל הוספת אות בתוך השם.
5. נחלקו הפוסקים לגבי הוספת ניקוד שמשתנה את השם, לדעת המנחת חינוך אסור מדאורייתא, ובברכי יוסף מסתפק בכך.
6. **גרמא:** נחלקו הפוסקים האם מחיקה על ידי גרמא, אסורה מדאורייתא, או שמותרת, ויש מתירים רק בגרמא שיתכן שלא ימחק, ויש מתירים רק בגרמא שבלאו הכי עומד להימחק. ויש מתירים רק לצורך מצוה.

משיב כהלכה

השבוע 5 זוכים בהגרלה
בספר אהבת חסד המפואר

שאלה: איזה עצות טכניות אפשר להציע למחיקת השם ממסך מחשב ללא חשש?

כיצד מעברין את הערים

כיצד מעברין את הערים

וישתחו ארצה

האם מומלץ לפעול עם הפתרונות הבאים; שינוי גופן האותיות במחשב, בתמונה רואים 3 סוג גופנים, שבו מופיעות בצורה קטועה אותיות א' ה' ל', בגופן shag200 נוסף גם אות ש', כיבוי מסך אוטומטי לאחר דקה ובהפעלה החדשה לא יחזור לאותו מסך, האם במסך כבוי הכיתוב נעלם או שעדיין הכיתוב קיים בחושך.

במדור זה מופיע שאלה שבועית בנושא הגיליון הבא, כל מי ששולח תשובה נכונה על השאלה נכנס להגרלה! ההגרלה על דעת רבני המפעל. התשובות המובחרות ישולבו במידת האפשר בגיליון הקרוב.

נא להעביר את התשובות עד יום ראשון הקרוב בערב (תשובה שתגיע אחרי יום ראשון תכנס להגרלה הבאה). בצירוף פרטי המשיב (שם, טלפון, מקום לימוד), באחת מהאפשרויות הבאות:

1. בקו 'הילכתא' טלפון 02-5377085-2 שלוחה 4
2. בעמדות 'נדרים פלוס' ו'קהילות', קופת 'הילכתא' גיליון 'עומק הפשט'
3. בפקס מספר 6507823-1532
4. במייל @gmail.com 5047867

הזוכה בהגרלת גיליון 285 על סך 100 ₪

הבחור החשוב כמר דוד יוד ני"ו

שיבת 'עץ חיים' ירושלים

מדור זה הוקדש השבוע לעילוי נשמת הגה"ח רבי

משה אריה בן אליהו זצ"ל ת.נ.צ.ב.ה.

בית הוראה הילכתא

נשיא אלקים אתה בתוכינו

כתב הש"ך (יו"ד סימן רעו) שם של חול שנכתב כשמות הקדושים, כגון והייתם כאלהים וכדומה, מותר למחוק. והנה בגיליון הקודם (מספר 285) צוטט בטעות במדור 'בית הוראה', דוגמה לשם של חול, פסוק מפרשת השבוע, **דכתיב** (בראשית פרק כג) **נְשִׂיא אֱלֹקִים אֲתָה בְתוֹכְנוּ**. אבל באמת אחר העיון מתברר, שרוב השיטות סוברים שהוא שם קודש.

במנחת שי (בראשית פרק כג פסוק ו), תחילה ציין **למדרש** (רבה פרשה נח מב ועוד) אמרו לו מלך את עלינו, נשיא את עלינו, אלוה את עלינו. והוסיף שפסוק הטעמים מורה כן. וציין **לילקוט** (פרשת משפטים רמז שנא) **בשם מסכת סופרים**, שכתב להדיא - נשיא אלקים אתה קדש, וסיים, אבל במסכת סופרים שאצלנו ליתיה.

ההוראה למעשה, כתבו בספר **מלאכת שמים** (חכמה עמוד פג), **קולמוס יוסף** (קול יעקב עמוד 68), **מקראי קודש** (חיי שרה עמוד קצב), **תיקון סופרים להג"ר מנחם דוידוביץ זצ"ל** (פרשת חיי שרה), הוראה לסופרים לכיון בשם זה לקודש, ולא ציינו לקדשו בתנאי כמו במקומות המסופקים.

עדכוני הלכה

שוקולד דולר

חברת ממתקים ייצרה 'שוקולד' שמוטבע בו דולר ארה"ב, וכן יש דף אכיל' עם ציור של דולר, ונשאלה השאלה האם מותר לאוכלם, כיון שעל הדולר מופיע השם באנגלית?

והשיב **הג"ר יצחק זילברשטיין שליט"א** (חשוקי חמד שבת דף קכ): מעיקר הדין יש מקום להתיר מכמה טעמים, שיטת הפוסקים שאם כתבו בלע"ז מותר למוחקו, ועוד שמבואר **ברוקח** (הלכות שבועות סימן רצו), 'מנהג האכיל לתינוק בשבועות עוגה שכתבים עליה את הפסוק (ישעיהו נ ד), ד' אלקים נתן לי לשון למוֹדִים וכו'. אולם מהראוי שלא לאכלם, כי נראה כפגם וזלזול בשם, וכמו שכתב **תלמיד מהר"ם בספר התשב"ץ** (סימן תטז), ובספר **בני יונה** (יו"ד סימן רעו סעיף יג), שאין לכתוב את השם על העוגה שהוא מנהג ביזיון, אלא יכתוב השם ברמז או בראשי תיבות.

נושא הגיליון הבא:

'פתרונות טכניים למחיקה ללא חשש'

טלו חלק בזיכוי הרבים העצום, והשתתפו בהוצאות הגיליון הבא

הגיליון נועד לעורר את לב הלומדים, נא לא לסמוך על הדברים הלכה למעשה בלי לעיין במקורות

אפשרות הנצחה לע"נ, לרפו"ש, וכדומה.

ניתן לשלוח רעיונות ותיקונים, הוספות והערות, להגדיל תורה ולהאדירה. אפשר לתרום עבור הוצאות הגיליונות בעמדות הממוחשבות של 'נדרים פלוס' ו'קהילות' ברחבי הארץ, תחת המדור 'קופות נוספות' לפי החיפוש: 'עומק הפשט'.

הילכתא

לדעת לחיות כהלכה

- גיליון שבועי עומק הפשט
- שיעורים וימי עיון
- בית הוראה טלפוני
- בירורי הלכה אקטואליים
- קו מידע הלכתי
- חוברות הדרכה

מכון הילכתא 02-535-0-535

מענה אנושי בית הוראה מערכת הגיליון

קו מידע הלכתי

02-5377-085

לקבלת הגיליון במייל: 5047867@gmail.com

פקס: 02-6507823

ניתן להאזין לשיעורים, הודעות, עדכונים, רישום להגרלות, ועוד...

פניני הלכה

חידושי הלכה

מראשי ורבני חבורות בישיבת מיר

גליון מספר 129

פרשת חיי שרה

תשפ"א

ברכת הנהנין בחולה קורונה שאיבד את חוש הטעם ♦ הרב לוי יצחק רפפורט
היה סבור שנולדה לו בת ובירך שהחיינו ונודע לו שהוא בן ♦ הרב אברהם זנגר

הרב לוי יצחק רפפורט

ברכת הנהנין בחולה קורונה שאיבד את חוש הטעם

בדין חולי קורונה שאין מרגישים טעם באכילתם האם יש להם לברך ברכת הנהנין, ויש שהורו שאין להם לברך, ולענ"ד נראה דחייבים לברך ככל אדם, ונבאר הדברים בס"ד.

א. בגמ' ברכות ל"ה ב' דהשותה שמן בעיניה אינו מברך עליו דאזוקי מזיק ליה דתניא השותה שמן של תרומה פטור מחומש ע"ש, ועי' רמב"ם פ"ח ברכות ה"ב דלכן שותה שמן בעיניה אינו מברך בפה"ע "שהרי לא נהנה בטעם השמן", ועי' באג"ט טוחן ס"ק ס"ב אות ב' דביאר דעת הרמב"ם דלכן מברך שהנ"ב, כיון דאיכא מיהת הנאת מעיו ע"ש ובאבנ"ז סי' קכ"ד, ומבואר דהאג"ט הביין כונת הרמב"ם כפשוטו דבמציאות ליכא שום הנאה בטעם השמן, ולכן הוצרך לחדש דמה שמברכין שהכל לדידי' הוא משום הנאת מעיו. ולאג"ט מתפרש כונת הגמ' הנ"ל דמוכיח מהא דפטור מחומש דכן הוא המציאות דאין הנאה משתיית שמן.

אכן עי' ברמב"ם פ"י תרומות ה"ז דפסק דהכוסס את החיטה משלם חומש, והראב"ד השיג עליו דבירושלמי ריש פ"ו דתרומה נחלקו בזה רבי ורבנן, דרבנן פטרי מחומש ורבי מחייב, ולמה פסק כרבי נגד חכמים. ועי' בהגר"א סי' ר"ח ס"ד [וכן במראה הפנים בירושלמי שם] שכ' טעמיה דהרמב"ם מסוגיין דמדמה ברכה לתרומה, וכיון דמפורש בגמ' ל"ו א' דהכוסס את החיטין מברך בפה"א, ממילא מוכח דקיי"ל כרבי דמשלם את החומש.

וצ"ע דהרי הרמב"ם גופיה פ' להטעם דשותה שמן אינו מברך כיון דאינו נהנה, וא"כ בהכרח דפי' לראיית הגמ' מתרומה דמוכיח משם דבמציאות אין הנאה משמן וכמש"נ, וא"כ איך הוכיח הרמב"ם מכאן לענין כוסס חיטים דלמ"ד דפטור מחומש ה"ה דאינו מברך עליו בפה"א.

והנראה מוכח מכאן בס"ד, דס"ל להרמב"ם דבעצם אין תנאי בדיני ברכה דאכילה שאין בה הנאה אינו מברך עליו, דלעולם כל דשם אכילה עלה הרי הוא חייב בברכה גם כשלא נהנה, וכגון זקן או חולה שאין מרגישים טעם באכילתו, ס"ל להרמב"ם דחייבין לברך, כיון דשם אכילה גמורה עלה, וכן הבולע אוכל בלי לעיסה דלא מרגיש טעם באכילה זו [דלכן בלע מרור לא יצא] מ"מ מברך עלה, כיון דלכל דיני התורה שם אכילה גמורה עלה, וכן מצאתי בס"ד מפורש בחדושי הרשב"ץ ל"ו ב' דהבולע חתיכה שלימה חייב לברך, מדהוי אכילה לענין מצה ע"ש, ורק כאן בשותה שמן שמחמת דאכיל ליה שלא

כדרכו אינו מרגיש טעם באכילתו, בזהו דאין שם אכילה עלה דלכן פטור מחומש, ודוקא משום כך הוא דנפטר מברכה, ונמצא דלעולם ידענו דאין הנאת חיך בבולע שמן, אלא דאיית הגמ' ראייה מתרומה דמה"ט אין שם אכילה עלה.

ב. ונוסיף בס"ד דהנה נחלקו ר"י ור"ל בחולין ק"ג ב' בכל איסורין שבתורה, האם החיוב הוא אהנאת גרונו או אהנאת מעיו, וקיי"ל כר"י דאהנאת גרונו חייבי' רחמנא [רמב"ם פ"ד מאכ"א ה"ג], ולכן אכל חצי זית והקיאו וחזר ואכל אותו חצי זית עצמו לוקה, אע"ג דמצד הנאת מעיו אין כאן כזית.

[ועי' במנ"ח מצוה ש"ג ואחיעזר ח"ג סי' ס"א דהוכיחו דגם לר"ל דהחיוב הוא אהנאת מעיו, מ"מ ודאי בעינן נמי הנאת גרונו, ולכן מי שניזון ע"י צינור שהתקינו רופאים ע"י ניתוח באופן שהמזון נכנס ישיר למעיים, אין מלקות באכילת איסור גם לר"ל, דהנאת מעיו בלי הנאת גרונו לא נחשב אכילה כלל, אלא דר"ל מצריך נמי הנאת מעיו, ולר"י סגי בהנאת גרונו לחוד, והוכיח כן האחיעזר דאם נימא דר"ל סגי בהנאת מעיו לחוד, א"כ למה מודה ר"ל דאאכילה שלא כדרכה פטור [כגון שעירב באוכל דבר מר או שאכלו רותח ונכוה גרונו כדביאר הרמב"ם פ"ד מאכ"א ה"א], וכן למה לא יתחייב באכל כזית שלא בכדי אכ"פ, והרי כל האוכל מצורף יחד במעיו, ונהנה מכולו יחד ממש, וע"כ דמודה ר"ל דבלי הנאת גרונו לא נחשב אכילה כלל ע"ש.

ולכן כתב האחיעזר דגם לפי חידושו הנודע דהחת"ס או"ח סי' קכ"ז דגבי יוכ"פ מודה ר"י דהחיוב הוא אהנאת מעיו, והאוכל שבין החניכיים לא מצטרף לשיעור [כותבת] להתחייב כרת, מ"מ ודאי הניזון ע"י צינור הנ"ל ביוכ"פ לית ביה איסורא, דבעינן נמי הנאת גרונו ע"ש, וכן מבואר במנ"ח מצוה ש"ג, וכע"ז מסיק בתשו' מהרש"ם ח"א סי' קכ"ג וקכ"ד ע"ש].

והנה התר"ח חולין ק"כ ס"ל דבבליעה בלא לעיסה ליכא הנאת גרונו, ולפי"מ דקיי"ל כר"י דבכל איסורין שבתורה אהנאת גרונו חייביה רחמנא, ליכא חיוב בבלע איסור בלא לעיסה, ורק במצה יצא, דבמצוה ל"צ כדרך אכילה ע"ש, מיהו הנובי"ק יו"ד סי' ל"ה ועוד אחרונים פליגי עליה וס"ל דבבליעה בלא לעיסה איכא נמי הנאת גרונו, ומסיים שם "באופן דפשוט אצלי דבליעה מיקרי דרך הנאתו, ובמרור שאינו יוצא הטעם משום שאינו טועם טעם מר" ע"ש. ולמדנו מזה דפשיט"ל להנובי"י וסייעתו דהנאת גרונו והרגשת טעם המאכל ב' מילי גינהו, דגם מי שאינו מרגיש טעם המאכל אכתי אית ל' הנאת גרונו, וגם הבולע בלא לעיסה שאינו מרגיש טעם המאכל כמפורש גבי מרור, מ"מ לא נחסר לו מאומה מהנאת גרונו.

והביאור הוא דהנאת גרונו הוא ג"כ סוג שביעה מסויימת, דנהנה מעצם הכנסת המאכל בבית הבליעה, [וידוע שרבים

מהניזונים דרך צינור בבטנם וכדו', מ"מ רעבים מאוד לבליעת מאכל]. ויש לברר האם גם על הנאת מעיו מברך ברכת הנהנין כשליכא הנאת גרונו כלל.

והסכמת רוב הפוסקים דאנאת מעיו לא מברך כלל, ולכן מי שניזון ע"י צינור הנכנס למעיו וכדו', פטור מברכה ראשונה ומברכה אחרונה, [ע"י תשו' חלקת יעקב סי' נ"ב דפשיט"ל דאינו מברך, ומאריך להוכיח דחיוב ברכה דוקא אנהנת גרונו ולא אנהנת מעיו ע"ש, וע"י נמי בלבושי מרדכי סי' ל"ב דמצדד כן וע"י מנח"י ח"ג סי' ח"י]. ובסמוך יבואר בס"ד ראייה לדבריהם.

ג. והנה מצינו בג' דוכתי דאמרינן תנאי להתחייב בברכה מצד שנהנה, א. בשותה לרפואה [ל"ו א'] דס"ד שלא יברך קמ"ל דכיון שנהנה חייב לברך. ב. בהמשך הסוגיא שם לענין קמח שעורים דס"ד שלא יברך משום דקשה לקוקיאני קמ"ל דכיון שנהנה חייב לברך. ג. בדף מ"ד תנן דשותה מים שלא לצמאו כגון דחנקתיה אומצא אינו מברך דאינו נהנה. וצ"ב דהא להנ"ל חייב לברך גם בליכא הנאה מהטעם.

ונראה בס"ד דדוקא בהני תלתא הוא דבעינן תנאי דנהנה ולא בשאר אכילה. ומצאנו בעז"ה שהדברים מבוארים ומפורשים בדברי הראב"ה סי' צ"ט אהא דקמחא דשערי הנ"ל, וז"ל "הלכך כל מידי דמזיק ונהנה ממנו קצת, או שאכל ממנו לרפואה וגם נהנה החיך, בעי ברכה כיון דנהנה, ואם אינו נהנה לא מברך כלום, ואם כל כונתו רק לאכילה אפי' אם אינו נהנה מברך רק שלא יזיק לו", ומבואר בדבריו דכל שאוכלו לרפואה או שאוכל דבר המזיק, דבהנהו חסר בעצם מעשה האכילה, בזהו דתלוי שאם נהנה מברך ואם לאו לא מברך, אבל כל שאוכל לשם אכילה ואינו מזיק, מברך גם כשאינו נהנה ממנו כלל, והוא ממש כדברינו הנ"ל בס"ד. מיהו אכתי יל"ע מהא דשותה מים שלא לצמאו לא מברך.

והנה בגמ' מ"ד ב' מפרש דהא דשותה שלא לצמאו איירי בחנקתיה אומצא ע"ש, ומצינו גם בזה בראב"ה סי' קכ"ג דהוא דוקא בחנקתיה אומצא, וז"ל "השותה מים לצמאו אומר שהנ"ב, לאפוקי דחנקתיה אומצא דהוה כשותה לרפואה שאינו מברך כלום, וממאי לא מתהני" עכ"ל, הרי להדיא דאתי עלה מצד דבחנקתיה אומצא הוי כשותה לרפואה, דבזה יש תנאי שיהנה, וכ"מ בעוד ראשונים [ע"י קובץ שיטות קמאי עמ' תתתמ"ב בשם רבינו ירוחם וכל בו].

אכן ע"י ביאור ה"ה סי' ר"ד ס"ז ד"ה השותה דמאריך להוכיח דגם בשותה מים סתם, כשאינו לצמאו אינו מברך, והוכיח כן מל' הרמב"ם גופי' בפ"ח ה"א "השותה מים שלא לרוות צמאו אינו טעון ברכה לא לפניו ולא לאחריו" והשמיט הא דמפרש בגמ' דחנקתיה אומצא דס"ל דהוא לאו דוקא ע"ש. מיהו ע"י בחדושי הרא"ה מ"ד ב' שכתב "והא דנקט לצמאו משום דמאי לא זייני כלל כו' ע"ש, ומשמע לכאן דבשאר אוכלין ומשקין דזייני באמת מברך גם בלא נהנה מהטעם, ורק מים כיון דלא זייני אין עלה שם אכילה ובזה יש תנאי דרק כשנהנה מברך מחמת הנאות.

ונמצא דבהני ג' גוויי הנ"ל, אכן בעינן דוקא שירגיש הנאת טעם המאכל, דהרי גם השותה מים שלא לצמאו פשיטא דאית ליה שפיר הנאת גרונו, ולכן השותה מים בליל יוכ"פ כשאינו צמא לכאן חייב כרת [כשאינו אכילה גסה], אלא דלענין ברכה נתחדש דבעי' דוקא שירגיש הנאת חיך מטעם המים, והשותה לצמאו הרי חוץ מהנאת גרונו, נהנה מטעם המים גופא, והרי לראב"ה הנ"ל הטעם דבעינן שירגיש הנאה הוא משום דהוי כשותה לרפואה, הרי דשותה לרפואה לא סגי דנהנה הנאת גרונו, אלא

בעינן הנאת טעם המאכל, וכן משמעות הגמ' דאוכל לרפואה לא מיחייב בברכה אלא משום דנהנה, הרי דבעינן הנאה מיוחדת טפי מאוכל סתם, והיינו דכאן חוץ מהנאת גרונו בעינן נמי הנאת טעם המאכל, וכן אכן מפורש להדיא בשו"ע סי' ר"ד ס"ח "כל האוכלין ומשקין שאדם אוכל ושותה לרפואה אם טעמם טוב והחייך נהנה מהם מברך תחילה וסוף". אך כאמור זהו דוקא בהני תלתא, אך בשאר אכילות ודאי דחייב לברך על הנאת גרונו אע"ג שלא מרגיש טעם באכילתו.

ד. ולמדנו מהנ"ל בס"ד דכל דאיכא חסרון בשם האכילה שבו, הרי כדי לחייב ברכה בעינן דוקא הנאה מטעם הטוב של האוכל, ובלא זה לא מברך כלל, [ולא רק דאינו מברך ברכה הראויה לו, אלא דאינו מברך כלל], דהרי פשוט דהאוכל לרפואה האיכא גם הנאת מעיו, ומוכח דלא סגי לא בהנאת גרונו ולא בהנאת מעיו כדי לחייב ברכה באופן דאיכא חסרון בשם האכילה, אלא בעינן דוקא הנאה מטעם המאכל, וכן בשותה מים הרי משמעות הדברים הוא דלא מיחייב בברכה אלא דוקא בשותה לצמאו, הא באינו צמא אע"ג דיש הנאת מעיו, בזה שמרווה גופו במים, [וכגון השותה לפני צום, או מי שמצד רפואה צריך לשתות כמות מסוימת של מים כל יום] אינו מברך עלה [ע"י באמרי נועם להגר"א דף מ"ה א'], וא"כ מסתבר דכ"ש כשלאו שם אכילה עלה כלל אפי' בשאר דיני תורה, דלא מיחייב לברך עלה אלא דוקא בנהנה מטעם השמן, והנאת מעיו לא מחייבת ברכה, ומכ"ז ראייה לאחרונים הנ"ל דעל הנאת מעיו אינו מברך כלל.

ה. ולפי כל הנ"ל נראה דצ"ע בדברי האג"ט הנ"ל דביאר טעם הרמב"ם דשותה שמן מברך שהכל דהוא משום דאע"ג דלא נהנה מטעם השמן, מ"מ נהנה הנאת מעיו, ולהנ"ל צ"ע דאם נימא דשמן לא נחשב הנאת גרונו כלל [ולא רק שאינו נהנה מטעמו], ולכן כתב דמברך שהכל מחמת הנאת מעיו, הא להנ"ל נמצא דאדרבה כשליכא הנאת גרונו אינו מברך על הנאת מעיו.

ונראה מוכרח לפרש בדעת הרמב"ם כמבואר בב"ח סי' ר"ב ס"ד דגם בשותה שמן איכא קצת הנאה מטעם השמן, ומש"כ הרמב"ם שאינו נהנה מטעם השמן, היינו דליכא הנאה גמורה ומלאה מהשמן, אבל הנאה כ"ד מיהת איכא.

ו. והנה ע"י בשש"כ פ"מ הערה קצ"א בשם מרן הגרש"ז א"צ"ל דתרופות [סירופ או כדורים] שמוסיפים בהם סוכר, צריכים לברך שהכל על הסוכר², וכתב שם השש"כ [סעיף פ"ד] דכשבולע הכדור בלי ללועסו או למוצצו באופן דאינו מרגיש הנאת הסוכר א"צ לברך ע"ש. ולאור האמור דבריו מובנים היטב, דהא כיון דכונתו לרפואה, הרי ליכא עלה שם אכילה, ובזה ליכא חיוב לברך אא"כ נהנה מהטעם הטוב וכמפורש בס"י ר"ד כנ"ל, וא"כ כל שבולע הכדור א"צ לברך, וד"ק.

ז. בהא נחתין ובהא סלקינן דחיוב ברכת הנהנין אינו על הנאת מעיו אלא על הנאת גרונו, והנאת גרונו לאו היינו הרגשת טעם המאכל, אלא הנאה מעצם הבליעה, ורק באוכל לרפואה או באוכל דבר המזיק הוא דבעי' דוקא שיהנה בטעם האוכל.

ולכן ודאי חולי קורונה שאין מרגישים טעם באכילתו עליהם לברך ברכה ראשונה ואחרונה כדין, כיון דגם הם בכלל הנאת גרונו, אע"ג דלא מרגישים טעם האוכל, וכן שמעתי מהגר"נ קופשיץ שליט"א. וכן כששותים מים לצמאם נראה דמברכים דיש להם הנאה שמרוויים צמאונם כשאר כל האדם, וזהו הנאת הטעם דאיכא במים. זולת כשבולעים תרופה מתוקה בזה באמת אין להם לברך דבזה בעינן דוקא הנאה מהטעם וכמש"נ.

מצוה ת"ל דאין חיוב ברכה מ"ז אלא באיכא הנאת גרונו דוקא ע"ש.
² אע"ג דהתרופה עצמה אין בה טעם, והרי כונתו בעיקר לבליעת התרופה, והסוכר טפל לתרופה, מ"מ כבר יסדו האחרונים [ע"י ט"ז סי' ר"ב ס"ק ב' ופמ"ג שם וחזו"א סי' כ"ז ס"ק ט' ועוד] דטפל חייב בברכה אלא דנפטר בברכת העיקר, וכיון דהתרופה פטורה מברכה הרי הוא חייב לברך על הסוכר.

¹ וע"ש שהוכיח כן גם מהא דקיי"ל בס"י ר"י כמג"א וש"א שם דאפי' ברכה אחרונה אינו מברך אלא באכל כזית תוכא"פ, הרי דבעינן הנאת גרונו דוקא, דאם סגי בהנאת מעיו הא כל הכזית מצורף במעיו, וזהו באמת דעת הכנה"ג המובא שם במג"א והפמ"א ח"ב סי' ז"ך דאכן ס"ל דחייב ברכה אחרונה גם שלא בכא"פ ע"ש, מיהו הרי יחידי ניהו ולא קיי"ל כוותיהו הרי דבעינן דוקא הנאת גרונו, וכן מפורש נמי במנ"ח

בירך שהחיינו על לידת הבת ונודע לו שהוא בן

הוי עובדא באברך שנסע עם אשתו ללידה בבית החולים והמתין מחוץ לחדר לידה עד שיצאה האחות ובישרה לו שאשתו ילדה במז"ט, ומרוב ההתרגשות לא שמע היטב והיה סבור שאמרה שנולדה לו בת, והואיל ואין מברכים על לידת בת עד שיראנה המתין עד שיוכל להכנס ולראותה וכשנכנס בירך את אשתו בברכת מז"ט ומיד בירך בשמחה גדולה ברכת שהחיינו, ואז נודע לו שהתינוק הוא בן ולא בת, וכעת נסתפק אם עליו לברך הטוב והמטיב או שבדיעבד יצא יד"ח בברכת שהחיינו.

בירך שהחיינו במקום הטוה"מ אם יצא בדיעבד

הנה נחלקו פוסקי זמנינו אם בדיעבד מי שבירך על בן שהחיינו במקום הטוב והמטיב יצא יד"ח או לא, ורובם פסקו שיצא יד"ח בדיעבד, [עי' ביה"ל סי' רכ"ג ס"ה דבספק אם לברך שהחיינו או הטוה"מ יברך שהחיינו לפי שאם חייב לברך שהחיינו אזי אם יברך הטוה"מ הוי ברכה לבטלה, ואילו אם חייב לברך הטוה"מ ובירך שהחיינו לא הוי ברכה לבטלה משום דכלל מאתים מנה, ועוד דיש שיטות ראשונים דכל שחייב לברך הטוה"מ מברך ג"כ שהחיינו ע"ש, אך לא מבואר להדיא בדבריו אם יצא בזה יד"ח או צריך לחזור ולברך הטוה"מ (באופן שהוא חייב בודאי בברכת הטוה"מ), ונסתפק בזה בא"א מבוטשטאטש סי' רכ"ג ס"ג וסי' רכ"ו, אך בסי' רכ"ג ס"א כתב בפשיטות לענין לידת בן דיצא יד"ח, וכ"כ בספר לפאר ולברך בשם הגריש"א והגר"ק זצ"ל, אולם בשם הגר"ח ק שליט"א הובא שם שהניח דין זה בצ"ע, ועי' שו"ת רבבות אפרים ח"ו סי' ק"ה שהאריך בזה וצייד דלא יצא יד"ח כי ברכות נפרדות הם].

אולם פשוט דאינו ענין לניד"ד, דרק אם ידע שנולד לו בן והוא מברך על בשורה טובה זו שהחיינו י"ל דיצא בדיעבד, אבל בניד"ד שלא ידע כלל שנולד לו בן בשעה שבירך שהחיינו ולא בירך על בשורת לידת הבן כי אם על הבת לא חלה הברכה על בשורת לידת הבן. ועוד דלכא' נראה דחייב ברכות אלו לא חל אלא כשנודע לו, דלא נתקנו ברכות אלו על עצם לידת הבן והבת כי אם על השמחה שיש לו בבשורה זו או עכ"פ בצירוף השמחה שיש לו בשעת הבשורה כלשון המשנה 'על בשורות טובות אומר ברוך הטוב והמטיב', ועל כן אם בירך קודם שנודע לו ה"ל כבירך קודם שנתחייב בברכה ולא יצא יד"ח, [וה"נ נראה דמי שנתנו לו במתנה כלים חדשים אינו מתחייב בברכת שהחיינו או הטוה"מ אלא כשנודע לו הדבר, דלא תקנו את הברכה אלא בשעת השמחה שיש לו בהגיע אליו הבשורה כאמור. וביותר מצאנו חידוש גדול בשו"ת הלק"ט ח"ב סי' קס"ב, דאם ידע מתחילה שתבא לו הטובה אינו מברך הטוב והמטיב (כגון שידע קודם פטירת אביו שהוא מוריש לו כך וכך נכסים), ולכא' טעמו כי חסרה לו השמחה הואיל והידיעה אינה חדשה אצלו, ובשעה"צ סי' רכ"ג סק"י הביאו ונסתפק אם ה"ה בשהחיינו, אך כתב דלמעשה צ"ע כי הוא מילתא חדת].

הטעם דאין מברכים הטוב והמטיב על לידת בת

והנה אילו היו מברכים על בשורת לידת בת כמו על בן מסתבר

³ שמע שנולדה לו בת ובירך שהחיינו או הטוב והמטיב

והנה ראיתי חידוש גדול בספר לפאר ולברך בשם הגר"נ קרליץ זצ"ל דבדיעבד מי ששמע שנולדה לו בת ובירך שהחיינו או הטוב והמטיב לא הוי ברכה לבטלה ויצא יד"ח ושוב אינו מברך בראייתה, [וכ"כ בספר תורת היולדת פל"ז וחשוקי חמד ברכות נט: וביאר דלא דמי למש"כ הביה"ל סי' רכ"ג ס"ה דהמברך הטוה"מ במקום שצריך לברך שהחיינו ברכתו לבטלה, דהכא באמת יש שמחה גם לאשתו בלידת הבת אלא שלא תיקנו לברך אבל אינו שקר, ועל כן י"ל דבדיעבד לא הוי ברכה לבטלה].

ולפ"ר אינו מובן דכיון שהסכימו האחרונים דאין מברכים על בשורת לידת בת למה לא הוי ברכה לבטלה, ורק על ראייתה מברכים מדין רואה את חברו כמש"כ המשנ"ב סי' רכ"ג סק"א, וה"נ נראה פשוט

שהיה יוצא בזה יד"ח, דעיקר חיוב הברכה הוא על בשורת לידת ילד ומאי נפ"מ אם הוא בן או בת, אבל כיון דקיי"ל דאין מברכים על לידת בת, הרי דהברכה היא בדוקא על הבשורה של לידת בן, וכל שלא ידע מזה פשוט דלא חלה ברכתו על כך. [והאחרונים נתחבטו מהו הטעם דאין מברכים על בשורת לידת בת, והגר"ז בסדר ברכות הנהיג פ"ב סי"ב ביאר דאינה שמועה טובה, ובערוה"ש סי' רכ"ג ס"א ביאר דאין בזה שמחה כ"כ כבזכר, והנצי"ב במרומי שדה ברכת נד. ביאר דבת אינה מתנה טובה לאביה כידוע באגדה, ובשו"ת זית רענן ח"ב סי' א' ביאר עפ"ד שו"ת הרשב"א ח"ד סי' ע"ז דהשמחה וההנאה שיש בלידת בן אינה סיבה לברך אלא רק מחמת שיש בו תועלת גשמית, ובלידת בן יש לאביו ואמו תועלת, דהוה להו חוטרא לידה ומרא לקבורה, ועוד שהוא כירך האב והאם, ומידת כל אדם תאבין לו ליורשו, וזה לא שייך בבת הואיל ורשות אחרים עליה. וע"ע טעם מחודש בא"א מבוטשטאטש. ומדברי השעה"צ סק"ג נראה ללמוד דעיקר הטעם הוא לפי שחסר בשמחת לידת בת הואיל והיו מעדיפים שיוולד בן ע"ש].³

בתורת ברכה על הראיה יצא יד"ח על הבן

אולם יש לדון מטעם אחר דאינו מברך שוב הטוה"מ, דבשלמא אם היה מברך שהחיינו בשעת שמיעת הבשורה שנולדה לו בת פשוט דלא יצא יד"ח על בשורת לידת הבן כאמור, אולם בניד"ד שבירך בשעת ראיית התינוק מסתבר דבתורת ברכה על הראיה יצא יד"ח גם על הבן, דיסוד הדין דמברכים על הבת בשעת ראייתה כתב המשנ"ב סי' רכ"ג סק"א דלא גרע מהרואה את חברו לאחר ל' יום ושמו בראייתו דמברך שהחיינו, ופשוט דלענין דין זה אין נפ"מ בין בן לבת, ועיקר הברכה היא על ראיית הילד שנולד לו עתה, וכ"ה ל' הפמ"ג סי' רכ"ה א"א סק"ג דאם היה במדינת הים בשעה שילדה אשתו ואחר זמן הגיע וראהו מברך שהחיינו או מחיה המתים כמו ברואה את חברו 'דודאי יש לו שמחה בוולדו'. ולפ"ז מסתבר דאף אם היה סבור שהתינוק הוא בת יצא בזה יד"ח ברכה על הראיה של בן, דענין אחד הוא השמחה בראיית הילד שנולד לו עתה, דהא בלא"ה אינו מכיר את הבת או את הבן, והשמחה אינה על הכרת בתו אלא על עצם ראיית ולדו כמש"כ הפמ"ג. וא"כ יש לדון דשמא לאחר שיצא יד"ח ברכה על ראיית הבן א"צ לברך עוד על הבשורה שהוא בן. [כן צידד הגאון רבי נפתלי קרביץ שליט"א].

ברכה על הבשורה וברכה על הראיה ב' ענינים הם

אך בפשוטו נראה דב' ענינים הם, הברכה על הראיה והברכה על הבשורה, דהא מברכים על בשורת לידת בן גם בלא ראייה, והיינו משום דהברכה היא על מה שניתוסף לו בן, וכמו מי שקיבל מתנה, וכן מברכים על ראיית בת אף שאין כאן בשורה שראוי לברך עליה, והיינו משום דהברכה היא מדין רואה את חברו, שיש שמחה והנאה בשעת הראיה אף שלא קיבל כלום, וכיון דב' ענינים שונים הם, א"כ אף לאחר שבירך על הראיה עדיין יש לו לברך הטוב והמטיב בשעה שנתבשר שניתוסף לו בן, ומה מקום יש לדון שיפטר בברכה על הראיה.

בירך הטוב והמטיב בחו"ל ואחר זמן חזר לא"י וראה את התינוק האם מברך שהחיינו

אלא דבאמת מצאנו פלוגתת אחרונים אם ברכות אלו פוטרים זא"ז, והוא במי שנולד לו בן בשעה שהיה במדינת הים ובירך הטוב

דאם בירך על חברו קודם שראה אותו ברכתו לבטלה (עכ"פ אם לא ראה אותו מיד לאחר הברכה). וכ"כ בספר הנ"ל בשם מרן הגר"ח קנייבסקי שליט"א שצייד דהוי ברכה לבטלה אם בירך שהחיינו קודם הראיה או אם בירך הטוה"מ אפי' בשעת הראיה.

ואפשר דדברי הגר"ק זצ"ל מיוסדים על מה שצייד החזו"א (חוט שני י"ד ח"ג עמ' קע"ט) דאפשר לברך שהחיינו בראיית בת משום שמחה כמו פרי חדש ולא מדין ראיית פני חברו כדברי המשנ"ב, ולכן נקט דיש מקום לברכה זו גם בלא ראייה, ועדיין צ"ע (ובפרט בברכת הטוה"מ).

ומ"מ נראה דאף לדבריו לא נפטר בזה על בשורת לידת בן קודם שנודע לו, דהא ודאי יש נפ"מ בין בן לבת, ובשורת לידת בן טעונה ברכה בפנ"ע ואין חובת הברכה על לידת ילד גרידא.

והמטיב ובתוך ל' יום חזר לביתו וראה את בנו, דהגר"ז (סדר ברכות הנהנין פ"ב ס"ב) כתב דאינו מברך שהחיינו מאחר שכבר בירך הטוה"מ, אולם בשו"ת הלכות קטנות ח"א סי' ר"א כתב דמברך, (וביאר דפנים חדשות באו לכאן, והיינו דצריך לברך על הראיה ולא סגי שבירך על הבשורה), הובא בכה"ח (סי' רכ"ג ס"ק א-ו), וכן משמע בשו"ת רדב"ז (ח"ח סי' ל"א) ע"ש. ובשעה"צ (סי' רכ"ה סק"ה) נסתפק בזה וצידד כד' הגר"ז דיצא יד'ת. ולפ"ז י"ל דה"ה להיפך אם בירך על הראיה פטר את הבשורה לפ"ד הגר"ז והשעה"צ. אולם נראה דלא דמי כלל, מכמה טעמים;

ברכת הטוב והמטיב פוטרת ברכת שהחיינו כי היא כוללת יותר ולא להיפך

[א] בשעה"צ שם צידד דנפטר בברכת הטוה"מ כי 'ברכת הטוב היא כוללת יותר' מברכת שהחיינו. ולפ"ז בניד"ד שהוא להיפך לא יצא.

בירך הטוב והמטיב על מעטפה של אלף דולר נודע לו שיש שם אלפיים דולר

ונראה דאי"ז סותר למה שהובא לעיל מפוסקי זמנינו דמי שבירך שהחיינו על לידת הבן יצא יד"ח בדיעבד, דהתם בירך על בשורה זו גופא, והר"ל כמי שבירך האדמה על פרי העץ דיצא בדיעבד, אבל הכא דבירך על ענין אחר הרי זה דומה למי שבירך האדמה על פרי האדמה דאינו פוטר עמו פרי העץ, וה"נ בזה אין הברכה חלה על הענין השני כלל, וכגון אם בירך על הבשורה פשוט דלא חלה הברכה על הראיה, שהרי לא ראה באותה שעה, אלא יסוד הסברא הוא דמאחר ששמחת הבשורה ושמחת הראיה מתייחסים שניהם לאותו ילד אין מברכים עליו ב'פ' אע"פ שיש כאן ב' חיובים נפרדים, ויבואר עוד להלן, [ואולי יש לדמותו למי שקיבל במתנה מעטפה מלאה שטרות כסף, והיה סבור שיש שם אלף דולר ובירך שהחיינו ואח"כ נתברר שיש שם אלפיים דולר, דיש מקום לומר דלא יברך שנית אע"פ שיש כאן חיוב בפנ"ע לברך על האלף דולר הנוספים, לפי שסו"ס ניתן לו הכל במתנה אחת ואין מברכים ב'פ' על אותה מתנה, וצ"ע בזה]. ושו"ר בספר לפאר ולברך סי' ב' שהביא מקור לזה מדברי החו"י סי' רל"ז שכתב טעם חדש למנהג שלא לברך שהחיינו בברית מילה וז"ל; 'וני"ל שעל כן נמנעו לברך בעת מילת בנו, כיון דכבר בירך בעת לידתו דבר זר לברך שנית תוך ח' ימים, אע"פ דבעת המילה שמחה אחרת היא דמצוה, מ"מ מכוער הדבר' עכ"ל.

וסברא זו היא רק באופן שהברכה הראשונה כוללת יותר ואינו מוסיף בברכה השנית יותר ממה שכבר בירך, אבל אם מוסיף בברכה השניה יותר מהברכה הראשונה שפיר יש לו לברך אותה מאחר שיש כאן חובת ברכה בפנ"ע ואינו נחשב כמברך אותה ברכה ב"פ.

לברך ב' ברכות על ענין אחד

[ב] בעיקר פלוגתת האחרונים הנ"ל אם ברכה על הבשורה פוטרת את חובת הברכה על הראיה, ונתבאר יסוד הפלוגתא, דכו"ע מודו דיש כאן ב' חיובי ברכה נפרדים, אלא שנחלקו אם אפשר לברך ב'פ' על אותו ענין. והנה בשו"ת הלכות קטנות סי' קצ"ה הביא דינא דגמ' ברכות נט: (המובא בשו"ע סי' רכ"א) דל"ק שם מברכים בשעת ירידת גשמים ב' ברכות, בתחילה כשיורדים מעט גשמים מברכים מודים אנחנו לך וכו' וכשמטרבים הגשמים מברכים הטוב והמטיב, וכתב ההלק"ט; 'ואל תתמה איך יברך ב' ברכות ע"ד א', שהרי למ"ד (תוס' שם ד"ה הטוב) על רוב יין מברך הטוב אעפ"י שבך כבר בפה"ג, ואפי' למ"ד על שינוי יין ה"נ המים יורדים בשינוי תועליות לצמחים לאילנות בש"כ' עכ"ל. ויש להוסיף עוד מקום שמצאנו דמברכים ב' ברכות, והוא בברכות נח: דאם רואה תבירו לאחר ל' יום והוא גדול בישראל מברך עליו ברוך שחלק וכו' וכן שהחיינו, והובא במשנ"ב סי' רכ"ה סק"א. וצ"ע מכ"ז ע"ד הגר"ז והשעה"צ דאין לברך ב"פ על אותו ענין.

תמיהות האחרונים ע"ד המשנ"ב שחידש לברך שהחיינו על ראית הבת מדין רואה את חבירו

ונראה לבאר, דהנה בעיקר ד' המשנ"ב שחידש מדנפשיה דמברכים

שהחיינו על ראית בתו שנולדה לו כמו שמברכים על ראית חבירו לאחר ל' יום, הנה דין זה לא נמצא בגדולי הפוסקים (כמו הלבוש א"ר מג"א וח"א), ורבים תמהו מסברא דלא דמי כלל לרואה את חבירו, חדא דהא אין מברכים על ראית חבירו שלא ראה מעולם אע"פ שמכירו ע"י מכתבים כמבואר בשו"ע סי' רכ"ה ס"ב, וא"כ הכא הרי לא ראה את בתו מעולם. ועוד, דלא שייך שמחת ראיה כי אם כשיש הכרה ע"י הראיה, והיינו בחבירו שמכירו ושמח בו, [ולכן אין מברכים על מי שלא ראה מעולם], אולם הכא הרי רוב בני אדם הרואים תינוק בן יומו אינם מכירים אותו, ותוך כמה דקות יכולים להחליפו בתינוק אחר ולא יבחינו כלל בכך, וא"כ עיקר שמחתו היא רק הידיעה ולא הראיה. ועוד דמסתבר דהברכה היא על התחדשות ההיכרות והפגישת ביניהם, ולא אם רק אחד מהם נהנה לראות את השני, דא"כ יברכו שהחיינו על כל ראית גדול בישראל, וזו לא שמענו, ובשו"ת הרשב"א ח"ד סי' ע"ו ביאר דאין מברכים על מי שלא ראה מעולם, כי אין הברכה על כל מי שנהנה בראיתו, אלא רק בחבירו הרגיל אצלו ואח"כ נעלם ממנו ועתה הוא חוזר ופוגשו ע"ש, וכ"ז לא שייך כלל בראית תינוק שנולד. [כן העירו הגרש"א והגר"ש"א והגר"י פישר זצ"ל, ע"י הליכות שלמה תפילה פכ"ג הערה מ"ב, ספר ועלהו לא יבול ח"א עמ' ש"ו, שיעורי הגר"ש"א ברכות נט: לפאר ולברך עמ' כ"ה, וזאת הברכה עמ' ק"ע, שו"ת אבן ישראל ח"ט עמ' ע"א, ספר משמרת מועד ברכות נח: ונקטו למעשה דעדיף לצאת מספק ולברך רק ע"י שיפוט פרי חדש].

אולם באמת עיקר חידוש המשנ"ב מבואר כבר בכמה מגדולי האחרונים (לענין ראית בן), הלא המה שו"ת רדב"ז ושו"ת הלכות קטנות פמ"ג והגר"ז המובאים לעיל (והגר"ז כתב כן גם לגבי בת והובא בקצוה"ש סי' ס"ו ס"ב), והעתיקום כמה אחרונים, והפמ"ג ומשנ"ב סי' רכ"ה סק"ה ביארו להדיא דהכא מברך אע"פ שלא ראה מעולם, כי הטעם שאין מברכים על מי שלא ראה מעולם הוא משום דכל שלא נתחבר עמו פנים אל פנים אין מעולה האהבה כ"כ עד שיהיה נהנה ושמח בראיתו, אבל הכא בודאי יש לו שמחה גדולה בולדו אף שלא ראה מעולם, [ובשו"ת אג"מ אור"ח ח"ה סי' מ"ג האריך בזה וכתב דסברא פשוטה היא, והפוסקים לא כתבוהו לרוב פשיטותו, וכמש"כ גם המשנ"ב דדין זה הוא פשוט. וכן הורו החזו"א והקה"י וכן נתפשט המנהג].

מעשה דהנצי"ב שבירך שהחיינו על ראית פני האדר"ת משום שמחת אהבת התורה

ומתבאר מזה דשורש החיוב הוא השמחה שיש לאדם בראיה, אלא דבעינן דרגת שמחה גדולה שבאדם רגיל היא רק כשפוגש את חבירו שמכירו מכבר אולם באדם הרואה לראשונה את ילדו שתאב לראותו השמחה היא גדולה אף שלא ראה מעולם, ובספר שער העינין סי' כ"ו וספר לפאר ולברך סי' א' האריכו לבאר היטב וליישב כל הקושיות הנ"ל, והביאו שכמה גדולים בירכו שהחיינו בראית אדם גדול פעם ראשונה מאחר שהכירו ולמדו את תורתו והיתה להם שמחה מיוחדת כמו ראית התינוק שנולד לו, [המנחת אלעזר ממנוקאטש בירך שהחיינו על ראית הסבא קדישא מהרש"א אלפאנדרי ז"ע, והנצי"ב בירך על האדר"ת, ובספר שער העינין העתיק מדברי האדר"ת שכתב בזה"ל; 'ליל ו' עש"ק וירא תרנ"ג עזבתי ביאליסטוק ונסעתי לוורשא בשמעתי כי הגאון הנצי"ב דר בוורשא (אחר סגירת ישיבת וולוז'ין וגירושו מהעיר בשנת תרנ"ב ע"י השלטונות הרוסים ימ"ש), והוא אהבי וידידי באהבה רבה מאד אף כי לא ראיתו מימי. בבואי בבוקר יום ו' וכו' ניגש אליו ר"ש קאסווסקי ויאמר לו כי אני חתן ר' לייב חזן, אז נזכר מי אני ויאמר בקול רם א"כ הוא הרב מפוניוועז', א"כ הוא הרב ר' אליהו דוד, והשיבוהו כן הדבר, ויקם בהחפזה וברעדה מלא קומתו ויברך בקול רם בשם ומלכות ברכת שהחיינו. כל השומעים יצא ליבם כמה בערה בליבו אהבת התורה ולומדיה לברך עלי שהחיינו בשם ומלכות, ואני הוספתי לומר להם שע"פ הדין אין לברך שהחיינו על האיש החביב עליו כשלא ראהו מעולם וכו' אלא שהטעם הוא שאין השמחה שלימה כשלא הכירו פנים אל פנים, אבל הצדיק התמים הזה ידע בנפשו כמה גדלה שמחת לבו על ראותו אותי והיא ששון לבו בשלימות, ע"כ שפיר יכול לברך' עכ"ל].

לא הגיעה אליו. וצ"ל דס"ל דכיון דהתחילה השמחה קודם הברכה ואותה שמחה עתידה להמשיך בראיית כל החברים חלה הברכה על כולה. ומ"מ נראה דגם לדברייהם אם פגש אח"כ חבר שלא עלה על דעתו לפגוש לא נפטר בברכה. וה"נ בניד"ד.

בירך הטוה"מ על זכיה בהגלה ונדע לו שטעה ושוב נודע לו שבאמת זכה האם יברך שוב

[ויעוי' בשו"ת התעוררות תשובה ח"ב סי' מ"ה שנשאל אודות מי שחשב שזכה בכרטיס הגרלה, ובירך הטוב והמטיב, ונדע לו שטעה, ושוב נודע לו שבאמת זכה בהגלה, האם יברך שוב הטוה"מ, והשיב דכיון שהסיח דעתו לגמרי מהשמחה הראשונה הוי שמחה חדשה ועליו לברך שוב הטוב והמטיב. הרי שנקט דאפי' על אותו ענין עצמו חוזר ומברך אם נתחדשה לו השמחה, וא"כ ה"ה בניד"ד הרי יש התחדשות נוספת בשמחה ואף דלא דמי לגמרי, דהתם כל השמחה מתחדשת מתחילה ואילו בניד"ד הוא רק תוספת בשמחה, מ"מ חזינן דאפשר לברך שוב על אותו ענין שכבר בירך עליו כל שיש שמחה חדשה, וא"כ י"ל דה"ה בתוספת שמחה כמו בניד"ד יש לברך עליה כמו שנתבאר].

תמצית הדברים

מי שטעה והיה סבור שנולדה לו בת ובירך שהחיינו בראייתה ונדע לו שהוא בן, נראה דעליו לברך הטוב והמטיב, ואף שנקטו רבים מפוסקי זמנינו דאם בירך שהחיינו במקום הטוב והמטיב יצא, זהו רק כשבירך על לידת הבן משא"כ כאן שעדיין לא נתבשר בבשורה טובה זו של לידת הבן, אלא דיש לדון דהואיל וחלה הברכה על הבן מדין ברכה על הראיה נפטר בזה גם חיוב הברכה על הבשורה, ומצאנו בגר"ז ושעה"צ להיפך, דברכה על הבשורה של לידת הבן פוטרת את חובת הברכה על הראיה, אולם נראה דיש לחלק ביניהם בכמה גוונים; א. רק ברכת הטוה"מ פוטרת ברכת שהחיינו כי היא כוללת יותר ולא להיפך. ב. רק ברכה על הבשורה פוטרת את הברכה על הראיה ולא להיפך, כי חובת הברכה על הראיה כרוכה בבשורה על עצם הלידה. ג. רק אם בירך בשעה שידע שעתיד לראותו פוטר את הראיה, משא"כ בניד"ד שלא ידע בשעת הברכה על הראיה שעתיד להתבשר על לידת בן.

שוב ראיתי בספר תורת היולדת פל"ז הערה ג' שכתב בניד"ד דמסתבר דיצא יד"ח, ומשמעות דבריו דאפי' אם בירך שהחיינו קודם הראיה יצא יד"ח, כי כל שבירך שהחיינו במקום ברכת הטוה"מ יצא בדיעבד ע"ש, ובספר לפאר ולברך עמ' ק"כ הובא בשמו שדימה זאת לבירך שהכל על פרי העץ יצא, ולענ"ד הוא תמוה מאד כמש"כ לעיל, דהתיינח אם ידע שנולד לו בן ובירך עליו שהחיינו, אבל בניד"ד שעדיין לא נתבשר בבשורת לידת הבן הרי לא בירך ע"ז וגם לא נתחייב עדיין לברך על כך ומה שייך לומר שייפטר בזה.

והנה אף אם יש צד לחוש שנפטר בברכת שהחיינו נראה דיכול לברך הטוב והמטיב וא"צ לחשוש לאיוסר ברכה לבטלה, דז"ל הביה"ל סי' רכ"ג ס"ה; 'ש איזה פוסקים דס"ל דהיכא שצריך לברך ברכת הטוב צריך גם לברך שהחיינו, ונהי דאנן לא ס"ל לכתחלה להורות כן מ"מ לבטלה לא מיקרי' עכ"ל.

ומ"מ אם אשתו עדיין לא בירכה יכול לבקש ממנה להוציא אות יד"ח. [ויש עוד עצות במקום ספק לברך הטוב והמטיב על שינוי יין או לכיין בברכת הטוב והמטיב בברה"מ] (כ"כ רבים מפוסקי זמנינו, אולם עי' בספר תורת היולדת פל"ז מש"כ הגר"ח פ' שיינברג צ"ל לפקפק בזה, ובספר לפאר ולברך עמ' קי"ז כתב בשם מרן הגר"ח ק' שליט"א שא"י לכתחילה ע"ש שהאריך בזה).

דלא יברך שוב כי בלא"ה אינו מכיר את בתו והשמחה היתה באותה מידה שרואה את בתו. והוא חידוש כי סו"ס לא ראה את בתו. ומ"מ נראה דדבריו מתבארים רק ע"פ האמור דעיקר השמחה הוא על עצם לידת הבת, והראיה רק מגדלת שמחה זו.

[אמנם לפ"ד הגר"ק שהובא בהערה הקודמת דאם בירך שהחיינו קודם הראיה יצא יד"ח בדיעבד מסתבר דבלא"ה יצא יד"ח ולא גרע מה שראה אחרת, וצ"ע ד' הגר"י זילברשטיין שלא עמד בזה דלדבריו לעיל שנקט כהגר"ק פשיטא דיצא].

והנה נראה פשוט דהשמחה היתירה שיש לאדם הרואה לראשונה את ילדו יותר מחבר שלא ראהו מעולם, אי"ז משום שהוא בנו ולא אדם זר, אלא משום שהשמחה כרוכה בשמחת הלידה, כי בראיית הילד נעשית השמחה על הלידה מוחשית ולא שמועה בעלמא, ונמצא דהברכה מתייחסת גם אל בשורת הלידה ולא רק על הראיה בעלמא. ולפ"ז ניחא, דאף דודאי שייך לברך ב' ברכות על ענין אחד כמו שהוכיח ההלק"ט, זהו כשכל ברכה נתקנה על חלק אחר בטובה שבאה לו, אך בניד"ד שברכת הראיה מיוסדת גם על בשורת הלידה, על כן ס"ל לגר"ז דאחר שבירך על בשורת הלידה אין לברך עוד על הראיה בפנ"ע, כי הראיה בפנ"ע אינה ראויה לברכה כמו שנתבאר. [וכע"ז כתב בספר שער העין סי' כ"ז ע"ש בארוכה].

הטעם דאין מברכים שהחיינו על הראיה בלידת בן

ויש להוסיף עוד בזה, דלכא"ו צ"ע ד' ההלק"ט, דמשמעות דבריו דרק כשהיה במדינת היום ובא לאחר זמן וראה את בנו מברך שוב שהחיינו, אבל באופן הרגיל והמצוי שהבעל מברך הטוה"מ קודם שראה את הבן ואחר כמה דקות נכנס ורואה את הבן גם הוא מודה דאינו מברך שוב שהחיינו, וצ"ב מאי שנא. וכן צ"ע בד' השעה"צ דמספק"ל בזה, ופשיטא דגם הוא מודה דבאופן הרגיל אינו מברך ב' ברכות. ובע"כ כמשנ"ל דהשמחה שמברכים עליה בראיה אינה שמחה מחודשת אלא גמר השמחה של בשורת הלידה, ועל כן פשיטא דברכת הטוה"מ פוטרת אותה, ורק כשעברו כמה ימים נחלקו האחרונים אם יש לברך על הראיה בפנ"ע.

ברכה על הבשורה פוטרת את הברכה על הראיה ולא להיפך

ולפ"ז מסתבר דבניד"ד שבירך שהחיינו על הראיה ואח"כ נתבשר שנולד לו בן כו"ע מודו דחוזר ומברך הטוה"מ, כי אף שברכת הראיה שבירך כרוכה בשמחת הלידה, אך מ"מ לא בירך כלל על שמחת לידת בן כי אם על שמחת לידת בת, ושמחת לידת בן טעונה ברכת הטוה"מ בפנ"ע.

רק אם בעת הברכה עתיד לראותו פוטר את הראיה

ג] עוד נראה לחלק, דהתם כשמברך בתחילה הטוה"מ יודע שעומד לראות את ילדו ביום מן הימים, ועל כן מעיקרא הברכה פוטרת גם את הראיה שיראה אח"כ, [ואה"נ אם היה סבור מתחילה שלא יראהו לעולם כגון שעומדים להורגו ואח"כ נעשה נס וניצל וראהו, אפשר דכו"ע מודו דמברך שהחיינו], אבל בניד"ד בשעת הברכה על הראיה לא עלתה על דעתו שהוא בן, והשמועה שנתחדשה לו אח"כ הוא בן כולה חידוש אצל.

הבא לעיר ויודע שיפגוש כמה חברים שלא ראה אותם ל' יום האם מברך על כל אחד ואחד

דוגמא לזה מש"כ חד מקמאי בספר הפרדס (לרבינו אשר תלמיד הרשב"א שער ח') דהבא לעיר ויודע שיפגוש כמה חברים שלא ראה אותם ל' יום מברך על הראשון ופוטר את כולם אע"פ שעדיין לא ראה אותם, וביאר הטעם בזה"ל; 'זהו דרך הנכון כפי הסברא, שאין ראוי לחזור ברכה אחת מאה או מאתיים פעמים בשעה אחת' עכ"ל. וכ"כ בשו"ת דבר שמואל סי' רס"ד והאריך בזה. [אולם בדעת תורה למהרש"ם סי' רכ"ה ס"א כתב שא"כ בשם הא"א מבוטשטש]. ויסוד הסברא נראה דס"ל דחשיב הכל המשך השמחה של פגישת החברים כמו בברכת הנהנין דהברכה פוטרת כל המשך האכילה. והוא חידוש רב, דבפשוטו ברכת שהחיינו שייכא רק על שמחה שהתעוררה אצלו כבר בראיית חברו, ואיך תפטר השמחה שעדיין

4 בירך שהחיינו על בתו ונדע שהראו לו תינוקת אחרת

והנה הוי עובדא שהראו לאחד את בתו לאחר הלידה ובירך עליה שהחיינו ואח"כ התברר שהיתה טעות ואין זו בתו, וכתב בשו"ת שבט הלוי (ח"ח סי' ל"ה) דהואיל ויסוד הברכה הוא משום דלא גרע מראה חבירו לאחר ל' יום, א"כ פשיטא דחייב לברך שוב כשרואה את בתו. וכן ד' הגריש"א צ"ל (מובא בספר בירורי חיים ח"א סי' כ"א), וכ"כ הגר"י זילברשטיין שליט"א בספר חשוקי חמד ברכות נט; אולם שמעתי בשמו שאמר דנחלקו בזה הגרש"א והגרש"א צ"ל, והגרש"א אמר

שמעתתא ד'קורונה'

מתחלק לשלוש נידונים הלכתיים:

♦ ♦ ♦

החייב לשמור עצמו בחשש סכנה.

♦ ♦ ♦

החייב לשמור שלא יזיק אחרים וק"ו שלא יביאם לכלל סכנה.

♦ ♦ ♦

אני את נפשי הצלתי - במקום סכנה לכלל הציבור.

ד'ונשמרתם מאוד לנפשותיכם' וכן ממקרא שהביא הרמב"ם 'השמר לך ושמור נפשך מאוד' והאריכו האם זהו איסור דאורייתא או דרבנן אסמכוהו אקרא, ומה שדנו לומר שאבוהון דכולהו הוא מצות מעקה וזהו שכתב הרמב"ם שמלבד עיקר החיוב להסיר המכשולות יש גם חיוב 'להשמר מהסכנה ולהזהר בדבר יפה יפה'.

ודוגמא לדבר 'מים מגולין' דאטו כל השותה מים מגולין בחשש מיתה והלא כל העולם כולו לא נזהר מכך, אלא מיירי בחשש רחוק בלבד, שאדם 'הגיוני' אינו חושש לכך ורואה בזה לא שבקת חיי לכל בריה, וישראל קדושים הם חששו להם חז"ל אף לחשש סכנה רחוק שכזה.

להישמר מקורונה

ולכן השואל האם חייבים להישמר מה'קורונה'? התשובה ברורה, כן!¹

ואף שאין אנו מדמין 'קורונה' למגיפה לענין תעניות, ודיני מגיפה אינם שייכים בעניננו, [וכמו שפשוט לכולם שדינא דהרמ"א (י"ד סוף סי' שע"ד) שאין מתאבלים בשעת המגיפה, אינו חל במקרה שלנו ולא חשיב דבר לענין אבילות], ובדרכי כל שאין הסכנה והחולה לפנינו אי"ז נדון בגדרי פיקו"נ שמחללין את השבת וכמוש"כ החזו"א אהלות סי' כ"ב סוף סקל"ב וביו"ד סי' ר"ח סק"ז.

אך היה מקום לדון האם 'קורונה' נחשב כיום כסכנה לפנינו ונדונו כפיקו"נ או שאינו רק כסכנה עתידית ולא שייך בו דיני פיקו"נ [ומסתמא הדבר תלוי בכמות החולים בעיר באותו הזמן ובמקדם ההדבקה באותה שעה], ועכ"פ אין זה נוגע כלל לענין חיוב זהירות מסכנה, שבזה אפילו בחשש רחוק, ואפילו בכה"ג שאין צריך למיחש באיסורים, קיי"ל הכא חמירא סכנתא מאיסורא.

וביאור טעמא דחמירא ס"ס דסכנתא מס"ס דאיסורא כתב בחידושי חת"ס בע"ז (ל' א') וז"ל; כל סכנתא הוא איסור דאורייתא מקרא ונשמרתם מאוד לנפשותיכם כמ"ש רמב"ם בהלכות רוצח וש"ג ומוטל על החכמים להשגיח על זה מקרא והיו עליך דמים עיי" מס' מ"ק ה' ע"א, ובפ"ק דחולין חמירא סכנתא מאיסורא היינו שלא להקל מספק אי ס"ס, דבאיסורא הקב"ה ויתר שאפי' אירע שנזדמן לו דבר איסור מ"מ רחמנא שרי' בס"ס ושוב אין אחריותו עלינו משא"כ בסכנתא א"א להשיב נפש וכו'. עכ"ל².

וכאן הבן שואל: האם היה היתר לסבים וסבתות בחודש תשרי בר"ה ובסוכות לארח משפחות שלימות כרגיל ולשבת עימם לסעודות ללא שום שמירה ומרחק וכמובן ללא מסיכות גם כאשר היה ידוע שהעיר מליאה בחולים?

חיוב 'השמר לך ושמור נפשך' ו'ונשמרתם' ומה המחודש בהם יותר מ'וחי בהם'

עיקר החידוש במה דקיי"ל (פסחים קי"ב, חולין י' א', ב"ק קי"ג ב') דחמירא סכנתא מאיסורא, אין זה לומר שפיקו"נ דוחה כל התורה, וגם לא שספק פיקו"נ גובר על כל איסורי תורה, שזהו סוגיא ערוכה בפ"ח דיומא דילפינן מ'וחי בהם' ועוד [וחמור ביותר הוא המאבד עצמו לדעת ואכמ"ל].

אלא עיקר הרבותא בזה הוא שגם כשיש רק צדדים רחוקים של סכנה צדדים שאינם 'הגיוניים', כאלו שבעלמא הדין הוא שאין חייבים לחשוש להם באיסורים או בנזיקין, אבל בסכנתא חיישינן, משום דחמירא סכנתא מאיסורא.

וזהו מש"כ הרמ"א (י"ד סי' קט"ז סעי' ה') וז"ל; וכן יזהר מכל דברים המביאים לידי סכנה, כי סכנתא חמירא מאיסורא ויש לחוש יותר לספק סכנה מלספק איסור, ולכן אסור לילך בכל מקום סכנה כמו תחת קיר נטוי וכו' [ושאר דברים שאין בהם פיקו"נ אלא חשש סכנה בלבד] וכל אלו הדברים הם משום סכנה, ושומר נפשו ירחק מהם ואסור לסמוך אנס או לסכן נפשו בכל כיו"ב. עכ"ל.

וכתב הרמב"ם (פי"א מרוצח ושמירת נפש ה"ד) אחר שהביא מצוות מעקה, וז"ל; וכן כל מכשול שיש בו סכנת נפשות מצות עשה להסירו ולהשמר ממנו ולהזהר בדבר יפה יפה שנאמר השמר לך ושמור נפשך, ואם לא הסיר, והניח המכשולות המביאין לידי סכנה, ביטל מצות עשה ועבר על לא תשים דמים. עכ"ל.

וכע"ז כתב השו"ע (חו"מ סי' תכ"ז סעי' ט - י) וז"ל; הרבה דברים אסרו חכמים מפני שיש בהם סכנת נפשות. כל העובר על דברים אלו וכיו"ב ואמר הריני מסכן בעצמי ומה לאחרים עלי בכך, או איני מקפיד בכך, מכין אותו מכת מרדות, והנזהר מהם עליו תבא ברכת טוב. עכ"ל.

והא מיהא וודאי שכל דברים אלו אין המדובר בעיקר חיוב שמירה בפיקוח נפש שהוא בכלל האיסור החמור של 'מאבד עצמו לדעת' רח"ל וגם כל מקרה של ספק מיתה הרי הוא ככל ספק איסור ולחומרא ומחללין עליו את השבת ודוחה כל עבירות שבתורה מלבד ג' עבירות החמורות ואין זה הנידון שלפנינו!

אלא הנידון הוא בדברים שכל החיוב שמירה מהם הוא אחרי שנתחדש 'חמירא סכנתא מאיסורא' דהיינו שגם כשמדובר בחשש רחוק וסיכוי מועט עד כדי שבכל איסורי תורה אין שום דין לחשוש לו ואעפ"כ בחשש סכנה חייב להישמר.

והדברים ארוכים באחרונים ז"ל מה שהעמידו חיוב זה מקרא

1. אנו לא מדברים כאן בסוגיית היתר ההשתדלות הרצויה בעניני פרנסה ושאר דברים גשמיים, אלא בחיוב 'וחי בהם' וחיוב 'ונשמרתם', שהוא חיוב גמור גם למי שממעט בהשתדלות, וגם מה שאמרו מה לרופא בבית יראי השם היינו דווקא למי שנחלה אבל צריך לעשות השתדלות להישמר שלא יחלה, והיינו דאמר' בגמ' שלשה דברים מזכירין עוונותיו של אדם ואלו הן קיר נטוי וכו', וזה נאמר על כל אדם, שגם הממעט בהשתדלות אסור לו להיכנס לחשש סכנה.

2. וכפל משנתו בחת"ס (חולין ט' ב') וז"ל; מי קמדימת איסורא לסכנתא. החילוק קל להבין באיסורא אפי' יזדמן לו ממיעוט טריפות אין לו עון אשר חטא דכתורה עשה לסמוך על הרוב ומי שהזהיר על הטרופה הוא התיר לסמוך על רובא משא"כ בסכנת נפשות אם יזדמן לו מהמיעוט ויסתכן א"א להשיב נפש ופשוט. עכ"ל.

האם במקום מצוה הותר שלא להישמר מחשש סכנה ומהו 'שכיח הזיקא'

אלא שנתחדש נידון האם זהו 'שיקול' להפסיק התפילות בבתי כנסת ולהתפלל במניני חצירות וכדו' וביותר בענין לימוד התורה ברבים בחבורה בשיבות ובחייזרים באופן הרגיל כמתכונתם.

ורצו לדון להוכיח מהסוגיא בפסחים ח' לענין בדיקת חמץ במקום שיש חשש סכנה, והנה התם מדובר רק בכה"ג שאין הדין של פיקו"נ דוחה כל התורה כולה ואין מחללין על זה את השבת [דאטו סד"א שיצומו ביכו"פ בספק פיקו"נ משום דלשוחי מצוה אינן ניזוקין], כיון שהחשש סכנה אינו בגדר ספק אלא צד רחוק מאוד, ולכן ס"ד אמינא שאמרינן דשלוחי מצוה אינם ניזוקין ושרי.

ומסקנת הגמ' דבשכיח הזיקא לא אמרינן שלוחי מצוה אינן ניזוקין, ו'שכיח הזיקא' אינו ספק השקול ואף לא ספק הדומה לו, שע"ז הרי קיי"ל 'וחי בהם ולא שימות בהם', אלא מיירי באופן שהוא חשש רחוק כזה שאין חוששים לו בשאר איסורי תורה ואפי"ה הכא חיישינן.

עוד אמר' בגמ' שם שגם בלא שכיח הזיקא, אין להסתמך על שלוחי מצוה אינן ניזוקין במקום שיש חשש שמא יבדוק ויחפש שם דברים אחרים שאינם מצוה ויכנס לאותו חשש סכנה דלא שכיח³.

הא למדת: שבין גוונא ד'שכיח הזיקא' ובין גוונא ד'לא שכיח הזיקא' תרואה אינם בגדר ספק כלל והם חששות רחוקים שנתחדשו רק אצל ישראל קדושים דקיי"ל חמירא סכנתא מאיסורא [ואיני נכנס להגדרות האם זה מדובר על 5 אחוז או על 15 אחוז, יהיה איך שיהיה לא מדובר באחוזים המחייבים לחשוש בשאר איסורים וק"ו לא בפיקו"נ].

וכאן הבן שואל: האם היה היתר בעולם לאותם אנשים בעלי סיכון [כאלו שמחמת מצבם הבריאותי מורים להם לשתות שיעורים ביוכ"פ], לבוא לתוך בתי כנסיות מלאים בר"ה ויוכ"פ כאשר ידוע שהעיר מליאה בחולים? האם זה לא שכיח הזיקא!.

ומה שהביא מסוגיא דברכות לג' דנחש כרוך על עקיבו לא יפסיק, פשוט הסוגיא מיירי לענין מקום שאינו ספק פיקו"נ אלא רק חשש סכנה ועלה קאמר שאם התחיל לא יפסיק אבל לא נאמר שם מעולם שמוותר לו לכתחילה להתחיל בסכנה כה"ג דנחש כרוך על עקיבו.

וכן בהא דברכות ג' א' דאמר' 'אין מתפללין בחורבה מפני הסכנה', אבל לא אמרו שאם התחיל תפילתו שם מפסיק באמצע תפילתו.

ואם נדמה ל'קורונה' הרי לא אמרנו שהעומד באמצע שמו"ע בתוך התאספות של קהל במקום סגור וללא מסיכות חייב להפסיק תפילתו אלא הנידון האם אסור לו מלכתחילה להיכנס למקום כזה ולהתפלל.

החיוב לשמור שלא יזיק אחרים וק"ו שלא יביאם לכלל סכנה

כל מה שכתבו בשמו הוא רק לענין האם מותר לו שלא לשמור עצמו מסכנה [ועד כדי כך דן בדבר להקל שרוצה להתיר להסתכן לצורך מצוה אף במקום שאינו חייב לעשות כן], אך כל זה אינו נוגע לענין להישמר מלהזיק לאחרים.

חובת כל יחיד לעשות בשביל למנוע מיתה וודאית של איזה אנשים מהפצצות אויב

עד כה דיברנו על חלוקה בין מקרים שיש בהם ספק פיקו"נ והם מדינא ד'וחי בהם' - ולא שימות בהם, לבין מקרים שיש בהם 'חשש סכנה' ואזהרתם רק משום השמר לך ושמור נפשך מאד ומשום ונשמרתם מאד לנפשותיכם.

עתה אנו צריכים לדון במקרה שבו כלפי כל יחיד ויחיד אפשר לדנו כחשש סכנה בלבד שאין צד הגיוני שימות, אולם מאידך כלפי כלל הציבור הרי שיש וודאות שימותו איזה אנשים וזה פיקוח נפש שהוא בכלל 'וחי בהם', האם דנים זאת כמקרה של פיקו"נ ומחללין את השבת, או דהוי כחשש סכנה שאף שאסור להיכנס אליו אך אין מחללין עליו את השבת.

בתוך שאלה זו מונחת השאלה האם יש לחייב את כל יחיד ויחיד לנהוג דברים שימנעו את הפיקוח נפש של כלל הציבור, אע"פ שאם נדון כל יחיד ויחיד בפני עצמו וכל מקרה ומקרה של כל יחיד ויחיד בפני עצמו אין כאן שום מקום לחשש הגיוני של פיקו"נ.

וסוגיא דעלמא שבכל סכנה לציבור נקטינן שאין אנו מעמידים את הנדון על כל יחיד ויחיד בפני עצמו, ועל כל פעם ופעם בפני עצמו, אלא מתייחסים לבעיה כלפי הכלל ותוצאותיו.

וכגון כאשר יש הפצצות ושיגור טילים, אם נבא לדון על כל אחד ואחד בפני עצמו יכול כל אחד שלא לעשות כלום בנימוק שמסתמא הוא עצמו לא ינזק ועכ"פ לא בפעם הזאת והרי זה ביחס לכל אחד ולכל מקרה, מציאות מאוד רחוקה ולא הגיונית שדווקא בו יפגע הטיל.

אבל מכיון שברור שאם כולם לא ישמרו בוודאי שימותו כמה אנשים, ולכן סוגיא דעלמא פשוטה שחובת כולם להיכנס למקלטים, כדי להציל מפיקו"נ את אותם מעטים שבוודאי יהרגו אם לא נודיע שכולם יכנסו למקלטים מספק.

חובת הציות לחוקי התעבורה אף במקרה וודאי שאין שום חשש סכנה

ואכן כלל נקוט בידינו שחייבים להישמע להוראות וחוקי התעבורה, וכו"ע מודו שאסור לנהג לעבור ברמזור אדום גם אם אין הפעם סכנה כלל, וח"ו שכל אחד יעשה דין לעצמו והותרה הרצועה והכל יהיה הפקרות וד"ל, ואפילו נימא שיודע בביורור על מקרה מסוים בזמן נקודתי שאין שום צד רחוק שיזיק, אבל אנו מחייבים להוראות משום דאי לא הא לא קיימא הא.

וכבר זכינו בזה לדברי החת"ס (חו"מ סי' מ"ד) וכפי שהעמידם בשבט הלוי (ח"י תשו' רצא) וז"ל;

...ואין לזה שייכות אם יש דינא דמלכותא או אין דינא דמלכותא, דהתקנות שנעשו ע"י השלטון נעשו לטובת הציבור למנוע אסונות, ואם לא נעשו על ידם הי' חיוב עלינו לעשות כזה...

וממילא פשוט דאסור ע"פ הלכה לעבור ברמזור אדום בכל הזמנים גם כשאין מכוניות מתקרבות ממש דהירוס הסדר מביא לידי סכנה בנפש כידוע.

וממילא מצוה לעורר ולהוכיח לאדם שלא ציית לתקנות שנעשו לטובתו ולטובת הציבור כולו שע"י דרכי הבלתי ישרים, מביא עצמו ואחרים לידי סכנה. עכ"ל.

3. ובאמת יש לדון האם כשם שאמרו שאינו בודק חמץ מחשש שמא גם יחפש מחט וליכא שמירה דשלוחי מצוה אינן ניזוקין, הו"ה שההולך לבית הכנסת יש לנו לחשוש שגם נשאר שם לשאר דברי רשות ושיחות מרעים שבין אדם לחבירו וכי' ודיברנו בהוה, ומסתמא יש מקום למצוא חילוקים בה.

אני את נפשי הצלתי - מה חובת היחיד להצלחת הציבור

לכאן כמו שחייבים לשמוע לכללי התעבורה כך חייבים להישמע לכללי הזהירות בעניני ה'קורונה'.

והנה אם ישמרו כולם על מסיכות וריחוק ולא תהינה התקהלויות במקומות סגורים וכו' יהיה בזה שמירה עצומה והצלחת נפשות רבים של כמה אלפים ממיתה וקיצור ימים והרבה רבבות שינצלו מחולי שיש בו סכנה וגם לא יגרמו למאות אלפים נזק וחולי וכמו שרואים בסגר, ומאידך גיסא אם לא שומרים הרי ש'לפתע' מגיע מצב שבו מאבדים שליטה על כמות הנדבקים וממילא אין שליטה על גיל הנדבקים והדברים מגיעים לסחרחרות של ריבוי חולים במהירות אדירה שמביאה לסכנות גמורות באופן של שכיח הזיקא ואף למצב של ספק פיקוח נפש בריבוי נפטרים שאז כו"ע מבינים שחייבים לעשות סטופ לכל פעילות של התקהלויות ומפגשים וסעודות עם מבוגרים וכו'.

ולכן כל אותם ראיות שהביאו כגון מנחש כרוך על עקיבו ועוד, אינם ראיה ששם מדובר באינו וודאי שיהא מיתה כלל, אבל הכא הרי בוודאי היא מיתה! והשאלה היא רק מי וכמה ימותו, וצ"ע האם יש מה לדמות והאם ע"ז דנין כלפי כל יחיד כחשש סכנה או שזה כבר בסוגית פיקו"נ.

וחשוב להבין כי אין השאלות והנידונים שייכים רק למי שחולה או למי שיש חשש סביר שידביק אחרים ויחלו [חייבי בידוד וכדו], אלא גם כלל הציבור אשר כלפיהם ישנם הוראות והם מחייבות כל יחיד וכשם שחוקי התנועה מחייבים כל אחד, כך הוראות אלו מחייבים כל אחד.

ועלינו לדון איזה דברים אפשרי להקפיד ומה הדברים שבכלל דבר שאין הציבור יכול לעמוד בו וכן הלאה, אך הגישה האומרת שלא לשמור ... ושלא לפעול לקטיעת שרשרת ההדבקות היא...

וכאן הבן שואל: כל העולם כולו מתקין תקנות, כל אחד כפי הבנתו ודרכו ולנו מותר להמשיך הכל כאילו כלום לא קורה. האמנם נרגיל עצמינו לקבל ולא לתת!?

האם ע"פ דין אפשר לעמוד מנגד ולא לחייב שום דבר את הציבור כדי למנוע עכ"פ חלק מהחולים ומיעוט המומתים???

האם לא מוטל עלינו להפעיל הגבלות שיועילו לדחיית החולי ודחיית תאריך המיתה לאותם מעטים מכלל הציבור גם למען אלו שיש טוענים שבלאו הכי הם ידבקו לבסוף???

האם יש היתר בעולם להמשיך שמחות וחגיגות רגיל ללא שום הגבלות, כאילו אין קורונה???

ונסיים שוב בדברי החת"ס, וז"ל;

כל סכנתא הוא איסור דאורייתא מקרא ונשמרתם מאוד לנפשותיכם כמ"ש רמב"ם בהלכות רוצח וש"נ ומוטל על החכמים להשגיח על זה מקרא והיו עליך דמים. עכ"ל.

♦ ♦ ♦

אמר הכותב: הדברים דלעיל נכתבו ונתלבנו בעקבות 'שטיקל תורה' שנתפרסם בענין ושמו יקבנו 'בואו שעריו בתודה', שנכתב לאחר מו"מ עם אחד מגדולי ההוראה שליט"א, וקשה לדון עליו לגופו מבחינה זו שלא ברור שם על איזה תקופה ואיזה מצב הוא מדבר, וכתב זאת באופן כוללני, ובאמת כל המנסים לכתוב כללים ופרטים בתורת 'פסקי הלכות ודיני

קורונה' הרי"ז נדון מראש לכשלונו, מכיון שבוודאי אינו דומה זמן לזמן ומצב למצב, ואין ההלכה הנכונה לזמן אחד מלמדת כלום על זמן שלאחר מכן.

שלא הרי הדין בתחילת המגיפה - שלהי אדר וניסן תש"פ - כאשר היה בכל העולם חשש גדול שכל מגע במקום שנגע בו חולה מאומת ג"כ מדבק ולכן חייבו שכל אחד יתפלל ב'סידור' משלו ולא יעבירו מאחד לשני ועוד ועוד [ולמשל אפילו בלחצני מעליות אמרו בשעתו להיזהר מלגעת], כהרי חודשי אייר ואילך שכבר נודע עפ"י הרופאים שכמעט כל ההדבקה היא טיפית מאדם לאדם.

ולא הרי תחילת המגיפה שעדיין לא ידעו שילדים קטנים אינם מסתכנים מהמחלה כהרי היום שידוע שכמעט אין לילדים סיכון מהמחלה [למעט הבעיה הקשה שהם מעבירים את המחלה הלאה למבוגרים].

ולא הרי הדין בחודש תשרי השתא, שבו המגיפה השתוללה והגיע עד קרוב לעשרת אלפים חולים מאומתים חדשים מידי יום והעיר מליאה בחולים, כהרי הדין עכשיו כאשר ישנם רק מיעוט של מאות נדבקים חדשים בלבד מידי יום.

ולא הרי הדין במצב שבו עומדים בתי החולים להתפוצץ מרוב חולים ואי אפשר לטפל בכל החולים כנדרש מחוסר צוותות וכו' [וכפי שקרה באיטליה ועוד], כהרי הדין בזמן שבתי החולים יכולים לפעול כרגיל.

ואין בכל אלו שום צד השוה, ומאוד יתכן שעל אותה הנהגה בדיוק [פתיחת בתי כניסות, לימוד ברבים, פתיחת חייזרים ועוד] פלוני שעשה כך דינו בגיהנם, ואילו אלמוני שעשה כך דינו לגן עדן, שזה עשה כך בזמן שיש חולים רבים בעיר ודינו גיהנם, וזה עשה כך בזמן שידוע שאין כמעט חולים בעיר ולכן דינו לג"ע, וזה עשה כך בזמן שידוע שאין הדבקה כלל ממוג על משטחים וזה עשה כך בזמן שהיה חיוב לחשוש שיש הדבקה במגע ממשטחים.

הכלל העולה, שאף שהנידונים לכשלעצמם הן הלכתיים אך ההכרעה למעשה תלויה גם בהכרת המציאות והעובדות כפי שהם בכל ענין וענין ולדוגמא 'מנין' הנפטרים מהמחלה וכמה הם באחוזים מתוך כלל הנופלים למשכב וכו' [וחלילה הס מלהזכיר את המשמעת ממה שכתב הכותב להקל בהריגתם של זקנים וחולים רח"ל].

וביותר יש לדון איך להסתכל על הענין ואיזה נתונים הן שיקול הלכתי בנידון, וכגון שחייב רק 'מספר' נפטרים ולא חיוב מה שה'קורונה' הביאה הרבה למעלה מעשרת אלפים איש מתוך החולים [ויש האומרים שאף כפליים מזה] שהגיעו למצב פיקוח נפש של קשיי נשימה שמחללין עליהן את השבת להביא להם מחוללי חמצן ולחברם בשבת לחשמל וכן לתת תרופות ועוד ועוד.

בנוסף כדי להכריע בזה יש דברים שמצריכים גם ידע רפואי והבנה אפמידיאולוגית ובזה הכלל להסתמך על בעלי המקצוע והמומחים בדבר כשלו רופאים בפרט ניתן משקל גבוה מאוד בהכרעות אלו⁴.

4. וכן מה מבחינה מעשית ולדוגמא בענין המסיכות הוא דברים התלויים במציאות ואם אכן הם מועילים, בין אם מועילים ב 95 אחוז [כששמים על הפה והאף ומחליפים אותם מידי יום וככל חומר הענין] ובין אם מועילים רק ב 50 אחוז, מה מקום להתיר להימנע מחבישתם, ועכ"פ הדברים דלהלן אינם באים אלא לדבר בלימוד...

ארבע מאות שקל כסף

אברהם אבינו קנה את מערת המכפלה בארבע מאות שקל כסף.

ארבע מאות פרקים היו במסכת עבודה זרה של אברהם אבינו.

”ידוע תדע כי גר יהיה זרעך בארץ לא להם ועבדום ועינו אותם ארבע מאות שנה”

עשיו בא למנוע מיעקב את הכניסה לארץ ישראל וממילא את בעלותו עליה ”וארבע מאות איש עמו”

עפרן בכתיב חסר - בגימטריא 400.

רבנו צדוק הכהן כותב: ”מספר ארבע מאות בכל מקום בדברי חז”ל הוא הגוזמא הכללית הכוללת כל חלקי הבריאה כולה מן העולם ועד העולם”. (קומץ המנחה חלק ב' אות נ"א)

באמרו ”גוזמא” אין כוונתו למה שאנו מתכוונים בהשתמשנו באותה מילה עצמה, קרי - דבר שאינו נכון. אלא הכוונה היא, כפי שלימדנו מהר”ל, שמדובר במכסימום האפשרי. וכוונתו שהמספר הזה מבטא את הקפת כל חלקי הבריאה כולה בכל דרגותיה (בעוד שהמספר שלש מאות מבטא את הכמות הגדולה ביותר בעולם הזה).

על המספר שלוש מאות אומר רבנו צדוק הכהן: ”דרך חז”ל בש”ס לתפוס מספר שלוש מאות לגוזמא. וכן הם הגוזמאות שזכרו חז”ל (חולין צ' ע"ב) שדברי חכמים בשלוש מקומות תפוח (הדשן שעל המזבח שפעם היה בו שלש מאות כור). הגפן (גפן זהב שהיתה בפתח בית המקדש עליה היו תולים כלי זהב שהוקדשו לשמים ופעם פינו ממנה שלש מאות כור) והפרוכת (המבדילה בין הקודש לקודש הקודשים ששלש מאות כהנים צריכים להטבילה). ושמעתי כי שלוש מאות היא הגוזמא היותר גדולה בעולם הזה, כי מספר התי”ו אינו מזה העולם אלא מעולם הבא. ועד השי”ן מספרי העולם הזה. והוא דבר עמוק בחכמה” (רבנו צדוק שיחת מלאכי השרת פרק שלישי).

שלשת המושגים שקשורים לשלש מאות נמצאים בגבול העולם הגשמי. הפרוכת מבדילה כאמור בין הקודש לקודש הקדשים, הגפן היא המקום שהזהב היה עובר מהחומר אל צרכי שמים, והדשן שעל המזבח מבדיל בין מה שנשאר כאן למה שעלה כריח ניחוח.

אברהם קנה את מערת המכפלה שמחברת בין העולמות בארבע מאות שקל כסף את מחיר המערה והשדה נקב עפרון. כשאברהם שוקל לידו את הכסף נאמר ”וישקול אברהם לעפרן את הכסף” כתוב עפרן בכתיב חסר, כך שמספרו - 400. עשיו בא למנוע את ארץ ישראל מיעקב וארבע מאות איש עמו. ובאמת חשקה נפשו של עשיו להיקבר במערת המכפלה שנרכשה בארבע מאות שקל כסף, וראשו אכן טמון בין רגלי אחיו יעקב כי בזמן שעיכב את הלוייה ומנע את הכניסה למערה הותז ראשו על ידי חושים בן דן ונח בין רגליו של יעקב. והדרך של עם ישראל אל הגאולה נמשכת ארבע מאות שנה...

אברהם גילה את מערת המכפלה אחרי ברית המילה, אחרי שהגיע לשלמות שנאמר ”התהלך לפני והיה תמים”. ביום השלישי למילתו ישב אברהם פתח האהל והקב”ה הוציא חמה מנרתיקה לבל יפריעוהו בחוליו, אבל משראה שחשקה נפשו באורחים למרות מצבו, שלח את שלשת המלאכים בדמות ערביים, לכבודם רץ אברהם אל הבקר, אמרו רבותינו כי בן הבקר ברח מאברהם ואברהם רדף אחריו וכך הגיע למערת המכפלה וראה שם את אדם הראשון ואור גדול על ראשו והחליט כי זה המקום שרוצה הוא להיקבר בו בבוא יומו.

מערת המכפלה היא מקום המעבר בין העולמות והיא הפתח לגן עדן. ונאמר כי אברהם יושב בפתח שבין גן עדן לגהינום ומציל כל מי שנימול מלהיכנס לגהינום. כלומר, בזכות ברית מילה גילה אברהם את המערה ובזכות ברית זו מציל הוא את מי ששמר עליה. מחברת היא בין העולמות. כראוי למערה שנרכשה בארבע מאות שקל כסף. ברית מילה ביום השמיני (המספר שמונה מבטא קדושה שמעל הטבע) מבטאת את ההתעלות מעל החומה, נאה הדבר שבזכות ברית מילה התעלה אברהם והגיע למקום בו עולם החומר מתחבר עם העולם העליון, הפתח לגן עדן.

ויש לשאול, איך מכר עפרון לאברהם את המערה, כלום לא ראה את שאברהם ראה? מי מוכר כזה מקום?

נאמר בספרים כי כשרץ אברהם אל המערה בעקבות בן הבקר ראה במערה אור גדול, את אורו של אדם הראשון, שכך כתוב בגמרא (ב"ב נ"ח) שרבי בנאה שעסק בציון קברים נכנס למערת המכפלה והסתכל בשני עקביו של אדם הראשון והיו מאירים "כשני גלגלי חמה". ואולם, עפרון לא ראה מאומה אלא חושך וערפל (שפתי כהן, מתלמידי האר"י, בראשית כ"ג ד'). דומה הדבר לנעריו של אברהם שהלכו עמו להר המוריה, לעקידת יצחק, ואברהם ראה "את המקום מרחוק", אך הם לא ראו מאומה כיון שהיו "עם הדומה לחמור".

עפרון בכתב מלא בגי' ת"ו חטא אדם הראשון משופע בצרוף זה שנאמר ותרא האשה ותקח ותאכל ותתן ותפקחנה.

וכתב בספר קהילת יעקב (לרבי יעקב צבי יאליש בעל מחבר ספר "מלוא הרועים"): "בחינת נחש נקרא עפרון, בסוד (ישעיה ס"ה כ"ה) ונחש עפר לחמו, והוא זוחל על העפה, וזה סוד ותרא ותקח ותאכל ותתן ותפקחנה, ועוד שם תיבות המתחילין בת"ו, גימטריא עפרון, שעל ידי שנתדבקו בנחש בחינת עפרון גימטריא ו"ת על כן רומז הכל ו"ת, וזה שאמר כי עפר אתה בחינת עפרון שנתדבקת בו"

עפרון היה בחינת הנחש שהחטיא את האדם. החטא מתחיל בראיה "ותרא האשה" וממילא לא יכול היה לראות את האור שבשערי גן עדן - במערת המכפלה. לעומתו אברהם שהיה ביום השלישי למילתו ראה גם ראה, כמו שלימים, בדרכו לעקידה, ראה "את המקום מרחוק".

כשעפרון ניהל את המשא והמתן עם אברהם הוא היה בבחינת "עפרון" בכתב מלא, המרמז כאמור לחטא אדם הראשון (ת"ו) ואילו בשעת הקנין כששקל אברהם לעפרן את הכסף נאמר עפרן בכתב חסר כלומר - ארבע מאות כי אז נסללה הדרך אל השלמות של העולמות והמעבר ביניהם מעולם הזה לגן עדן. מה שמתבטא במספר ארבע מאות.

כאמור, גם עשיו חשקה נפשו להיקבר במערה לפיכך בא וארבע מאות איש עמו. עשיו נקרא "קש" שנאמר "והיה בית יעקב לאש ובית יוסף להבה ובית עשיו לקש". וכדברי רבי יעקב צבי יאליש בקהלת יעקב: "קש הוא סוד בחינת עשו כמו שאמר (עובדיה א' י"ח) והיה בית עשו לקש (תיקונים תיקון ס"ט צ"א ע"ב), קש ראשי תיבות 'קליפה' שמאלית, כי עשו מצד השמאל, קש גימטריא ת' והוא ת' מחנות דעשו סוד ארבע מאות איש עמו".

{ אז נדברו }

פרשת חיי שרה תשפ"א | גליון מספר 488 | לסדר: "הוא ישלה מלאכו לפניך"

להצטרפות לרשימת

התפוצה במייל,

להערות והארות:

8447168@gmail.com

לעילוי נשמת

הרב גדעון בן אשר ז"ל

להשתתפות בהוצאות הגליון:

בבנק:

חשבון 53957

בנק דיסקונט

סניף 106

באשראי:

"נדרים פלוס"

- "קהילות"

בטלפון:

(מענה ממוחשב)

0799-654321

תודה מראש!!!

מה בין הגמל המופרע שבי לאתון הממושמעת של רפ"י??

המדרש בפרשה שלנו שואל שאלה ו... ולא עונה!!! נשאר בשאלה... מה השאלה: כתוב שאליעזר יצא עם הגמלים של אברהם לחרן... והגמלים היו זמומים... הוא סגר להם את הפה כדי שהם לא יאכלו מן הגזל... שואל המדרש: וכי הגמלים של אברהם אבינו היו פחות כשרים מחמורו של רבי פנחס בן יאיר... ואז המדרש מספר כמה סיפורים על האתון של ר' פנחס בן יאיר שלא היתה מסכימה לאכול מן הגזל... לא!!! דווקא הוא לא חסם לה הפה!!! אם היא רצתה היא היתה יכולה לאכול... אבל סו"ס היא היתה האתון של ר' פנחס בן יאיר... ואתון כזו מבינה לבד שלא אוכלים מן הגזל... אם ככה: שואל המדרש: אם האתון של רבי פנחס מבינה לבד שלא אוכלים מן הגזל... אז הגמלים של אברהם אבינו?? הם לא הבינו לבד?? למה היה צריך לחסום להם את הפה?? זהו!!! זה השאלה... והמדרש לא עונה תשובה... הוא נשאר בשאלה...

אם המדרש נשאר בשאלה... זה לא בגלל שהשאלה היא מידי חזקה... אלא כנראה שהמדרש מצפה מאיתנו שנבין את התשובה לבד... נו... מה אתה אומר?? מה התשובה???

אז תרשה לי להגיד את זה במילים שלי:

אברהם הוא **אבינו!!!** לעומת זאת רבי פנחס בן יאיר הוא כבר **בן!!!** בן של אברהם אבינו...

בן כבר יכול לקבל חינוך בגנים מאבא שלו... אחרי שאברהם אבינו כ"כ השקיע ואשר ציווה את בניו אחריו לעשות צדקה ומשפט ובכל דרך אפשרית הוא החדיר בהם שלא לגזול ולא לשלוח יד בשום דבר ששייך לשני, אחרי **שאבא** אברהם ככה הכניס בנו בנשמה... כעת אצל **הבן** שלו ר' פנחס בן יאיר זה כ"כ מושרש חזק שזה כבר יכול לעבור אפילו לאתון שלו והוא כבר לא צריך לחסום את פיה.. אבל אברהם **אבינו??** הוא כעת מייצר את הגנים האלו!!! כעת עובדים על זה!!! הוא כעת באמצע לייצר את ההטמעה הזו בזה שהוא זומם את הגמלים שלו בלי חכמות וברגע שלוט עושה קצת פוילשטיק אברהם מיד מרחיק אותו בלי פשרות... בהחדרה ובהטמעה הזו... כאן אברהם מייצר את הגנים הברורים האלו שאח"כ יעברו אצל הבנים שלו באופן הכי טבעי ומובן מאליו... זו הסיבה שהגמלים של אברהם "פחות מיוחסים" מהאתון של רבי פנחס בן יאיר... כי הגמלים הם של האבא, והאתון הוא כבר של הבן... **עד כאן ברור?? אבל זה לא נגמר בזה!!!**

המסר הזה נכון בעוד כמה וכמה שטחים בחיים... לפעמים אתה עומד מול בחור או מול יהודי כזה מרומם שאתה רואה שיש בו משהו טוב בעצם... משהו אצלו נקי מבפנים... הוא נולד טוב... הוא גוטער... **ואילו אני??** אני כל הזמן צריך להחזיק את ה"גמל" שלי בגרון שלא יתחיל להשתולל. היצר הרע שלי עובד שעות נוספות... אם אני לא אלמד מוסר שבועיים... אני עלול להיראות כמו גורילה שיצאה מהגן חיות... כן!! זה מה שאני... אני "הגמל" של אברהם אבינו. אם יהיה לי רגע אחד של מעידה שלא תפסתי את עצמי "קצר... אם יהיה לי רגע של חוסר שליטה שהסרתי לרגע את הזמם... היצר הרע ה"גמל" שלי נכנס לטראנס והוא לא רואה אף אחד ממטר... ואילו אני מסתכל על חבר שלי... הוא נראה כמו האתון של רבי פנחס בן יאיר... יש לו איזה חוסן פנימי... חוזק רוחני ברור!!! הוא לא צריך ללכת עם היצר הרע שלו קצר... הוא כזה בטבע שלו... אפילו תעמיד את היצר הרע שלו מול גזל... הוא לא יאכל!! הוא לא יתפתה... הוא לא שברירי כמוני... **ויש רגעים מסוימים של שברון לב שאני עומד ושואל את עצמי:** במה הוא יותר מיוחס ממנו??

למה הנפש הבהמית שלו יותר בעלת תרבות ועדינה מהנפש הבהמית שלי??

במילים אחרות: למה האתון שלו-- יותר חסונה מהגמל שלי??

ומה התשובה?? אם אכן זה ככה... אם אתה באמת מרגיש כמו הגמל של אברהם אבינו שחייב כל הזמן זמם... כנראה שאתה על **תקן של אבא!!!** כנראה שאתה מתחיל פה משהו... כנראה שאתה כעת מייצר פה גנים חדשים... **לאבא** אברהם לא היה את הפריבילגיה של **בן** ר' פנחס בן יאיר... **הבן** הקדוש של אברהם אבינו כבר יכול לסמוך על האתון שלו והיא לא צריכה זמם... כי יש לה כבר רקע וגבולות חזקים **מאבא...** אבל **אבא** בעצמו?? **עכשיו עובדים על זה!!! עכשיו מייצרים את זה!! עכשיו זה מתחיל לקרות!!!** כן... זו בדיוק הנקודה... אם הולך לך קשה יותר... סימן שאתה כעת לא בעמדה של **בן** אלא בעמדה של **אבא... וכאן חשוב להדגיש:** זה לא בהכרח משתנה מאחד לשני... לפעמים באדם אחד יש את שני המצבים... יש תקופות שהולך קל... הולך טוב... זורם טוב בעבודת ה'... אני עושה חיל... זה נוסע טוב... כעת אתה על **תקן של בן!!!** הסבות והסבתות שלך עשו עבודה טובה... הכשירו לך את הקרקע... ואתה רק צריך להמשיך הלאה ולא לקלקל... תמשיך לנסוע ישיר ורק אל תזוז שמאלה... **ואז פתאום מגיעה תקופה שהולך יותר קשה...** בא לא מדבר כעת על משברים אלא בעיקר על עצם עבודת ה' שפתאום שום דבר לא מובן מאליו... כל התמודדות רוחנית שעד לפני כמה זמן זה היה ברור מאליו... פתאום הולך קשה... פתאום צריך להילחם על כל דבר בעבודת ה'... מה קרה? ה' מזמין אותך כעת להיות **אבא!!!** אתה מוכן להיות גם אבא או רק בן? הנה!! התקופה של הקורונה... פתאום מצאנו את עצמנו נאבקים על א' ב' של היהדות... בתקופה הזו פתאום מצאנו את עצמנו בעמדה של אבא!!! לא של בן!! עשרות שנים אנהנו כבר בארץ ישראל... והכל זורם... כל הידידישקייט מובנת מאליה... הכל נוסע מאליו... זה דפוס התנהגות של בן!!! הסבות והסבתות היו האבות!!! ואילו אנהנו השתדלנו לשמור על המסורת שהם הנחילו לנו... השתדלנו לא לשנות... זה נקרא להיות על תקן של בנים!! והנה פתאום הקב"ה הזמין מאיתנו עמדה של אבא! בא. תבחר בהכל מחדש... תייצר את הגנים האלו מחדש... זה נכון ביחס לכלל... ובעיקר ביחס לפרט! כל אחד מאיתנו ברגעים המכוננים שלו...

אל אחינו שבגולה: הכושי יסיים את העבודה. הכושי ילך הבייתה.

בס"ד זכינו בשבוע זה בהוצאה נוספת של הספר
ואתבת לאחר שאזל.

ניתן להשיגו במוקדי המכירה של גיליון זה
המפורטים כאן מזמן לזמן.
ניתן להשיג בפלא:
0548446691 0527683095

הבהרה: לשואלים: ספר זה לא חדש!!

מדובר רק בהדפסה מחודשת.

שוב נזכיר בקצרה חלק מהנושאים הנידונים
בספר זה:

א. כיצד להתקרב לה' גם בשלב ההמתנה לישועה
שעדיין לא הגיעה? (המתנה לשידוך, נחת, ילדים, מנסה ושאר
משאלות לב שלא הוגשמו)

ב. למה ה' עשה לי את זה? (החל מקורונה או בידוד, וגם
בקשיים יותר משמעותיים בחיים, כאובדן קרוב ל"ע, וכל שאר
התמודדויות מול נתון בלתי הפיך שלא תמיד ניתן לשינוי אלא
לקבל אותו.)

ג. אני עומד ומחכה לקבל מה', האם גם ה' עומד
ומחכה לקבל ממני? ואם כן מה?

האם ישירות זה ראש בקיר- דוך...??

נמצאים אנו בעיצומו של ספר בראשית שנקרא: ספר
הישרות! כוונתו זה מיוחד ומוקדש לאבותינו הקדושים
הנקראים **ישרים**!!! שעבדו את ה' בישירות...
אבל על הדרך... בשביל להבין מה זה בכלל ישירות...
אנחנו צריכים במקביל לקבל גם דוגמאות מאנשים
עקומים... על משקל "ניסוי וטעייה..." כדי שנקבל קצת
מושגים מה זה **לא ישרות**! בשביל זה לכל אחד
מאבותינו **הישרים** התורה מצמידה כמה טיפוסים
עקומים כדי שנבין מה זה ישירות גם על דרך
השלילה.

אז אם קראנו על אברהם אבינו... היינו צריכים על
הדרך לערוך היכרות עם סדום וגעם עם לוט החרדי
לייט... ואת הגר הקצת תועה ושוב חוזרת ומתקבלת...
ובפרשה הזו אנחנו נזכה לפגוש את עפרון הצבוע ואת
לבן הרמאי... **איך ברירה**! אתה רוצה להיות אמיתי
וישר? בשביל זה אתה מוכרח לפגוש גם דמויות
כאלו שילמדו אותך מה לא עושים... ובפרשה הבאה
אנחנו פתאום נתחכך עם עשיו עם כל הצבעים
החזקים והססגוניים שלו... ואח"כ שוב נפגש עם לבן
ועם חמור אבי שכם... בקיצור: לא משעמם!!!
מה שבטוח... לא כ"כ פשוט להיות ישרות!

לפעמים נדמה לנו שלהיות ישר זה סוג של תמימות...
סוג של קבעון ומרובעות... סוג של ראש בקיר...

אז זהו שלא!!! בדיוק זה מה שהתורה רוצה לשלול!!!
התורה דורשת בספר ה"ישר" לערוך השתלמות מול
כל השחקנים האפשריים... להכיר את כל הטיפוסים
מקורב... לזהות אותם... להתנהל איתם ולהתחכך
איתם ו... ובכל זאת להישאר ישרים!!! להתמודד
מול מאה רמאויות של לבן... להיות אחיו ברמאות
ולהישאר ישר וכנה!!! בקיצור: על זה אמר דוד: **ללמד
בני יהודה קשת- הנה היא כתובה על ספר הישרות**!
הישירות של ספר הישר זה סוג של ישירות שמלמדת
אוונות קשת... מלמדת אותנו תכסיסי מלחמה...
מלמדת אותנו איך לנצח את העקמומיות... איך לפשט
עקמומיות שבלב... אור זרוע לצדיק **ולישרי לב**
שמחה... **הרחבת נושא זה בעמוד 6 בגיליון זה**...

לאחינו שמעבר לים... תושבי ארצות הברית שמסתמא אתם קצת עצובים ועגומים מתוצאות הבחירות העגומות...
תרשו לי לשתף אתכם מהניסיון העשיר שיש לנו כאן בא"י מהסוגיה שנקראת בחירות! כידוע: בשנים האחרונות
צברנו המון ניסיון ודוקטורט בנושא הזה...

אז כמובן שהדברים האמורים כעת זה רק לאחר מעשה... אחרי שאלו הם התוצאות... אז בא נראה את הדברים
בצורה חיובית... (אני לוקח בחשבון שאני לא מבין את הראש האמריקאי...)

ובכן: דבר ראשון... בפרשת השבוע האחרונה ראינו שלא תמיד ראש טוב זה דבר טוב... אדרבה... ביום שלוש נבחר
להיות "יושב בשער סדום..." בדיוק באותו יום נגזר עליהם העונש הגדול... ולמה?? כי לאורך כל הדרך רואים את
המהלך... שכשהנהגה בעצמה מושחתת!!! אז יש פחות תביעה על האזרחים... כל זמן שמלכי ישראל מנעו מעשרת
השבטים לעלות לרגל... לא נגזר גלות... רק כשהגיע הושע בן אלה שהוא היה מלך טוב יותר מכל אלו שהיו לפניו!!!
והוא לראשונה הסיר את הפרוסדאות שעשה ירבעם בן נבט... ואמר: מי שרוצה יכול לעלות לרגל... אומר על זה
הנביא: **"כי צמח הזנית אפרים- עד הושע בן אלה היו תולין ההקלקה כמלכיהם שהיו מעכבין אותן
מלעלות לרגל עמך זה ונטל פרכיסות ולא עלו לפיכך גלו כי עתה הזנית אפרים ואין להם לתלות
כמלך** (רש"י הושע ה' ג') אותו סיפור גם עם לוט... כל זמן שהנהגה היתה סדומית... אז לא היה תביעה על האזרח
התמים של סדום... אבל ברגע שלוש נהיה הנשיא... והוא מצידו פותח את השערים ומאפשר לעשות חסד... ו... ו...
ובכל זאת סדום נשארה סדום, ואנשי העיר נסבו על הבית... כאן נחתם דינם... ואם ככה מי יודע אם גם כאן יש את
אותה בחינה... היה לארה"ב נשיא טוב... אחד שייצג את העמדה היותר יהודית... יותר מתחסדת... יותר שמרנית...
אבל לא בטוח שזה עשה טוב לארה"ב!!! אולי הוא רק הסיר את הקולר מצווארו ותלה את הקולר בצוואר כולם... ואם
ככה, אז לאחר מעשה, עדיף כבר יותר נשיא שהוא יקח על עצמו את כל הדברים הפחות טובים שיש בארה"ב... ונשא
השעיר עליו את כל עוונותם אל ארץ גזירה. ---

דבר שני: כעת תשמע משהו שאתה קצת תתרגז עלי... אבל בשביל זה אנחנו פה בא"י בעלי הניסיון... **אז אני רוצה
להגיד לך: שזה בסדר!!!** אתה יכול להיות רגוע!!! אליבא דאמת לא קרה כלום... אמנם בשבועות האחרונים בטח עשו
אצלכם המון תעמולה... והכניסו לכם לראש שאם בידן יצא הוא שולח את כל החרדים למחנות ריכוז ושולח אתכם
לסיביר... הזהירו אתכם שהולך להיות קטסטרופה אמיתית... כן... זה מוכר!!! ואני אפילו מצדיק את התעמולה
המשוגעת הזו!!! סו"ס רוצים לנער אותך... רוצים להיות בטוחים שאתה לא תשכח לצאת ולהצביע... ולכן עושים את
זה שחור משחור... אבל זהו!!! כהבחירות מאחרנו מותר להבין ש... שתכלס... זה לא כצעתה... תרגע... לך כמעט
אין שום נפ"מ מי נמצא בבית הלבן... ב"ה רובשקין בחוץ... אם הוא היה עדיין בכלא היית צריך לקחת ללב... אבל אם
הוא כבר בחוץ... אני מביטי לך שאתה לא הולך לפגוש את התוצאות של הבחירות בארה"ב... **אבל זה כרוך בתנאי
אחד!!! בתנאי שתפסיק לקרא עיתונים!!!** כן... עכשיו זה הזמן להפסיק לקרא עיתון!!! מישהו שאל אותי מה דעתי
על קריאת כתורות העיתונים? אמרתי לו: תלוי!!! אם אתה שייך לצד המנצח בבחירות... נו נו... תקרא... אבל אם
אתה שייך לצד המפסיד... זה הזמן להפסיק לקרא עיתון... **תנחש למה???**

כי כשאתה שייך לצד המנצח... העיתון כל היום עסוק בלהציג את ההישגים... העיתון מציג אורה חיובית...
אופטימית... מחפה על בעיות... אבל ברגע שהעיתון שייך לצד המפסיד... מאותו יום העיתון כל הזמן משדר אורית
נכאים ותמידי ידאגו לספר לך בקול בוכים על האפליה ועל הזוועות שנשטות מידי יום... ובקיצור: בארבע שנים
הקרובות העיתון הולך לחנך אותך איך להתבכין ולהיות נחית לחפש כל היום בעיות מתחת הרצפה...

אם אתה מתכנן להמשיך לקרא עיתון בארבע שנים הקרובות... אתה באמת הולך להיות מסכן!!! אתה הולך להיות
מפסיד במשך ארבע שנים בלי היסח הדעת של יום אחד... אבל אם תהיה חכם ותלמד מאיתנו בעלי הניסיון... תחתוך
הרגע!!! ותחליט: אם בידן רוצה להתייעץ איתי שישלח פקס... כל זמן שהוא לא מגיע לי עד הדלת... הוא לא מעניין
אותי...

המשפט האחרון שיש לי לומר לכם ידינו מארצות הברית: שאם בכל זאת נחמץ הלב שלכם על החילול ה'... ש...
שהנה... עלה לשלטון מישהו שמייצג את ההיפך הגמור לכבוד שמים... אז בפרשת לך לך כבר ראינו שברגע
שהתחילה להאיר שמשו של אברהם אבינו שזרעו עתיד לנחול את ארץ ישראל!!! מה קרה **במקביל** באותה שעה??
והכנעני אז בארץ!!! בדיוק אז! בדיוק בשלב המכונן הזה, הכנענים התחילו לכבוש את ארץ ישראל מידי בני שם...
למה???

התשובה פשוטה: היות וכעת הופיע אברהם וה' בחר בו. ואוטו נולד עם ישראל... ואוטו הם צריכים לנחול בארץ
ישראל... אז צריך מהר מהר לקרא לכושי... שיתחיל להכין את השטח... הקב"ה מהר קורא לכוש... העבד המיתולוגי
של היקום... ומזרז אותו לכבוש את ארץ ישראל... וכנען מגיע עם כל המרץ ומפשיל שרוללים ומתחיל לבנות "נרים
גדולות וטובות אשר לא בניתי, בתים מלאים כל טוב אשר לא מלאת... כרמים וזיתים אשר לא נטעתי", הכושי עושה
את העבודה ומשקיע את כל נשמתו... בטח... בדידיה קעביד... והקב"ה מגלה את אזנו של אברהם בברית בין
הבתרים: אל דאגה!!! הכושי יגמור את העבודה... הכושי ילך הבייתה ואתם תכנסו לא"י (מקרא מפורש: דוד רביעי ישובו
הנה, כי שלם עון האמורי עד הנה...)

היו היו... המפה הזו כ"כ מוכר לנו פה בארץ ישראל מול הציונים... מי כמונו רואים אותם עובדים עם כל המרץ!!!
אנחנו מבינים טוב מאוד למה הם שולטים עכשיו... בטח... לעבוד עם כזה מרץ ולעשות עבודה כ"כ יעילה... רק מי
ש"בדידיה קעביד" רק הוא יכול לעבוד ככזה מסירות... ו... ואנחנו יודעים שהכושי יסיים את העבודה... והכושי ילך
הבייתה ואז עתידים בתי טרטיאות ובתי קרקסאות להפוך לבתי מדרשות... אנחנו לא היינו משקיעים עד כדי כך
בחיציניות ובפאר ובהדר... בשביל זה הקב"ה נתן **להם** לעשות את העבודה... אותו דבר כאן!!! זה ברור שיום יבא
"היו מלכים אומניים ושרותיהם מניקותייך"!! השאלה היא איזה כושי יעשה את העבודה יותר טוב... כעת הקב"ה
החליט שככל שהם יותר מנותקים מהטוב... ככה הם ישקיעו את ככלל הנשמה... אז תן להם... על משמרת
אעמודה... אנחנו נמשיך לחכות לישועת ה' מתוך הבית מדרש... מתוך הקהילה השמורה שלנו... ולא לשכות, הנשיא
האמיתי שמוכר בתנ"ך זה משיח צדקנו שאלינו אנחנו מחכים... כל יום שיבא...

למה תפילת מנחה תקועה באמצע היום???

מפרשת חיי שרה ועד סוף פרשת תולדות יש לנו את הזכות הקצרה לפגוש את האבא האמצעי שלנו... **יצחק אבינו!!!** על יצחק אבינו כמעט ואין לנו מידע... אנו לא יודעים אודותיו כמעט כלום... גם כשהתורה כבר מדברת על יצחק אבינו... זה בעיקר על האנשים שהסתובבו סביב יצחק. אני יודע שאברהם עקד את יצחק... אני יודע שאליעזר חיפש שידוך ל-יצחק!! אני יודע של-יצחק יש שני ילדים- יעקב ועשיו... אני יודע שעשיו צד את אביו בדברים ואילו יעקב גנב את הברכות... שים לב: כולם פה אנשים שהסתובבו סביב יצחק... **אבל יצחק עצמו??? מה הוא??? איפה הוא בכלל זה??? כמעט ולא מדובר עליו כלום... אז תכל'ס מה???**

סו"ס חייב אדם לומר מתי יגיעו מעשי למעשי אבותי אברהם יצחק ויעקב? אז אברהם ויעקב אני מבין... מתי יגיעו מעשי למעשי אברהם... לגמילות חסדים שלו... לעמידה בניסיונות שלו (בעקרון... סו"ס אל תביאני לידי ניסיון) יעקב אבינו אני גם יודע מה לשאוף. לתורה שלו... למידת האמת ולהעמדת השבטים וכו'... אבל יצחק?? מתי יגיעו מעשי למעשי יצחק?? מה הם מעשי יצחק?? מה יצחק עשה?? מה הם המעשים שמבטאים את יצחק???

כמדומני שזו שאלה מאוד מתבקשת ושאלתית!!!

והביאור בזה הוא כך:

למי שלא יודע.. רצון ה' מתחלק לשני תחומים שונים וקיצוניים לגמרי:

יש תפילין ציצית, מזוזה, קריאת שמע, מצה, לולב, סוכה, נרות חנוכה, בית המקדש, לימוד תורה, תפילה, זרעים מועד נשים נזיקין קדשים טהרות, מה המכנה המשותף של כל מה שהזכרתי כאן?? **שזה רצון ה'!**

זה סוג אחד של רצון ה'... אבל!!! יש סוג אחר לגמרי של רצון ה'!!!

אש וברד שלג וקטור, רוח סערה, הרים, גבעות, עץ פרי, ארזים, חיה, כל בהמה, רמש, ציפור, כנף, מלכי ארץ וכל לאומים, מה זה כל הרשימה הזו?? מה המכנה המשותף בין כל שמות העצם שהזכרתי כאן???

שדוד המלך פונה אליהם: **הללו את שם ה' כי הוא ציה ונבראו!!!**

זאת אומרת: כתוב כאן שלא רק ציצית ותפילין הם ציווי ה'... גם אש וברד שלג וקטור והמזג אויר וגובה הגלים... גם הם ציווי ה'!!! סו"ס אנחנו מאמינים שה' ברא את כל העולם!!! את כל מה שיש בעולם... ואם ככה, אז מי שציווה על מצוות ציצית ותפילין **הוא ציווה** שיהיה קורונה... **הוא ציווה** את כח המשיכה שמי שנופל מקומה חמישית נמחץ למוות... הוא ציווה שגוף האדם צריך אוכל ואם לא הוא מת מרעב... כל מה שאתה רואה שיש בעוה"ז מטוב ועד רע- הרי הוא יתברך **ציווה** ונבראו..

אם ככה: אז מה בכל זאת ההבדל בין תרי"ג מצוות לבין המזג אויר???

מה ההבדל בין ציצית ותפילין לבין אש וברד שגם הם ציווה ונבראו??

ההבדל היחיד הוא: שתרי"ג מצוות זה **ציווי כלפי!!** ואילו אש וברד שלג וקטור וכל מה שקורה בעולם... גם אם זה ציווי... אבל הוא לא כלפי... הוא ציווה ויעמוד... הקב"ה ציווה שזה יעמוד... לא בהכרח שאני יעמיד... ממילא כלפי באופן אישי זה **לא ציווי**... כלפי זה רק **רצון ה'** (לא ציווי)

לסיכום: רצון ה' מתחלק לשני חלקים: **ציווי ה'!! ורצון ה'!!**

ציווי ה' זה כל מה שכתוב בשו"ע וברמב"ם ובש"ס ובתרי"ג מצוות...

ורצון ה' זה כל דבר שקיים בעולם לטוב ולמוטב!!

ואנחנו מחוייבים גם **לציווי ה'** ו- גם **לרצון ה'!!**

בא נתרגם את זה לפרקטיקה: ברוך ה' הצלחתי ללמוד סדר א' שעה וחצי ברציפות... מה עשיתי בשעה וחצי הזו?? **ציווי ה'!!** ה' ציווה אותי לעסוק בתורה הק' והנה זכיתי ללמוד שעה וחצי ברציפות...

והנה!! אחרי שעה וחצי... זהו... נגמר לי... אני כבר לא מסוגל ללמוד יותר משעה וחצי ברציפות... כי מאז שאני ילד יש לי בעיית קשב וריכוז וגם אחרי הריטלין אני לא יכול ללמוד ברציפות יותר מזה... אז כעת אני כבר לא לומד... נו... אז מה זה עכשיו?? עכשיו זה כבר **לא ציווי ה'!!** אלא מאי?? זה **רצון ה'!!** רצון ה' שככה זה אני!!! שאלו הם הכישורים שלי... להגיד לך שזה **רצון שלי??** לא כ"כ... אני הייתי רוצה להיות כמו חבר שלי שמסוגל לשבת ארבע שעות על המקום וללמוד בלי הפסקה... אבל מה אעשה שבניגוד לרצוני... **ה' רצה** אחרת... אם **ה' רצה** אחרת אז... אז החוסר קשב וריכוז שלי זה **רצון ה'!!** וכפי שסיכמנו לפני רגע אני צריך לעשות לא רק את **ציווי ה'** אלא גם את **רצון ה'!!**

ולכן בשעה וחצי הראשונים של הסדר זכיתי לשבת וללמוד **כציווי ה'!!** ואחרי שעה ושלושים ושמונה דקות וחצי זהו... כעת סימתי סדר א' של **ציווי ה'!!** ואני עובר לסדר ב'... סדר של **רצון ה'!!** רצון ה' שמעמיד אותי מול העובדה שאלו הם היכולות שלי וממילא אני לא נכנס ללחץ ולא מכריח את עצמי בכל מחיר ללכת **נגד רצון ה'** ולעשות מה שאני לא יכול לעשות... זה לא סתירה שבמקביל אני אנסה בישוב הדעת להשתדל לשפר ולייעל ולשדרג את יכולת הריכוז שלי כי סו"ס אני מאוד משתוקק לעשות **ציווי ה'** לא רק שעה וחצי אלא גם ארבע שעות... אז אני מצידי אעשה כל מה שאני יכול... אבל אם לא אצליח... אני לא בפשיטת רגל... אני לא מרגיש נזוף ומגורש מלהסתפח מנחלת ה'... (כפי שיש כ"כ הרבה שטועים בזה) אני בסה"כ מחליף לפי העניין **מציווי ה'** ל- **רצון ה'!!**

את השורות האלו מומלץ לקרא כמה פעמים בעיון

ולא לזלזל במה שכתוב כאן... כמובן... כל אחד יכול לקחת את זה למקום שלו... **כתוב כאן מסר מאוד מאוד חיוני ונחוץ לדור שלנו... שלא לכולם זה ברור!!!** צריך תמיד לזכור: שעבודת ה' **לא** מתחילה ונגמרת **בציווי ה'!!** יש עוד נתח מאוד משמעותי בעבודת ה'... מה שנקרא **"רצון ה'!!"** ורצון ה' זה נתוני השטח כמות שהם... היכולות שלי... הכישורים שלי... הסביבה שלי... המשפחה... ואינספור פרטים שה' מעמיד לפני כל אחד ואחד מאיתנו... ומי שלא מבין את זה נתקע בחיים כל הזמן... ועם מי הוא נתקע?? עם הרבש"ע בכבודו ובעצמו... עם אותו רבש"ע שהוא ציווה אותנו שנעשה רצונו והוא גם ציווה את היכולות הכישורים והחולשות שלנו...

זה ההבדל בין העבודה של אברהם אבינו ל-יצחק אבינו!!!

אברהם אבינו מייצג את **ציווי ה'!!** הקב"ה כל הזמן **מצווה** את אברהם אבינו... ה' **מצווה** את אברהם לך מארצך... ה' **מצווה** את אברהם למול את עצמו... ה' **מצווה** אותו לעקוד את יצחק בנו... אברהם עסוק כל הזמן **בציווי ה'!!** לרוץ ולהמליך את ה' בכל העולם...

לעומת זאת יצחק אבינו?? יצחק אבינו מייצג את **רצון ה'!!** הקב"ה כמעט אף פעם לא מצווה את יצחק... אתה יודע למה?? כי יצחק לא צריך שה' יצווה!! יצחק מסתכל ימינה ושמאלה מול נתוני החיים ומשם הקב"ה מדבר איתו... **בעבודת ה'- יצחק מייצג את העבודה של אשה**... בחור יקר: תשאל את אמא שלך ביום ששי קצר מה צריך לעשות לשבת?? אתה יודע מה היא תענה לך? היא לא תענה!!! היא תגיד לך את התשובה המעצבנת שאמא שלי ע"ה תמיד היתה עונה לי: **תסתכלו!!!** תסתכל ימינה ושמאלה... נראה לך ששבת יכולה להגיע במצב הזה?? זה ראש של אשה!!! אשה לא צריכה שה' יגיד לה אחד שתיים שלוש מה צריך לעשות... למה?? כי ה' מדבר מתוך החיים!!! צריך לעשות כביסה... צריך להכין ארוחת צהרים... צריך להדיח כלים... צריך לטפל בילדים... צריך או לא צריך?? צריך!!! אם צריך אז ה' אומר פה שתקום ותעשה... מה אתה עוד רוצה?? שה' יסביר לך כמו ילד קטן שצריך לעשות מה... מה שצריך... **זה יצחק!!! זה עבודת ה' של יצחק!!**

יצחק זה עבודת ה' מתוך החיים בעצמם!!! יצחק לא צריך שה' יצווה אותו... יצחק פשוט פוקח את העיניים ומסתכל ימינה ושמאלה מה הנתונים שה' העמיד לפניו והוא מבין לבד מה ה' רוצה פה... זה ההבדל התהומי בין אברהם ליצחק... אברהם מייצג את ציווי ה'!! ה' מצווה אותנו להתעטף בציצית, להניח תפילין, לקרא ק"ש, ללמוד תורה... אבל יצחק?? יצחק מייצג את רצון ה'... מה רצון ה'?? **תסתכלו!!!** אתה לא רואה?? אתה לא רואה שנגמר החלב וצריך לקנות... אתה לא רואה שאתה עייף וה' כעת רוצה שתלך לישון... אפילו בעקידת יצחק... יצחק לא רואה צורך שה' יפנה אליו ישירות!!! (המפליא ביותר שלא רק שה' לא פנה אליו ישירות... אלא גם כשהגיע הרגע המרטיט שאברהם מגלה ליצחק שהוא הקרבן...

יצחק לא צריך לקבוע מקום לתפילתו!!! למה?? כי יצחק לא צריך מקום לדבקותו!! יצחק יכול להיכנס לדבקות בכל מצב... איזה נתונים שה' יעמיד לו... יצחק יהיה דבק בנתונים האלו... אם עשוי עשוי, ואם יעקב גם ברוך יהיה... שים לב: אברהם שובר את הפסילים של תרח וככה הוא ממליך את ה'... ואילו יצחק בנו?? הכלות שלו בכבודם ובעצמם מנסכות לעבודה זרה מול העיניים שלו שרואות וכלות ו"כחות מעשנם של אלו..." ויצחק לא שובר להם את הפסילים... **איך זה יכול להיות??**

כי יצחק דבק בה' בכל מצב ובכל נתון!!! יצחק מסוגל לעמוד מול הסתרת פנים שכזו של מורת רוח לאן הבן שלו הגיע... ושם הוא דבק בה'!!! אם אלו הם הנתונים שה' נתן לי אז פה אני דבק בה'!!! פה אני ממליך אותו!!! במורת רוח הזו!!!

יצחק אבינו מלמד אותנו שעבודת ה' נמצאת בכל מקום!!! שאפשר למצוא את הקב"ה בכל מקום... ואפשר להיות דבק בה' בכל סיטואציה... זה מה שבחורים לא מבינים... בחור בן עליה מחפש את העוייבד ה' שהעיניים שלו כל הזמן עצומות... ככל שהטלית שלו נמצאת יותר על הראש וככל שהמצח שלו יותר חרוש בדריכות של כוונות והתלהבות ככה הוא יותר עוייבד ה'... לך תסביר!!! לך תסביר לאותו צעיר... שנוכח!!! אברהם אבינו לימד אותנו מה זה דבקות בה'... מה זה לקפוץ לתוך כבשן האש... מה זה מושגים של מסירות נפש למילה ולעקידת יצחק... אבל הלאה... לאברהם אבינו יש בן!!! והבן הזה מלמד אותנו שיש דבקות הרבה יותר מוחשית נגישה, מעשית, יומיומית, רגעית, לא תלויה באורות ולא בהשגות... דבקות בנתונים שה' נתן לנו!!! קמת הבוקר ואין לך שום התלהבות... אין אורות... אין גישמאק... אין כלום... אורך לך חצי שעה להבין מה קרה... יש לי וירוס של תחילת חורף (לאו דווקא קורונה) גרון כזה מעצבן... תחושה של התקררות... כאבי בטן... ובעיקר תחושה דפוקה של שמאטע... ו... וכמובן נזלת והפצ' וטישו... (ואולי גם אנשים שחושבים שיש לך קורונה, שעל כל הפצ' שאתה עושה, הם מאחלים לעצמם לבראות)

אז הגמ' בתענית כבר אומרת: שפועל שקם בבוקר וראה שיש ענני גשם שיחזור לישון... כן... יש כאלו שברגע שהם קמים מעוננים בלי אורות... הם חוזרים למיטה ותעיר אותי מחר... אז זהו שלא!!! יצחק אבינו מלמד אותנו להתפלל מנחה... יצחק מלמד אותנו שגם אם קמת הבוקר על רגל שמאל... בסיידר... צלותא דמנחתא היא מסטרא דשמאל... יש דבקות בה' גם ברגל שמאל!!! לעמוד מול הרבררוך כמות שהוא... מול הצינון המעצבן הזה... מול הבוקר הלא מוצלח הזה ולהבין שעד כמה שאני לא אשם בזה... אז כך גזרה חכמתו יתברך!! זה רצון ה' ה' רוצה שאני אעשה היום חמישים ושמונה הפציקים!!! ואני אקנה את האף מאתיים פעמים... הגיע הזמן לעשות שטייג בדבקות ברצון ה'... ולא רק בציווי ה'... שורות אלו נכתבות לאחר לילה של דבקות גדולה בה' מול מלחמה הייתה... על כל יתוש ויתוש נענעתי בדבקות... עד... עד שנרדמתי...

דאורייתא ואני הייתי תוקע לך מאה תקיעות בתוך האוזן... הרי זה חור בראש... אז למה תקיעת שופר זה לא חור בראש?? **כי ה' ציווה!!!** ואם ה' ציווה אז כולי דבקות בחור בראש הזה... מתוך הבנה שכשאני שומע אז ה' מבין ומאזין מביט ומקשיב לקול תקיעתנו... נכון?? אם ככה, אז תחשוב שאם גלגלה ההשגחה העליונה שמישהו קודח לך בראש... אם זה הילדים... או שכן בלתי נסבל... (ניסית להעיר... ניסית למנוע ושום דבר לא עזר... ותכל'ס... זה ממשיך ככה... ואתה עוד שניה מתפוצץ...) כעת שזה המצב ונכון לעכשיו אין לך הרבה מה לעשות... תנסה לחשוב שהיות והכל בגזירת עליון!!! אז הקדיחה הזו בראש היא על תקן של שופר!!! כמו שרחמנא אמר תקעו... אז השכן הזה או החבר חדר הבלתי נסבל הזה... היות ובגזירת עליון הם כעת חופרים לך בראש אז הם כעת רצון ה'!!! ואם ככה: תכנס לדבקות... אני פוטר אותך מלהגיד ז"פ למנצח לבני קורח מזמור... אבל לפחות פעם אחת... תכנס לדבקות נשכעת אתה שומע קול שה' רוצה שתשמע אותו... למה?? לא יודע!!! רחמנא אמר תקעו... רחמנא אמר לו לקדוח לו בשכל...

אתה מסוגל להיכנס לדבקות מסוג שכזה???

זה יצחק!!! זה השלב ב' שאחרי אברהם אבינו!!!

אברהם אבינו מלמד אותנו לקיים ציווי ה' ולשמוע קול שופר בדבקות!!!

יצחק מלמד אותנו לפגוש את השופר הזה מול עשוי שקודח לך בראש ואתה מתמודד איתו מתוך דבקות והבנה שהכל בגזירת עליון!!!

(אני לא אכנס איתך לרווח האיש שאתה תרויח מזה... שפתאום אתה תהיה רגוע... פתאום זה יפריע לך שמונים אחוז פחות... פתאום אתה כמעט ולא תשמע את זה... וכמובן שזה הדבקות הנדרשת פה!! לא להקשיב לזה כוונה... אלא לתת לזה... לקבל את זה מתוך הבנה שכעת זה רצון ה'... וזה מוריד את העצבים בדרסיות שלא תאמן)

זו הסיבה שיצחק תיקן תפילת מנחה!! יצחק פוגש את הקב"ה בתוך שטף החיים!! שם הוא דבק בקב"ה... יצחק לא צריך לשים בצד את כל הטרדות בשביל להתרכז בתפילה... אדרבה... שם הוא פוגש את ה'!!! יוצא יצחק לשוב בשדה!!! יצחק מתפלל לה' מתוך השדה!! מתוך ה"ויזער יצחק"... אצל יצחק כל הטרדות שיש במשך היום... לא רק שהם לא מפרעים לו בדבקות... אלא שם נמצאת הדבקות שלו!!! ה' רוצה אותי בעבודה!!! ה' רוצה אותי בקניות!! ה' רוצה אותי בלשמוע על הילדים!! ה' רוצה אותי בחוסר מצב רוח הזה שיש לי היום...

אברהם לא תיקן תפילת מנחה... אתה יודע למה? כי עיקר הדבקות של אברהם אבינו זה דווקא להתנתק מחיי החומר... אברהם הוא זה שקובע מקום לתפילתו... זה לקום בבוקר ולשים את כל הטרדות בצד... ללכת לאיזשהו מקום!!! מקום קבוע!!! ואז מתחילה עבודת התפילה... ציצית... תפילין... פסוד"ז... ק"ש... תפילה... זה דבקות נוסח אברהם...

אבל תפילת מנחה?? מנחה זו תפילה של אמצע היום... של אמצע הטרדות... בתוך כל הבלגן של היום... זה... זה לא הבחינה של אברהם... אברהם צריך מקום קבוע בשביל להתפלל... אבל יצחק???

איך אברהם אומר את זה ליצחק?? "אלוקים יראה לו השנה לעולה בני..." תקשיב יצחק: אנתו הולכים להר המוריה... אם נראה שם איזה שה לעולה מה טוב... ואם לא... אז אתה תהיה העולה!! הבנת איך אברהם מגיש את הציווי בנוסח של יצחק?? אנתו הולכים להר המוריה... ואז מסתכלים!!! מסתכלים ימינה ושמאלה ומנסים להבין יחד מה ה' רצה לאן הוא חתר... אם נמצא שם איזה איל אחד שמחכה לנו שם מששת ימי בראשית אז נקריב אותו... ואם לא, בנין שזה כנראה אתה. זה ציווי ה' נוסח יצחק... גם אחרי שה' מצווה גם אז אנתו קוראים את המפה של רצון ה' שמתגלה לפי הנתונים...

יצחק תיקן תפילת מנחה!! מה זה תפילת מנחה?? מנחה זה אמצע היום... אמצע עבודה... באמצע ההתעסקות בענייני החומר...

בינינו... לא נעים להודות... נכון שתפילת מנחה תקועה לנו באמצע החיים?? למה?? למה היא תקועה?? כי... כי בסה"כ אני דווקא אוהב להתפלל... אני עוייבד ה'... אני הולך למקווה לפני התפילה... אני מסוגל לשבת וללמוד מוסר או חסידות לפני התפילה... אני מוכן להגיד פסוקי דזמרה כמנהג מעות... הכל... **אבל כשמדובר במנחה???** למה עכשיו?? זה כ"כ תקוע לי באמצע היום... אני כעת באמצע העבודה... באמצע ארוחת צהרים... באמצע לשמור על הילדים... באמצע שינת צהרים במקרה הטוב או באמצע הטיורול היומי של משבר הצהרים במקרה הפחות טוב... ובאמצע הבלגן הזה פתאום לעשות סוויץ בראש וללבוש כובע וחליפה וליטול ידים ו... ולהתפלל... **מה זה קשור עכשיו???**

אז זהו!!! שזה בדיוק הדבקות נוסח יצחק אבינו!!! יצחק אבינו מייצג את הדבקות בה' מתוך נתוני החיים בעצמם... **לדוגמא:** יצחק יושב כעת בשעות הצהריים ועשוי בן החמש עושה כעת סקנדל בבית... סו"ס הידיים ידי עשוי... איזה בלגן... איזה צעקות... הופך את כל הבית... **יצחק כעת כולו דבקות!!!** דבקות במה?? דבקות ב- עשיו!!! הרי מי נתן לי את עשיו?? ה'!!! נכון?? אם ככה, אז עשוי על כל ההשכחות שלו הוא בעצמו רצון ה'... אם ככה יצחק כולו דבקות ברצון ה' הזה שנקרא עשיו...

מה הפלא שיש ליצחק המון סבלנות והמון אורך רוח לעשיו... והוא אפילו מסוגל לאהוב!!! לאהוב את עשיו... ואנתו עומדים מהצד ולא מסוגלים להתחיל להבין: איך יצחק מסוגל לאהוב את עשיו??

אז אני אחזיר לך בשאלה: ראית פעם עובד ה' שאוהב להתפלל באריכות? למה הוא אוהב להתפלל? איך יש לו סבלנות להתפלל? כי... כי הוא עוייבד!!! ותפילה זה הביטוי שלו בעבודת ה'... **אז זהו!!! שיצחק עובד את ה' מול עשיו!!!** סו"ס עשיו הוא אובייקט עובדתי שה' נתן לי... אם ככה, אז אני עובד את ה' מול האובייקט הזה!!! **האם אנתו מסוגלים להבין דבקות מסוג שכזה??** האם אנתו מסוגלים להיות דבקים בה' מול הנתונים היבשים של החיים שה' מעמיד לפנינו?? האם אתה מאמין שאפשר להיות דבק בה' מתוך פקק מעצבן שלא נגמר... מתוך בידוד שנכפה עליך?? האם אתה מאמין שייך להיות דבק בה' מתוך מישהו שעושה לך חור בראש?? בא ניקח כדוגמא את תקיעת שופר... אם זה לא היה מצות עשה

יופי

בפרשיות אלו ישנה נקודה שצריך אחת ולתמיד להבין אותה בלי לטייח: כשהתורה מתארת את אמותינו הקדושות... התורה מאוד מדגישה את עניין היופי... על שרה נאמר: "יפת מראה..." וכשהיא נפטרה רש"י מדגיש: בת ק' כבת כ' ליופי... אותו דבר רואים אצל רבקה ובפרט אצל רחל... זאת אומרת: בניגוד למה שמקובל... התורה כן רואה ביופי שזה אחד מהמעלות שמאפיינות את אמותינו הקדושות... וזה אומר דרשני: שהרי זה ההיפך הגמור ממה שחונכנו... תמיד חונכנו ששקר החן והבל היופי... וכל התקנון של הסמינר מתבסס איכשהו על אי טיפוח חיצוני... ובאופן כללי אנחנו מחונכים להסתכל על פנימיות ולא חיצונית... ואל תסתכל בקנקן אלא במה שיש בו וכו' וכו'... אז איך יכול להיות שבדיוק אמותינו הקדושות... שהם בשבילנו פסגת הרובד הפנימי של החיים... דווקא עליהם התורה כ"כ חוזרת ומדגישה את עניין היופי שהיה מושלם אצלם??

זו שאלה מאוד שאלתית שמסתמא מודחקת לה בכל מיני הסברים למיניהם...

והתשובה האמיתית היא חדה כתער:

הנאה זה דבר טוב?? כן!!! ליהנות זה דבר נפלא... אבל מתי?? כשזה מגיע מה'!!! אסור לאדם ליהנות מהעולם הזה... ב... ב... בלא ברכה!!! מתי אסור ליהנות? ליהנות לבד... ליהנות ממקורות זרים... אם יש פה ברכה לה? אם ההנאה הזו מגיעה מה'...?? אדרבה... זה דבר נפלא... ההנאה משמשת כאן בתור מפגש עם ה'... **ברכת הנהנין**... כל מה שאנחנו יודעים שהנאות זה דבר חומרי ופסול וצריך להתרחק ממנו... זה כשאנחנו מתערבים ודוחפים את הידיים שלנו בהנאות האותנטיות שהרבש"ע ברא לנו... במרכזי הקניה.. בקניונים ובכל מקומות הבילוי... שם יש הנאות שהבן אדם דחף את השתי ידיים השמאליות שלו בהנאות החיים שרק ה' יודע לספק... וברגע שאדם מתערב בהנאות של ה'... הוא רק הורס... הוא הופך את המפגש הנפלא עם ה' שנקרא הנאה... והופך אותו להנאה חומרית וגסה... זה סוג הנאות שצריך להתרחק מהם... אבל אם אנחנו מכבדים את הקב"ה ונותנים לו ליהנות אותנו אזי אדרבה... "נתת שמחה בלבי מעת דגנם ותירושם רבו..." הנאה שמגיעה ישירות מקב"ה היא מפגש מהנה עם ה'... אתר די ביה יחדון רוחין ונפשין... ונאכל מפריה ונשבע מטובה ונברך עליה בקדושה ובטהרה...

...

הלאה... נעבור לדוגמא הבאה... כסף!!! כסף זה דבר טוב?? להיות עשיר זה דבר חיובי??? בטח!!! להיות עשיר זה דבר נפלא... רבי הקדוש היה מכבד עשירים... אברהם אבינו בכבודו ובעצמו אומר: הרימותי ידי לה'... אם אקח מכל אשר לך ולא תאמר אני העשרתי את אברהם... "מה אברהם אומר כאן?? אני רוצה להיות עשיר... אבל לא ממך!! אני רוצה להיות עשיר ישירות מהרבש"ע!!! ואם נעקוב... בפרשיות האלו התורה כל הזמן מדברת על כסף כסף כסף... ואברהם כבד מאוד בכסף... אליעזר לוקח גמלים וכל טוב אדוניו בידו- כסף... מגיע לרבקה ונותן לה כלי כסף...

יצחק הולך וגדל ויש לו מקנה צאן ומקנה בקר... מאה שערים... כסף כסף... יש הרבה התייחסות לכסף.. אבל איזה??? איזה כסף?? כסף שמגיע ישירות מהרבש"ע!!! כסף טהור ונקי שלא מגיע משום מקור זר... כסף כזה חביב על יעקב אבינו יותר מגופו!!! כסף שמגיע עם חיוך ישיר מאבא שבשמים... בני היקר... קח דמי כיס... שיהיה לך לכל מה שאתה צריך... עשירות מהסוג הזה היא דבר קדוש...
בא נסכם לבנתיים: הנאות זה דבר טוב! כסף זה דבר טוב!!! מתי??
כשהם מגיעים ישירות מידו המלאה הפתוחה הקדושה והרחבה של ה'!!! כשאנחנו מכבדים את ה' ליהנות אותנו... זו הנאה חיובית... זה עושר חיובי...

...

כעת נעבור לנושא של יופי!!! בדיוק כמו שהנאה זה דבר חיובי... ובדיוק כמו שכסף זה דבר חיובי... כך יופי!!! יופי זו מעלה!!! יופי זה שלימות!!! זה דבר טוב!!
מתי?? **כשהוא מגיע ישירות מהידיים של ה'!** ואנחנו לא דוחפים את הידיים שלנו... תינוק הוא יפה!!! למה?? כי הוא טרי!!! הוא מגיע ישירות מהרבש"ע... והרבש"ע בורא דברים יפים... לכן התינוק הוא יפה... ילדה בגיל חמש שש שבע היא עדיין יפה... כי... כי היא עדיין ילדה קטנה... היא עדיין לא מפריעה לרבש"ע ביופי המושלם שלו...
דא עקא... שהילדה הזו לא נשארה כזו... לאט לאט היא התחילה להתבגר... ואז היא התחילה לקשקש על היצירה של הקב"ה... היא כבר התחילה להפריע ולהרוס את היופי של ה'... ואז... כשהיא הגיע לגיל כ'... זהו... זה כבר לא זה... זה כבר לא היופי שהיה בגיל ז'... אבל היא לא ויתרה... היא התעקשה להמשיך לצייר ולצבוע ולמחוק ולדחוף את הידיים שלה ביצירה האותנטית של הרבש"ע... ומה הפלא שעד שהיא הגיעה לגיל ק'... היא כבר נראית לגמרי שמאטע... ככה נראה בן אדם שכבר מאה שנה מפריע והורס בידיים את הציור היפה של הקב"ה...
אז זהו!!! שזה בדיוק היה הסוד של שרה אמנו!!!
בת ק' כבת כ', בת כ' כבת ז'!!! מה הכוונה??

שרה אמנו לא הפריעה לרבש"ע... הקב"ה ברא אותה יפה כמו כל תינוקת מלאכית רגילה... כששרה הייתה בת שבע היא היתה יפה כמו כל ילדה בת שבע... ומאז!!! היא לא נגעה בציור היפה של הקב"ה... היא לא הפריעה לו... היא לא קשקשה... לא ניסתה להיות יפה יותר ממה שהקב"ה עשה אותה... ממילא היא נשארה יפה... איזה יופי??
היופי האותנטי שה' ברא אותה!!! יופי כזה הוא היופי הכי קדוש והכי מושלם שאפשר להתהלל בו... כששרה היתה בת ק', היא היתה כמו בת כ'... ובת כ' כבת ז'... כמו שילדה בת ז' לא דוחפת את הידיים שלה ולא מקשקשת על הציור המשובב של ה'... אז אצל שרה זה נשאר כך עד גיל מאה ועשרים...

ממילא... כל מי שחושב שיופי זה מתנת שמים... ויש כאלו שלא זכו... זה לא לגמרי מדויק!!! כולנו היינו יפים פעם... כולנו היינו תינוקים פעם... כולנו היינו בני שבע פעם... ואז היינו מתוקים... רק מה?? כאן מתחילה הבחירה... עד כמה אני רוצה לעזור לרבש"ע ולקבל את היופי... ואת ההנאות... ואת העושר... ממקורות זרים... ועד כמה אני מוכן לעזוב את הידיים שלי ולכבד את הרבש"ע... שהוא יתן לי הכל... מאומנותו הנקיה והמושלמת...

אין צייר כאלוקינו!!! השאלה מי בוחר בו?? השאלה האם אנחנו מוכנים לתת לו לצייר אותנו או שאנחנו רוצים גם "לעזור" לו?? זה כל הסיפור... זו המעלה של אמותנו הקדושות... שנשארו אותנטיות... נשארו מה שהם... הפירמה המקורית של הרבש"ע... בכזה יופי לא ניתן לנו אלא לקנאות... לשאוף... והלוואי ונזכה כולנו ליופי שכזה..

תוספת שבת

שים לב! השקיעה והדלקת נרות שבת מתקדמים!

זמני הדלקת נרות שבת מוקדם פרשת חיי שרה

ירושלים: 4:06 מוקדם: 3:56

בני ברק: 4:20 מוקדם: 4:10

מודיעין עילית: 4:14 מוקדם: 4:04

מדברי רבותינו זצוק"ל ושיבדלחט"א במעלת תפילת מנחה בערש"ק וקדושת השבת

סיפורים ממרן בעל ה"חפץ חיים" ו"המשנה ברורה" זיע"א אשר עברו מפה לאוזן על התייחסותו הנשגבה לשבת

אופן קבלת שבת והחיוב לזרוז אחרים גם לזה.

כתב המשנה ברורה (סי' רס"א סקכ"א): 'היינו ע"י דיבור שהוא מקבלו עליו לשם תוספת שבת או ע"י אמירת ברכו'. עוד כתב שם (סקל"א): 'במקומותינו המנהג כהיום מיד שאומרים 'מזמור שיר ליום השבת' מקבלים הציבור שבת עליהם ואסור בכל המלאכות אפילו עדיין היום גדול. וכתב בספר 'דרך חכמה', דה"ה במקומות שנוהגים לומר 'לכה דודי' ומסיימים 'בואי כלה' הוי ליה קבלת שבת ממש, עכ"ל.

וכבר כתב המשנ"ב (סי' רנ"ו סק"ב): 'נכון מאוד שימצאו אנשים המתנדבים בעם לילך ולזרוז בכל רחובות קריה על דבר סגירת החנויות והדלקת הנרות, וכעת נמצא כן בכמה עיירות גדולות חבורות קדושות המיוסדות על השגחת השבת, ואשרי חלקם כי הם מזכים את ישראל לאביהם שבשמים, ויזכו עבור זה המתחזקים תמיד במצווה זו לבנים גדולי ישראל, עכ"ל. וכבר הביא הגה"צ רבי יצחק קולדצקי שליט"א בשם חמיו מרן רשכבה"ג הגר"ח קניבסקי שליט"א שזה פסק הלכה של החפץ חיים שהזהיר בזה יזכה לבנים ת"ח, ובודאי שיתקיים!!

וכן כתב ב'שער הציון' (שם סק"ו): 'וכעין מה שאמרו בשבת כגב, הזהיר בנר [הויין ליה בנין תלמידי חכמים] עיי"ש. ושם הלא היה זהיר רק בעצמו, כ"ש בזה שהוא מזכה תמיד לרבים מבני ישראל. וגם אמרו חז"ל גבי אלקנה כשהיה עולה לרגל בכל שנה היה מכויין בכל פעם לזרוז את ישראל שהם גם יזכו במצווה זו לעלות לרגל, ואמר לו הקב"ה אתה כיוונת לזכות את ישראל אני אוציא ממך בן שיזכה את ישראל לפני, וזכה ויצא ממנו שמואל, עכ"ל.

השבת לבדה יצאה מכלל הקללה

ובספר 'חפץ חיים על התורה' (בראשית) כתב, וז"ל - 'כמה נואלו המה קטני אמונה שמאחרים לקבל את השבת וממהרים לצאת, כי הלא כל ששת ימי המעשה יונקים מן הקללה שנתקלל אדם הראשון "בזעת אפיך תאכל לחם", ורק השבת לבדה יצאה מכלל הקללה והקב"ה בכבודו ובעצמו ברך את היום הזה - "ברכו וקדשו". ותחת אשר בעלי השכל ממהרים להיכנס אל השבת לקבל ברכתה ומאחרים לצאת - בשביל שלא להיכנס כ"כ מהר אל קללת ששת ימי המעשה - מהפכים הם את הסדר, מאחרים הם להיכנס אל הברכה ונחפזים הם לצאת ממנה ולהיכנס במהרה אל הקללה של ששת ימי המעשה. אשרי מי שזוכה להבין זאת - למהר בקבלת השבת ולאחר לצאת ממנה, כדי לקבל ברכת ה' הבאה ממילא למקבלי שבת".

וכבר סופר על מרן הח"ח זצוק"ל בענין זה, שפעם אחת פרצה

שרפה בעירתו בערב שבת קודש. והנה בשעה מאוחרת אחת"צ, כשהאש החלה מעט לשקוע, הרגיש מרן זצ"ל בשבת הממשמשת ובאה וחשש מאוד שהרי הציבור מבוהל ועלולים חס ושלום לשכוח לקבל פני שבת מלכתא!. מיד חפש ומצא את הירש'ל השמש ובקשו לסובב מיד ולהכריז: "שבת, לבית הכנסת". (ה"ח חיינו פועלו ח"א)

השבת, השלט של חנות היהדות

וכה כתב מרן ה'חפץ חיים' זצ"ל באגרתו המפורסמת - "שבת היא לב היהודי והיהדות וברור שלפני הכל צריך לחזק את הלב. למה הדבר דומה? לחולה שנחלה בכל אבריו. נתכנסו רופאים ודנו כיצד לרפאותו, וכל רופא חיפש תרופה למחלה שהוא מומחה לה. קרא להם רופא זקן ואמר: 'האינכם שמים לב שהדופק חלש?! אם כן צריך להניח את כל השאר ולחפש רק כיצד לחזק את הלב, שאם לא - מה יועילו כל התרופות?!' ולענייננו: יהודים חולים עכשיו במחלות רבות. אולם תחילה יש לרפא את מחלת חילול השבת שכן השבת היא לב האמונה".

וכאן המשיל את משלו הקולע: "מעל לכל חנות או בית מלאכה קבוע שלט הפונה לרשות הרבים. בשלט מצוינת במפורש מהותו של החנות או של בית העסק. כל זמן שהשלט תלוי בצורה בולטת יודעים העוברים והשבים שבעל המקום עומד מאחורי חנותו והיא מנוהלת כראוי. אפילו אם נעדר הוא מהמקום לזמן מה ימשיך השלט להעיד כי החנות עדיין קיימת. אולם, ברגע שהשלט מוסר מחזיתתה של החנות ברור כבר לכל שבעל החנות נטש את המקום לחלוטין ושוב לא יחזור אליו.

כך גם לגבי השבת, זו שהיא אות בין הקב"ה לבניינו - אות כי ששת ימים עשה הבורא את השמים ואת הארץ וביום השביעי שבת. ואמנם כל זמן שיהודי שומר את השבת מעיד הוא על אותה ברית נצחית שנכתרה בין הקב"ה לבנינו ועל כך שיהודי הוא. ואפילו אם עובר הוא, חלילה, על מצווה כל שהיא נשאר הוא עדיין בגדר יהודי כאותו בעל עסק ששלטו נשאר אפילו אם יסע לזמן מה. אבל יהודי שמחלל שבת בפרהסיא כאילו עוקר את השלט מחנותו ומעיד בכך על עצמו, חלילה שנשמתו לא בגדר נשמה יהודית. וזה מה שאמרו חז"ל: "כל המחלל את השבת כאילו כפר בכל התורה כולה".

הגאון הגדול רבי מיכל פיינשטיין זצוק"ל ספר שבצעירותו התפלל פעם בליל שבת אצל ה"חפץ חיים" זצ"ל. והצבור אמרו שם מזמורי קבלת שבת. באותה שעה הבחין החפץ חיים זצ"ל בשני בחורים שדברו ביניהם, גער בהם ואמר: צריך לומר עכשיו "יידיש וארט" (תפילה יהודית).

רוח הקודש בברכת הח"ח

"ויברך אלוקים את יום השביעי ויקדש אותו" (בראשית א'), שבת קודש היא מקור הברכה, וככל שמוסיפים על השבת מימי החול ומקדימים לקבל את השבת - כך ממהרים להכנס לקבל ברכת ה' הבאה ממילא למקבלי השבת (עי' ח"ח על התורה בראשית ב') בהקשר לכך ספר הגאון רבי זלמן סורוצקין זצ"ל בספרו "הדעה והדיבור" את המעשה דלהלן: באותה העיר בה שימש הגר"ז ברבנות היה בחור צעיר נהג מונית אשר במשך הזמן החל לפרוץ את הגדר ולהסיע אנשים לאחר זמן כניסת שבת, וכן ביום השבת בעוד היום גדול רח"ל. ר' זלמן שלח להזהירו מספר פעמים והנהגה הבטיח להפסיק, אך לא קיים.

אביו של הנהג שהיה בעה"ב נכבד בעיר חלה ל"ע בשיתוק בפניו ושכב זמן רב בבתי חולים ללא מרפא. ויהי היום ומרן הח"ח זצוק"ל הגיע לוילנא לאספת רבנים, ובתום האספה בעת ששהה בקרון הרכבת בדרכו חזרה לראדין באו רבים מבני העיר לקבל את ברכתו. בין הנכנסים לתחנת הרכבת הבחין הגר"ז סורוצקין באבי הנהג הנ"ל שעון על מקלו וחבוש בפניו מתקרב אף הוא לעבר הרכבת. ר' זלמן דרש בשלומו, בתוך הדברים ספר לו החולה שסבתו שנפטרה מכבר נראתה לו בלילה זה בחלום עומדת ואומרת לו - "לשווא אתה מחפש תרופה למכתך אצל רופאים, סע אל הח"ח ותתברך ממנו ותרפא ממחלתך", ועל כן החליט לעזוב את בית החולים בוילנא ולסוע לראדין לח"ח. והנה כששמע מר' זלמן שהח"ח נמצא עתה בקרון הרכבת התרגש עד מאוד וראה בכך סימן מן השמים לחיזוק הדברים. חיש מהר עלה לעבר הקרון לקבל את ברכתו של הח"ח. רבי זלמן כששמע זאת קרא מיד להגאון ר' הלל גינזבורג ממשפחת הח"ח וספר לו על דבר החולה הנ"ל ועל הפרצה הנוראה של חילול ש"ק בעירו על ידי בנו, ובקשו שיספר זאת לח"ח בכדי שיגדור את הפרצה הנ"ל. אך לצערם אחרו את המועד מאחר ובנתיים כבר נגש החולה לח"ח לבקש את ברכתו.

והנה עומדים הם ורואים את החולה עומד ביראה ופחד לפני מרן הח"ח ואומר לו: רבי, הנני חולה אנוש זה יותר משנה, הייתי בבתי חולים שונים ואין תרופה למחלתי. בלילה הזה באה אלי סבתי בחלום ואמרה לי - "עזוב את הרופאים וסע אל הח"ח והתברך ממנו ותרפא". הח"ח שסלד מאוד מכך שמחזיקים אותו לבעל מופת קפץ ממקומו ואמר: "מי יתן לך ברכה ותועיל לך ח"ו? ישראל מאיר? הברכות אינן מסורות בידי (וחזר על כך ג' פעמים). אתה יודע למי מסורות הברכות? לשבת קודש ... !, וכמו שנאמר 'ויברך אלוקים את יום השביעי ויקדש אותו' וכן אנו אומרים בקבלת שבת - "לקראת שבת לכו ונלכה כי היא מקור הברכה", ולמה אתה מבקש ברכה מישראל מאיר? (וחזר על דבריו ג' פעמים) מאין תבוא הברכה? אם תשמור שבת כהלכתה ותקבל את ברכת השבת ותרצה לקבל ברכה מישראל מאיר יתן

לך גם ישראל מאיר ברכה, אלא מה - אין אתה רוצה לשמור את השבת כראוי ולקבל את הברכה ממקורה, ותאמר בלבבך שדי לך לקבל ברכה רק מישראל מאיר, דבר זה אי אפשר - אין בכוחי לברך בלא ברכת שבת...". (על כל זה חזר ג' פעמים בהדגשה ובהטעמה) כל הקרון שהיה מלא יהודים הקשיב לדבריו באימה ויראה ואין צריך לומר אבי הנהג הנ"ל שידע כנראה את נגעי לבבו. הגאון ר' הלל ור' זלמן הביטו איש בפני אחיו בתמהון וחשבו מי גילה את הדברים אל הסבא קדישא? עד שהם עומדים בתמהון לבב הנה הח"ח מוסיף ואומר לאחר דומיה קלה: "שמא תאמר שאתה שומר את השבת וראוי לברכה, אבל ראה מה כתוב בשבת - "זכור את יום השבת לקדשו... שבת לה' אלוקיך לא תעשה כל מלאכה אתה ובנך ובתך..." הלא אין דוגמת אזהרה זו בשאר המצוות שהרי לא נאמר 'לא תאכל חזיר אתה ובנך ובתך', או "לא תלבש שעטנז אתה ובנך ובתך", כי כל אחד מהם אחראי בעד עצמו, אבל בשבת האב אחראי גם בעד הבנים הנמצאים ברשותו ואפילו הם גדולים, ואפילו אם אתה משמר את השבת, ובנך ... נוסע בשבת ובתך מסרקות את שערך בשבת, אי אפשר לך לקבל ברכה ממקור הברכות - משבת קודש, וגם ברכת ישראל מאיר לא תשיג ולא תועיל לך..."

כאשר יצאו מפיו הקדוש של הסבא קדישא 'אתה משמר את השבת ובנך נוסע בשבת וכו'" ידעו רק שלושה אנשים בקרון שאין זה רק משל ודוגמא אלא דברים שנתגלו לו ברוח הקודש, היינו ר' הלל ור' זלמן ואבי המחלל שלא היה יכול להתאפק יותר וצעק 'רבי, הנני מקבל עלי שלא תהיה עוד בביתי מה שהיה עד כה!' ובוזה החולה קבל את ברכת הח"ח וחזר לביתו ושלח תכף את בנו לארץ ישראל...

זהירות ביום המעונן

ספר הגה"ג רבי מרדכי רגזינסקי זצ"ל על מרן ה"חפץ חיים" זצוק"ל את העובדה הבאה - "בראדין היה מנהג שבערב שבת היה השמש של העיירה עובר בין הבתים ודופק על חלונות הבית ומכריז על זמן הדלקת נרות שהגיע. והנה, ערב שבת אחד עברתי ליד ביתו של הח"ח וכשחלפתי ממש ע"י הבית שומע אני נקישות על גבי החלון מתוך הבית. הסתובבתי לאחורי ולהפתעתי אני רואה שמרן הח"ח הוא המקיש על החלון ומסמן לי בידו שאכנס אליו. כמובן שחיש קט הייתי לידו ושאלתיו לרצונו. ראה - אמר לי - 'היום הוא יום מעונן, וא"כ עלולים אנשים להתבלבל ולבוא לידי טעות בזמן המדויק של הדלקת הנרות, לכן אבקש אותך שתניגש כעת לבית המדרש ותבקש מהשמש בשמי שהיום יעבור להכריז בין הבתים על הדלקת הנרות חצי שעה יותר מוקדם ממנהגו בכל ערב שבת'. כמובן שאצתי לעשות כבקשתו ולגודל הפתעתי כששכתי להודיעו שעשיתי שליחותו רואה אני שהח"ח יושב וממתין לי עד שאחזור להודיעו שהענין מסודר, ורק אז נתישבה דעתו'. (מאיר עיני ישראל חלק א')

לפרטים והנצחות או לשליחת דרשות וכד' ניתן לפנות למייל a0732951324gail.coa לשמייעת שיחות חיזוק בנושא שבת בטל: 073-2951324

לתרומות לעלון אפשר גם ב"נדדים פלוס" ו"קהילות" קופת "אוסף גליונות" קופת "עלון תוספת שבת" או בטלפון 037630543 שלוחה 2040.

בירורי הלכה

הנידון דין חינוך - בלא תעשה, בדרבנן, באיסור דרבנן, בדברי קבלה, במנהג, בחומרא, בדבר הרשות.

האם ובמה יש דין חינוך על הידור מצוה, האם חינוך קטן בהכשר גמור כגדול, האם קטן שהגיע לחינוך יכול להוציא גדול במצוה דרבנן

חינוך בדרבנן

מח' הפוסקים - בשו"ת הרמ"ע מפאנו קיא' כתב שאין דין חינוך בדרבנן ולמד מהג"מ במגילה יט' דנח' רבנן ור"י שם לענין מגילה אם קטן כשר לקרוא את המגילה, ומיהו הראשונים כתבו שם שלכ"ע יש חינוך ומה שקטן אינו מוציא מחמת דהוי תרי' דרבנן, (וכן הביא המ"ב הטעם בתרפ"ט ו')

וא"ר קפו' כתב בדעת הלבוש שאין דין חינוך בדרבנן. ובלבוש תרפ"ט נראה שבדרבנן פטור חוץ ממצות מגילה חנוכה ד' כוסות, דבאלו יש הטעם שהיו באותו הנס, וע"ע בפרמ"ג קפו' ג' מש"כ בזה.

מאידך ברמב"ם נחלות יא' י' נראה שיש חינוך אף בדרבנן, ז"ל שם "האפוטרופין עושין לקטנים לולב וסוכה וציצית ושופר ספר תורה ותפילין ומזוזות ומגילה, כללו של דבר כל מצות עשה שיש להם קצבה בין שהוא מדברי תורה בין שהוא מדברי סופרים, עושין להם אף על פי שאינן חייבין במצוה מכל אלו המצות אלא כדי לחנכן,

וכ"כ השו"ע חו"מ רצ' טו' שיש חינוך אף בדרבנן.

כמה הלכות דהתפרש דיש חינוך בדרבנן

צריך לחנך קטן לתפילה - שו"ע קו' "קטנים שהגיעו לחינוך חייבים לחנכם". וכתב המ"ב שם "להתפלל י"ח ערב ובוקר" (מבואר במ"ב דאף מעריב יש לחנך הקטן אף שמעריב אינו חובה, ולכאורה ראייה דאף במנהג יש חינוך, ומיהו אפשר דמעריב לא חשוב כמנהג דהא מ"מ נחשב כחובה).

ואפשר לדחות כיון דתפילה היא רחמי לכן יש לחנך הקטן (כ"כ הב"מ שמג'), ועוד אף שאין שמו"ע דאורייתא, מ"מ כיון שעיקר תפילה דאורייתא יש לחנך בו הקטן.

צריך לחנך קטן לברכות קר"ש - ע' רמב"ם הלכות קריאת שמע פרק ד' א' "נשים ועבדים וקטנים פטורים מקריאת שמע, ומלמדין את הקטנים לקרותה בעונתה ומברכין לפנייה ולאחריה כדי לחנכן במצות, וכ"כ המ"ב סימן ע' ו' שצריך לחנך קטן בקר"ש גם שיקראנה בזמן ק"ש וגם עם הברכות לפנייה ולאחריה, ושער הציון שם ז' כתב הטעם דחינוך הוא גם

חינוך בלא תעשה

נח' הראשונים האם דין חינוך רק בעשה או אף בל"ת,

בתוס' נזיר כח' ותוס' ישנים יומא פב' עולה שנח' בזה שני ת' התוס', דהק' תוס' אם יש דין חינוך בקטן אמאי קטן אוכל נבילות אין ב"ד מצווין להפרישו, ות' א' דדין חינוך אינו אלא לחנכו שיעשה מצוות ולא להפרישו מאיסורים, ב' ועוד ת' שחינוך זה דין על אביו ולא באדם אחר ואף אימו אין לה דין לחנכו,

(ז"ל תוס' בניזיר "תימה הא דאמר בעלמא יבמות דף קיד קטן אוכל נבילות אין ב"ד מצווין עליו להפרישו והאמר ריב"ח אף לחנכו לעשות מצוה מוטל על האב, א' וי"ל דחינוך לא שייך אלא להזהירו לעשות ולקיים מצוה אבל להזהיר מלעבור אין זה חינוך... ב' עוד אומר ר"י דחינוך לא שייך אלא באב אבל באיניש אחרניא לא שייך", וז"ל תו"י ביומא "א"ת הא דאמרינן בכל דוכתא קטן אוכל נבילות אין ב"ד מצווין להפרישו השתא חנוכי מחנכינן אפרושי מאיסורא מיבעי, א' ואומר ה"ר אליעזר ממיץ דחינוך לא שייך אלא שיעשה מצוה ולא פרושי מאיסורא ב' ור' אומר דחינוך לא שייך אלא באב אבל באדם אחר לא שייך ביה חינוך הלכך נמי אין נזהרין להפרישו).

וכן הביא ברשב"א יבמות קיד' דעה זו והביא דדעת הרמב"ם דיש חינוך בכ"ג.

הטעם ע' בתרה"ד צד' דענין החינוך שיתרגל לעשות כשיגדל, וזה שייך יותר בעשה בקום ועשה.

ומאידך תוס' נזיר כח' ותוס' ישנים יומא פב' בת' הב' ס"ל דיש דין חינוך אף בל"ת, וכ"כ תוס' שבת קכא', ור"ה לג', וערכין ג'.

וכ"כ הרמב"ם מאכ"א יז' כח' "קטן שאכל אחד ממאכלות אסורות, או שעשה מלאכה בשבת אין בית דין מצווין עליו להפרישו לפי שאינו בן דעת, במה דברים אמורים בשעשה מעצמו, אבל להאכילו בידים אסור ואפילו דברים שאיסורן מדברי סופרים, וכן אסור להרגילו בחילול שבת ומועד ואפילו בדברים שהן משום שבות"

ולהלכה השו"ע סימן שמג' והאחרונים ומ"ב שם פסקו שדין חינוך הוא הן בעשה והן בל"ת.

תרפט) כתבנו מזה ואי"ה יבואר עוד, גם יש לומר דברי קבלה יש לו דין תורה ומחמירין בספיקו, אלא שאין לוקין כשל תורה כי אם מכות מרדות".

וע"ע בפרמ"ג קפו' ונראה מדבריו שאף אי אין חינוך בדרבנן, מ"מ דברי קבלה חמור ויהיה בו חינוך, דהביא דהרמב"ם בהלכות חנוכה פרק ג' הלכה יד' כתב דקטן לא מוציא גדול בהלל, אלא מקרא וגדול עונה מלה במלה, וביאר דהרמב"ם לשיטתו בהלכה ו' שם דהלל הוא מדברי סופרים ולא דברי קבלה, (ולא מדברי קבלה כהראב"ד שם) ואפשר דלכן אינו מוציא דאין חיוב חינוך בדברי סופרים, (וצ"ע דלכאורה דעת הרמב"ם דיש חינוך אף בדרבנן כמ"ש לעיל), משמע מדבריו שבדברי קבלה יש חינוך לקטן. (ז"ל הפרמ"ג שם "... בהלכות חנוכה פרק ג' הלכה י"ד קטן מקרא הגדול עונה מלה במלה, משמע אף הגיע לחינוך, י"ל דהלל דברי סופרים לא דברי קבלה, לשיטתיה שם בהלכה וי"ו, ובדברי סופרים ממש אין מחויב הקטן").

חינוך באיסור דרבנן

נח' בזה האחרונים, וכתבו רוב האחרונים להלכה שיש חינוך באיסור דרבנן, כ"כ המג"א והט"ז שמג' והביאם המ"ב שמג' ג' ז', ומיהו פשוט לשון הרמ"א שם שמג' שאין דין חינוך בדרבנן, וכ"כ הא"ר והב"מ שם בסימן שמג'. (ז"ל הב"מ שם "בעושה מעצמו בלא הרגל האב וגם באקראי ודאי דאין צריך להפרישו. ויפה הגיה הרמ"א ז"ל. ומה שהמ"א מסכים ומביא ראיה מסי' ק"ו סעיף ב' כבר מבואר בפ"י רש"י ותפילה דרחמי הוא ומדרבנן תקנוהו אף לנשים. ולהרמב"ם הוא משום דהוי דאורייתא ע"ש וק"ל").

חינוך במנהג

האם חייב לחנך בנו במנהג, מצאנו בזה נידון בכמה הלכות **צריך לחנך קטן במנהגי בן המצרים**, (תספורת, רחיצה, אכילת בשר ויין) - שו"ע תקנא', ומיהו אפשר לדחות דהא שאני אבלות דרבים דחמורה.

בגד ציצית - נח' הראשונים וכן יש מח' הפוסקים האם האב חייב לקנות לבנו בגד כדי דיתחייב בציצית אף שאין חיוב ללבוש בגד ד' כנפות, או באופן שהקטן לובש בגד ד' כנפות חייב לקנות לו ציצית, לכאורה נח' האם יש חובת חינוך במנהג שנהגו ללבוש בגד ד' כנפות.

בג"מ ערכין ב' יש ברייתא המפרטת את דיני חינוך הקטן, וכתוב "קטן היודע להתעטף חייב בציצית" משמע שאם יש לו בגד ג' כנפות חייב בציצית, ואין אביו צריך לקנות לו, וכ"כ במכתם וברי' מלוניל בסוכה מב', וכ"כ הב"ח בסימן יז' וז"ל "אבל אביו אינו חייב ליקח לו מלבוש בת ארבע כנפות שאפילו הוא עצמו אין חייב לקנות טלית בת ארבע כנפות כמו שכתוב בסמוך סימן י"ט וסימן כ"ד"

ומיהו כתב הב"ח שבטור נראה שהאב חייב לקנות לבנו בגד ד' כנפות והביא כן מהמרדכי בשם הירושלמי דאם הקטן יודע להתעטף בציצית אביו לוקח לו טלית, וכ"כ כמה אחרונים דהאב חייב לקנות לבנו בגד ד' כנפות, ע' במג"א שם ובמחצה"ש ובארצה"ח והא"ר, וכן פסק המ"ב סימן יז' ס"ק ט'

במילתא דרבנן, עולה דיש חינוך בדרבנן, ומיהו אפשר לדחות דהיות וקר"ש דאורייתא תיקנו שיקרא בברכותיה.

צריך לחנך קטן בנשיאת כפיים - שו"ע קכח' לד' "קטן שלא הביא שתי שערות, אינו נושא את כפיו בפני עצמו כלל אבל עם כהנים שהם גדולים נושא ללמוד ולהתחנך".

צריך לחנך קטן בד' כוסות - שו"ע תעב' טו' "תינוקות שהגיעו לחינוך מצוה ליתן לכל אחד כוסו לפניו, ויש לדחות דשם יש טעם שהיו באותו הנס.

צריך לחנך קטן ביוה"כ בנעילת הסנדל (ובזמניו אך סיכה ורחיצה) ולהלכה ד' עינויים הן דרבנן - שו"ע תרטז'.

צריך לחנך קטן ד' מינים בשאר ימים - מ"ב סימן תרנז' ג' לענין לולב בשאר ימים וז"ל המ"ב "מצות חינוך הוא אפילו בשאר הימים שהם מדרבנן", וע"ע בשער הציון סימן תרנז' סק' ג'.

צריך לחנך קטן לשמוע מגילה - שו"ע תרפט' "מחנכים את הקטנים לקרותה", ובתוס' במגילה יט' כתבו מדין חינוך, ומיהו אפשר לדחות דבגליון הש"ס שם הביא תוס' דהטעם הוא מפני שהיו באותו הנס, וכ"כ הירושלמי.

לחנך קטן לתפילה בציבור - יל"ע האם חייב לחנך בנו לתפילה בציבור, ונראה דתלוי האם תפילה בציבור הוא חוב גמור או הידור, (וע' לשון השו"ע דנראה שאי"ז חיוב גמור), ומאידך אפשר דכיון שחייב לחנכו בתפילה, תפילה בכנין זה צורת התפילה ויל"ע.

הכרעת האחרונים דאף בדרבנן יש דין חינוך, ע' מג"א שמג' ב', וגר"ז שם, ובח"א סו' ב', ומ"ב שמג' ג'.

חינוך דברי קבלה

האם אף לדעות שאין חיוב חינוך בדרבנן, האם בדברי קבלה יש דין חינוך

ברמ"ע מפאנו עולה שאף בדברי קבלה אין חינוך, דהא מגילה וד' צומות מדברי קבלה וכתב שאין בזה חינוך, ומאידך נראה באחרונים דדברי קבלה חמורים מדרבנן בכמה ענינים, ולכאורה בדברי קבלה יהיה דין חינוך.

ע' פרי מגדים פתיחה כוללת חלק א' דכתב דדברי קבלה חמור מדין דרבנן, (וז"ל שם "הרביעית היא דברי קבלה המוזכר בנביאים וכתובים כמו מגילה דברי קבלה, וכמו עונג וכבוד שבת ויום טוב המוזכר בנביאים (ישעיה נ"ח י"ד), וכמו הלל בפרק שלישי מהלכות מגילה וחנוכה הלכה ו' בהשגות הראב"ד..., וגם קריאת התורה בשבת ויום טוב וב' וה' דתיקון נביאים הוה, י"ל הוה דברי קבלה כי משה רבינו ע"ה תיקן זה עם נביאים שעמו. ואפשר י"ל משום הכי כתב הר"מ מלמד ז"ל בשו"ת (משפט צדק חלק ג) סימן מ"ג הובא דבריו בכנסת הגדולה ושיירי כנסת הגדולה ומ"א באו"ח סימן רפ"ב אות ו' דקטן אין מקרא, ויראה הטעם דקטן בר חינוך מדרבנן וגדול מחוייב מדברי קבלה ואין דרבנן מוציא המחוייב מקבלה, ובהכי ניהא (תרפט) באו"ח במ"א ס"ק ד' דקטן אין מוציא גדול בקריאת מגילה, ובחנוכה פסק דמוציא (סימן תרעה סעיף ג) וי"ל נר חנוכה דרבנן ממש, משא"כ מקרא מגילה דברי קבלה הוה אסתר ברוח הקודש נאמר, אין מוציא קטן לגדול, ובפריי שם (סימן

סימן תרע"ה אבל דעת הש"ג והמאירי דאפילו לדין א"צ לחנך הקטן להדליק בפ"ע אם לא שיש לו בית בפ"ע,

וע"ע בבה"ל תרע"ה דכתב שם דבהידור מצוה אינו מחוייב לחנך הקטן, וז"ל "נהי דמחוייב לחנכו היינו בדבר שיש בו חיוב על הגדול מצד הדין אבל בזה דגם בגדול ליכא כ"א משום הידור מצוה אינו מחוייב לחנך בו הקטן"

נראה דהמ"ב נוקט שאין דין חינוך על הידור מצוה.

ואפשר דאף לרמ"א שמדליק בפנ"ע, אין הכרח דיש חינוך להידור דאולי בחנכה דהוא פרסום הנס שאני.

ומיהו בד' מינים לכאורה יש דעות דס"ל דיש חינוך להידור.

מח' מהרש"ל וט"ז האם האב קונה לבנו הקטן

לולב כדי שיוכל להדר לקיים הנענועים עם

הציבור

בברייתא בערכין ב' כתוב "קטן היודע לנענע חייב בלולב, ובתפילין כתוב שם "אביו לוקח לו תפילין", וכתבו תוס' לבאר דבלולב אין צריך לקנות לו דיוצא הקטן בשל אביו, ועוד ת' תוס' דתפילין שדמיו יקרים שייך בו לקיחה, ונראה שנח' ת' התוס' האם האב קונה לבנו לולב או הבן נוטל של אביו,

המאירי בבית הבחירה סוכה דף לז' עמוד ב' כתב "ועכשיו נהגו להקל ולסמוך על נענוע שבשעת הברכה וכל שכן במקומות שאין הלולבין ומינין שבהם מצויים בריוח ומפני שהנענוע שבקריאת ההלל אינו אלא מנהג ומ"מ ראוי לתלמיד שיאחז לולבו ולנענע בכל מקום הראוי לו כל שאפשר לו בריוח" ונח' בזה המהרש"ל והט"ז בתרנז' ובמ"ב שם ס"ק ד' הביא דבריהם דהמהרש"ל כתב דא"צ לקנות לקטן לולב דאחר שיצא בו אביו יתן לו לנענע בו, והט"ז כתב שעדיף שיהיה לקטן לולב כדי שיוכל לנענע עם הציבור.

עולה מח' הפוסקים האם יש לחנך בנו בהידור מצוה, ונראה במ"ב שנוקט שאין חיוב חינוך בזה

מ"מ אף אי נימא דיש חינוך להידור מצוה, מ"מ אי"ז אלא בעיקר המצוה שהקטן יעשה המצוה בעצמו, ומ"מ לכ"ע א"צ לדקדק בפרטי הידור המצוה, כדלהלן.

א' לענין חנכה כתב המ"ב תרע"ה יד' כתב שאף לרמ"א שקטן מדליק בעצמו, מ"מ סגי בנר אחד כל יום.

ב' לענין ד' מינים אף לדעות שקונה לבנו לולב כדי לנענע בו, מ"מ אין חיוב לחנך בנו דווקא בד' מינים מהודרים וסגי בד' מינים כשרים.

ג' לענין מגילה אף דיש דין לחנך הקטן במגילה, מ"מ אין חובה דווקא בציבור ומנין אף שיש בזה הידור.

כמ"ש הביאור הלכה בתרפט' שמדינא יכול לקרוא לקטן בבית, ורק מנהג טוב להביאו לביה"כ לשמוע בציבור, (ז"ל הבה"ל "הנהגה בודא" כונת המחבר הוא דוקא על קטנים שהגיעו לחינוך הדקטנים ביותר רק מבלבלין כמו שכתב המ"א, וא"כ מאי שייך מנהג טוב הלא מדינא מחוייב

דהאב צריך לקנות לו בגד כדי שיתחייב בטלית, ז"ל המשנה ברורה "ליקח לו ציצית - פי' ליקח לו בגד של ד' כנפות ולהטיל בו ציצית כדי לחנכו במצות".

וביאר הב"ח הסברא בזה דכיון שהכל הורגלו ללבוש בגד שחייב בציצית צריך האב לחנך בנו לקיים המצוות כמו אביו, לכאורה עולה דלהלכה יש חינוך גם במנהג, ומיהו אפשר לדחות דציצית חמור דנענשין ע"ז בעינא דריתחא.

שש שעות בן בשר לחלב - ע' במאירי חוליו קה' שדן בזה ונראה שמחמיר בבשר, ודן להקל בעוף, (ומיהו באמת יש מקום לומר דלשו"ע דמדינא צריך שש שעות יותר יש להחמיר, ואולי לכן החמיר המאירי דס"ל דמדינא יש לחכות שש שעות, ולרמ"א דאי"ז מעיקר הדין יש יותר מקום להקל, ודוק).

חינוך בחומרא

בחומרא גרידא נראה שא"צ לחנך הקטן, ומצאתי בשדה חמד חמץ ומצה ו' ו' דכתב לענין קטניות בפסח דא"צ לחנכו, וע"ע ברמ"א רנט' ז' דעולה בדבריו שהיא דהוא מח' הפוסקים ועיקר להקל ולכתחילה נפסק להחמיר, אפשר לעשותו ע"י קטן, (דיש שם מח' לגבי תנור שכסהו בדף וטיט האם מותר לסתור הכיסוי והביא הרמ"א דיש מחמירין בזה וכתב המ"ב דיש להחמיר כשאפשר, וכתב הרמ"א דעדיף ע"י קטן.)

וע"ע ב"י רסט' (לענין שתיית קטן קודם קידוש) שכתב יותר מזה דהיא דיש מח' אפשר להקל בקטן.

חינוך לרשות

ע' נזיר כח' מח' ר"י ור"ל, ע' בראשונים שם שטימ"ק ותוס' ר"פ בנזיר כט', ותוספות ישנים ביומא פב', וע' במאירי בבית הבחירה נזיר כ"ט שכתב לחלק בין מצות שחייב בהם, לפרישות ודברים שלא חייב בהם, וז"ל "כשם שהאב חייב לחנך את בנו במצות וכו' אף בבתו חייב לחנכה במה שראוי לה... ומכל מקום דברים אלו כולם במצות שיש בהם חיוב אבל במצות התלויות ברצונו של אדם ובנדבת לבו כגון נזירות אין חובת חינוך עליו".

וע' במהר"ץ חיות שם שכתב שכל ענין חינוך כדי שיתרגל הקטן לקיים המצוות כשיגדיל, וזה שייך במצוות דהן חובה על האדם, אולם בדברים שאין חובה על האדם מסברא אין צריך לחנכו, ועי"ש.

האם בדרבנן יש חינוך על הידור

מח' רמ"א ומג"א האם קטן בחנכה מהדר להדליק לבדו מדין חינוך

ע' ברמ"א תרע"ה ג' דלמנהג שכל בני הבית מדלקין אף קטן שהגיע לחינוך צריך להדליק אף שהדלקה זו אינה אלא הידור, ומאידיך המג"א תרע"ז ח' חולק על הרמ"א וס"ל שקטן פטור וע' במ"ב תרע"ז יג' דמביא את דברי הרמ"א שקטן מדליק בכ"ג, ומביא שדעת הש"ג והמאירי דא"צ לחנך קטן להדליק בפנ"ע, (ז"ל המ"ב שם "לדין דנהגינן שכל אחד צריך להדר ולהדליק בפ"ע א"כ גם הקטן הזה צריך בכל גווי להדליק בפ"ע והכי פסק הרמ"א לעיל בסוף

לחנכם בקריאת המגילה או עכ"פ בשמיעה וכנ"ל ואולי דבזה היה יוצא אם היה קורא לפניכם בביתם אבל כדי לפרסם הנס ביותר מנהג להביאם בביהמ"ד שישמעו בצבור כדי לחנכם שגם בגדלותם ישמעו בצבור".

ומצאנו עוד על דרך זה בדין חינוך דחלוק עיקר המצוה מפרטי המצוה, בענין מה שנח' הפוסקים האם צריך לחנך קטן בהכשר גמור כגדול, ועולה במ"ב שיש חילוק בן עיקר המצוה לפרטי המצוה, וכלהלן.

האם חינוך קטן בהכשר גמור כגדול

ויתבאר שחלוק עיקר המצוה מפרטי המצוה

מצאנו בזה מח' ראשונים ואחרונים, ע' בריטב"א סוכה ב' דהוכיח בסוגיא שם דקטן שמחנכין אותו במצות צריך לעשות בהכשר גמור כגדול, וע' בבה"ל תרנ"ז שכתב כהריטב"א דשצריך שיהיה הד' מינים של קטן כגדול,

ומאיך לענין לולב שאול ע' תרנ"ח ו' נחלקו האחרונים האם הקטן יוצא בשאול, המג"א וא"ר ס"ל שהקטן לא יצא, והבגדי ישע והברכ"י ס"ל שהקטן יצא בשאול ומתחנך הקטן בזה למצוה, וע' במ"ב כח', ובשעה"צ שם שהביא מהראב"ן דס"ל הכי,

לכאורה יש סתירה בדברי המ"ב, דבבה"ל בתרנ"ז נראה דס"ל כהריטב"א וכהמג"א דצריך לחנכו בהכשר גמור, ומאיך במ"ב בתרנח' ובשעה"צ שם נראה דהכריע כהראב"ן וכהאחרונים שא"צ לחנכו בהכשר גמור.

ונראה דחלוק עיקר המצוה מפרטי המצוה, ומש"כ הריטב"א אירי בשיעור סוכה ובעיקר דין המצוה ס"ל למ"ב להחמיר כהריטב"א, ובפרטי המצוה ס"ל להקל כהראב"ן, ולפי"ז תלוי אי הפסול בעיקר המצוה, או בפרטי המצוה.

האם קטן שהגיע לחינוך יכול להוציא גדול במצוה

דרבנן (מגילה, חנכה, הלל)

מגילה דף יט' משנה "הכל כשרין לקרות את המגילה חוץ מחרש שוטה וקטן, רבי יהודה מכשיר בקטן".

נח' הראשונים האם ההלכה כרבנן או כר"י, העיטור הביא שבה"ג פסק כרבנן, והעיטור כתב דההלכה כר"י, ובר"ן שבת דף י' בדפי הרי"ף הביא את העיטור דקטן שהגיע לחינוך יכול להוציא גדול בנר חנכה,

ע' שולחן ערוך סימן תרעה' סעיף ג' "אשה מדלקת נר חנוכה, שאף היא חייבת בה, אבל אם הדליקה חרש שוטה וקטן, לא עשה כלום, ואף על פי שהניחה גדול, ויש מי שאומר בקטן שהגיע לחינוך מותר".

עולה שבחנכה הביא השו"ע את שיטת העיטור דקטן שהגיע לחינוך יכול להוציא גדול,

ובשולחן ערוך סימן תרפט' סעיף א' כתב "הכל חייבים בקריאתה, אנשים ונשים וגרים ועבדים משוחררים, ומחנכים את הקטנים לקרותה. ובסעיף ב' כתב "אחד הקורא ואחד

השומע מן הקורא, יצא ידי חובתו והוא שישמע ממי שהוא חייב בקריאתה. לפיכך אם היה הקורא חרש או קטן או שוטה, השומע ממנו לא יצא"

והק' האחרונים מדוע השו"ע בתרפט' השמיט דעת העיטור שהביא בתרעה' דקטן החייב מדין חינוך מוציא גדול,

וע' מגן אברהם סימן תרפט' ד' "צ"ע דהרב"י פסק בססי' תרע"ה כדעת ב"ה שמכשיר בקטן והכא סתם ופסק כדעת האוסרים ודוחק לחלק בזה בין מגיל' לנ"ח וגם בר"ן שם משמע דדמי להדדי בזה עמ"ש בסמוך" (בלבושי שרד ביאר כוונת ק' המג"א אמאי לא הביא בשו"ע בתרפט' את שיטה זו, יש באחרונים שהבינו שהשו"ע פסק כהעיטור, ואכמ"ל).

ובחמד משה כתב ליישב שמגילה חמורה דהיא דברי קבלה וקטן דחיובו מדרבנן לא מוציא החייב מדברי קבלה, וכ"כ הפרמ"ג בפתיחה כוללת חלק א' ע' לעיל.

ולפי"ז עולה לדעה זו שקטן שהגיע לחינוך יכול להוציא גדול במצוה דרבנן.

מאיך בחכם צבי שו"ת סימן יג' (תוספות חדשים) וכ"כ בזכרון שמואל כתבו לת' באופ"א דבחנכה אינו חיוב על הגברא להדליק נר חנכה אלא עיקר הדין על הבית שאחד מבני הבית ידליק נר, משא"כ במגילה יש חיוב על הגברא ולכן ס"ל לשו"ע דקטן לא מהני. (ז"ל החכם צבי שם "שאלת לפרש לך מה בין חנוכה שפסק דקטן שהגיע לחינוך מוציא את הגדול לפורים שפסק הוא ז"ל ככל שאר הפוסקים וכת"ק דר"י שאף שהגיע לחינוך אינו מוציא את הרבים י"ח, תשובה ס"ל דבחנכה כיון דלאו אקרקפתא דגברא מוטל חיוב ההדלקה אלא א' מכל בה"ב מדליק בפתח החצר ושוב אין שום חיוב על שום א' מכל בה"ב אף על פי שלא שמעו הברכה ולא ראו ההדלקה... להכי סגי בקטן שהגיע לחנוך המדליק בפתח החצר, אבל בקריאת המגילה המוטל על כל או"א לקרות או לשמוע המגילה אין קטן אף שהגיע לחינוך מוציא את הרבים וחילוק זה מתקבל על הדעת") ולפי"ז אין ראייה שקטן שהגיע לחינוך יכול להוציא גדול במצוה דרבנן.

ומיהו בהלל כתב הרמב"ם שאין קטן מוציא גדול, ויל"ע דהנה נח' הרמב"ם והראב"ד אי הלל דברי סופרים (דרבנן) או דברי קבלה, לרמב"ם דברי סופרים והראב"ד דברי קבלה, (ע' רמב"ם הלכות מגילה וחנוכה פרק ג' הלכה ו' "ולא הלל של חנוכה בלבד הוא שמדברי סופרים אלא קריאת ההלל לעולם מדברי סופרים בכל הימים שגומרין בהן את ההלל... א"א ויש בהם עשה מדברי קבלה השיר יהיה לכם כליל התקדש חג")

וצ"ע אמאי קטן לא מוציא גדול בהלל בשלימא לראב"ד דס"ל דהלל הוא דברי קבלה היה אפ"ל דדברי קבלה חמור וקטן לא מוציא גדול בדבר שהוא דברי קבלה וכמשנת', אולם הרמב"ם דס"ל דהלל הוא דרבנן, א"כ אמאי לא מוציא גדול בהלל, (וע' בפרמ"ג קפ"ו וצ"ע) ואולי מחמת דהוי תרי דרבנן, וצ"ע.

מים זכים

זורשי רשומות אמרו 'אין מים אלא תורה'
שנאמר 'הוי כל צמא לכו לחיים' (ב"ק פב).

פרשת חיי שרה

וא"כ לכאור התברר למפרע, שברכתו של אליעזר הייתה ברכה לבטלה, כיון שלא הי' לה על מה לחול, - ולפי"ז לכאור צ"ע טובא, איזו זכות גדולה הייתה בברכה לבטלה שבירך, שהיא הועילה לו עד כדי כך שמחמתה הוא ניצל מהסכנת מוות שהי' נתון בה.

ואמנם העירוני שיש לתרץ ולומר בזה, שהי' רגע קטן שבו הקערה של בתואל הייתה בידי המלאך, ולכן י"ל שבאותו הרגע נהי' לקערה דין 'זוטו של ים', שהיא הייתה אבודה לחלוטין מבעליה, ובאותו רגע היא נהייתה הפקר, ונמצא שאכילתו של אליעזר הייתה בהיתר גמור, - וא"כ כלפי הנקודה הזו י"ל, שהברכה יכלה שפיר לחול על מה שאכל לבסוף.

- ג -

ג. אמנם מ"מ אכתי צ"ע טובא בזה, דאם המלאך החליף את הקערות בין ברכתו של אליעזר לאכילתו וכנ"ל, אי"כ לכאור ברכתו של אליעזר שבירך על הקערה הראשונה שהייתה לפניו, לא הועילה לפטור את הקערה השנייה (של בתואל) שהמלאך שם לפניו מייד לאחר שסיים לברך המוציא, וכדיבואר להלן.

וא"כ לכאור התברר למפרע, שברכתו של אליעזר הייתה ברכה לבטלה, כיון שלא הי' לה על מה לחול, וא"כ לכאור צ"ע טובא, איזו זכות גדולה הייתה בברכה לבטלה שבירך, שהיא הועילה לו עד כדי כך שמחמתה הוא ניצל מהסכנת מוות שהי' נתון בה.

- ד -

והיינו, דלכאור ברכתו הייתה לבטלה, משום דהנה איתא בשו"ע בהלי ברכת הפירות (או"ח סי' רז, ו) וז"ל, 'נטל בידו פרי לאוכלו ובירך עליו, ונפל מידו (קודם שטעם ממנו) ונאבד או נמאס, (ורוצה ליטול פרי אחר) צריך לחזור ולברך, אע"פ שהיה מאותו מין לפניו יותר, כשבירך על הראשון, - הגה, רק שלא היה עליו דעתו לאוכלו, עכ"ל.

ובביאור הלכה (ד"ה רק שלא הי' דעתו) ביאר את מחלו' השו"ע והרמ"א וז"ל, 'דלדעת המחבר... אפי' בדעתו בהדיא על הכל לאוכלו, ג"כ צריך לחזור ולברך, דעיקר ברכתו הי' על זה שאוחז בידו, והשאר נגרר אחר זה ממילא, וע"כ כיון שנפל ונאבד, צריך לחזור ולברך...'

'אלא דהרמ"א הסכים לדינא... דבדעתו לאוכל כולם, אי"צ לחזור ולברך, [ומסתברא דבזה אף שלא היו לפניו בעת הברכה]... והיינו דלמעשה אין לנהוג לחזור ולברך, אלא היכא דבשעת ברכה לא הי' דעתו בהדיא על כולם אלא בסתם, אבל היכא דהי' דעתו בהדיא לאוכל גם השאר, אף שנפל הראשון אי"צ לחזור ולברך.'

ולמעשה יעוי"ש עוד בביה"ל שהביא, שיש ראשונים שס"ל, שבגוונא שהיו מונחים לפניו על השולחן, גם אם לא

ויושם לפניו לאכל ויאמר לא אכל עד אם דברתי דבריי ויאמר דבר: ויאמר עבד אברהם אֲנִי: (כד, לג-לד).

'ויושם לפניו לאכל - כיון שנכנסו לבית, הניח הקערה לפניו וסם המוות בתוכה, שנאמר 'ויושם' - 'וייסם' כתיב, סם המוות הניחו לפניו לאכול, מייד עמדה ברכת אברהם, נכח מלאך והחליף הקערה לפני בתואל, ואכל ומת באותו הלילה' (מדרש בראשית רבתי, וכע"ז איתא בעוד מדרשים).

ובעל הטורים כתב: 'ויושם לפניו לאכל - ויישם' כתיב כלומר 'וייסם', מלמד שנתנו לו סם המוות בקערה שלו, ומיהרו עליו לאכול כדי שלא ירגיש... והוא הרגיש ואמר 'לא אכל עד אם דברתי דבריי', כי 'עבד אברהם אֲנִי', ונהגתי בביתו שלא לאכול עד שאדבר דברי, ברכת נטילת ידים וברכת המוציא, - ובזה חשב כי ינצל, כי כוס של ברכה לטובה מצטרף ולא לרעה, וכן היה לו, שבא המלאך והחזיר סם המוות לצד בתואל ואכלו ומת'.

והנה לכאור נראה מדברי בעל הטורים הנ"ל, שאליעזר ניצל מהסכנה שהי' נתון בה, בזכות המצוות של ברכת נטילת ידים וברכת המוציא שבירך, - ולפי"ז צריך לומר, שהמלאך החליף את הקערות של אליעזר ובתואל, בין ברכתו של אליעזר לאכילתו.

כיון שהרי הנס קרה בזכות ברכת על נט"י וברכת 'המוציא' שבירך אליעזר, וא"כ צריך לומר שהנס קרה, לאחר שכבר הייתה בידו הזכות של קיום מצות ברכת 'המוציא', והיינו שהנס קרה לאחר שבירך ברכת המוציא, מייד כאשר בא להתחיל לאכול.

ולכאור צ"ע טובא בזה מכמה צדדים, וכדלהלן.

- א -

א. לכאור צ"ע טובא, כיצד אליעזר יכל לברך 'המוציא', על האוכל בקערה שהי' סם המוות בתוכה, והרי קיי"ל (שו"ע או"ח סי' קצו, א) דאין מברכים על מאכל איסור עיי"ש, - וכיון שחמירא סכנתא מאיסורא, לכן גם אין לברך באכילת מאכל המסוכן לבריאותו.

וא"כ צ"ע טובא, דאע"פ דאליעזר קיווה שיהי' לו נס בזכות הברכה, אך מ"מ צ"ע כיצד אליעזר יכל לברך 'המוציא' על האוכל, בשעה שעדיין הי' לפניו אוכל עם סם המוות בתוכו שא"א לברך עליו, (והרי אליעזר הרגיש ששמו לו סם המוות, וכמשי"כ בעל הטורים הנ"ל).

- ב -

ב. ועוד צ"ע טובא בזה, כיצד הברכה של אליעזר יכלה לחול לבסוף על הקערה של בתואל, והרי בתואל לא נתן לאליעזר רשות לאכול מהקערה שהכיניו לבתואל, וא"כ נמצא שאליעזר אכל מהקערה ללא רשותו של בעה"ב, וא"כ לפי מה שקיי"ל בשו"ע (שם, ובמשנ"ב ס"ק ד) שאין מברכים על מאכל גזול, אי"כ הברכה לא יכלה לחול על הקערה של בתואל.

משא"כ ברכה אחרונה שהיא רק על שיעור כזית, מסתבר שכמות כזאת מסכנת אותו, לכן אל יברך'.

ומעתה לפי"ז יש מקום לומר, דאילו אליעזר הי' אוכל רק פירור אחד מהקערה עם סם המוות, עדיין לא הי' בזה סכנה לבריאותו! - ולכן בעצם יכל לברך שפיר על הקערה עם הסם המוות בתוכה, ולא הייתה זו ברכה לבטלה, וכמבואר.

- ח -

ומעתה יש מקום ליישב נמי את השאלה הג' הנ"ל, שלכאוי צ"ע טובא, שאם המלאך החליף את הקערות בין ברכתו של אליעזר לאכילתו וכנ"ל, אי"כ לכאוי התברר למפרע, שברכתו של אליעזר הייתה ברכה לבטלה, כיון שלא הי' לה על מה לחול, וא"כ צ"ע טובא, איזו זכות גדולה הייתה בברכה לבטלה שבירך, שהיא הועילה לו עד כדי כך שמחמתה הוא ניצל מהסכנת מוות שהי' נתון בה וכנ"ל.

ומעתה יש מקום לומר, שהמלאך לא החליף את הקערות מייד לאחר ברכתו של אליעזר, - אלא החליף את הקערות רק לאחר שאליעזר כבר אכל פירור קטן מהקערה הראשונה, שאז ברכתו חלה שפיר על הפירור שאכל, וכדברי מרן הגרישי"א זצ"ל הנ"ל, - וכיון שנמצא שהברכה באמת הייתה ברכה כשירה, לכן הועילה זכות הברכה להצילו מסכנת המוות שהי' נתון בה וכנ"ל.

- ט -

[ולפי"ז יתכן לומר, שלאחר שאכל אכילה מועטת מהקערה הראשונה, אליעזר ראה את המלאך מחליף את הקערות, (ע"ע בפרקי דר"י פרק טו, שכאשר אליעזר השכים למחרת בבוקר, הוא ראה מלאך עומד וממתין לו בחוץ עיי"ש), - ואזי י"ל שהוא באמת בירך שוב 'המוציא' על הקערה של בתואל לכוי"ע.

כיון דיי"ל שגם לדעת הרמ"א (אוי"ח סי' קעז, ה) שסי"ל, שכאשר באמצע הסעודה שלחו לו אוכל מבית אחרים (והיינו דברים הבאים מחמת הסעודה), אזי אי"צ לחזור ולברך, משום דסתם דעת האדם על כל מה שמביאין לו בסעודה, (ופליג בזה על השו"ע עיי"ש), - אך מ"מ לכאוי י"ל, דזהו רק לגבי מה שאנשים אחרים שלחו לו, משום שי"ל שהי' בדעתו בסתמא, שלפעמים אנשים שולחים לו אוכל באמצע הסעודה, - אך לגבי מלאכים שאינם רגילים כלל וכלל להביא אוכל לאנשים באמצע הסעודה, לגבי זה י"ל דגם הרמ"א יודה לשו"ע שצריך לחזור ולברך, כיון שלא הי' בדעתו ע"ז כלל וכלל, וע"ע בזה.

ואין לומר דכיון שסומך האורח על דעתו של בעה"ב, לכן אליעזר לא הי' צריך לחזור ולברך שוב על הקערה של בתואל, - כיון שלכאוי הדין הזה נאמר, רק כלפי מה שבעה"ב יביא לפניו, ולא לגבי מה שהמלאך יביא לפניו בלא רשותו של בעה"ב וכנ"ל].

והנה לגבי שאלה ב' וג' הנ"ל, יש מקום לתרץ ולומר שקושיא מעיקרא ליתא, דיתכן דכוונת בעל הטורים לומר, שהמלאך הוציא רק את סם המוות מהקערה של אליעזר, ושם אותו בקערה של בתואל, - ובאמת המלאך לא החליף כלל את שתי הקערות יחד עם האוכל, ולכן לא הי' שם שום חשש גזל, וגם זה לא הי' דומה כלל לנידון של נפל הפרי הנ"ל, - אמנם במדרשים מבואר להדיא, שהמלאך החליף את הקערות בעצמן, - ודע עוד, שיש להוסיף ולפלפל הרבה, בכמה וכמה דינים וסברות שהוזכרו לעיל, אך כבר אכמ"ל, - ודו"ק ונפלא.

ניתן לזכות את הרבים ולהגדיל תורה ולהאדירה
ע"י הקלטת תגובות הערות והוספות
בקו 'מים זכים': 02-633-5850
כמו כן בקו זה ניתן להאזין
לתגובות שהתקבלו במערכת

המען לתגובות: יצחק זאב כגן
רח' נתיבות המשפט 81 מודיעין עילית
טל': 1515-271-55442 (תא קולי)
פקס: 02-655-0973 (מערכת נסיונית)
דוא"ל: A0527155442@GMAIL.COM

כיוון להדיא לאכול את כל הפירות, הרי זה ככוונה להדיא, כיון שבסתמא הברכה קאי על כל מה שמונח לפניו על השולחן, ולכן בנידון דהתם בנפל הפרי אין לברך שוב בכה"ג, דספק ברכות להקל, עיי"ש.

- ה -

ומעתה י"ל, שכאשר המלאך לקח מאליעזר את הקערה עם סם המוות בין ברכתו לאכילתו, הרי זה דומה לנידון של נפל הפרי הנ"ל, - וא"כ לא מיבעי לדעת השו"ע, שבכל האופנים ס"ל, שברכתו לעולם חלה בתחילה רק על הפרי שנטל בידו בשעת הברכה, - שלדעתו צ"ע טובא, כיצד ברכתו של אליעזר הועילה לפטור את הקערה של בתואל שהובאה לפניו לאחר ברכתו.

וכן לא מיבעי נמי לדעת הרמ"א, שסי"ל שבנפל הפרי הראשון, אם לא הייתה דעתו בהדיא לאכול את הפרי השני, אזי דינו לחזור ולברך, - שלדעתו ג"כ צ"ע טובא, כיצד ברכתו של אליעזר הועילה לפטור את הקערה של בתואל שהובאה לפניו לאחר ברכתו, והרי לא הייתה דעתו בהדיא לאכול את הקערה שהייתה לפני בתואל.

- ו -

אלא אפי' לדעת הראב"ד ושאר הראשונים שהובאו בבה"ל הנ"ל, שסי"ל שאם הפרי השני הי' מונח לפניו על השולחן, אזי אינו צריך לחזור ולברך אפי' כשלא הי' דעתו בהדיא עליו, כיון שלדעתם גם בסתמא הברכה קאי על כל מה שמונח לפניו על השולחן, - הרי גם לדעתם צ"ע טובא, כיצד ברכתו של אליעזר הועילה לפטור את הקערה של בתואל שהובאה לפניו לאחר ברכתו.

כיון שגם לדעתם י"ל, שכל מה שאמרו שבסתמא הברכה קאי על כל מה שמונח על השולחן, זהו רק לגבי הקערות המרכזיות שמונחות על השולחן לשימוש כולם, - אך לגבי הקערה הפרטית שהייתה מונחת לפני בתואל, והייתה מיועדת לאכילתו בלבד, הרי בזה לכאוי כו"ע מודי, שהברכה של אליעזר לא חלה על קערות הפרטית של בתואל, וא"כ לפי"ז לכו"ע אליעזר הי' צריך לחזור ולברך, וברכתו האי' הייתה לבטלה.

וכיון שהתברר למפרע, שברכתו של אליעזר הייתה ברכה לבטלה, כיון שלא הי' לה על מה לחול, א"כ לכאוי צ"ע טובא, איזו זכות גדולה הייתה בברכה לבטלה שבירך, שהיא הועילה לו עד כדי כך שמחמתה הוא ניצל מהסכנת מוות שהי' נתון בה.

[ואין לומר דכיון שסומך האורח על דעתו של בעה"ב, לכן חשיב שאליעזר כיוון להדיא לאכול את כל מה שיובא לפניו, - דאין לומר הכי, כיון שלכאוי הדין הזה נאמר, רק כלפי מה שבעה"ב יביא לפניו, ולא לגבי מה שהמלאך יביא לפניו בלא רשותו של בעה"ב].

- ז -

ויש מקום ליישב את כל הנ"ל, - דהנה לגבי השאלה הא' הנ"ל, שלכאוי צ"ע טובא, כיצד אליעזר יכל לברך 'המוציא', על האוכל בקערה שהי' סם המוות בתוכה, והרי קיי"ל דאין מברכים על מאכל איסור וכנ"ל, - יש מקום לתרץ ע"פ מה שהביא הגר"י זילברשטיין שליט"א ('חשוקי חמד') ברכות עמ' רכה): 'שאלה - אדם הסובל ממחלת סכרת קשה, ולא יכול להתאפק ואוכל עוגה למרות שהיא מסכנת את חייו, האם יברך?'

'תשובה - מו"ח מרן הגר"ש אלישיב זצ"ל השיב לי, ברכה ראשונה יברך וברכה אחרונה אל יברך, וטעמו הוא שברכה אחרונה אל יברך, כי המאכל מסכן חייו והוא איסור גמור עבירו, ואין זה מברך אלא מנאץ, - אולם ברכה ראשונה יברך, משום שמסתבר שפירור אחד קטן אינו סכנה עבירו, ולכן מאחר וגם על פירור אחד מברכים תחילה יברך, -

ניתן לתרום להוצאות הפצת העלון, דרך עמדות 'דריים פלוס' - [לעבור לקופות נוספות - להיכנס לקרן צרכי הרבים' - ולגלול למשבצת המציינת: 'עלון מים זכים'] - הדברים נכתבו לעורר לב המעיין בלבד - ניתן לקבל את העלון במייל, ע"י שליחת בקשה לזא"ל של המערכת. להנצחת שמות לע"נ ולרפו"ש וכדו' (50), ובכל ענייני העלון, ניתן לפנות: 1515-271-55442 (תא קולי)

במיתות דשמיא

הפרשה המחכימה

פירוים מבית 'הפרשה המחכימה' - אוצר מופלא של לקחים מעשיים
ואקטואליים מהפרשה פרשת חיי שרה התשפ"א גליון 148

ניצול השנים

שאלה: האם שייך לחיות חיים שאינם חיים?

א. בראשית כג, א: "ויהיו זויי שרה מאה שנה, ועשרים שנה, ושבע שנים, שני זויי שרה". פירש רש"י "שני חיי שרה - כולן שוין לטובה". וכן נאמר על אברהם (להלן כד, א) "ואברהם זקן בא בימים". וכן כתוב על שניהם (לעיל יח, יא) "ואברהם ושרה זקנים באים בימים", ופירשו בזוהר (פרשת וירא צט:): שבאו לפני ה' יתברך עם כל ימיהם בלא פגם, שלמים ומתוקנים (ועיין עיין בזוהר ח"א פג: ובפרשת ויחי רכד:).

ולכן כמו שלגבי שרה כתוב "ויהיו חיי שרה מאה שנה, ועשרים שנה, ושבע שנים, שני חיי שרה", ופירש רש"י (בשם ב"ר נב, א) "ויהיו חיי שרה מאה שנה - לכך נכתב שנה בכל כלל וכלל, לומר לך שכל אחד נדרש לעצמו, בת ק' כבת כ' לחטא, מה בת כ' לא חטאה שהרי אינה בת עונשין, אף בת ק' בלא חטא¹. 'שני חיי שרה', כולן שוין לטובה" (וראה עוד ב"ר פיסקא נה, ובילקוט שמעוני רמז קב). כך לגבי אברהם כתוב (להלן כה, ז) "ואלה ימי שני חיי אברהם אשר חי, מאת שנה, ושבעים שנה, וחמש שנים", ופירש רש"י "בן ק' כבן ע' לכת, ובן ע' כבן ה' בלא חטא" (וראה עוד ב"ר פיסקא סב וילקוט שמעוני רמז קי). **ויש** להוסיף שלכך בשניהם הוכפל בהם לשון החיים, כמו שאמר בשרה "ויהיו חיי שרה וגו' שני חיי שרה", ובאברהם "ואלה ימי שני חיי אברהם אשר חי", לומר כי חיייהם היו באמת חיים אמיתיים ושלמים בלא חטא.

ובמדרש הנזכר (ב"ר נט, ט) הובא "אמר רב אחא, יש לך אדם שהוא בזקנה ואינו בימים, בימים ואינו בזקנה, אבל כאן זקנה כנגד ימים וימים כנגד זקנה". ובפירושו ענף יוסף ביאר הענין על פי דברי הזוהר (הנזכר) על הפסוק "ויקרבו ימי ישראל למות" שאמר שכשאדם נפטר מהעולם באים כל ימיו לחשבון לפני הקדוש ברוך הוא להראות מעלות הצדיק שלא עבר יום אחד משנותיו ללא תורה, מצוות ומעשים טובים. מה שאין כן הרשעים ימיהם מתחבאים ומתביישים להתקרב לפני הקדוש ברוך הוא. וזה שאמר "יש לך שהוא בזקנה" כלומר זקן אשמאי

¹ וזהו שדרשו עליה שהיתה "בת ק' כבת כ'", לומר שכל ימיה היו מנוצלים, וגם בזקנותה ניצלה כל זמנה כמו בנערותה. [נכבר הבאנו במק"א שוה שנקראו ישראל (חושע יא, א) "נער ישראל ואהבה", על שם היותם בבחינת נער וצעיר, מלאים כח חושק לעבודת ה']

"ואינו בא בימים" כי כלו חייו בחטאים ופשעים וימיו מתחבאים מלבוא לפני הקדוש ברוך הוא, "ויש לך אדם" כשר וחסיד "ובא בימים" שלו לפני ה' להעיד על שלימותו אך "אינו בא בזקנה" כי מת בילדותו, מה שאין כן אברהם גם האריך ימים וגם בא בימיו לפני הקדוש ברוך הוא. וזוהו נלמד שהעיקר הוא למלאות ולנצל את הזמן בכל עת, בתורה מצוות ומעשים טובים, שלא יהיה אפילו אחד מהם חסר חלילה (ובלב טהור 'מעלת ניצול הזמן' הרחבנו).

תשובה: עיקר החיים הם רק כשהם מלאים תוכן של תורה ומצוות, ובלא זה אינו נקרא חי אלא הוא כמת.

חיזוק תמיד

שאלה: מה יש לאדם לעשות בשעה שאין לו כל כך חשק בלימוד התורה או קיום המצוות?

ב. בראשית כג, א: "ויהיו זויי שרה מאה שנה וגו' שני זויי שרה". פירש רש"י "כולן שוין לטובה". כלומר שמוטל על האדם להגיע לדרגה זו, שיהיו 'כולן שוין לטובה', גם אם לאדם ישנם עליות וירידות (ועיין ברמב"ן ובבאר יוסף) וכלשון רבינו תם (ספר הישר, שער ו) "ימי אהבה" (שיש לו חשק ואהבה יותר ללימוד התורה ועשיית מצוותיה) ו"ימי שנאה" (שעשיית המצוות באים אצלו בפחות כח וחשק)², צריך להשגיח שגם בזמני ירידה לא יזניח את לימודיו, לפעמים מותר ללמוד ולקיים המצוות גם כשאין חשק, ואדרבה יחליף חושים ויתחזק בנפשו לקיים הכל כשורה³. והעיקר שגם בזמנים אלו לא יזניח עצמו לגמרי חלילה, אלא ישתדל לשמור על גחלת נמוכה כביכול, שלא יהיה הפסק בריציפות העבודה בתורה ומצוות, וכלשון רבינו תם (שם) "ועל כן צריך המשכיל בראותו כי תכנס השנאה בלבו ויקוץ בעבודה, לבל יניח כל המעשה, ואל יאמר: אניח הכל עתה ואחר כך אחזור עליה, כי

² וכתב שם "אם האדם נבער מדעת, ולא יכיר ההנאות שיש בעבודת הבורא, או יאריכו ימי השנאה, וימעטו ימי האהבה". וביאר הגר"ד פוברסקי (ישמח דעת' על התורה, עמי קצט) שהאהבה מגיעה משום ההשתוות שיש לאדם עם הדבר השני, ואילו השנאה מגיעה משום שאינם בהשתוות, לכן כשהגוף מתבטל בפני הנפש ונגרם ביניהם השתוות זה נקרא "ימי אהבה", מה שאין כן בימים של רפיון שאין התאמה בין הגוף לנפש זה נקרא "ימי שנאה", עכ"ל.
³ בזה רומזים את הפסוק (להלן נט, ט) "כרע רבץ כאריה", שבא לומר, שאפילו שיש לאדם לפעמים זמנים בהם הוא בבחינת "כרע רבץ" שהוא זמן של ירידה ח"ו, מכל מקום צריך להחזיק את עצמו להיות "כאריה", וכמו גיבור להתחזק בכל מצב שהוא.

כל הזכויות שמורות. טל' 02-5864229 דוא"ל: BH5864229@GMAIL.COM המעוניין לקבל עלון כל שבוע במייל, ישלח למייל

אם יניח הכל – יאבד מידו, ואם יחזיק ממנו במקצתו – לא יאבד". (וראה עוד בזה בעלי שור ח"א ה עמ' לד ואילך)⁴. **וכן** שנינו (אבות ג, סוף ז') "ובשנת בצורת לא ידאג, ולא ימיש מעשות פרי", ופירש בתפארת ישראל "ובשנת בצורת – כשירע לו בעולמו (כלומר בשעת קושי, כמו: 'ימי שנאה' המדובר), לא ידאג – אין צריך לדאוג שלא יוכרע על ידי זה לחטוא, ולא ימיש מעשות פרי – שגם אם על ידי דוחק ועוני יימנע מלעשות פרי המצוות, (מכל מקום) רחמנא, לבא בעי (הקדוש ברוך הוא רוצה את לב האדם, ורואה השתדלותו לעשות לפחות כפי יכולתו), ונחשב כאילו עשאן (כאומרם בקידושין מ.)". וכן כתוב (להלן ??) "כרע רבץ כאריה", ופירשו בדרך דרש שאפילו שיש לאדם כל מיני זמנים לפעמים שהם בבחינת 'כרע רבץ' – זמני ירידה ח"ו, צריך שיחזיק את עצמו "כאריה" וכגיבור להתחזק בכל מצב שהוא.

וכן אמרו במדרש (ב"ר לט, ת. והובא בתוספות בשבת מט. ד"ה כנפיה) בטעם שדוד המלך ביקש (תהילים נה, ז) "מי יתן לי אבר כיונה, אעופה ואשכונה", לפי שכל העופות בשעה שהם יגיעים – נחים לגמרי על גבי הסלע או על גבי אילן, אבל היונה בשעה שהיא יגיעה פורחת בכנף אחד ונחה בכנף אחד. ואולי גם לכן 'כנסת ישראל נמשלה ליונה' דוקא יותר משאר העופות (כפי שפירשו זאת בכמה אופנים בתנחומא פרשת תצוה, ה), כדי ללמד שכך צריכים גם בני ישראל להתנהג, שגם בשעה שנחים כגון ב'בין הזמנים' או סתם בזמן שנמצא האדם בחולי גוף או נפש (כתקופת משבר) וכדומה, לא ינוחו על שני רגליהם כלומר מנוחה גמורה, כי רק "במתים חפשי" (תהילים פח, ו. ועיין בשבת קנא:), אלא ינוחו מעט על רגל אחת, וימשיכו לעוף וללכת בלימוד התורה ובקיום המצוות. וכעין דברי רבינו תם הנ"ל (ספר הישר, שער ו) שגם בזמני הירידה (כב'מי השנאה' שקיום המצוות באים אצלו בפחות כח והשק), לא יזניח את לימודו לגמרי. (ועיין מה שכתבנו להלן במדבר כה, א 'ציאה לטוילים').

ואחד מגדולי המוסר הסביר את אחת המעלות הגדולות שיש בלימוד המוסר, כי לכל אדם יש לפעמים תוספת חשק, ולפעמים פחות חשק, ואם נתון האדם לפי החשק והרצון שיש לו באותה שעה, נמצא שרוחניותו וקיום מצוותיו תלויים לפי חשקו חלילה, פעמים בצורה טובה, אך פעמים בצורה גרועה ביותר. אבל לימוד המוסר הקבוע נותן לאדם את הכח לראות

⁴ אך אם יפסיק לגמרי באותו זמן, לבד מהחומרה בעצם ביטול המצוות, עוד חומרנו שעל ידי כך רק מתרחק יותר מהקדוש ברוך הוא, וכאומרם (ירושלמי סוף ברכות, ספרי עקב שב, ורש"י דברים יא, יג בשם מגילה) 'אם תעזבני יום, יומיים אעזבך'. **גם** ברוח חיים מוולאז'ין (אבות ב, א ד"ה הנה) כתב "והנה האדם הוא תמיד עולה ויורד, ובעת ירידתו נדמה לו כי כל מה שעושה עכשיו מן התורה והעבודה אינו כלל בלב שלם ואין מצליח לו, והיה רוצה לנוח ולהתגרות בשינה עד יעבור אותו הזמן וישוב לרויותו, וזה ידוע הרבה להולך בדרך התורה. אבל באמת אינו כן, כי האדם בנקל יוכל לעלות למדרגתו אם הוא עוסק אפילו על ידי התרשלות משלא יעסוק כלל, כי יתרחק מן התורה ויותר יקשה לו להודרו עוד. ועל זה אמר הכתוב (קהלת ז, ד) 'אם רוח המושל תעלה עליך', כלומר היצר הרע הזקן וכסיל ויחפוץ להתגבר עליך, ומכל מקום 'מקומך על תנח, כי מרפא יניח חטאים גדולים' (כלומר גם אם יצר הרע רוצה להתגבר עליך, אל תעזוב את מקומך בלימוד, שעל ידי זה לא יתרבו לך עוד ועוד חטאים)". וכן סופר על ה'חזון איש' שהיו לו קשיים בצעירותו, ובתחילה הסתפק מה לעשות, אבל אף על פי כן המשיך ללמוד עד שזוה עבר לו והתחזק. וכן הביא בקריינא דאגרתא (חלק א), ובלב טהור הוספנו.

שקיום התורה והמצוות לא תלוי בחשק ורצון, אלא עבד נשאר תמיד עבד, ולעולם מחוייב לקיים המצוות להתפלל וללמוד כראוי. (ועיין עוד מה שכתבנו בדברים ח"א ו, ב 'עבודת ה' תמידית – כל החיים' כיצד מוטל על האדם להמשיך בעבודת השם כל ימיו ללא הפסקה כלל). ולכן גם אם יש זמנים שלא כל החברותות ושאר הדברים דופקים כראוי לסדר לימודו, עליו להתחזק בלימוד ולהשתדל כמה שיותר ללמוד ולקיים תורה ומצוות תמידין כסדרם, ועל ידי כך יזכה להשפעות גדולות ולסיעתא דשמיא מיוחדת על מסירות נפשו.

תשובה: אדם צריך להתחזק בעצמו שלא תהיה לו הפסקה חלילה מלימוד התורה וקיום מצוותיה, וגם בזמני ירידה יזחר שלא לאבד את כל מה שקנה כבר, אלא ישמור עצמו היטב ויצפה ויתפלל שיגיעו מחר ימי האהבה.

צורך התפילה ליוצא לשליחות

שאלה: מה יש לאדם לעשות כאשר נזקק לזכת לאיזה מקום כדי לפעול איזה דבר?

ג. בראשית כד, יב: "ויאמר, ה' אלקי אדוני אברהם, הקרה נא לפני היום ועשה זוסד עם אדוני אברהם". מבואר שקודם שהתחיל את שליחותו, הקדים תפילה להקדוש ברוך הוא שיקרה בפניו את הנערה המיועדת, כדי שיקיים את שליחותו כראוי. **גם** כשהיה באמצע השליחות שהסתפק אם הצליח ככתוב (פסוק כא) "והאיש משתאה לה, מחריש לדעת ההצליח ה' דרכו אם לא", ופירש רש"י "משתאה – משתומם ומתבהל על שראה דברו קרוב להצליח, אבל (עדיין) אינו יודע אם ממשפחת אברהם היא אם לאו". כשאמרה לו שהיא מבית אברהם, ככתוב (פסוק כד) "בת בתואל אנכי בן מלכה אשר ילדה לנחור", נאמר (פסוק כו) "ויקוד האיש וישתחו לה", ויאמר ברוך ה' אלקי אדוני אברהם, אשר לא עזב חסדו ואמיתו מעם אדוני...".

ורק לבסוף כששמע שמסכימים הם לשידוך, ואמרו (פסוק נא) "הנה רבקה לפניך קח ולך, ותהי אשה לבן אדוניך", אז (פסוק נב) "ויהי כאשר שמע עבד אברהם את דבריהם, וישתחו ארצה לה", ופירש רש"י "מכאן שמודים על בשורה טובה". ופירש בשפתי חכמים (באות א בשם קיצור מזרחי) שרק כאן פירש רש"י כן, ולא מקודם לכן שכתוב "ויקוד (ארצה) וישתחו" (תיבת 'ארצה' הוא טעות סופר שכן לא נאמר זאת על אליעזר כלל), מפני ששם כתוב אחריו "ויאמר ברוך ה' אלקי", והיה ניתן לתלות שהשתחוה משום שאמר ברכה והזכיר את ה', אבל כאן לא כתוב אחריו ברכה, ומוכח שהשתחוה כדי להודות. **ובפרט** משום ששם עדיין לא ידע אם תרצה ללכת עמו, אבל כשאמרו לו "קח ולך" (ונשלמה השליחות, כמו שהוספנו לפרש), הודה לה' על כך⁵.

⁵ אולי יש לומר שלכן בתחילה נאמר רק "ויקוד וישתחו לה", מה שאין כן כאן שהצליח כבר ובא להודות כתוב "וישתחו ארצה לה", שזה מראה על כניעה נוספת, והיינו משום ההודאה שעשה דוקא כעת (ויודע שהודאה יסודה בכניעה, ולכן כורעים במודים בשתפילת העמידה, ולכן דוקא בהודאה הוסיף להשתחוות עד ארצה, מה שאין כן בתחילה שאפשר שהשתחוה רק מעט). אך על גוף דבריו קשה, שהרי במדרש שם שהוא מקור פירש רש"י כתוב "ויקוד האיש וישתחו לה" – מכאן שמודים על בשורה

מבואר שההולך למקום ונוזקק לסדר איזה דבר, עליו להקדים תפילה קודם שהולך ולבקש מה' שיתן לו סיעתא דשמיא שיתקיים משאלתו וישלח ברכה במעשה ידיו, גם באמצע כאשר נראה לו שמצליח ימשיך להתפלל שיצליח עד סופו, ולאחר שהצליח במעשיו – יתן הודאה לה' יתברך על שהצליח דרכו. ומלבד זה לכאורה יש לבקש גם על להבא, שיצליח דרכו בחזרה, כאומרם (ברכות נד.) 'נותן הודאה על שעבר, וצועק על העתיד'.

תשובה: החולף למקום ונוזקק לאיזה דבר, עליו להקדים ולבקש מה' קודם שחולף שיצליח דרכו, גם באמצע כאשר נראה לו שמצליח ימשיך להתפלל שיצליח עד הסוף, ולאחר שהצליח עליו לתת הודאה על שהצליח דרכו, ויתפלל גם על העתיד.

ידיעת השליחות

שאלה: כיצד יתגבר האדם על יצרו חמשיאו לדברים אחרים מקיום התורה וחמצוות?

ד. בראשית כד, לג-לד: "ויושם לפניו לאכול, ויאמר לא אוכל עד אם דברתי רברי, ויאמר עבד אברהם אנכי". מבואר שרצו לכבדו במאכל ובמשתה, ואפשר שהיה רעב מטורח הדרך וכל המאורעות שעברו עליו, ובכל זאת זכר את שליחותו, לשם מה בא ולמה נשלח, התגבר על עצמו ואמר: לא אוכל, עד שאעשה שליחותי. **ונראה** ללמוד מכאן לכל אדם הנמצא בעולם הזה, ומכל הצדדים קורצים לו כל מיני פיתויים, רוצים 'לכבדו' במאכל ובמשתה, אשר ממלאים תאוותו ונותנים לו הנאה בעולם הזה, אמנם עליו להתגבר כנגדם ולומר: לא אוכל לאכול ולהנות מכל זה, עד שאסיים את שליחותי שלשמה באתי לעולם הזה, ורק לאחר שאסיימה אוכל לאכול בעולם הבא, ככתוב (ישעיה ג, י) "אמרו צדיק כי טוב, כי פרי מעלליהם יאכלו" (ועיין בקידושין מ.). "ויאמר, עבד אברהם אנכי", אין באפשרותי לעשות ככל העולה על רוחי, הלא 'עבד' אנכי, כולי משועבד רק לעשיית רצון אדוני, ואסור לי לשכוח זאת (וראה עוד בדברים ח"ג לז, ה בביאור הביטוי 'עבד השם', שלא עושה בעולם שום דבר אלא לרצונו יתברך).

ידוע המעשה שהמלך הבטיח שמי שימצא לו את אבידתו יקבל פרס שיוכל להכנס לאוצר המלך למשך חמש דקות ולקחת כל מה שרוצה. וכשבא אחד שמצא את האבידה חשש המלך והרי יכול אני להפסיד ברגעים אלו אוצרות עתק, טיכס עצה עם יועציו וביררו מה הם הדברים המושכים את ליבו של אותו אדם, וניסו לפתותו בדברים הללו בשעת שנכנס לבית האוצרות, ואף שהתגבר כל העת כיון שידע על קוצר הזמן,

טובה", ומפורש שענין זה מדבר על הפסוק של "ויקוד וישתחו" אף קודם שידע שנסתיימה השליחות וכפי שהביא בעצמו, ואם כן מה תירץ על כך. ועוד מדוע רש"י בעצמו חלק על המקור של המדרש. אבל התירוץ פשוט, שבודאי שכבר מתחילה עשה זאת אליעזר משום הודאה וכמו שכתב המדרש לפי האמת, אלא ששם שנזכר ברכה ושם שעדיין לא נגמר הדבר, עדיין לא ידענו שהיה הקידה משום ההודאה על הטובה, ורק כאן שלא היה אפשר לתלות בדברים אחרים, פירש רש"י "מכאן שמודים על הטובה", אבל זה גילה למפרע שגם בתחילה הוא קד משום הודאת הטובה וכמו שפירשו במדרש.

מכל מקום לאחר שכנוע הסכים רק 'לטעום' מאיזה דבר מפתה שהביאו לפניו, עד שפתאום שומע הוא צלצול חד ושני שוטרים מוציאים אותו בכח, הוא התחנן בדמעות שלישי שיתנו לפחות לקחת משהו אחד, אבל אז כבר היה מאוחר (ולחץ בדברים ח"א א, א 'ניצול החיים' הבאנו עוד מעשה דומה). **אם** היה אותו איש מפנים שצריך הוא למלא את שליחותו ויש לו רק חמש דקות לזכות באוצרות, היה קל לו שלא להתייחס לכל הפיתויים שעמדו מסביבו ולזכות באוצרות המופלאות. אבל הואיל ולא היה מוכן נפשית לכך, שכח את תכלית שליחותו שלשמה בא לבית המלוכה והלך אחר הפיתויים קצת ועוד קצת עד שהפסיד את כל הטוב והיקר שהיה יכול לזכות לו.

כך כגודל מה שישים האדם כל הזמן לנגד עיניו את המטרה שלשמה הוא ירד לעולם הזה, ואת השליחות שעליו למלאות, אז יקל בעיניו שלא להתפתות אחר הדברים המסיחים אותו מעבודת ה'. וכפי שכתב רבינו יונה (שערי תשובה ב, כא) "ומי שחננו ה' יתברך דעה ישיב אל לבו, כי השם יתברך שלחו בעולם הזה לשמור משמרתו ותורתו וחוקותיו ומצותיו, ולא יפקח עיניו וזולתי לעשות שליחותו, ולקץ הימים אם עשה שליחותו באמונה, ישוב ובא ברינה, ושמחת עולם על ראשו (לומר לבוראו: עשיתי שליחותך), כעבד אשר שלחו המלך לעבר הים, שאין עיניו ולבו זולתי על דבר שליחותו עד שובו אל אדוניו".

וכן היה מעשה (אור לציון-מוסר' מהגר"צ אבא שאול, עמ' קעה) במנהל בנק חילוני, שבאחד הימים התעוררו בקרבו רשפי תשובה, והחליט לחזור בתשובה ולהיות יהודי כשר, הוא קם בבוקר, הניח תפילין והתפלל בבית, בירך על כל דבר תחילה וסוף, והלך לבנק כהרגלו. ישב על כסאו המרופד והפקידים הגישו לו קפה ועוגה, הוא ניגש לשתות, אך עצר תיכף, הוא הסתפק מה לעשות, כיצד יברך בלא שחבוש כובע לראשו, ומאיך היה קשה לו לחבוש כובע, שכן חשב: אם אחבוש כובע יהתלו בי ויאמרו 'מה קרה, נהיית חסיד'. אבל גם להמנע מהאוכל לא יכל, ובעוד שהוא מנסה להרגיז יצר טוב על יצר הרע, נכנס לבנק עשיר גדול ובידו שקית מלאה מטבעות זהב, לפתע נקרעה השקית והמטבעות היקרות התפזרו לכל עבר. המנהל הורה תיכף לסגור את הדלתות, והעשיר והפקידים החלו באיסוף המטבעות, העשיר השתטח על הרצפה, זחל מתחת לשולחנות והספסלים ואסף במרץ, ולא חס על בגדיו היקרים שהתאבקו והתקמטו, ולא על ביזוי כבודו ומעמדו, וגם הפקידים לא צחקו עליו כלל, אלא אדרבה הצטערו על מה שארע לו וקיוו שימצא את כל המטבעות. **הרהר** המנהל בלבו: מדוע לא צוחקים על העשיר המוכן לכוות עצמו כל כך בשביל כסף, אלא משום שבעיניהם יש ערך גדול לכסף, ואני שרוצה לברך, בודאי אינו פחות ממטבעות זהב, אם כן למה אתבייש והחליט ללבוש כובע ויהי מה. וכך עשה, לקח את העוגה והקפה, בירך בקול רם ברכה ראשונה ואחרונה, אף שבתחילה כולם תמחו מה ארע לו, אך עברו יום יומיים ירדה התמיהה ונכנס הדבר לשגרה.

כך הוא הדבר, אם יודע הוא היטב את השליחות שלשמה הוא בא, אם יודע להעריך את מטבעות הזהב ששויים מצוותיו, טוב לי תורת פיך מאלפי זהב וכסף" (תהלים קיט, עב)⁶, שוב אינו משגיח כלל בסובבים אותו, או במיני התאוות הבאים להפריעו, וכעין מה שהשיב עקביא בן מהללאל לאותם שרצו למנותו דיין אם יסכים להודות להם על דבר שחשב שאינו להלכה, ואמר (עדויות 1, ה) "מוטב לי להקרא שוטה כל ימי, ולא להיעשות שעה אחת רשע לפני המקום" (בפרט ששם יהיו לו בושות גדולות יותר מהבושות כאן). וזה עיקר עבודת האדם להשיב האמת ללבו, וכדברי הסבא מקלם (חכמה ומוסר) ח"א כח, קכה: 'פנקס הקבלות' עמ' פח, 'דעת תורה' ויקרא ח"ג עמ' מה, 'אור יחזקאל' ח"ב עמ' שכח, וב'אור רש"י' בכמה מקומות) 'אין בין צדיק לרשע אלא כח הציור בלבד', כי גם אם שניהם יודעים אותו דבר, אבל הצדיק יש לו את כח הציור שהוא ההשבה של הידיעות השכליות למשכן הלב שעל ידי זה תשתנה ממילא הנהגת גופו, וזוהי הצלחתו, ועלינו להתחזק ולהחליט להתחיל להפנים יותר ויותר את הידיעות ולפעול על פיהם⁷. וכציווי הכתוב (דברים ה, לט) "וידעת היום והשבות אל לבבך".

תשובה: כשחאדם ישים כל הזמן לנגד עיניו את חמטרה שלשמה ירד לעולם הזה, ואת השליחות שעליו למלאות, אז יקל בעיניו שלא לחתפתות אחר דברים חמסיחים אותו מעבודת ה'.

מעלת המידות

שאלה: האם שייך לבחון את מהות האדם לפי מידותיו?

ה. בראשית כה, ט: "ויקברו אותה יצחק וישמעאל בניו". פירש רש"י (ומקורו בב"ר לה, יב) "מכאן שעשה ישמעאל תשובה והוליך את יצחק לפניו, והיא שיבה טובה שנאמר באברהם (בפסוק קודם)". וכן אמר רבי יוחנן (בבא בתרא טז:): "ישמעאל עשה תשובה בחיי אביו, שנאמר 'ויקברו אותו יצחק וישמעאל בניו', מדאקדמיה, אדבורי אדבריה (ממה שהקדימו מוכח שהנהיגו), ומדאדבריה שמע מינה תשובה עבד בימיו (וממה שהנהיגו מוכח שעשה תשובה בימי אברהם). ופירשו בגמרא שממה שכתוב (להלן לה, כט) "ויקברו אותו עשו ויעקב בניו" מוכח שאין הכתוב סתם משמיע כדרך חכמתן אלא כדרך שהיה באמת, וממה שישמעאל הנהיגו והמשילו ונתן לו ללכת לפניו, על כרחך שעשה תשובה.

ועדיין תמוה בגוף ראית הגמרא שעשה תשובה ממה שהקדימו, שמא נשאר ברשעותו אלא שהסכים להקדימו

⁶. ואף על המצוות העיד על עצמו דוד (שם בפסוק קכז) "אהבתי מצוותיך (יותר) מזהב ומפז". ואמר (תהלים קיט, קכז) "על כן אהבתי מצוותיך, מזהב ומפז", ואמר (שם קיט, עב) "טוב לי תורת פיך מאלפי זהב וכסף". וכן אמר שלמה בנו (משלי ב, ד) "אם תבקשנה ככסף, וכמטמונים תחפשנה, אז תבין יראת השם".

⁷. במכתב מאליהו (ח"ד עמ' 252) הביא מדברי הסבא מקלם שביאר את מאמרו הנזכר, הסבא מקלם היה שואל: במה השיגו האבות הקדושים וכל גדולי העולם את מדרגתם? במה היה כוחם יפה מכוהניו? והשיב: הם ידעו את הכח האדיר שבציורי הלב. היצר הרע יודע היטב סוד זה, וכל מלחמתו היא תמיד בציורים ודמיונות שבהם לוכד את לבנו ולוכד אותנו ברשתו. לא נוכל להילחם נגדו אלא בנשקו – דהיינו להרבות ציורים לצד הקדושה. כך החזיקו הצדיקים לנגד עיניהם תמיד את ציורי גן עדן והתענוג הנפלא שבדרך ה', ובוה נצחו את יצרם ועמדו נגד כל הנסיונות.

בתחילה. ואפשר לומר שכיון שאמרו (מגילה יב:): שהדיוט קופץ בראש, [ככתוב (לעיל כד, ג) 'ויען לבן ובתואל', ופירש רש"י ללמדך שרשע היה, וקפץ להשיב לפני אביו (ובאמת 'ויען בתואל' אלא שלא הספיק בתואל לענות ובה לבן 'ויען לבן')], אם כן בודאי טבע הרשע בכך, וממה שישמעאל לא רק שלא קפץ בראש אלא אף הסכים להקדים את יצחק שיקבור לפניו, בזה מוכח שאינו רשע כבר אלא עשה תשובה⁸.

אך בשפתי חכמים פירש ברש"י שהראיה שעשה תשובה הוא, ממה שלא כתוב את ישמעאל בתחילה אף שהיה גדול ממנו בשנים. ולכאורה כוונתו להכניס כן בדברי הגמרא, שמה שלא היה לישמעאל להקדים את יצחק משום שהוא גדול ממנו, ולכן גם עשו הקדים את יעקב, ומזה שאפילו שיצחק קטן ממנו בשנים הסכים להקדימו בודאי מוכח שעשה תשובה⁹. וכן פירש רבינו בחיי שכיון שישמעאל הבכור הורגל להנהיג את יצחק בראש, זה מעיד על מעלתו ושעשה תשובה בחיי אברהם, ע"כ.

ועדיין יש לעיין, כי גם אם יש בזה מעלה גדולה, וכי משום מידה זו בלבד נוכל לדעת שעשה תשובה בכל מעשיו (ועיין בגור אריה ובמשך חכמה). ובפשטות צריך לומר שאדרבה מכאן נלמד מהו כח מידות טובות, ואם רואים בישמעאל שהקדים את אחיו יצחק ולא קופץ בראש, בפרט שיצחק הוא אחיו הקטן, זה עצמו מוכיח 'בודאי' שעשה תשובה. והוא מוסר השכל גדול. כבר פירש בזה רבינו יונה את המשנה (אבות ג, יד) "אם אין דרך ארץ – אין תורה", שצריך תחילה לתקן את עצמו במידות, ובוה תשכון התורה עליו, שאינה שוכנת לעולם בגוף שאינו בעל מידות טובות. וכעין זה כתב מהר"ו (שערי קדושה א, ב) שהמידות הם ככלי לכל התורה ולכן הם לא הוזכרו בתורה (ועיין עוד בדברים ח"א י, יב 'חובת יראת שמים', ובלב טהור' הרחבנו בזה)¹⁰. והר"ן (דרשות הר"ן, דרוש ה) כתב שהאבות העדיפו להשתדך עם לבן ובתואל שהיו בהם מידות טובות, אפילו שהיו עובדי עבודה זרה, כי דעות כוזבות התלויות בדעת אפשר לתקנם, מה שאין כן מידות התלויות בגוף נפש האדם קשה לשנותם, ע"ש. וכן כתבו בספרים שעיקר הבדיקה באשה לגבי שידוכין הוא במידות.

תשובה: חאדם נבחן ע"פ מידותיו שהם חקדמה לתורה עצמה.

⁸. אף שאפשר לתלות שמה שהקדימו כיון שיצחק היה בן הגבירה וישמעאל היה בן השפחה, והיה ברור לכל שצריך להקדימו, אך כנראה הראיה משום שרשע המושחת במידות, לא מסוגל להקדים את השני לפניו, אפילו אם ההגיון נותן שיש להקדים את השני.

⁹. משמע שלא נסתפק במה שנתבאר שהדיוט קופץ בראש וכאן הסכים להקדימו, אך אולי מודה שיש בזה מעלה אלא שאין בזה מעלה מספיקה להוכיח שעשה תשובה, אבל ממה שמקדים אפילו את אחיו הצעיר שזה דבר שרק צדיק עושה מוכח שעשה תשובה.

¹⁰. גם באורחות צדיקים (בהקדמה) כתב, כשאין בידך מידות טובות, אין בידך תורה ומצוות, כי כל התורה תלויה בתיקון המידות. וכן כתב הגר"א באבן שלמה (פ"ק א) כל עבודת ה' תלויה בתיקון המידות, שהם כמו לבוש למצוות וכללי התורה, וכל החסאים הם משרשים במידות וכו', ועיקר חיות האדם הוא להתחזק תמיד בשבירת המידות, ואם לאו למה לו חיים. ובמאירי (אבות ד, ט) פירש במה ששנינו (שם) 'כל המכבד את התורה – גופו מכובד על הבריות', דהיינו שמכבד את התורה במה שמעטר אותה בנועם מידותיו, שזה בודאי כבוד התורה בהיות לומדיה מסולסל ונקי ובעל מידות נכבדות, ואז הוא מכובד על הבריות, ככתוב 'סלסלה ותרוממך'.

נא לסייע לעלון ב'נדרים פלוס' עבור 'שבט אחים' – רמות פולין (שלוחה 3044) בקטגוריה 'עלון הפרשה המחכימה'

עבד המלך

קוי הוד ושביבי זכרונות מדמותו המרוממת
של האדם השלם משרידי דור דעה מבעלי המוסר המיוחדים בדורינו
מרן המשגיח הגאון הצדיק
רבי דוב יפה זצוק"ל
לרגל יום השנה השלישי לסילוקו לגנזי מרומים
י"ט חשוון תשע"ח

לא אקום בבוקר, כשאדם הולך לישון בלילה הוא באמת אינו יודע אם יקום מחר שוב בבוקר, והוא מבקש 'והאר עיני פן אישן המות', ובבוקר כשהוא קם הוא מודה לקב"ה - ב"ה שקמתי, מודה אני לפניך שהחזרת בי נשמת, כך האדם צריך לחיות כל הזמן שמקבל חיים במתנה מחדש. ואז - באותו עת רצון - אמר לי המשגיח על עצמו (שלא כהרגלו), שבלילה הוא מכין את עצמו שאפשר והוא לא יקום למחרת, ומהרהר בתשובה, וכשקם בבוקר הוא שמח ומאוושר שזכה לעוד יום של עבודת ה', ומודה לה' שנתן לו עוד יום חדש במתנה... (רק שהדגיש שלא כל אחד יכול לעמוד בזה, וצריך להיזהר שלא יביא לידי מרמור).

המשגיח היה האדם הרגוע והשלו ביותר, כידוע לכל מי שזכה קצת להכיר... אחד ממקורביו שאלו, איך זה שהמשגיח תמיד כ"כ מרוצה ושמח? אמר המשגיח בפשטות: שיש בחיים מה שהאדם מצדו בוחר לעשות, ויש מאורעות שעוברות על האדם שאינם תלויות בו, והנה הוא מצדו משתדל לעשות את מה שבכוחו לעשות, ומה שאינו תלוי בו - הרי כל מאן דעביד רחמנא לטב עביד... ובאמת הסבלנות והאצילות של המשגיח בלתי נתפס להשגתנו, לעת זקנתו בתקופות הכי קשות של חולשה גדולה וייסורים, המשגיח תפקד באותו רגיעות ואצילות שהיה רגיל בה תמיד. כל בקשה נאמרה בנחת ובעדינות, 'אולי אפשר...' והיה פלא לראות את אותו אדם שכל חייו חי בעצמאות יתירה, בלא להסכים לקבל שום עזרה, ובזריזות גדולה (המשגיח תמיד היה רץ...), כאשר בשנים האחרונות - ובפרט בתקופה האחרונה - שהיה כולו נתון ותלוי בחסדי אחרים, נשאר עם אותו רוגע ושמחה, אצילות וישוב דעת...

בימים האחרונים שהמשגיח היה חלוש מאד והיה לו קושי גדול לשבת על כיסא, בכל זאת התאמץ והתיישב על הכיסא לתפלת שחרית - למרות שנכרך בייסורים גדולים, מיד לאחר תפלת שמונע עשרה ביקש המשגיח באפיסת כוחות שאקרא לאח להשיבו למיטה, והאח לא היה זמין, כשהשבת לו שהאח כרגע לא יכול - המשגיח נשאר באותו רוגע ואצילות, וכל כמה דקות שאל בעדינות אם אפשר לראות שוב פעם אולי האח כבר יכול... זאת למרות שהיה אז למשגיח ייסורים גדולים וקשים לא הייתה בבקשתו שום נימה של דרישה - הכל נאמר באותו עדינות ואצילות כבימי כוחו ותפארתו.

לפני כמה שנים היה מאורע שגרם לי מושגים חדשים בביטחון בה' ושלווה הנפש לבוטח בו, התארחנו אצל המשגיח בשבת, והנה מתקרב זמן הדלקת נרות והמשגיח עוד לא הגיע... הרבנית התחילה לחשוש אולי קרא משהו, אמנם המשגיח היה מעל הזמן ולא היה תמיד צפוי, פעמים שהיה לומד ושוכח לחזור הביתה... או שיכל לשוחח זמן רב עם מאן דהו לחזקו, אך בכל זאת כבר הגיע צפירה ראשונה (ועוד של שבת קיצית) ובהחלט היה כבר ממה לחשוש, הרבנית בקשה ממני שאלך לראות מה שלומו, רצתי לישיבה ולא

לכבוד יום הזיכרון השלישי למרן המשגיח הגה"צ רבי דב יפה זיע"א רציתי להעלות כמה זיכרונות שמתאימים לתקופה בה אנו שרויים, כאשר מוסדות עולם מתערערים, ואין איש יודע מה ילד יום, ואנו שאולי התרגלנו לחיות שהכל מובן מאיליו, ובן אדם יכול לתכנן ותכניות... התעוררנו פתאום למצב שמלמד אותנו יותר מכל, שיש מנהיג לבריאה! והכל כפוף ותלוי ברצונו יתברך. אצל המשגיח כך נראו שגרת החיים, שום דבר לא היה מובן מאיליו, ותמיד חי בהרגשה מוחשית איך שהוא נתון בידי הטובות של מנהיג הבריאה, כגמול עלי אימו ממש, כילד הצועד יד ביד עם אביו האוהב, בטוח רוגע ושליו, ושמח כמובן לעשות מה שאבא יגיד. ועל כמה נפלאה ונכבדה זו אביא כמה עובדות בהקשר לזה.

כשאושפו המשגיח בליל שלישי ב'מעייני הישועה' אחרי אירוע לבבי, כאשר לפי התוכנית היה צריך להיות בבוקר סנדק לאחד מגדולי תומכי ספר 'עבד המלך', ואח"כ למסור את השיחה הקבועה בישיבות מיר וקול יעקב, המשגיח שכב במיטתו בביה"ח, וחזר בהנאה מרובה פעמים רבות לכל הקרובים שבאו לבקר: 'כן, אני תכננתי היום לנסוע לירושלים להיות סנדק, ואח"כ להגיד שיחה במיר, ואח"כ בקול יעקב... אבל 'רבות מחשבות בלב איש - ועצת ה' היא תקום', אני חשבתי כך, אבל בורא עולם חשב אחרת...

המשגיח כבר החל לומר שיחות ברבים בגיל צעיר מאד (כבן עשרים וחמש), ועד זקנה ושיבה בכל שיחה ושיחה שהיה מוסר ראינו איך הוא מרגיש תמיד שהוא תלוי בה', והיה אומר: אני כבר אומר שיחות למעלה מיובל שנים - ואני מרגיש בכל שיחה שאני תלוי בה! והרבה פעמים היה אומר בהתרגשות גדולה: 'צריך להודות לה' שאני יכול להגיד את השיחה', היה זה לאו דווקא בזמנים שהיה סיבה שהתקשה לומר שיחה, תמיד הרגיש שצריך להודות לה' שיכול לומר שיחה!

במשך עשרות שנים היה אומר שיחה בכל מוצ"ש בהיכל הישיבה, וכל פעם מחדש הייתי שואל אותו בדרך למעריב, סבא יאמר היום שיחה? והיה עונה כדרכו: אני לא יודע, אני תלוי בה', נראה אם תהיה סיעתא דשמיא... (ומי שהכיר את המשגיח יודע שלא היה אצלו אמירה שאינה אמת צרופה), וכך גם היה 'בימים נוראים' שעשרות שנים היה מדבר בישיבה בזמנים קבועים, והיינו שואלים אם תהיה שיחה, ותמיד היה עונה: אני עוד לא יודע, אני תלוי בה'... ובאמת שהמשגיח הרגיש כך ביחס לחיים עצמם, שכל יום ויום שהוא קם בוקר זה עוד מתנה חדשה מאת הבורא! כשהמשגיח אושפו במעייני הישועה, לילה אחד דבר עמי בגילוי לב, שב"ה מצבו מצוין אבל ברגע אחד אפשר ח"ו להיות מסוכן... ודיבר על 'כל הנשמה תהלל קה' - שחז"ל אומרים שתמיד צריך להודות על כל נשימה ונשימה. ואמר המשגיח: חז"ל אומרים שאדם חייה כל חייו בהרגשה 'שוב יום אחד לפני מיתתך', בלילה הוא יחשוב אולי

מצאתי את המשגיח, עד שעלה במחשבתי שאולי קרה משהו במקווה, רצתי למקווה (של הרבנים), אני מנסה לפתוח ואני מגלה שהמקווה נעול... דפקתי ואני שומע את קולו השלו העדין והרגוע של המשגיח עונה לי בשלווה ורוגע, כ-ן... (כביכול הכל בסדר - מה רוצים...) אני שואל אם קרה משהו, והמשגיח בשיא הרוגע והשלווה (קשה להמחיש זאת...) עונה לי: כנראה מיישהו נעל את המקווה ואני ממתין שתבוא לפתוח, (היה זה באמת טעות של מאן דהו...), רצתי להביא מפתח (לקח עוד כמה דקות...) והמשגיח בריצה חזר לבית (כבר ממש סמוך לשבת...) כולו מאושר מחויך ושמה... לא התאפקתי ושאלתי איך זה שסבא לא נלחץ או קצת איבד את השלווה - (בכל זאת דקות ספורות לפני שבת, וכנראה שכבר היה סגור זמן רב...)? המשגיח השיב לי בפשטות: ראיתי שנעלתי התפללתי לה' שמישהו יבוא לחלץ אותי, בטחתי בה', וידעתי שתבוא, אז למה לי להיות לחוץ... אגב, לא עלתה למשגיח אפילו מחשבה או איזה נימה כל שהיא של טענה על מי שסגר עליו את המקווה, ובחוסר אחריות לא בדק אם מיישהו נשאר בפנים... באחד מפנקסיו שכתב בימי בחרותו (נדפס בספר ב'דבקה נפשי אחרך') המשגיח מתפייט ע"ג דפיו במתק לשונו "בן אדם! לא יתום הנך, לא בודד וגלמוד! עליך, הפעוט והדל - צופות העיניים הטובות של ה'! כל מקרה בחיך - לא מקרה הוא, לא גורל עיוור, אלא ציר שלוח מאביך שבשמים לגמול עמך חסד! לא תמיד תראה מה יקר החסד... לעתים ידמה לך שצרה באה עליך... אך זכור תמיד ואל תשכח: אביך שבשמים אוהבך אהבת נפש, וכל מאורעות

חיך - לטובתך באו לך!

"יש לעיתים שתעמוד נדהם ואובד עצות, ולא תדע הדרך לפנות. ניצבות לפניך שתי דרכים, וכל אחת צועקת אליך באלפי הוכחות: 'בחר בי!'... ומה תעשה?

"בן אדם, אל תאמר נואש, אך היזכר: הלוא אבי הטוב והאוהב שלח לי את המאורע הזה! אין זאת כי טובתי הוא, ואף כי לא אדע מה הדרך, והחושך פרוש על פני כקורי עכביש - גם זה לטובה, למען אלמד לגרש את החושך, ולמען אשכיל לנפץ את חומותיו הנראות כאיתנות ורבות-חיל לפני הדמיון הטועה - בעוד אינן אלא קורי עכביש רפים ודלים, אשר יקרעו עת תגע בהם יד!

"ה' רועי לא אחסר!" - אמר דוד המלך, והן זוהי המציאות לגבי כל אדם מישראל, לגבי הפשוט שבפשוטים: 'ה' רועי' - כליל השלמות, תפארת הטוב - עיניו צופיות עליך ומבקשות למלא את הנצרך לך! ועדיין אתה אומר: 'חסר לי'... הוי, ילד שוטה! אמור נא: מי יודע יותר את צרכיך: אתה, עם שכלך החלש והדל, עם רצונותיך הדמיוניים המעוורים גם את מעט שכלך - או מלכו של עולם, אשר לו החכמה האין סופית, ושום דבר לא נעלם ממנו?". עוד נקודה חשובה שהייתה ממש 'בנפשו של המשגיח', שיזכירו בכל דבר 'שם שמים', ואמר לי שצריך הרבה תיקון בזה, היה צורם לו מאוד לשמוע כשמדברים בלא להזכיר שם שמים. אם לדוגמה הייתי אומר ע"י בטלפון, שבארבע נבוא ל... היה מיד מתקן - בעזרת ה' נבוא בארבע ל... באלול האחרון (תשע"ז) המשגיח היה מאושפז בביה"ח 'רמבם' והלכנו עמו לעשות בדיקה חשובה בבניין סמוך, המשגיח היה מותש נורא, והיו לו גם סחרחורות, ולצורך הבדיקה הוצרך לשכב דקות ארוכות בתנוחה שעלתה לו במאמץ רב ותשישות גדולה, ומחמת החולשה הגדולה והייסורים היה נראה שהוא מנותק לגמרי מעמנו. בזמן הבדיקה התעניין הרופא שמאוד התרשם איך הנכדים (בני הגר"מ שליט"א) מכבדים את הסבא הישיש, והתעניין כמה נכדים יש לרב, ואמרת שבלע"ה יש יותר ממאה... לאחר כחצי שעה כשהמשגיח שב לחדרו והיה בתשישות גדולה, העיר בעדינות: היה ראוי לומר - בעזרת ה' יש יותר ממאה צאצאים...

זכורני פעם אחת שהמשגיח אמר דבר מה ולא הזכיר כדרכו חסדי ה', ומיד תיקן את עצמו ואמר צריך להוסיף בחסדי ה', שאלתי: עד כדי כך? אמר המשגיח: אני צריך לדבר כמו שיהודי מדבר! היה אומר: אנשים אומרים עשיתי בר מצווה... עשיתי עשיתי - אתה עשיתי? הקב"ה עשה... תגיד בס"ד עשיתי בר מצווה. נוסח ברכתו תמיד היה, 'שה' יתברך יתן לך...' ואמר שבזוהר הק' כתוב שלפני הברכה צריך לברך את ה'. גם מאד היה בנפשו שלא סתם יאחלו לו 'רפואה שלמה' אלא 'ברכו אותו' 'שה' ישלח לו רפואה שלמה' ואמר שר' מאיר חדש וצ"ל היה אומר: מה זה לומר רפואה שלמה - אתה לא רופא... תברך שה' ישלח רפוי"ש, וגם בזמנים שהיה קשה עליו הדיבור מרוב חולשתו, כשאמרו לו רפואה שלמה נזעק לתקן - תברך שה' ישלח רפואה שלמה. פעם נכנסה אישה לבקש ברכה ללידה קלה, והמשגיח ברכה שתלד בניקל, אחרי כמה דקות הביעה בפני את צערו שלא הזכיר בברכתו שם שמים, וכשאמרתיו לו שהיא עושה עוד בקרבת מקום, ביקש לקרוא לה שוב, וברכה מעומק לבו, 'ה' יתברך ישלח לך לידה קלה'.

נקודה חשובה נוספת שהמשגיח היה מעורר עליה, ונדמה שהיא חשובה שבעתיים דווקא בתקופתנו אנו שאנו נאלצים ללמוד לפעמים עם קשיים וטרדות שונות, וכדוגמת הלימוד עם המסכה שבהחלט מקשה עלינו, המשגיח חניך להתרגל ללמוד גם כשלא כ"כ נח... שגם אם ישנם איוו שהם טרדות או מפריעים בלימוד, שלא מיד להתאמן לסלקם ורק אח"כ לשוב ללמוד, אלא להתחנך ללמוד גם כשקצת קשה, ואין הכוונה שאדם צריך לבחור מלכתחילה שיהיה לו קשיים, אלא אם הקב"ה זימן לידי איזה קושי ראוי שלא מיד יעשה השתדלות להסיר מעליו את הקושי, אלא יחנך את עצמו ללמוד גם שקשה קצת. ונתן לכך דוגמא בשם מורנו ר' אלי' לופיאן וצ"ל, שאם בעת הלימוד ישנו זבוב מטריד, ראוי להתגבר ולהמשיך ללמוד - ולא לסלקו מיד!

המשגיח עצמו כמובן היה הדוגמא החייה לכך, כשהיה לומד שעות רבות בחום היוקד של רכסים, כשכל כולו מזיע, ואפילו לא טרח לפתוח חלון או להדליק מיזוג, ולפעמים כששאלתי אותו אם לפתוח את

החלון היה עונה באדישות - אפשר... ופעם אמר שבטבעו הוא סובל מחום - ולולי שהיה אומר זאת לא היה אפשר להאמין... היה גם פעם שהמשגיח היה מצונן, שאלהו אם לסגור את החלון? והשיב: צריך להתרגל (ללמוד גם כשלא נח)...

המשגיח היה נוסע הרבה בתחבורה ציבורית נסיעות מיגעות וארוכות, והרגיל את עצמו ללמוד כאילו הוא יושב בית מדרש.

נביא כאן תיאור של אחד מהחברות של רבנו, שלמד עמו ס"ב בשנים שכיהן גם כמשגיח ב'תפארת ישראל' בחיפה. הינו נוסעים ג' פעמים בשבוע לחיפה, הלימוד החל ברבע לשתיים, מיד בעלותו לרכב בדרך לחיפה, כאשר הלימוד ברכב היה כלימוד בבית המדרש ממש. מיד שנכנסו לרכב התחלנו לחזור על היום הקודם. מעולם... המשגיח לא הסתכל בחלון במשך הנסיעה, אפילו פעם אחת אני לא זוכר! אפילו שהיו פקקים תאונות וכו' מעולם אני לא זוכר אותו מסתכל או מפסיק בלימוד, הוא פשוט היה מהופנט על הגמ'. מיד ברדתנו מהמכונית המשכנו בשיבה. סדר הלימוד היה: גמ' רש"י, גמ' רש"י תוס', ועוד חזרה גמ' רש"י תוס'. אחר כך רא"ש ר"ף ר"ן. טור בית יוסף. ושו"ע הלכה למעשה (למדו איזהו נשך). בסוף כל יום חזרנו על מה שלמדנו באותו היום. מלבד זאת המשגיח היה עוצר באמצע הלימוד והיה הולך הלוך ושוב, וחוזר לעצמו בע"פ. והכל היה בהנאה ואהבה לגמ', ובסבלנות ומתיקות כמו בפעם הראשונה. לפעמים מתוך התרגשות מהגמ' המשגיח

היה מנשק את הגמ' כמה פעמים... בחזור הביתה לרכסים הינו חוזרים שוב פעם את מה שלמדנו באותו היום, וסיימנו בשמונה ומחצה ברכסים. לפני שנים רבות נסע לחתונת תלמיד והיה פקק של שש שעות... החתן ניגש למשגיח ואמר 'המשגיח טרם עבורי שש שעות', אמר לו המשגיח 'שש שעות של לימוד'...

בשנת תשמ"ז החל לכהן כמשגיח בשיבת 'קול יעקב' ועמדה לרשותו מונית מרכסים לירושלים וחזור, לאחר תקופה הישיבה הייתה בקשיים כלכליים והמשגיח בקש להפסיק לשלוח לו מונית והחל לנסוע בשלשה אוטובוסים... מרכסים לתחנה מרכזית חיפה, מחיפה לתחנה מרכזית בת"א, ומת"א לתחנה מרכזית בירושלים, ומשם לקח מונית לשיבה. (בהזדמנות אמר לי פעם המשגיח: אני הייתי תומך תורה גדול לשיבה, וכי לחסוך כמה אלפי שקלים בחודש זה פחות מלתת במזומן?!). אבי שליט"א שאל את המשגיח מה עם ביטול תורה? המשגיח השיב שאין לו הבדל אם לומד באוטובוס או בבית. ושאל אבי שליט"א ומה עם שמירת העיניים? המשגיח השיב שלא רואה כלום. והיה קצת לפלא... אחר תקופה המשגיח התקשר לבנו הגר"מ שליט"א והודיע שהיום לא יוכל לומר שיחה בשיבה, לפליאת בנו אמר המשגיח שבטעות במקום לנסוע מת"א לירושלים הוא עלה על אוטובוס חזרה לחיפה. שאל בנו שליט"א מתי אבא הבחין שטעה בדרך? אמר המשגיח כשהגענו לחיפה...

הוסיף אבי שליט"א: אז הבנתי שאפשר ללמוד באוטובוס כמו בבית מדרש... ולא פלא שאין בעיות של שמירת העיניים!

כשדברו בהזדמנות עם המשגיח על העול שההורים לוקחים על עצמם בשביל לחתן את ביתם עם בחור טוב, המשגיח מאד כאב את הענין, ובפרט כאב למשגיח שישנם ת"ח שמעודדים את הבחורים לדרוש הרבה כסף, וכשניסו לטעון לפניו שקשה לגדול בתורה בהרי הפריפריה מחמת שקשה למצוא כולל וחברותא מתאימים וכד', וחסר באווירה של הלימוד שיש במרכז, המשגיח ביטל זאת בנחרצות, ואמר שמי שלומד ממקום פנימי ואיננו תלוי ברוחות חיצוניות, יגדל בתורה בכל מקום שיהיה! וזה לא מצדיק להטיל את העול הגדול על ההורים.

כשהמשגיח היה אברך צעיר הרבנית רצתה לבקר חברה טובה לעיתים קרובות, ומאיך גיסא היה חבל על הזמן... אז המשגיח מצא פטרונו גם לזה, המשגיח קבע עם בעלה של החברה חברותא במנחת חינוך על ל"ט מלאכות כך שהנשים בקרו זו את זו, והגברים נצלו את זמנם ולמדו חברותא...

כבר מפנקסיו של המשגיח בימי צעירותו רואים כמה עבד על עצמו להעריך ולהוקיר התגברות על קשיים, וראה זאת כמטרה ותכלית. ביום ו' בחשוון תש"ד, הנער הצעיר מעלה על הכתב את לבטיו וכך הוא כותב:

"בפרדס חנה, ישנו רק בית ספר אחד: בית הספר הכללי, ובו לומדים גם תלמידים דתיים, המהווים אחוז ניכר. בכדי שלא יעשו בית הספר נפרד לדתיים, בית הספר מקדיש סכום כסף לשם לימודים דתיים לתלמידים החפצים בכך, וכבר היו כמה מורים לכך, אבל הם לא האריכו ימים, וכך נשאר הלימודים הדתיים יתומים - עד שבאה הישיבה לכאן, ואז קבל פלוני על עצמו את התפקיד הזה. אבל מובן, שקשה היה לו לתת כמה שיעורים ליום, ולכן הציע לי הרב מלצר שגם אני אקח כתה ב' או ג' - ואני הסכמתי. כי מלבד המצוה שישנה בדבר, לא להפקיר ילדים לחיי הפקר - הרי יש בזה גם רווח כיס, כ-10 גרוש לשיעור.

"האם אוכל להיות מורה טוב? אין ספק שיש לי כח הסברה, ולמי שחפץ ללמוד - הייתי מורה טוב. אבל כאן, התפקיד הוא יותר גדול: אני צריך לעשות שירצו ללמוד ולא ירצו להפריע! האם גם זאת אוכל?

"אין דבר העומד בפני הרצון! אם ארצה - אוכל, אבל ע"י מאמצים. אני אצטרך להתכונן היטב היטב מראש - ואז אין ספק שאצליח. אבל האם כדאי

להתאמץ לשם כך? מה תועלת תביא לי התאמצות?

"א. תרגול בכיבוש החיים. חיי האדם אינם חלקים וסוגים בשושנים, קשיים ישנם על דרך החיים, וקשיים גדולים. החיים זרועים אבני נגף ומכשולים, וצריך להתגבר עליהם - על ידי מאמצים. אבל כדי שיוכשר האדם להתגבר על מכשולים כשיבואו - הוא צריך להתאמן מראש, ואם לא יתאמן להתגבר על מכשולים - אזי כשיבואו, ידרשו מאמצים יותר גדולים. ואם בצעירותו לא יתרגל אדם למאמצים - בבגרותו מניין?

"ב. יש גם רווח כיס, כ-10 גרוש לשיעור. במילים אחרות: שתיים וחצי לא"י לחדש - ואין לזלזל בכך. אוכל לקנות בסכום זה ספרים נחוצים ומועילים - ומדוע לא אעשה כך?

"ג. אחרון אחרון חביב: חינוך ילדים לתורה ולמצוות! לא להפקיר את הילדים לרחוב, שיחנכם לחיי הפקר! מצוה גדולה היא ללמד, וכלל גדול הוא: 'ללמוד וללמד', ואיך אחמיץ מצוה חשובה זו?

"המסקנה היא: כדאי ללמד! אלא מאי? צריכים מאמצים? - גם במאמצים ברכה! ואין דבר העומד בפני הרצון!". (ראה את השלמת הדברים ב'דבקה נפשי אחרך')

אסיים בעוד מילה אחת על שמירת הסכנה מהקורונה, ולבישת המסכות שבהחלט מציקה מאד: המשגיח מאד הקפיד על ענין 'חמירתא סכנתא מאיסוריה', ודיבר הרבה גם לחנך את הילדים להיזהר מאד מסכנות. לדוגמא: בעת שריפת החמוץ שאל את הילדים במתיקות לשוננו, איזה מצווה חשובה יש לנו עכשיו? והיה אומר: להיזהר מהאש! היה מצטט ממרן הגר"ק זצוק"ל שאילו הרבנים היו קובעים את חוקי התנועה הם היו מחמירים הרבה יותר מחוקי המדינה.

והיה מעורר הרבה, שלפעמים אדם נכנס לסכנה ולא קרה לו כלום, והוא מספר בהתלהבות, לא קרה לי כלום, ולדוגמא אחד שנסע ברכב במהירות מופרזת ולא קרה כלום... זוהי טעות איזומה! שהרי בשעת סכנה מנכים מזכויותיו של אדם, אז איך אפשר לומר שלא קרא כלום - הרי ניכו מזכויותיך! ומי הוא זה שרוצה שינכו מזכויותי?! ומה גם שלפעמים אח"כ חלילה יש סכנה וכבר אין זכויות להינצל מן הסכנה, ואז שכבר אין זכויות יש נזק, ולמפרע מתברר שניכו זכויותיו הם אלו שגרמו לו להינזק כעת, ויוצא שקרה גם קרה...

המשגיח היה אומר שאדם שמזיק לעצמו, כמו לדוגמא שאוכל בכמות מוגזמת או מאכלים שאינם בריאים, שלא יאמר ויתלה את הנזקים אח"כ בקב"ה, ובכפרת עוונות וכד', לאדם יש לו בחירה, והוא יכול להזיק לעצמו, ואכמ"ל.

מאיך, היה המשגיח מחנך שאנו עבדי ה', ושמחים לעשות את רצונו ית', ומכיון שה' ציווה עלינו לשמור מאד על הבריאות, ובפרט בנו התורה שהם חיל המלך צריכים לשמור על הבריאות בכדי שנוכל לעבוד את ה' עם כל הכח! ואם זה קשה אדרבה - לפום צערא אגרא! 'וטובה אחת בצער ממאה שלא בצער'...

לאור הדברים, למרות שאינני מתיימר לנחש את דעתו של המשגיח, אבל ברור לי שהמשגיח היה שמח להקפיד בשמירת ההרחקות ועטית המסכה בדקדוק רב, ולזכות בעוד דורון של מצווה שהקב"ה באהבתו שולח אלינו בניו אהוביו, וכמובן לא היה מתרפה מלחשוב, מה ה' רוצה מעמנו בגזירה קשה זו? והיה מנצל להתעורר ולעורר להשתמש בתקופה זו כמנוף לעבוד את ה' ולהתקרב אליו.

יהיו הדברים לע"נ הטהורה של זקני רבי דב ב"ר צבי יחזקאל זיע"א, ויה"ר שנוכה לעשות את רצון בוראנו באהבה ובראה, לדבוק בה' ולהרגיש את התלות והקרבה אליי, מתוך שמירת הבריאות והנפש, ובקרוב נזכה לעת יקיצו וירננו שוכני עפר, אכ"ר.

עם מרן הגר"א לופיאן זצוק"ל

טמונה בפרשה

זיו קרה

ס פנינים

"ויבא אברהם לספד לשרה ולבכתה"
'מהיכן בא, מהר המזריה' (זוהר)

לכאורה הוקשה מדוע הקדימה תורה הספד לבכי הלא ג' ימים הראשונים הם לבכי, ולכן אומרים שבא אברהם מהר המזריה אשר הוא דרך שלושת ימים, כאמור: 'זיהי ביום השלישי וירא את המקום מרחוק' נמצא אשר כבר עברו שלושה ימי בכי, לכן נאמר קודם לספוד. (ילקוט האורים)

"ויקם אברהם מעל פני מתו וידבר אל בני הת"

נאמר במדרשים שהיו מסוגלים להיקבר במערת המכפלה רק אותם שמתו במיתת נשיקה ולא על ידי מלאך המוות. ועוד אמרו חז"ל (ע"ז:): "שלוש טיפין תלויין בחרבו של מלאך המוות, מאחת מת, מאחת פניו מוריקות ומאחת מסריח", ועל פי זה מובן כיצד ידע אברהם האם מתה שרה על ידי מלאך המוות או בנשיקה שהרי לא היה נוכח בשעת מיתתה וכיצד ידע האם יכול לקבורה במערה? אלא: "ויקם אברהם מעל פני מתו" - משראה אברהם שפניה של שרה לא הוריקו אלא מאירות, הבין שלא מתה בידי מלאך המוות ומיד הלך למצוא לה קבורה במערת המכפלה. (ר"י אייבשיץ)

"ארבע מאות שקל כסף ביני ובינך מה היא"

'בין שני אוהבים כמונו מה היא - חשובה לכלום' (רש"י, ע"פ מדרש רבה)

דברי רש"י הללו תמוהים במקצת, וכי ממתי היו עפרון ואברהם אוהבים זה לזה? אלא כך אמר עפרון לאברהם: שנינו אוהבים, אך כל אחד אוהב משהו אחר. אני אוהב כסף ולכן 400 שקל כסף אינו חשוב לי כל כך בעיני, שהרי הכסף לא יספיק לי לעולם. ואתה אוהב מצוות ומוכן לקנותן אפילו בממון הרבה עד שבעיניך 400 שקל כסף הוא סכום פעוט עבור מצווה. ונמצא ששנינו אינם מייחסים חשיבות לסכום זה של 400 כסף. (אמרי חיים)

"והיה כאשר כלו הגמלים לשתות ויקח האיש נזם זהב בקע משקלו ושני צמידים על ידיו"

הסבר נאה למה שהמתין אליעזר עם נתינת התכשיטים לרבקה עד ששתו הגמלים: הרמב"ן בפרשה מביא מהמדרש שגמליו של אליעזר היו כחמורו של רבי פנחס בן יאיר שהיה נזהר מלאכול מאכלות אסורות או גזולות. על פי ההלכה מציינת קטן שייכת לאביו. ולפי זה נמצא שהמים ששאבה רבקה שייכים לבתואל אביה, ואיך ייתכן ששתו הגמלים את המים בלי רשות מבתואל, הלא זה כגזל. ומכח זה הסיק אליעזר שמהקב"ה יצא דבר, ובוודאי רבקה היא זוונו של יצחק, ואז בוודאי שבתואל יסכים לתת את המים לגמליו של בתו וחתנו וזכות הוא לו וזכין לאדם שלא בפניו. ולכן כתוב שנתן לה את התכשיטים רק אחרי שראה ששתו הגמלים. (חתם סופר)

"לספד לשרה ולבכתה"

רש"י מבאר את סמיכות פרשת עקידת יצחק למיתת שרה ע"פ המדרש שמתה שרה כששמעה על בשורת העקידה, שנזדמן בנה לשחיטה וכמעט שלא נשחט - פרחה נשמתה ממנה ומתה. ויש לבאר איך יתכן כדבר הזה שמיתת שרה באה ממצות העקידה, הרי 'שלוחי מצוה אינם ניזוקים לא בהליכתם ולא בחזרתם' (פסחים ח.), וכאן, לכאורה אברהם ויצחק ניזוקו מהמצוה? ויש לומר: א. מה שאמרו 'שלוחי מצוה אינם ניזוקין' הכוונה שמחמת המצוה לא יאונה לו כל רע. אבל אם כבר נזר עליו מכבר שביום פלוני ימלאו שנותיו בעולם הזה, אזי אדרבה, זכות הוא לו לזכות למות כשעסוק בדבר מצוה. וזה נחשב לו שמת על קידוש ד'. ואף גם כאן, זמנה של שרה נקצב לחיות מאה עשרים ושבע שנים. והיא זכתה שמתה מחמת הבשורה על דבר המצוה. (טעמא דקרא) וע"פ זה מובן מה שכתוב בסוף הפסוק שוב 'שני חיי שרה', דהיינו להדגיש שאלו היו אמורים להיות סך שנותיה המלאות אף בלאו הכי. (הגר"א דיסקין) ב. מתי שהמלאך אמר לאברהם: 'אל תשלח ירך אל הנער' התברר למפרע שהעקידה היא לא שליחות מצוה אלא נסיון לאברהם אבינו. ג. זה היה חלק מהנסיון לראות האם אברהם יתחרט, ולכן הלך השטן לשרה כניסיון אחרון מצדו לפגום בזכות עקידת יצחק. (ע"פ תשובות הקוראים ל'שאלה לשלחן השבת' ע"ט)

לסדר את הפרשה

א. פנינים רשימת נושא הפרשה 2270
ב. פנינים רשימת נושא הפרשה 2270
ג. פנינים רשימת נושא הפרשה 2270

א. פגישת יצחק ורבקה
ד. אליעזר בבית רבקה
ה. אברהם נושא את קטורה ופירוט ילדיהם

ה. רבקה חוזרת עם אליעזר לארץ כנען
ו. בקשת אברהם לקנות קבר מבני חת

ב. פגישת אליעזר ורבקה
ל. יצחק נושא את רבקה ומתנחם
ע. אברהם משיב את אליעזר
ק. מיתת אברהם וקבורתו

ש. אברהם נותן את רכושו ליצחק
ד. הליכת אליעזר לחרן ותפילתו
ת. תולדות ישמעאל

ת. אברהם קונה את השדה והמערה מעפרון

שאלה לשולחן השבת

"מאה שנה ועשרים שנה"

ושבע שנים

במסכת שבת (מה:): מובאים ארבעה שמתו 'בעטיו של נחש' ואלו הן: בנימין בן יעקב, עמרם אבי משה, ישי אבי דוד וכלאב בן דוד. ופירש רש"י שם: 'בעטיו של נחש בעצתו של נחש שהשיא לחוה ולא בחטא אחר שלא חטאו'.

ויש לבאר מדוע שרה אינה נמנית אף היא ביניהם שהרי כאן דרשנו: "מה בת עשרים לא חטאה, שהרי אינה בת ענשין, אף בת מאה בלא חטא?"

השאלה היא לזכור זיון 2120
השאלה היא לזכור זיון 2120
השאלה היא לזכור זיון 2120

העלון מוקדש לע"נ
משה בן יחזקאל
ת.נ.צ.ב.ה

ישנו ביקוש רב בבתי כנסת ברחבי הארץ לקבל את העלון לקהילה שלהם.
זו ההזדמנות שלכם לזכות בהפצת תורה! ניתן לתרום:
1. בהעברה לבנק לאומי (10) סניף 905 חשבון 5055271, ע"ש 'ביון'. 2. לשלוח שיק למערכת.

טמונה בפרשה

חיי קרה

חידון א' ת'

- הגשמה לכל אלה אגיליה באור המופיעה בראש השורה.
- א. במחיר זה קנה אברהם את מערת המכפלה
 - ב. משקל נזם הזהב שקיבלה רבקה
 - ג. ממנו נפלה רבקה
 - ד. מבני ישמעאל
 - ה. כינויו של אליעזר בפרשה
 - ו. "___ יצחק אחרי אמו"
 - ז. "ואברהם ___ בא בימים"
 - ח. העם ממנו קנה אברהם את מערת המכפלה
 - ט. השי"ת ברך את אברהם בשיבה _____
 - י. הם קברו את אברהם
 - כ. משם אברהם לא רצה לקחת אשה ליצחק
 - ל. אחיה של רבקה
 - מ. מזון לגמלים
 - נ. בני חת אמרו לאברהם שהוא ___ בתוכם
 - ס. אברהם שילם בכסף עובר ל ___
 - ע. באר המים נקרא גם "___ המים"
 - פ. לבניהן נתן אברהם מתנות
 - צ. שם אביו של עפרון, שדרש מאברהם הון
 - ק. שמה הנוסף של הגר (לפי רש"י)
 - ר. משפחת רבקה ברכוה: "אחותנו את היי לאלפי ___"
 - ש. משם שותים הגמלים
 - ת. מזון לגמלים

חידון א' ת' - הפוך

- הגשמה לכל אלה אסגייתא באור המופיעה בראש השורה.
- א. שניים מבני ישמעאל
 - ב. אליעזר נתן לרבקה תכשיטי ___
 - ג. שמה של סוכנת דוד (מן ההפטרה)
 - ד. הכלי בו ממלאים מים מן הבאר
 - ה. כינוי נוסף לשבועה, ואף לסוג של קללה
 - ו. אליעזר רחץ בבית בתואל את ___
 - ז. התכשיטים שנתן אליעזר היו _ לקורות בניה
 - ח. יצחק יצא לשדה כדי-
 - ט. "ואפנה... או על שמאל" - בנותיו של מי? (רש"י)
 - י. יצחק ישב בבאר-
 - ך. "ארבע מאות שקל כסף ביני ___ מה היא"
 - ל. מילה נרדפת ל-'ותסיים'
 - ם. התכשיטים שאליעזר נתן לרבקה
 - ן. שם נמצאת מערת המכפלה
 - ס. "ותקח הצעיף ___"
 - ע. שם נוסף לחברון: 'קרית- ___'
 - ף. רבקה התעטפה בו בראותה את יצחק
 - ץ. כשאליעזר ראה את רבקה: הוא ___ לקראתה
 - ק. אחד מבני קטורה
 - ר. אברהם אמר לבני חת שהוא ___ עימם
 - ש. "___ זרעך את שער אויביו"
 - ת. אליעזר נתן למשפחת רבקה

טלח שלוחות:

"לבית אמה"

מה היה שמה של אשת בתואל ואם רבקה? (התשובות במדור התשובות)

מן המדרש

רב הונא ורב ירמיה, שאלו את רב חייא בר רבה: 'לא היו גמליו של אברהם אבינו דומים לפחות לחמורו של רבי פינחס בן יאיר? חמורו של רבי פינחס בן יאיר נגנב על ידי ליסטים, עבד אצלם שלושה ימים, ולא אכל כלום ממה שהניחו לפניו השודדים (כי לא היה ראוי למאכל מצד איסורי טבל וכדומה). אמרו זה לזה: 'פה ימות, ויסריח את כל המערה שלנו עלינו, נחזירו לאדוניו'. שלחוהו והלך לבית אדוניו, רבי פינחס. כיון שעלה לכיוון ביתו, נער בקולות של שמחה. שמע אותו רבי פנחס ואמר: 'פתחו לאותו העני, ותנו לו שיאכל, שיש לו שלושה ימים שלא אכל בהם דבר'. אמרו לו תלמידיו: 'רבי, הבאנו לו שעורים והוא לא אוכל'. שאל אותם: 'האם עישרתם אותם?' אמרו לו: 'האם צריך לעשר דמאי?' ואמרו: 'לא כן לימדתנו רבי, הלוקח זרע לבהמה, וקמח לעורות, ושמן לנר, ושמן לסוך בו את הכלים פטורין מן הדמאי?!' אמר להם: 'מה נעשה לחמור זה שהוא מחמיר על עצמו?!' (ואברהם אבינו זמם את גמליו משום שאין סומכים על הנס) (ע"פ מדרש רבה)

מעלה בפרשה

בא התאום הגיבור,
וצד בלילה ציפור,
הכניסה לתנור נגיש,
ולמטפל הרפואי הגיש.
המונח המזוקק הינו מילה בג 2
אוציות המופיעה בפרשה,
אשר לא שורה בגידיה רומצ
להקשר שונה שלה.
(יגכן כגיב מסר ומילופי אוציות בגלי
הזיה בזמה)

הגשמה גרפסטס אי"ה בזיליון הזא

ושפני טמוני חול

"ולקחת אשה"

מי בתורה נשא שתי נשים שכל אחת מהן הייתה מבוגרת ממנו ב40 שנה לפחות?

"ותרא את יצחק ותיפול מעל הגמל"

שואלים העולם: מדוע נפלה? והתירוץ בדרך צחות: היא הרי הייתה חכמה גדולה. היא ידעה שאברהם אבינו תיקן תפילה בעולם. תפילת שחרית. את תפילת מנחה הרי תיקן יצחק רק באותו זמן שהיא הגיעה. ראתה רבקה שהשידוך שלה מתפלל בשדה לפנות ערב, נפלה מרוב צער מן הגמל: "רק כעת הוא מתפלל שחרית?!"... אמר לה אליעזר: אל תדאגי "הוא אדוני", גם הוא כעת מתקן תפילה חדשה ואין סיבה לדאגה...

שעשועי דאורייתא

"ארבע מאות שקל כסף"

היכן עוד מוזכר המספר ארבע מאות בספר בראשית? (2 תשובות)

מצאו נא בפרשה:

1. מילה המוטעמת בשלשלת.
2. מילה בת חמש אותיות הנקראת ישר והפוך.
3. אחת שפרחה, אחת שנפלה, אחת שקפצה פעמיים, ושלושה שרצו.
4. שבע מילים רצופות שמתחילות באות ו'.
5. אות המופיעה פעמיים ברצף. (9 תשובות)

"זיכרון" סימן

גימטריא ואוצר מילים מספר פסוקי הפרשה

בפרשת חיי שרה מסופר על חיי אברהם בזקנותו: "ואברהם זקן בא בימים". בפרשת חיי שרה ישנם 105 פסוקים, ואפשר לזכור זאת ע"י זכירת המילים: "בא בימים" = בגימטריא = 105

תשובות

ושפני טמוני חול - תשובה לשבוע שעבר: למי שרגיל בהכאת אשתו יש לקצוץ את ידו. (ב"י אב"ע סי' קנד סכ"ג) וכן לכהן שנשא פסולה לו ומסרב להוציא קוצצים ראשי אצבעותיו כדי שלא ישא כפיו. (ב"י אב"ע סי' ו' ס"ו) **לסדר את הפרשה** - "ותער כדה אל השקת". **חידון א' ת'** - ארבע מאות שקל כסף, בקע, גמל, דומה, האיש העבד המשל בכל אשר לו, וינחם, זקן, חת, טובה, יצחק ישמעאל, כנען, לבן, מספוא, נשיא אלוקים, סוחר, עין, פילגשים, צוחר, קטורה, רבבה, שוקת, תבן. **חידון א' ת'** **הפוך** - משא תימא, זהב, אבישג, כד, אלה, רגליו, רמוז, לשוח, לוט, לחי רואי, ובינך, ותכל, נזם צמידים, חברון, ותתכס, ארבע, צעף, וירץ, ישבק, גר, ויירש, מגדנות. **שעשועי דאורייתא** - מספר האנשים שבאו עם עשיו, "ועבדום ועינו אותם 400 שנה". 1. "ויאמר". 2. "ויהיו חיי שרה". 3. נשמת שרה פרח (ברש"י), רבקה נפלה מהגמל, הדרך קפצה לאליעזר בהליכתו ובחזרתו, ואליעזר, לבן ורבקה רצו. 4. "ובקר וכסף וזהב ועבדים ושפחות וגמלים וחמורים: ותלד". 5. רבבה, ההצליח, והיית, בתוככם, ללון, ממרא, יתננה, לשתת, חדד. **ואלה שמות** - דבורה מיינקת רבקה הייתה אמה הביולוגית ואשת בתואל. **מילה בפרשה וירא** - טבח. "השוחט את החץ - ירה" - שוחט=טבח, "למרחק מסוים מהמטרה" - טווח, "וכדי למנוע הרג רב" - הרג המונוני-טבח, "בישל לאחיין ארוחת קרב" - תפקיד הטבח לבשל, וכן טבח היה אחיין של אברהם. **טמונות בפרשה** - 1. "זקן ביתו" (כדב), 2. תוצאת פעולת הכפל קרויה: "מערת המכפלה" (כגט) 3. עשר מיליון - "היי לאלפי רבבה" (כדס) 4. "עומד על הגמלים" (כדל) 5. הרעל בו השתמש בתואל. 6. מילה המוטעמת בשלשלת (כדיב) 7. "בא בימים" (כדא) 8. "לבן" (כדכט) 9. -תמונה ללא פתרון, תחשבו! 10. "עין המים" (כדמג) 11. "ואנכי פינתי הבית" (כדלא) 12. נביעות = "נביות" (כהיג) 13. "צמידים על ידיה" (כדכב) 14. "ותקח הצעף ותתכס" (כדסה) 15. "האהלה שרה אימו" (כהסז), רש"י: נר דלוק, ברכה בעיסה וענן קשור. 16. ישיבת "חברון" (כגב) 17. "לשוח בשדה לפנות ערב" (כדסג) (קרדיט צילום: מיקי שפיצר) **טמונות בהפסרה** - 1. "והמלך דוד זקן" (א) 2. "בת שבע" (יא) 3. "ויכסהו בבגדים ולא יחס לו" (א) 4. "עין הרוגל" (ט) **שאלה לשלחן השבת בראשית** - שאלנו: איך ניישב את סתירת המדרשים לגבי העולם הבא, האם יאכלו הצדיקים את הלחיתן או שאין בעולם הבא אכילה ושתייה כלל? כמה מעיקרי התשובות שהתקבלו במערכת: 1. לא תהיה זו אכילה גופנית אלא רוחנית. (המהר"ל) 2. על ידי הסעודה ההיא נגיע אל העולם הבא. 3. הכוונה לשלבים שונים בתקופה המכונה 'עולם הבא'.

ניתן להשיג את העלון

במייל: ע"י שליחת מייל בקשה אל: temunabaparashah@gmail.com - מלמדים, תלמודי תורה ובתי ספר - נא ציינו זאת. באתר: 'לדעת', בכתובת: <http://ladaat.info/gilyonot.aspx> או באתר: 'אידישער ווינקל' (באידיש): <https://yiddishevinkel.com/gilyones> או באתרים: 'דרשו', 'תורת יוסף'. בשכונת בית ישראל בירושלים: בחנות 'פיצוחי בית ישראל' רחוב בית ישראל 1, ובמערכת.

© כל הזכויות שמורות לאהרן בין.
ניתן לשלוח תגובות רעיונות והערות למערכת:
קויפמן 17 ירושלים - temunabaparashah@gmail.com

העלון מגיע מדי שבוע לעשרות אלפי משפחות וילדים, המשתמשים בו ללימוד משותף סביב שולחן השבת. מעוניינים להקדיש את העלון לכל מטרה? צרו קשר עם המערכת, או טלפנו: 052-766-5775

לקראת שבת מלכתא

פנינים לפרשת חיי שרה | גליון מס' 199 | תקציר שבועי של 'הדף היומי בהלכה' | לקבלת הגליון למייל: dirshu@dirshu.co.il

ומי עסק באכסניה של רבי חיים ברים? הסטייפלער ואשתו סחבו את המזרון עם כלי המיטה, וה'חזון איש' הלך לפנייהם להראות לאיזה מקום יניחו את המזרון, וה'חזון איש' עצמו הביא לו קערה עם נטלה לנטילת ידיים בבוקר. רבי חיים היה בחור צעיר, ולא יכול היה לסבול את הכבוד הגדול הזה והתנגד. אמר לו ה'חזון איש': "היכן שמענו שהאתרוג יאמר דעות מה לעשות איתו..."

הגה"ח רבי מנשה ישראל רייזמאן על גדלותו של מרן ה'חזון איש' זי"ע

"אֲשֶׁר הִנְחֵנִי בְּדֶרֶךְ אֲמֶת" (בראשית כ"ד, מ"ח)

מרן ה'חזון איש' זצוק"ל, מרבותינו הגדולים בדור האחרון, העמיד את הדת על תילה לאחר המלחמה. זכותו תגן עלינו ועל כל ישראל. הוא היה אומר: "איך משערים מעלת יהודי, לפי ה'סברות' שהוא אמר? לא. אלא לפי מה שעשה והתאמץ לעזור ליהודי אחר..."

מעשה באברך צעיר, שבבחרותו היה עוזר הרבה לבחורים אחרים בישיבה, בלב טוב ובטוב עין. לאחר החתונה ביקש שיקבלו אותו כאחד מתלמידי 'כולל חזון איש', ומנהל הכולל טען שאין מקום בשבילו. כשנודע הדבר ל'חזון איש' שלח לקרוא למנהל וביקש ממנו להכניס את האברך לכולל. אמר לו המנהל: "רבינו, והלא הכולל מיוסד לאברכים גדולי תורה, 'לייבן' - 'אריות', איך יש מקום לאברך כזה ב'כולל חזון איש'?"

השיב לו ה'חזון איש': 'בכולל צריכים אברך שהוא יהיה ה'דמות' של 'מתמיד בתורה', ובכולל צריכים גם אברך שהוא יהיה ה'דמות' של עשיית חסד. אם לאו אין זה 'כולל' שצריך לכלול תורה וגמילות חסדים."

פעם אחת נשאר בבני ברק בלילה ולא היה אוטובוס לחזור לירושלים ונאלץ להישאר בבית החזו"א בלילה. ומי עסק באכסניה של רבי חיים ברים? ה'חזון איש' בעצמו, הסטייפלער ואשתו של הסטייפלער שהייתה אחותו של החזו"א. הסטייפלער ואשתו סחבו את המזרון עם כלי המיטה, וה'חזון איש' הלך לפנייהם להראות לאיזה מקום יניחו את המזרון, והוא הביא לו קערה עם נטלה לנטילת ידיים בבוקר, והוא עצמו היה בחור צעיר ולא יכול היה לסבול את הכבוד הגדול הזה והתנגד ורצה להתערב במעשיהם. אמר לו ה'חזון איש': "היכן שמענו שהאתרוג יאמר דעות מה לעשות איתו... עכשיו

ה'אתרוג' עצמו אין לו זכות לומר דעות

ה'חזון איש' עצמו היה שילוב נפלא מיגיעת התורה ומלהחיות אנשים ולשמחם. הג"מ רבי חיים ברים היה בן בית אצלו, וסיפר שהוא זכה לראות את חביבותו של ה'חזון איש' בשעת קיום מצווה.

המשך בעמוד הבא

אתה 'חפצא דמצווה', אל תתערב, אנו מקיימים בך מצווה".

בבוקר הכין לו ה'חזון איש' פת שחרית. כשישב וסעד שכב ה'חזון איש' כדרכו על הספסל ולמד מסכת מקוואות ביגיעה. רבי חיים ברים מספר, כי באותה סעודה הרגיש התרוממות עילאית כזו, שכמעט טעה ואמר 'יעלה ויבוא' בברכת המזון... כך ידע לתת טעם של 'יום טוב' לכל יהודי, יהיה מי שיהיה.

ה'חזון איש' היה בבני ברק לאחר שנות המלחמה הקשה. אנשים שבורי לב באו לשפוף לבם הכואב והדואב, והיה יושב ושומע כל אחד ונותן לו את כל לבו. גם חולי נפש ר"ל מצאו מקום בלב גדול זה. ויש בזה סיפורים רבים שאין לשער.

גאונותו של ה'חזון איש' בהרגשת לב יהודי הייתה דק מן הדק עד אין נבדק. ראש הישיבה רבי דב לנדא שליט"א מספר, שפעם אחת יצא ה'חזון איש' מביתו ונסע להשתתף בבית, ולאחר הברית המתנינו אנשים רבים וכל אחד המתין לדבר משהו עם ה'חזון איש'. רבי דב היה נוכח שם וראה איך ה'חזון איש' עונה לכל אחד כרצונו, ואח"כ כשנכנס למכונת ביקש מהנהג שבחמישים (או מאה) מטרים הראשונים ייסע לאט לאט, שלא תהיה הרגשה לאותם אנשים שדיברו אתו כעת כאילו הוא נכנס לאוטו ובורח במהירות מהצרות שלהם, לכן ייסע לאט לאט, שליהודי אחד לא תהיה אפילו הרגשה דקה כאילו ה'חזון איש' מבקש לברוח ממנו. זוהי גאונותו של ה'חזון איש' בהרגשת לב יהודי, דק מן הדק עד אין נבדק.

זכה למעלותיו המופלגות בזכות היגיעה

בתפילה יותר מזכות ההתמדה

ה'חזון איש' היה חולה מסוכן, כאשר כותב באגרותיו וכונדע, ומרוב חולשה היה מוכרח לשכב במיטתו רוב היום. בנים לא היו לו, והרבנית ע"ה הייתה אחד מניסיונותיו הרבים, ואעפ"כ היה שמח וצוהל בשמחת חיים. ואמר רבי חיים ברים, שזאת הייתה לו ע"י יגיעתו ודביקותו בתורה"ק, וכמ"ש חז"ל "כל העוסק בתורה לשמה זוכה לדברים הרבה, משמח את המקום, משמח את הבריות".

הוא היה אומר שזכה בתורה ויראת שמים בעיקר ע"י התפילות יותר מההתמדה שלו. אע"פ שההתמדה שלו בתורה"ק הייתה באופן מופלג מבהיל על הרעיון, היה מייחס הצלחתו בתורה"ק ע"י התפילה ולא ע"י ההתמדה. ורבים העידו על יגיעתו בתפילה למעלה מכוחות אנוש.

לאחר ששומע צרות ישראל ר"ל מתרומם

לאמונה הק' וצולל לסוגיה עמוקה

ראיתי בספר 'מעשה איש' ח"ו, שאחד שאל אותו: "לאחר שאתם שומעים כ"כ הרבה צרות ישראל, איך אתם יכולים תיכף אח"כ לצלול בסוגיה בסדר טהרות או זרעים ביגיעה וצמצום כזה שלם?". והשיבו ה'חזון איש': "כך עושים, שומעים ושומעים, אח"כ מתרוממים מעל הכל ונכנסים לתורה".

וכדי להבין דבריו נזכיר מדברי הרה"ק רבי מנדל'ע ויטבסקער ז"ע בספרו 'פרי הארץ' פרשת שמות: כי משה רבינו כשראה צרות ישראל בגלות מצרים נצטער בצער גדול מאוד, עד שבא לפני הקב"ה ואמר

"למה הרעתה לעם הזה" (שמות ה, כב). וחז"ל אמרו שנענש על כך. ואמר לו הקב"ה: "וארא אל אברהם אל יצחק ואל יעקב" (שמות ו, ג), ועי"ש מה שפירש"י בזה; כי הקב"ה אמר למשה רבנו: עוד תשמע הרבה צרות והרפתקאות מבני ישראל, אחרי ככלות הכל עליך לדעת שיש בורא בעולם שברא את הכל רק למען ההטבה, ומדרך הטוב להיטיב, ובוודאי יש לו חשבון ומטרת הטבה גם בצער עצמו.

וכך כשמחזירים את הכל לאמונה הקדושה יכולים תיכף לשבת ללמוד, כי מתרומם מהכל. אילו היו כל הצרות רק מקרים היו יכולים להשתגע, אך כשחוזרים לאמונה יכולים אח"כ להתרכז ללמוד תורה. כמו שאמר החזו"א בקצרה: "מתרוממים מעל הכל והולכים ללמוד".

גם משולחנו של הקב"ה צריך לברר על כשרות המאכלים

שמעתי מהמגיד מישרים רבי יעקב גלינסקי זצ"ל, שפעם אחת נכנס לבית ה'חזון איש' ויצא מביתו יהודי חשוב גדול בתורה. וסיפר לו החזו"א שזה הגדול בתורה הקשה לו קושיא (כפי הנראה היה יהודי חסידי) דבגמרא בחולין סז: הוכיחו כמה ראיות מפסוקים שהלווייתן הוא דג טהור. וקשה, שהרי אמרו חז"ל בגמ' (ב"ב עה) שעתידים אנו לשבת בסוכת עורו של לווייתן ונאכל משור הבר ומהלווייתן, איזו ראייה צריכים שהדג הוא כשר, וכי מי חושד את הריבוננו של עולם שיאכיל את בניו הצדיקים מדג טמא? אתמהה (ב'חידושי חת"ס' שם בחולין דף סז, וכן ב'מהר"ץ חיות' שם).

ושתק ה'חזון איש' ולא אמר לרבי יענקלע מה הייתה תשובתו. אך רבי יענקלע הפציר ולא הרפה, ושאל: "נו, ומהי התשובה?", והשיבו ה'חזון איש': "אמרת לי, שכאן כתוב, שאפילו אצל הקב"ה לא אוכלים כל זמן שאין פסוק בתורה שזה כשר...".

כמובן שאין זו עזות פנים נגד השי"ת ח"ו, אלא אדרבה שזהו רצונו לאחר שנתן לנו את התורה שלא לאכול דבר שאינו כשר ע"פ תורה, ואם נותנים לנו דגים צריך לברר אם יש להם סנפיר וקשקשת. ואדרבה, אם נאכל מבלי לשאול על כשרות הדג יהיה לו צער כביכול, וכי מי אמר לכם שהדג כשר... לכן הוכיחו חז"ל מפסוק שהדג לווייתן כשר לאכילה, שנוכל לאכול בראש רגוע בסעודת עורו של לווייתן.

ונודע המעשה שהיה באברך שזכה להיות אצל הרה"ק הרבי מלובלין ז"ע ונתן לו פרי, וכשפתח הפרי ראה שיש בו תולעת. והחל להרהר: הייתכן שהרבי הקדוש, שרואה וחוזר מסוף העולם ועד סופו, לא ראה שיש תולעת בפרי? ותיכף שהרהר כן פנה אליו הרה"ק מלובלין "לאחד נותנים (תולעת), ולאחד לא נותנים...".

כל ההתחלות קשות כדי שיהיה חביב עליו הדבר

עוד שמעתי מהג"מ רבי יעקב גלינסקי, שביאר ה'חזון איש' טעם מדוע "כל ההתחלות קשות", וכי לא היה יותר טוב שכל ההתחלות יהיו קלות? אלא שדבר שבא לפני האדם בלי טרחה אינו מחשיבו ואין לזה שום רושם עליו. לכן עשה הקב"ה שכל סוגיה שרוצים להבינה בהתחלה קשה מאוד; וכן כל הנהגה טובה בקדושה וטהרה, בתחילה נדמה שזה קשה מאוד. ועשה כך הקב"ה כדי שזה יהיה חשוב בעיני

מרן הגרא"מ שך זצוק"ל השתתף פעם באסיפה של רבנים בירושלים, והייתה לו עוגמת נפש מכך שלא קיבלו את דעתו בעניין ציבורי כאוב שעמד על הפרק. באותה אסיפה השתתף גם כ"ק אדמו"ר מגור ה'בית ישראל' זי"ע, שהבחין בצערו של הרב שך. הוא שלח מיד שליח מיוחד לבני ברק שייכנס אליו ויראה מה הוא עושה, ויבדוק בזהירות האם הוא חלילה נפגע

הגה"צ רבי ראובן קרלנשטיין זצ"ל על תורת חיים ואהבת חסד

"אתה הכתה לעבדך ל'צחק" (בראשית כ"ד, י"ד)

אליעזר בוחן את רבקה לא בחסד אלא ב'אהבת חסד'. כי כולם מסכימים לעשות חסד, אבל לא מעוניינים שינצלו אותם. אם אתה יכול להסתדר לבד, בבקשה, אל תטריח אותי... ואצל רבקה היה דבר מעניין: אליעזר בא עם עשרה גמלים ועשרה עבדים. כל עבד ראוי לשמו. באה ילדה והוא אומר לה: "אני רוצה לשתות". היא יכולה לתמוה: וכי אני צריכה לדאוג לכם? תיקחו לבד... התשובה: ודאי הוא יכול להסתדר לבד, אבל אני רוצה לעשות! כמו אברהם שלא יכול היה שיעבור עליו יום בלי חסד. אם אין אורחים הוא הולך לחפש. הנה מושג נדיר וחריג של 'אהבת חסד' - שאפילו אם השני יכול להסתדר לבד, השמחה הגדולה האישית שלו היא אם יש לו יכולת לעשות טוב ונעים לזולת.

אודות שידוך של בחור מהישיבה, והוא בעצמו נסע לחיפה לברר, וכששב אמר: "בירתי ואפשר לגשת לשידוך". לא ייאמן כי יסופר, עובדות רבות אינספור.

תורה ללא חסד לא מתבשלת

הנה ביאור חדש ששמעתי מהרב שלמה לווינשטיין שליט"א והייתה לי התפעלות.

סיפר רבי שלמה שליט"א: "ניגשתי בערב יום כיפור למרן ראש הישיבה, רבי אהרן לייב שטיינמן, לבקש ברכה, והוא פנה אלי לאמור: 'הגמרא אומרת שאביי עסק בתורה ובחסד וחי שישים שנה, ורבא שעסק בתורה בלבד חי ארבעים שנה. בשעה שאביי עסק בחסד, מה עשה רבא? האם הלך לישון? מה פתאום?! הוא למד תורה! אם כן, נחשוב: הרי לית מאן דפליג ש'תלמוד תורה כנגד כולם' והתורה חשובה ממצוות חסד. אם כן, מדוע חי רבא רק ארבעים שנה?

"התשובה, אמר ראש הישיבה, 'כך היא: מה יותר יקר, קילו בשר או ליטר מים? ודאי קילו בשר. למרות זאת, כאשר מעוניינים לאכול בשר אין אפשרות לבשלו בלי מים. כמו כן לענייננו: התורה באמת שווה יותר מחסד, אבל תורה בלי חסד - עס קאכט זיך נישט - לא מתבשלת'.

"ועל זה אמרו חז"ל (בראשית רבה נח, ט) 'רודף צדקה וחסד ימצא חיים צדקה וכבוד' (משלי כא) - רודף צדקה זה אברהם אבינו".

סיפורים מופלאים סופרו על מסירותו הרבה של מרן הרב שך זצוק"ל לגדולים ולקטנים. ידוע לי על פעם אחת שהיה צורך לברר

"כי באור פניך נתת לנו, ה' אלוקינו תורת חיים ואהבת חסד". רבי שלום שבדרון זצ"ל אמר: "ישנן שתי מצוות שאדם עושה בשמחה גדולה ומיוחדת - לימוד תורה בחשק; ואם מצליח ומקיים חסד מיוחד, גם זה נותן לו סיפוק רב. בדוק ומנוסה". והמציאות הטבעית הזו רמוזה במילים הללו: "כי באור פניך נתת לנו ה' אלוקינו", היינו: שני הדברים הללו - תורת חיים ואהבת חסד - יש אור ה' מיוחד וממילא הוא מביא סיפוק ושמחה.

את שניהם ראו בחייו של ראש ישיבת פוניבז' זצ"ל: עמל התורה ושקידה עצומה מתוך שמחה אין קץ, וגמילות חסדים בעמל רב.

אספר סיפור: הרבי מקרלין, רבי משה זי"ע, שכיהן כאדמו"ר לפני השואה, בא לבקר את רבי חיים עוזר זצ"ל מווילנה. הרב לא היה בבית והוא הלך אליו לבית המדרש. הם דיברו יחד בצדי בית המדרש בדברים העומדים ברומו של עולם. לפתע הגיע אברך צעיר, ניגש אליהם ושאל: "היכן נמצא בבית המדרש ספר פלוני?", רבי חיים

עוזר הדרך אותו כיצד להשיג את הספר במדף ההוא. האברך נפרד ומיהר לקחת את הספר.

אמר הקארלינער רב'ה: "כזו חוצפה? וכי אינו רואה שעומד כאן גדול הדור, האם אין לו את מי לשאול אודות הספר?!...".

אמר לו רבי חיים עוזר זצ"ל: "אתם יכולים להיות בטוחים שהוא כל כך שקוע בלימוד עד שאינו יודע בכלל עם מי דיבר, תברר ותיווכח שצדקתך..." התפלא הקארלינער רב'ה כיצד יכול להיות כדבר הזה? הלך לברר, והתברר שאכן כך ממש, אותו אברך היה כל כך שקוע בלימוד עד שלא ידע עם מי דיבר ולא ראה כלום.

'ככה?', אמר הרבי לעצמו, 'לכזה אברך אני זקוק כראש ישיבה בישיבתנו - ישיבת קארלין'. ואכן, הרב שך הוכתר כראש ישיבת קארלין...

והרב שך שב למקומו

"ואברהם שב למקומו" - בשביל מה מספרת התורה את הפרט הזה? כתוב בספרים הקדושים, שאברהם אבינו הרי התפלל על סדום: אולי יש... אולי יש... ובסופו של דבר לא פעל כלום בתפילותיו... יכול היה להישבר, אולי אינני הגון וראוי ועוד ענייני צער ועוגמת נפש. מעידה התורה: "ואברהם שב למקומו" - הוא נשאר באותה דרגה, ובעיקר באותו מצב.

תמיד אנו מדגישים כי אין לנו מושג באברהם אבינו ע"ה, וגם כעת איננו יורדים להבין את רגשותיו של אברהם אבינו, אבל רק כלימוד לדידן, שגם אם לא מצליחים להשיג הרי ש"אברהם שב למקומו".

ראש ישיבת פוניבז' השתתף פעם באסיפה של רבנים בירושלים, והייתה לו עוגמת נפש מכך שלא קיבלו את דעתו בעניין ציבורי כאוב שעמד על הפרק. באותה אסיפה השתתף גם כ"ק אדמו"ר מגור ה'בית ישראל' זי"ע שהבחין בצערו של הרב שך. הוא שלח מיד שליח מיוחד לבני ברק שייכנס אליו ויראה מה הוא עושה עתה בצערנו, ויבדוק עוד, בזהירות, האם הוא חלילה חש נפגע, והאם השלים עם ההכרעה שלא כדעתו.

כאשר דפק השליח בדלת ביתו של הרב שך אמרו לו כי אינו בבית, וכי מיד מהאסיפה המשיך היישר להיכל הישיבה.

עלה השליח לישיבת פוניבז' להציץ, וראה שהרב שך עומד וסביבו קבוצת בחורים ומשתעשע בלימוד כאילו לא קרה כלום, כאילו לא נשבר לו שום דבר... הוא היה בטוח שיראה אותו שוכב במיטה בעוגמת נפש...

שב השליח לירושלים וסיפר ל'בית ישראל' שראה את המחזה כיצד הוא מונח בלימוד ולומד בריתחא דאורייתא. הצביע ה'בית ישראל' ואמר לו: "זו דמות של אדם גבוה בדרגתו. הוא עשה את שלו, ואם לא הצליח - ואברהם שב למקומו, ללא שום שינוי!".

הטבה מתוך הכרת הטוב לסבתא

אספר לכם א מורעדיגע מעשה ששמעתי מפי בעל המעשה, יהודי תלמיד חכם.

הייתה לו ישיבה בשיכון ה' בבני ברק, ופעם אחת כשנכנס להרב שך

פנה אליו הרב שך וביקש: "היות ואצלכם בישיבה לומד בחור פלוני, רצוני שיהיה לו 'מלמד פרטי' - אברך שילמד אתו בחברותא, ואני אשלם לאברך ההוא בכל ראש חודש".

ראש הישיבה אכן השיג אברך חשוב שהחל ללמוד עם הבחור בקביעות, והסיפור נמשך כמה חודשים. בכל ראש חודש נכנס האברך עצמו להרב שך לקבל את הכסף, אך לא הייתה לו העזה להתעניין ולשאול - יש בחורים רבים בישיבה, מדוע נקשר הוא דווקא לבחור ההוא? במה הוא יחסן? עד שפעם אחת הזדמנה הזדמנות.

בראש חודש נכנס לביתו של ראש הישיבה לקחת את הכסף, ומצא מולו בית מלא רבנים ועסקנים בנושא שעומד ובווער על הפרק. אמרו לו: "אין אפשרות להיכנס לחדר". פנה לגבאי ואמר: "לא שאני צריך את ראש הישיבה, ראש הישיבה צריך אותי"... אמר לו הגבאי: "מה אתה מדבר שטויות, כלום אינך רואה שאין אפשרות להיכנס, העולם מתהפך בפנים..."

לא, אז לא. יצא ושב לביתו. אחרי כמה ימים מקבל האברך שיחת טלפון מבית הרב שך, שראש הישיבה ממתין לו ומחפש אותו. הגיע האברך לשם. שאל אותו ראש הישיבה: "מדוע לא באת בראש חודש, הרי יש לך קביעות לבוא?", אמר לו האברך: "הייתי". - "אבל לא נתתי לך כסף, מדוע לא נכנסת?".

- "כי הבית היה כאן כמרוקחה, היו הרבה עסקנים, ולא נתנו להיכנס". - "מה? לא נתנו לך להיכנס?!" כאב לו הלב. הרב שך הרגיש לא טוב עם זה, ואמר לו: "אם כך אפצה אותך. ראשית כל, שב קצת".

האברך הבין מיד שזו שעת הכושר, וכי הרב שך מעוניין לדבר אתו, לכן שאל מיד: "מה ראש הישיבה נטפל דווקא לבחור הזה ולוקח את הדברים ללבו? מי הוא הבחור?".

השיב לו ראש הישיבה: "אני חייב לו הכרת הטוב". - "הכרת הטוב לבחור?!"

- "לא לבחור ממש, אלא לסבתא של הבחור שעשתה עמי חסד. ואספר לך: הייתי בחור בישיבה בחוץ לארץ. ישבתי ולמדתי והייתה לי חולצה אחת בלבד לשבת וליום חול. מרוב שימוש נעשה בה חור. מה עושים כשיש חור? מתקנים. אחרי כמה ימים נהיה חור גדול יותר... חיברתי טלאי על גבי טלאי. בזמן קצר נהיה מצב שרק השרוולים נותרו שלמים. אבל היה קשה לכבס את החולצה כאשר יש רק אחת. מה עשיתי? היה לי מקום בגג, שם כיבסתי את החולצה כל יום שישי בבוקר, ושם על הגג המתנתי עד שהיא תתייבש. כך כל יום שישי. הייתה איזו אשה שראתה שאני ממתין על הגג עד שהחולצה תתייבש, היא באה והביאה לי שתי חולצות! בשבילי זה היה כזה לוקסוס - שתי חולצות חדשות!

"חלפו עשרות שנים, הלכתי וביררתי ונודע לי כי יש לה נכד בישיבה שלכם, ואם כן זו הזדמנות להכיר טובה... החלטתי לשכור לו מלמד פרטי כהכרת הטוב לסבתא שלו".

אפשר לספר ללא סוף, אבל תמצית הכל היא: "תורת חיים ואהבת חסד".

(מתוך 'חי ראובן')

החלטתי לגשת לאחד הפקידים ולבקש את עזרתו, אך הלה התגלה כאדם קשוח וחסר לב. כשראה את הכרטיסים המוזלים שלנו הוא אמר מיד: "שילמתם רק 10% ממחיר הכרטיס, לכן גם אם יבואו אנשים אחריכם הם זכאים לטוס לפניכם כי הם שילמו מחיר מלא"

הגה"צ רבי אריה שכטר שליט"א על כיצד יש להודות לה' יתברך

יְיָ אֵמֶר בְּרוּךְ ד' (בראשית כ"ד, כ"ז)

יכול לטוס לא נאפשר לו לעלות על המטוס אף אם יהיה מקום!". קלטתי במי מדובר והתרחקתי מטווח ראייתו. לפתע שמעתי הודעה במערכת הכריזה: "רבאיי לנדא, רבאיי שכטר, בואו לעשות צ'ק אין". ברגע האחרון התפנה עבורנו מקום. נשמתי לרגע בתחושת הקלה, אך לחדדתי צץ לפתע הפקיד הנוקשה שהחליט להתערב. "את האנשים האלו את מעלה לטיסה?!", אמר לפקידה, ותוך כדי דיבור תפס את הכרטיסים והחל להתרחק מהמקום.

רבי משה יהושע החל ללכת אחריו כדי להתחנן לפניו שיאפשר לנו לטוס, אך אני אמרתי לו: "האדם הזה הוא חסר רחמים, אין מה להתחנן לפניו. במקום זאת הבה נעמוד רגע ונשתמש בסגולה הידועה להתרכז במחשבת 'אין עוד מלבדו', וכך בעזר ה' נתפטר ממנו".

הוא התחייך, נעמד באחת הפינות והתרכז במחשבותיו. תוך דקה וחצי הגיעה הפקידה הראשונה שעמה דיברתי בתחילה, חטפה את הכרטיסים מידי הפקיד וגערה בו שלא יתערב בעניינים שאינם נוגעים אליו, וכך הוכנסנו מידי לטיסה.

כדי להגיע למטוס ברגע האחרון הובלנו אליו על גבי ג'יפ מיוחד. מאחר שישבנו במקומותיהם של נוסעים שאיחרו לטיסה, הושיבו אותנו בשני קצות המטוס. התאמצתי להחליף מקומות ולהעביר אנשים לשביעות רצונם, כדי שאוכל לשהות עלי-ד' ר' משה יהושע ולסעוד אותו במשך הטיסה. לאחר שעות של התרוצצות, שתדלנות

שבועיים לפני הסתלקותו של מרן ה'חזון איש' זצוק"ל הוא שלח אותי לישיבת מיר בירושלים ללמוד אצל אחד מגדולי תלמידיו, יהודי תלמיד חכם מופלג בשם רבי משה יהושע לנדא זצ"ל, שהיה אדם גדול מאוד ונהג להסתיר את עצמו.

בשנים שלאחר מכן חלה רבי משה יהושע והתלוותי אליו לנסיעה לאמריקה לצורך טיפולים רפואיים שהיה עליו לעבור. במהלך הדרך הוא סבל והתייסר מאוד, אך שתק ולא התלונן. בעקבות מחלתו הוא נטה להתייבש במהירות והיה זקוק כל העת לשתייה מרובה. לכן לקחתי אתי לכל מקום שני בקבוקי מיץ תפוזים, כדי שיוכל לשתות בכל רגע.

ביום רביעי בלילה הסתיימו הטיפולים. רבי משה יהושע רצה בכל מאודו לחזור לארץ לפני שבת, אך לא היה מקום פנוי בטיסות הקרובות. לכן רשמנו את שמונתנו ברשימת ההמתנה, ונסענו לשדה התעופה בתקווה שיתפנה עבורנו מקום בטיסה הקרובה. לפנינו היו עוד עשרים ושבעה איש שנרשמו קודם לכן. על פניו לא היה נראה שיש לנו סיכוי לחזור ארצה לפני שבת, אך רבי משה יהושע לא ויתר אלא נשאר בשדה התעופה להמתין.

באותם ימים ניתנה מטעם חברת 'אל על' הנחה לחולים ולמלוויהם, וכך קיבלנו כרטיסים בהנחה של 90 אחוז. הראיתי לפקידה האחראית את הכרטיסים המיוחדים שלנו וביקשתי ממנה לאתר עבורנו מקום בטיסה הבאה: "אם נתנו לנו כזו הנחה, תוכלי להבין בעצמך את מצבנו". והיא אכן הבינה, אך לא היה לאל ידה לעזור. "אם שני אנשים מנוסעי הטיסה לא יגיעו, תקבלו את מקומם", עודדה אותנו.

לפתע הבחנתי באחד הפקידים שנראה כסמכותי והחלטתי לגשת אליו, להסביר לו את המצב ולבקש את עזרתו. אך הלה התגלה כאדם קשוח וחסר לב. כשראה את הכרטיסים המוזלים שלנו הוא אמר מיד: "שילמתם רק עשרה אחוזים ממחיר הכרטיס, לכן גם אם יבואו אנשים אחריכם הם זכאים לטוס לפניכם, כי הם שילמו מחיר מלא ואתם לא!".

ניסיתי לדבר על לבו ולהסביר לו שמדובר בחולה במצב קשה, ולפיכך יש להקדים את תורו. אך הדברים השיגו את התוצאה ההפוכה. "חולה?!", שאג האיש, "לפני שתביאו לי אישור מבית החולים שהוא

**זמן־מה חלף עד שתוקנה התקלה,
והדיילים התפנו להגיש לנו
כוסות. בשפתיים יבשות ובגרון
ניחר מצמא מזגתי לשנינו מן
המשקה המרענן ועמדתי לברך
ולשתות, אך הרב עצר בעדי
ואמר לי: "המתן נא רגע, בוא
ואלמד אותך איך מברכים!**

ר' משה יהושע לא סיים בזאת, ובמשך דקות ארוכות המשיך למנות עוד ועוד פרטים מחסדי ה' יתברך, ורק אז סיים ואמר בהתרגשות: "עכשיו אראה לך איך לברך! כשאנו מברכים: 'שהכל נהיה בדברו' עלינו לחשוב ולהודות על כל הדברים הללו שנעשו בחסדי הבורא! כמה הכרת טובה אנו חייבים לקב"ה על החסד העצום שהוא עושה אתנו בכל רגע ורגע! ברוך שעשה לי כל צרכי!"

באותם רגעים הרגשתי בחוש את התיאור "תדבק לשוני לחכי"...

ואם אני חשתי בצמא כה נורא על אחת כמה וכמה שר' משה יהושע נזקק לשתות בדחיפות. אבל את המתנה שנתן לי באותם רגעים, את הלימוד איך מברכים, איך מודים וכיצד מכירים בטובת ה', לא אשכח כל חיי!

(מתוך ספר 'אריה שאג')

ואי ודאות מורטת עצבים, התרווחתי סוף סוף על מושב המטוס במנוחה. הרגשתי יובש וצמא עז. רציתי להרטיב את גרוני היבש תוך כדי שאני חושב לעצמי: 'אם אני כל כך צמא, מי יודע כיצד מרגיש רבי משה יהושע?!'

בקבוקי המיץ היו לידי אך כוס אין. רציתי לבקש מהדיילים, אך הם היו עסוקים בתיקון תקלה שאירעה בדלתות המטוס. ר' משה יהושע חשש שאם אפריע להם כעת אגרום לחילול ה'. חשבתי לרגע אולי לשתות ישירות מהבקבוק, אך הרב פסל גם את האפשרות הזו כדי שלא לגרום לחילול ה'.

זמן־מה חלף עד שתוקנה התקלה, והדיילים התפנו להגיש לנו כוסות. בשפתיים יבשות ובגרון ניחר מצמא מזגתי לשנינו מן המשקה המרענן ועמדתי לברך ולשתות, אך הרב עצר בעדי ואמר לי: "המתן נא רגע, בוא ואלמד אותך איך מברכים!

"כשאתה עומד לברך, עליך לחשוב כמה חסדים עשה הקב"ה כדי להמציא לך את כוס המיץ הזה כדי להרוות בה את צימאונך. ראשית, הוא ברא אנשים ונתן להם כוח וחכמה לעבד את הקרקע, לטעת את עצי התפוזים, להשקות ולגדל אותם במשך כמה שנים עד שיוציאו פירות. לאחר שגדלו הפירות טרם הסתיימה המלאכה. היה צורך להביא אנשים שיקטפו אותם. ולאחר שקטפו אותם היה צורך בנהגים ובמשאיות שיובילו את התפוזים לבית האריזה. ולאחר מכן היה צורך בפועלים שיעבדו בבית חרושת לייצור משקאות ויסחטו את התפוזים. כמו כן היה צורך בפועלים ובבית חרושת נוסף לייצור בקבוקים כדי שיהיה ניתן לאכסן את המיץ, ובעוד בית חרושת לייצור קופסאות הקרטון שבהן ארזו את הבקבוקים. מלבד זאת היה צורך בבית חרושת לייצור כוסות בהן נוכל לשתות את המשקה - ואת כל זאת עשו אנשים שהקב"ה ברא ונתן להם יכולת וחכמה ליצור את כל הדברים המופלאים הללו כדי שנוכל לשתות כוס מיץ תפוזים ולהרוות את צימאוננו!"

הצטרפו לעשרות אלפי הנבחנים החדשים שיבחנו במבחן הראשון על מסכת ברכות

להרשמה ולהצטרפות חייגו:

02-560-9000

חשבתי שבחור זה ודאי ייפול לבית של אחד מגדולי ראשי הישיבות. והנה, לימים הזמין אותי לאירוסין שלו, נכנסתי לאירוסין וראיתי את אבי הכלה, שהיה נראה לי כאדם פשוט ביותר, וגם ראיתי כמה מהמשתתפים שישבו בגילוי ראש, והיה אכפת לי בשידוך כזה. דרשתי בשבחו של החתן, ואמרתי שאיני יודע מניין הייתה להוריו ולהורי הכלה זכות כזו. בגמר הדרשה סיפר לי אבי החתן...

הגאון רבי יחיאל מיכל שטרן שליט"א על השכר הגדול של החסד

"פי עשית חסד עם אדני" (בראשית כ"ה, י"ד)

במנורת המאור (פ"ז גמ"ח עמוד תקס) כתב שגדולה גמילות חסדים, שכל העושה גמילות חסדים עושים חסד עם זרעו אחריו.

בגלל חסד זכתה שיצאו ממנה בנים תלמידי חכמים

אחד הבחורים בישיבה שלי היה בחור מיוחד מאוד. תלמיד חכם ומתמיד נפלא מלבד שאר התכונות המיוחדות שהיו לו. חשבתי שבחור זה ודאי ייפול לבית של אחד מגדולי ראשי הישיבות. והנה, לימים הזמין אותי לאירוסין שלו, נכנסתי לאירוסין וראיתי את אבי הכלה, שהיה נראה לי כאדם פשוט ביותר, וגם ראיתי כמה מהמשתתפים שישבו בגילוי ראש, והיה אכפת לי בשידוך כזה. דרשתי בשבחו של החתן, ואמרתי שאיני יודע מניין הייתה להוריו ולהורי הכלה זכות כזו. בגמר הדרשה סיפר לי אבי החתן, שהסבתא של החתן הייתה יושבת כל יום עם אשתו של מרן החזו"א, שכידוע היו לה בעיות בבריאות, והייתה סועדת אותה ומטיילת עמה, והחזו"א בירכה: "בזכות זאת שהנך מסייעת בידי בלימוד התורה ומונעת ממני הפרעות, יהיו מיוצאי חלצך תלמידי חכמים", ואכן בזכות החסד וברכת החזו"א זכתה לכל זה.

אך כשישבתי בשולחן עם אנשי הצוות של הישיבה אמרתי להם: "הקושיא שלי עכשיו פי כמה, למה נפל לבית כזה שנראה לי בית פשוט". ישב שם אחד לבוש בפראק וחשבתי שהוא בטח ידיד של אבי החתן (שמנהל ישיבה מפורסמת), וכששמע את דבריי אמר: "אני לא באתי מצד החתן אלא מצד הכלה". פתחתי את עיני וחשבתי מה לו ולצד הכלה, ואז סיפר לי שיש לו כולל באחת מערי הארץ ומחזיק שם הרבה אברכים ואין לו כסף, אך אבי הכלה הוא המכתת רגליו ומביא לו כל חודש את רוב הכסף, ואבי הכלה פנה לכמה קבלנים עשירים ושכנע אותם שכל אחד יחזיק אברך אחד כל חודש ואכן נענו לבקשתו - ואנשים אלו שיושבים כאן (בגילוי ראש) הם חלק מהתומכים.

חשבתי לרגע 'מי כעמך ישראל', ואי אפשר לשפוט כלל אדם על פי מראהו החיצוני.

רב שעוסק בחסד

רבי אליהו חיים מלודז' התפרסם בתפוצות ישראל כבעל צדקה עצום שנטל על עצמו עול פרנסתם של המוני יהודים דלים ואביונים, ולצורך כך אף נטל הלוואות גדולות שעלו והשתרגו על צווארו כאבן ריחיים כבדה. ענייני הצדקה וההטבה הללו העסיקוהו רבות. אחד מגדולי הדור שנכח באסיפה התבטא ואמר: "הלוא עסקי הצדקה הללו מפריעים לרבי אליהו ללמוד תורה ומעכבים את המשך צמיחתו בתורה". שמע רבי חיים ואמר "והלוא רב בישראל שאינו עוסק בהטבה ובפרנסת עניים גם בשעה שהגמרא שלו פתוחה היא נחשבת כסגורה. אבל רב בישראל שעוסק בחסד וצדקה אז גם בשעה שהגמרא שלו סגורה היא נחשבת כפתוחה".

רבי חיים מברסק נשאל פעם: "אם ביתך ממילא פתוח לרווחה כל היממה, וכל עני ושפלי-רוח נכנס ובא, מדוע יש צורך בדלת כניסה?",

השיב הגר"ח: "הצדק עמכם, באמת אינני זקוק לדלת מצד עצמי, אך שיטת הרמב"ם היא שפתח בלא דלת אינו מחויב במזוזה ולכן עשיתי דלת".

אליעזר בדק את רבקה במעשה חסד

בדרשות הר"ן (הדרוש השנים־עשר) ביאר, שבדיקת אליעזר לא היה בה משום 'ניחוש' אלא "עיון שכלי עמוק מאוד" שכתב שם: "אליעזר עבד אברהם, כיוון שהיה יודע כי כל מעשי בן אדוניו היו מושגחים, ובפרט האשה אשר תיפול בגורלו, גזר ואמר כי האשה אשר תהיה יותר שלימת המידות היא האשה הראויה ליצחק. ובמה יודע אפוא, כי אם שתהיה נערה בלתי רבת השנים, ושתהיה יוצאת לשאוב, אינה יושבת בית, אך עוסקת במלאכת טורח ועמל, ועם כל זה יגבר עליה שלמות המידות עד שלא תחוס על כל עמלה, אבל יקל בעיניה להיטיב לשאינה מכרת - זה באמת מורה שלמות במידותיה, והיא האשה הראויה לנוח על גורל הצדיקים. נמצא שזה אינו ניחוש, אבל עיון שכלי עמוק מאוד".

מעשה חסד של ר' שרגא פייבל פראנק

אחד מ'בעלי הבתים' בדורות שעברו שזכה לחתני רבנו וגאוני הדור, היה ר' שרגא פייבל פראנק. חתניו היו הגאונים רבי משה מרדכי עפשטיין, רבי איסר זלמן מלצר, רבי ברוך יהושע הורביץ, ורבי שעפטיל קרעמר.

מרבן רבי איסר זלמן בהקדמת ספרו 'אבן האזל' מזכיר את חותנו "הרב המצוין בתורתו וצדקת פירונו". בביתו נהגו לישיב גאוני התורה, כמו רבי ישראל סלנטר, רבי יצחק בלזר, ה'חפץ חיים', רבי אלכסנדר משה לפידות, הסבא מנובהרדוק והסבא מסלבודקה.

גדולי הדור אמרו עליו: "אם ייתן איש את כל הון ביתו באהבה שאוהב רבי שרגא פייבל את התורה בוז יבוזו לו". על מעשה צדקותו יסופר רבות. מלבד מה ששיקם את חצי מבתי סלבודקה, היה משתדל ככל יכולתו להצניע ולהסתיר את מעשי הצדקה הרבים אשר עשה. כאשר סיפרו לו על תלמידי חכמים הנמצאים במצוקה ואין להם במה לפרנס את בני ביתם, היה ממלא עגלתו שקים ובהם שמן, אורז קמח, תפוחי אדמה ועוד דברי מאכל, ולאחר חצות הלילה, בשעה שכולם ישנים, היה נכנס בשקט לביתם של הנצרכים ומכניס לדירתם את שקי המזון מבלי שאיש יראה ויידע מי הנותן.

לעתים היה רבי שרגא פייבל בא אל תלמידי חכמים עניים אשר ידע כי לא ירצו לקבל ממנו כסף במתנה, ואף הלוואה לא יהיו מוכנים לקחת, והיה אומר להם: "אנא עשו נא עמדי חסד, יש לי כרגע סכום גדול של כסף מזומן בביתי והנני חושש להחזיקו אצלי. קחו בבקשה חלק מהכסף והחזיקוהו אצלכם, הרי בביתכם אין חשש מפני גניבה. תוכלו אף להשתמש בו לצרכיכם, ואם ביום שאצטרך לכסף לא יהיה בידכם להשיבו אין בכך כל רע, תחזירוהו לי בשעה שיהיה הדבר באפשרותכם".

כאשר היה עובר זמן רב ורבי שרגא פייבל לא בא לבקש את כספו,

היו באים לביתו אותם אנשים כדי להחזיר לו את הפיקדון, ואז היה אומר להם: "עדיין אינני זקוק לכסף זה ואין לי היכן להחביאו, הכל יודעים שאני עשיר, ולכן בביתי הכסף פחות בטוח מפני גנבים ושוודדים, ואילו לביתכם לא יפרצו".

בדרך זו עזר הנדיב הגדול לתלמידי חכמים ולנצרכים, בצורה שנראתה להם כאילו הם אשר עשו לו טובה ולא הוא להם.

חסדו של רבי יוסף חיים זוננפלד זצוק"ל

סיפרה בתו של הגרי"ח זוננפלד זצוק"ל, שכשהייתה בבית אביה בנעוריה נתאחר פעם מלחזור הביתה מתפילת שחרית, ומתוך שמסודר היה ודייקן ידעו בני הבית לבית לכוון את השעה שהוא נוהג לשוב מביהכ"נ מדי יום ביומו, ומכיוון שאותו יום איחר לשוב נשלחה ע"י אמה לעלות לביהכ"נ שמעל דירתם לברר פשר הדבר. והנה היא יוצאת מפתח ביתה, עולה במדרגות הפונות לחצר הגדולה, ורואה את אביה עומד ודולה מים מהבאר וממלא הפחים שליד הבאר, כשלידו עומדים שני זאטוטים, כבר שית ובר שבע, המעבירים חצאי או רבעי פחים הביתה, מוריקים אותם וחוזרים חלילה.

"אבא, כלום 'שואב המים' של השכונה נהיית?", פונה היא אליו בשובבות של ילדות. "אל נא בתי", עונה לה אביה, "חוזר הייתי מבית הכנסת ורואה ילדים פעוטים של ת"ח עני עומדים ושואבים מים מהבור תוך התכופות מסוכנת, ושאלתם: למה נסים, שואב המים, אינו דולה לכם? והשיבו שאין להם במה לשלם לו."

"ואיך אבא ואמא? האבא חולה בשפעת חזקה. ואמא יולדת היא, ואין לנו טיפת מים בקנקן'. כששמעתי כך חלצתי תפילין, פשטתי טליתי והוצאתי מידם החבל והדלי, ואני שואב להם, כי איככה אוכל וראיתי ברעה אשר ימצא אותם ואחריש מן הצד כלא רואה!?"

"ומה יאמרו הבריות, שאלתי לאבא, שנהיית שואב מים? כלום זה לפי כבודך?".

"ומה יאמרו בשמים', ענה אבא ז"ל, 'ישב לו הלה וסועד פת שחרית במנוחה, וילדי ישראל בני עניים מסכנים נפשם להביא טיפת מים לאביהם החולה ואמם היולדת!?"

חסדו של מרן רבי חיים עוזר זצוק"ל

מרן רבי חיים עוזר זצוק"ל היה גאון בחסד, ואבי זצ"ל סיפר, שרבי גבריאל סמוטני סיפר לו, כי בזמן המלחמה ברח לוויילנה ולא היו לו מכרים, ונכנס לבית מדרש והתיישב ללמוד בלי אוכל, בלי שתייה ובלי מקום איפה לישון. בלילה ניגש אליו יהודי ואומר לו "שלום עליכם", ושאלו אם הוא מסודר באוכל ובשינה, וענה לו "אין לי כלום". הוציא היהודי סכום כסף גדול, נתן לו ואמר: "זה בינתיים להוצאות שאתם צריכים לכמה שבועות ואני שליח של ר' חיים עוזר". הוא שלח אנשים לכל חלקי העיר ללכת אל בתי המדרש לראות אם יש יהודי שאין לו לאכול ושאלו לו מקום לישון ונתן להם כסף לצורך זה.

(מתוך הספר 'אוצר הידיעות השלם')

המשגיה, שהכיר את הבחור, ענה לאבי הבת "הכל לא בסדר"... כלומר, שיבין ברורות ולא יעלה על דעתו לגשת לשידוך זה. ויהי ממחרת הוזמן המשגיה ל'אירוסין' של הבחור עם בתו של האיש שבירר אצלו אתמול. בבואו לשמחת האירוסין שאל את אבי הכלה: "כיצד גמרתם את השידוך אחרי ששמעת ממני אתמול דברים מפורשים..."

הגה"צ רבי אלימלך בידרמן שליט"א על נפלאות דרכי השידוכין

"וַיֵּרָץ הָעֶבֶד לְקִרְאָתָהּ... וַתִּמְהַר... וַתֵּרָץ עוֹד" (בראשית כ"ד, י"ז-כ')

הרה"ק ה'בית ישראל' ז"ע היה אומר ('ליקוטי יהודה' בפרשתו עמ' רכ"ט) בשם הגה"ק רבי חיים מבריסק ז"ע, כי בעניני השידוכין עלינו לדעת שהכל יתנהל כפי הנאמר "מה' יצא הדבר". ולא רק עסקי השידוכין נקבעים ממרומים כרצונו יתברך, אלא גם הזמן בו יבוא השידוך למעשה וייגמר בכי טוב אף הוא תלוי רק ביד הקב"ה, ואין יכולת ביד אנוש למהרו אפילו ברגעא חדא או לאחרו.

וכבר נשתברו קולמוסים רבים לחזק לבבות נשברים ולרומם רוחם של הממתנינים לזיווגם או לזיווג של הבן והבת. ובאמת יש להם להשיב נפשם בדברי הכתוב בפרשתו (כד, ג) "ויען לבן ובתואל ויאמרו מה' יצא הדבר, לא נוכל דבר אליך רע או טוב", וכתב הרשב"ם, וז"ל: "לא נוכל דבר אליך - לא הסתירה ולא הבניין תלוי ברצוננו, כי על כרחנו (יקרה הדבר בין אם אנו) רוצים או לא רוצים, כי הקב"ה עשה זאת שהיכולת בידו", עכ"ל.

ומכאן נלמד לכל עניינינו ש'רצון אבינו שבשמים' הוא אשר יקום ויהיה. וכפרט הנלמד מן הכלל נלמד לעניין השידוכים, כי הזיווג שהוכרז מן השמים יעלה ויבוא ויצא לפועל בזמן שגזר הבורא ובאופן שגזר מן שמיא ל'גמר השידוך' (והוכרח להיגמר באותו היום, הואיל והתפלל "הקרה נא לפני היום", והרי כבר היה 'לעת ערב' כדכתיב בפסוק יא). הכל מתנהל במהירות ובחפזון כ'קפיצת הדרך', ריצת העבד, מהירות רבקה וכדו' - כדי שייגמר הדבר בכי טוב בעתו ובזמנו ללא עיכוב רגע אחד. על כן, בהגיע אדם לפרק 'האיש מקדש' ועליו לשדך את בנו ובתו שכבר באו אל פרקם, לא יתבלבל ולא יאמר 'אני אנה אני בא', איני יודע מה לעשות ולאן לפנות... אין לו אלא להחזיק באביו שבשמים ובאמונתו יחיה, כי בהגיע הרגע הנכון יעלה השידוך ויתקשר בקשר של קיימא.

מלהזכיר... לכן אמר הקב"ה לאדם: אני אשיג לך 'זיווגך' ההגון לך, אפיל עליך תרדמה ובזה הזמן אציג לפניך זיווגך, ו'כזה ראה וקדש', וכדאמרי אינשי "אל תעזור ואל תפריע..."

אף שבאמת כל מערכת השידוכים מתנהלת לה רק מן השמים, כי הבה נתבונן: זה קרוב לעשרים שנה מגדלים האב והאם את בנם ובתם ביגיעה עמל ויזע; משנות ילדותו הדירו שנתם בלילות, ומשגדל הוליכו אותו לבית תלמודו וכו' וכו' כידוע לכל 'צער גידול בנים' מהו... חשוב נא איך ייראה דבר כשיגיע עת דודים וינשאו הבן או הבת לזיווג שיבוא מאליו מן השמים מבלי שיהיה ביד ההורים לחוות דעתם בענייני... על כן חס הבורא על האב והאם, נותן להם 'שירגישו' כאילו יש להם גם 'חלק' בהחלטת הזיווג, אבל באמת אין זה אלא דמיון... המכיר בזה תישלן נפשו בכל תקופת השידוכים, והיה זה שכרו.

וכן פירש הרה"ק רבי שלומ'קה מזוועהיל זי"ע את הנוסח "העומד מצד החתן", כי אין האב אלא עומד מן הצד ואת הכל עושה הקב"ה בכבודו ובעצמו. ולא עוד, שפעמים מעמידהו הקב"ה בצד שלא יפריע ב'חכמתו' ובחששותיו אלא ככל אשר יגזור ה' כן יקום וכן יהיה ('יסוד צדיק' עמ' רפג).

הנה, ה'שידוך' הראשון מששת ימי בראשית היה "ויאמר ה' אלוקים לא טוב היות האדם לבדו... ויפל ה' אלוקים תרדמה על האדם וישן" (לעיל ב, ח-כא). יש שרמזו כי פעמים רבות מתעקש אדם לומר רצוני דייקא בשידוך פלוני, או לאידך פעמים שיאמר שידוך זה הס

הרה"ק ה'בית ישראל' מגור זי"ע היה אומר: **"זוען סיקומט די ריכטיגע מינוט געדויערט עס ווייניגער פון א מינוט"** (בהגיע הרגע המיוחל נגמר הדבר בפחות מרגע).

אחר המלחמה נשאר הגאון רבי נפתלי נבנצל זצ"ל אוד מוצל מאש, יחיד מכל בני משפחתו. והנה, באחד הימים הוצע לו שידוך שהוא מצדו חפץ מאוד בהצעה זו אך לא ידע בעצמו כמה 'להשתדל' כדי ששידוך זה יצא לפועל, על כן נכנס אל החזו"א והציע ספקותיו. ענה לו החזו"א: **"את שלך כבר עשית, יצאת ידי חובת השתדלות, הנח להנהגת הבורא שתיעשה מאליה ואל תוסיף לפעול למהר את השידוך"**. שמע הגר"נ לדברי החזו"א, ואכן לא הגיע הדבר לכלל מעשה אלא בבוא עתו וזמנו נישא בשעטומ"צ לזיווג המוכן לו מן השמים.

כעבור שנים רבות והנה עומד ר' נפתלי ביום היכנס נינו הגדול לבריתו של אאע"ה, ובביהכ"נ שבו התפלל ותיקן כיבדוהו ב'עלייה' לכבוד היום הגדול והגבאי ערך לכבודו 'מי שברך' והכל הכריזו יחדיו **"מזל טוב... מזל טוב..."**. לאחר התפילה ראו כי לבו של ר' נפתלי נתון בסערה, וכמשיח לפי תומו הראה על אחד המתפללים - בן גילו שלא נפקד מעולם בזש"ק, והיה עדיף אילו לא כיבדוהו בעלייה. והוסיף ר' נפתלי לספר למלווהו שאותו יהודי נישא בשעתו לאותה 'מדוברת', ורק כעבור שנים רבות נוכח לראות את נס הצלתו בזה שאותו שידוך שכל כך חשק בו לא יצא לפועל, שאם כן היה עדיין עקר עד היום הזה כאותו יהודי שמעולם לא נולד לו זש"ק.

על כן, אל נא אחיי תרעו בראותכם כי מחשבתכם איננה יצאת לפועל - בפרט בענייני שידוכים בהם פועלים רגשותיו של אדם ביותר, שמחו נא בהנהגת הבורא עמכם, קבלו בתמימות ובשמחה את הנהגתו עמכם, כי אינכם יודעים אלו נסים וטובות פועל הקב"ה בעדכם מבלי שתדעו ותשיגו אותם (כי פעמים האדם מתוודע לנסיו אחר שבעים שנה, ופעמים שלעולם לא ידע - יאמין בזה וירווח לו).

הגה"צ רבי חיים ברים זצ"ל שימש בכמה וכמה ישיבות כאש ישיבה. באחת מהישיבות ארע דבר, בבחור שהתחצף נוראות אל צוות הישיבה - המשגיחים וראשי הישיבה... לאור הנהגתו היו אלו דנים הרבה באסיפותיהם אודות הבחור הלז, **ובכל אסיפה ואסיפה גמרו אומר לזרקו מכותלי הישיבה**, אלא שחזקה עליהם טענתו של רבי חיים ברים שאינו מסכים לשילוח בחורים - ואם הבחור יתחייב 'גלות' הרי הוא גולה עמו...

עד שבאחת הפעמים הגדיל הבחור עשות, ובטרם יציאתו ל'שבת חופשה' ניגש אל המשגיח ו'הדריך' אותו סדר הנהגתו בימים הבאים כיצד...

מיד בחזרם אחר שבת ישב ה'צוות' לאסיפת חירום, ורובם ככולם הכריעו כי אין מחוצף כמותו בין כל 86 בחורי הישיבה, ומעתה אין מקומו כאן אפילו במחיר שיפסידו את הגאון רבי חיים עמו גם יחד...

ואכן, רבי חיים נטל את צקלונו הדל ופנה לפתחה של הישיבה - שם פגש ביהודי מבני חו"ל שניגש אליו והחל מברר אצלו על אותו הבחור. ברגע כמימרא הבין ר' חיים שאותו היהודי כבר גמר אומר לגמור את השידוך ולא בא אלא להרגיע את עצמו כשישמע כמה מעלות טובות על הבחור. על כן השיבו: **"מה אומר ומה אדבר, אגלה לך מצפוני לבי: בזאת יצאתי מאסיפת צוות הישיבה וכולם כאחד נמנו וגמרו לומר שזה הבחור 'יחיד' בדורו הוא, ובין כל 86 בחורי הישיבה אין עוד בחור כזה..."**. (ומשראה ר' חיים שעדיין עומד האיש לעלות ולברר אצל שאר אנשי צוות הישיבה, קראו שוב ואמר לו: "רבי יהודי, חוסו על זמנכם היקר, חבל על הטרחה שבעליית המדרגות, אין כזה בחור בכל הישיבה, חטוף וקח לך בחור כמותו ל'חתן'". וכן עשה!) (למותר לציין שלמחרת היום נגמר השידוך וממילא גם ר"ח הוחזר לישיבה, כי ממילא עומד הבחור לקראת 'סיום' עם הישיבה.

ויש שאמרו, שלכך קוראים להתקשרות השידוכין בשם 'ווארט', שפירושו בשפת ה'אידיש' - דיבור, לרמז **"שהכל נהיה בדברו"**, כל שידוך שנגמר נעשה אך ורק במאמרו יתברך. והמשכיל יבין שלא 'לדאוג' בענייני שידוכין כי ממילא מתנהל הכל על פי מאמר ה', וכשיבוא הרגע הראוי והנכון יסבב 'מסבב הסיבות' שיבוא הדבר אל סיומו.

הגה"ק ה'חזון איש' זי"ע סיפר פעם לאחותו הצדקנית, אשת חבר להגה"ק הסטייפלער זצוק"ל: **"היום היה אצלי יהודי שבא לברר אודות בחור (לעניין שידוכים), והנה כששאלני על 'ראת שמים' עניתו 'ס'קען זיין בעסער' (יש לו במה לשנות דרכיו ולהתעלות יותר ממצבו העכשווי).** כמו כן כששאלני על 'התמדתו ואהבת התורה שבקרבו' עניתו 'ס'קען זיין בעסער'. כך ענית על כל שאלותיו וספקותיו, ורציתי בזה לרמז לו - אין הבחור ראוי לך. על כל דבר נענה האיש ואמר: **'מבין אני שאין בו כל חסרון שהרי אין 'מושלמים' בעולם הזה, ומכיוון שהרבי אינו אומר אלא שיש לו מקום להיטיב דרכיו משמע שהוא עומד על דרך טובה וה'חסרון' היחיד שיש לו שעדיין יש לו מקום להתעלות, הרי זה ה'חתן' המתאים לי, ועוד באותו היום נגמר השידוך בכי טוב. ובכן, הוסיף החזו"א, "הבט נא וראה איך שהקב"ה מנהיג את עולמו - הרי יהודי זה 'בר דעת' הוא, ואף אני אמרתי לו דברים (כמעט) מפורשים 'יש לבחור הרבה מה לשנות ולהיטיב את מעשיו', ואיך נהיה כדבר הזה שהבין מדבריי שאין כל חסרון בבחור? אלא, בהגיע העת והזמן לזווג את בת פלוני לפלוני נהפך כל העקוב למישור, ו'תקפוץ' הארץ ואף השמים אם יצטרכו לזה, ה'חכם' יהפוך לסכל והשומע לחרש, והשידוך ייגמר... 'כי מה' אשה לאיש' (מועד קטן יח:)."**

ועוד מעשה מסופר על איש שהציעו לו בחור לבתו. נהג האיש כמנהג ישראל ובא לשמוע את חוות דעתו של המשגיח. המשגיח שהכיר את הבחור וידע שע"פ הלכות שמירת הלשון מותר לו לענות אמת לאמיתה, ענה (ב'לשון הקודש' כמנהג בני עדות המזרח מימות עולם) לאבי הבת **"הכל לא בסדר"**... כלומר, שיבין ברורות ולא יעלה

המשך בעמוד הבא

על דעתו לגשת לשידוך זה. ויהי ממחרת הוזמן המשיגה ל'אירוסין' של הבחור עם בתו של האיש שבריר אצלו אתמול. בבואו לשמחת האירוסין שאל את אבי הכלה: "כיצד גמרתם את השידוך אחרי ששמעת ממני אתמול דברים מפורשים...". ענה לו האב: "משבאתי הביתה והצגתי בפני בני ביתי ובתי את דבריך, אמרה הבת שמצדה אין בעניין הקול כדי לעכב את השידוך, ואף אם קולו של החתן אינו ערב כל כך אין בזה כל חסרון...". הא לך, כי אם היווג מיועד מן השמים לא יועילו כל טצדקי למנעו, עד שמן השמים הטעו את האב לחשוב שהמשיגה אומר לו **הקול לא בסדר...**

כיו"ב אמר הרה"ק ה'פני מנחם' ז"ע, שבבוא העת לגמור השידוך מוליך הקב"ה את ההורים כ'בלינדע פערד' (סוסים עיוורים) שלא יראו כל חסרון במדובר, ובכך יתנו את הסכמתם ויצא השידוך לפועל.

כה אמר הרה"ק הסבא משפולי ז"ע ('איש הפלא' עמוד שסד, הובא בתפאל"מ בפרשתן) וז"ל: "לכל אדם יש מעלות ויש חסרונות, וכאשר נגזר על האדם שידוך משמים אז יורד א לוקשן ברעה"ט, היינו קרש רחב מן השמים ומכסה את כל החסרונות און עס בלייבט גוליא (כל כולו בשפת רוסיה) מעלות. אבל כשהשידוך שהציעו לו עכשיו אינו מה שנגזר עבורו מן השמים מ' יום קודם יצירת הולד, אזי יורד א לוקשן ברעה"ט מן השמים ומכסה את כל המעלות און ס'בלייבט גוליא חסרונות".

פעם שאלו את הרה"ק ה'אהבת ישראל' ז"ע: "מהו זה שאומרים שהשידוך בידי שמים, והרי יש לי שונאים והם עומדים ומקלקלים לי את השידוכים?". ענה הרה"ק: "אכן, הכל מן השמים, אלא אם השידוך באשערט (הגון וראוי) ישלחו מן השמים את המחותנים אל האוהבים והם יאמרו עליך כל הטוב; ואם לאו, יגיעו אל השונאים והם יורידו את השידוך".

פעם קבל איזה 'מחותן' בפניו (ה'פני מנחם') כי זה לאחרונה לקח 'חתן' לבנו והכל מכרו לו כי החתן הינו ממש 'רבי עקיבא איגרי', ועתה משנגמר השידוך נתברר לו שלא מיניה ולא מקצתיה - לא רעק"א שבדור הקודם ולא בדור הזה, לא תלמיד חכם ולא בן תלמיד חכם, כי אם כמעט עם הארץ גמור... (תחת מה שאמרו לו כי הוא 'נודע ביהודה' נתברר שהוא 'נודע בגויים').

נענה הרה"ק ואמר: "הנה, בבוא העת והזמן לגמור השידוך עם 'בת פלוני לפלוני' שהוכרזו ארבעים יום קודם יצירת הולד, נוטל הקב"ה את ה'שכל' מהורי המדובר שלא יזיקו ולא יפריעו את הדבר מלבוא לידי גמר, ורק לכן הצליחו לפתותך בקל ש'חתן דנן' הינו רעק"א בכבודו ובעצמו... אמנם כעת משנגמר השידוך החזירו לך את השכל במתנת חנם מן השמים. וכי על זה דווה לך? האם היה עדיף לך להישאר מבלי שכלך? ימלא פיך תהילתו על שחזר אליך שכלך בשלמותו".

מעשה בבחור מבוגר - זקן מופלג' מתושבי ארה"ב שהפליג ללמוד באחת הישיבות הקדושות שבארץ הקודש. פעם אחת בשבו

מחו"ל לארה"ק נמלך בדעתו לעבור דרך לונדון הבירה ושם יפקוד ביום שישי את ציונו של הרה"ק רבי שלום משאץ ז"ע, ויעתיר בדבר ישועה ורחמים שכבר יבוא עתו וזמנו לבנות את ביתו בישראל (כנודע, אשר הבטיח הרה"ק שמי שיעלה על קברו ביום שישי ויקבל עליו קבלה טובה בוודאי תבוא ישועתו - אך בתנאי חמור שעליו לקיים קבלתו בכל תוקף). וכך עשה, השתטח על הציון הקדוש ובאותה שעה קיבל על עצמו להוסיף 'תוספת שבת' עוד חצי שעה על זמן הדלקת נרות.

משם מיהר לדרכו לארה"ק. ואכן, עוד באותו יום שישי כבר נחו רגליו על אדמת קודש בהגיעו בשלום למחוז חפצו. מיד סידר את חפציו ומטלטליו אשר הביא עמו, שהרי מהיום עליו להקדים לקבל שבת... בהגיע הזמן שקיבל על עצמו להוסיף על השבת נטל את ה'בעקיטשע' שלו מתוך החבילה, והנה כולה נצבעה בצבע לבן ממשחת שיניים ששכנה לצדה בין החפצים, עד שבזיון נורא היא גורמת ללבוש אותה. אבל... הרי אצלו כבר 'שבת...' ובגבורה התגבר בגבורה לשמור על קבלתו ולא ניקה את הבגד כלל, ומכיוון שלא יכול היה להלך בו על כן 'לבש שחורים' שנהפכו ללבנים והלך למקום שאין מכירים אותו... בבית הכנסת שב'מושב' זקנים הסמוך. וכמעשהו בלילה כך גם בצפרא דשבתא וכן במנחה.

בצאת השבת שאלו אחד הזקנים השוכנים שם לפשר הבגד המלוכלך שעליו וסיפר לו כל אשר קרהו... תשובתו ותמימותו מצאו חן בעיני הזקן שהלך מיד לפעול בעדו, וביום שלישי הבעל"ט בא הבחור הלז בקשרי שידוכין ונעשה נכדו של אותו זקן.

מעשה שהיה, בשני בשבת בעשרים ושניים לחודש מנחם"א בשנת חמשת אלפים שבע מאות שבעים ושבעה לבריאת העולם (כ"ב אב תשע"ז) פגע נהג 'משאית' (truck) בגשר המיועד ל'הולכי רגל' שמעל כביש גהה (Geha Road) - הסמוך לעייה"ת בני ברק והפילו. והנה אחרון ההולכים על הגשר באותה שעה היה בחור מבוגר כבן שלושים שנה, שלדאבון לב עדיין לא מצא עד אותה שעה את זיווגו. הלה הרגיש כי הגשר מתנועע ונדמה בעיניו כי מתרחשת תחת רגליו 'רעידת אדמה', על כן נשא את רגליו והחל נס ונמלט מן הגשר והמשיך במרוצתו לאורך הכביש כשהוא מתרחק מרחק אדיר מהגשר - ללא כל סיבה. באותה שעה עבר יהודי נכבד והנה הוא רואה בחור רץ בכוחותיו האחרונים... עצר אותו ושאלו לפשר מרוצתו ומנוסתו, סיפר לו הבחור כשהוא נושם בקושי גדול את אשר ראו עיניו... לאותו יהודי הייתה אחות בוגרת שכבר מלאו לה עשרים ושמונה שנים ועדיין לא באה בקשרי אירוסין - והבחור מצא חן בעיניו, ומשם הייתה הדרך קצרה לגמר השידוך עם הבחור הנמלט.

ביום רביעי כ"ו חשוון תשע"ח נערכה שמחת הנישואין ברוב פאר והדר, ויהיה בחזרם הביתה הייתה דרכם דרך אותו 'כביש גהה' ובבואם למקום הגשר מצאו שהכביש סגור הואיל ובאותו הלילה החלו ההכנות לתיקון הגשר. החתן שאצה לו דרכו ביקש מהשוטר שיפתח לו את הדרך ב'אישור מיוחד', אך הלה לא הסכים. גם לאחר הפצרות לא הסכים עד שהחתן הבטיח לו שבפיו דבר מעניין עד

מאוד הקשור לנעשה עתה עם הגשר, כי כל ה'שידוך' נעשה בזכות קריסת הגשר הלז - ועתה עם בנייתו של הגשר נבנה גם ביתו - מיד נפתחו לו השערים...

"הנה, בבוא העת והזמן לגמור השידוך עם 'בת פלוני לפלוני' שהוכרזו ארבעים יום קודם יצירת הוולד, נוטל הקב"ה את ה'שכל' מהורי המדובר שלא יזיקו ולא יפריעו את הדבר מלבוא לידי גמר, ורק לכן הצליחו לפתותך בקל ש'חתן דנן' הינו רעק"א בכבודו ובעצמו..."

וחתום - בו כתב אל הגביר "מוכ"ז הוא הנבחר להיות חתן לוקח בתך", וביקש ממנו שבדרכו הביתה יאריך דרכו למקום מגורי הגביר וייתן לו את האיגרת. הבחור שלא ידע איגרת זו מה טיבה וגם קצרה נפשו בדרכך, לכן פנה אל אחד מחבריו אשר דר בסמיכות למגורי הגביר, וביקש ממנו שימסור מכתב זה אל הגביר והלה הסכים לזה. בבואו אל עירו סר תחילה לבית הגביר ומסר לו את האיגרת, פתח הגביר וראה שהבחור העומד לפניו הוא המיועד לו, ומיד שלח לדבר בו נכבדות ונגמר השידוך בכי טוב. והתברר בחוש דרכי ההשגחה העליונה לסבב כל הסיבות עד שיצא לאור רצונו ית'.

כבר אמר פעם מחותן חשוב בגמר ה'שבע ברכות' של בנו החמישה עשר, אחר שכולם נישאו אחד אחד בעתו ובזמנו והקימו בתים נאמנים לה' לשם ולתפארת, ויען ויאמר: "את כל בניי העמדת תחת החופה ובכל זה לא עזרני הבורא במאומה..." כל צאצאי האב הדרשן נשתוממו שמא אירע לאב איזה חולי בראשו - להוציא מפיו דיבורים כגון דא... שחק האב והסביר להם: "וכי הקב"ה עזר לי... הרי הוא עשה את הכל... אל תאמרו ח"ו שאני עשיתי והוא סייע ועזר לי, אלא את הכל בכל עשה הבורא בכבודו ובעצמו".

ביסוד זה ביארו מה שאמר אברהם אבינו לאליעזר (בפרשתן כד, ז), "ה' אלוקי השמים... הוא ישלח מלאכו לפניך", כי אליעזר חשש שמא לא מצליח בשליחותו, אמר לו אברהם: הסר דאגה מלבך כי יבוא מלאך מן השמים והוא יהלך לפניך לעשות הכל, ואתה תבוא אל המוכן; כלומר, לא שאתה תעשה והקב"ה יעזור לך, אלא את הכל יעשה הבורא... רק בבואו לפני לבן ובתואל שלא היו 'היימישע' (מן היראים לדבר ה') להם אמר אליעזר שאברהם אמר לו (ש מ) ה' ישלח מלאכו אתך', כלומר שאתה תעשה והקב"ה יעזורך.

(מתוך 'באר הפרשה' - תשע"ט)

מעשה בבחור בן טובים וירא שמים שלמד באחת מהשיבות המפורסמות בארץ ישראל, אך משום-מה לא הצליח למצוא את זיווגו, וכך עברו הימים מיום ליום ומחודש לחודש כשלבנו נשבר בקרבו מחמת מצבו הקשה.

לקראת שבת אחת החליטו בני הישיבה לשבות בשב"ק במירון סמוך ונראה לציון המצוינת של רשב"י. אותו בחור הצטרף ונסע עמם, אך במשך כל השבת הסתגר בחדרו כשהוא שקוע בצער ולא עלה לציון אפילו פעם אחת. רק במוצאי שבת נתעורר בו רצון לפקוד את הציון בטרם יחזור לישיבה. ואכן, בהגיעו אצל הציון פתח באמירת תהילים בהשתפכות הנפש ובדבקות עצומה, עד שלאחר כמה שעות גמר את כל הספר מרישא ועד גמירא. כאשר סיים תפילתו הביט לאחוריו ולא מצא את חבריו שכבר חזרו בצוותא לישיבה, והבין שעתה עליו לחזור לישיבה בכוחות עצמו. אך כיוון שלא הייתה הפרוטה מצויה בכיסו הלך לביתו של אחד מתושבי מירון, סיפר לו מעשה שהיה וביקש שילווחו סכום מעות להוצאות הדרך, ואמר לו, דהגם שהוא אינו מכירו אך בידו להתקשר לראש הישיבה שלו המכירו והוא בוודאי ימליץ להלוות לו סכום זה, ובהזדמנות ישלח לו את סכום ההלוואה. בעה"ב שוחח עמו על דא ועל הא למשך זמן מה ולאחר מכן הלווה לו כפי בקשתו ונפטרו לשלום.

היהודי שהתפעל מאוד מאצילותו של הבחור מיהר להתקשר לראש ישיבתו וסיפר לו שכך וכך היה מעשה, ובירר אצלו 'מה טיבו' של הבחור כי בת יש לו שהגיעה לפרקה ועל כן ברצונו לברר אצלו מה טיבו. למותר לצייין שראש הישיבה הרבה והפליג בשבחו של הבחור בתורה ובמידות טובות, ואכן מיד שלח הלה שדכן שידבר עם אבי הבחור להציע את השידוך, וכעבור יומיים שברו צלחת בשמחת התנאים בשעה טובה ומוצלחת בבית אבי הכלה בעיה"ק מירון, ונתברר למפרע שתפילתו במוצאי יום מנוחה הרגיעה שחקים ועל ידה זכה לישועה הגדולה; ולא עוד, אלא אף בעיני בשר ראה דבגלל שהאריך בתפילתו באותה שעה זכה לראות בישועתו, שהרי איחורו גרם לו לפגוש את חותנו לעתיד, ועי"ז באו בברית האירוסין ענבי הגפן בענבי הגפן דבר נאה ומתקבל.

מעשה בעשיר שחשקה נפשו בבחור תלמיד חכם מופלג עבור בתו, והלך אל הרה"ק ה'חתם סופר' ז"ע בבקשה שיראהו מיהו הבחור המופלג ביותר בישיבתו הרמה כי ברצונו לקחתו כחתן לבתו. השיב לו החת"ס: "בסוף הזמן הנני מעביר את כל הבחורים בכור הבחינה, אז אדע בבירור בטיב כל אחד ואחד. שוב נא לביתך ולאחר שתגיע עת המבחן אשלח אליך את הבחור המיועד". בסוף הזמן בחר החת"ס את הבחור המהולל ברוב התשבחות, נתן בידו כתב צרור

שלושה ימים חלפו ועדיין לא חזר הרב רוזנברג משליחותו, רעייתו החלה לחשוש לשלומו. חששותיה הפכו לחרדות כאשר שמעה שהמטוס הצבאי בו עמד בעלה לחזור מפריז התרסק באוויר...

כיצד ידע רבי אהרן קוטלר ששליחו אינו בין הנספים בהתרסקות המטוס בו היה אמור לטוס?

הרב ישראל ליוש

”וַיָּבֵא אֲבִרְהֵם לְסֹפֵד לְשָׂרָה וּלְבִפְתָּהּ” (בראשית כ"ג, ב')

רש"י מבאר ששרה מתה מיד אחר עקידת יצחק, מפני שהמלאך סיפר לה את סיפור העקידה, ולפני שהספיק לספר שיצחק לא נשחט פרחה נשמתה...

הקשה מרן שר התורה, הגאון הגדול רבי חיים קנייבסקי שליט"א בספרו 'טעמא דקרא', שהרי אמרו חז"ל: "שלוחי מצווה אינן ניזוקין", וא"כ מדוע סבבו מן השמים ששרה תמות בגלל קיום מצוות העקידה? עוד הקשה רבי חיים על דברי רבי יוסי (שבת קי"ח): "יהי חלקי מומתי בדרך מצוה", הרי הם נסתרים לדברי חז"ל "שלוחי מצווה אינן ניזוקין". מכוח קושיות אלו ומראיות נוספות ייסד מרן הגר"ח יסוד גדול: "שלוחי מצווה אינן ניזוקין", היינו שאדם לא ימות טרם זמנו או ינוק בשעת עשיית מצווה או בגללה. אבל אם הגיעה שעתו למות, או שנגזר עליו להיזקק בשעה זו בלי קשר לעשיית המצווה, אזי אדרבה, זכות גדולה היא למות כשהוא בדרך מצווה, כפי שאמר רבי יוסי. אם כן, שרה אמנו הגיע שעתה למות בלי כל קשר למעשה העקידה, ואדרבה זימן הקב"ה שבדיוק בשעה זו יספר לה המלאך על המצווה הגדולה שעשה אברהם בעקידת יצחק ובכך היא זכתה למות בדרך מצווה.

ולפי דבריו ניישב מה שכפל הכתוב "שני חיי שרה" אחר שכבר פתח ואמר "ויהיו חיי שרה", משום שזה גופא באה התורה לחדש שתמו שנותיה של שרה ולא מתה טרם זמנה בגלל בשורת העקידה. ע"פ הדברים האלו יישב מרן הגר"ח את לבם של אלו שסיפרו לו על אשה גדולה שנפגעה בתאונת דרכים בדרכה ללמד את בנות ישראל תורה. "הרי שלוחי מצווה אינן ניזוקין?", תמהו... "אדרבה", ניחם אותם מרן, "הגיע זמנה למות, וזכתה שיהיה חלקה עם מתים בדרך מצווה!".

"פעם נסע הר"ר זליג שפירא זצ"ל, נאמן ביתו של מרן ה'חזון איש' זי"ע, לסדר מקווה באחד היישובים", כך סיפר מרן הגר"ח לרבי אברהם הורביץ זצ"ל נאמן ביתו של אביו מרן הסטייפלער זי"ע, "בדרך התהפכה המונית בה נסע וכל נוסעי המונית נהרגו. רבי זליג קיבל מכה חזקה ושכב תחת הנוסעים שכבר לא היו בין החיים. "כשכוחות ההצלה הגיעו הם מיהרו לקחת את כולם לבית החולים,

ובכללם גם את ר' זליג. לאחר סדרת בדיקות קצרה, מהן התברר שר' זליג יצא מהתאונה הקשה בריא ושלם ללא כל פגע, ברח ר' זליג מבית החולים ומיהר לאותו ישוב כדי לסדר את המקווה... "כשסיפרו זאת לאבי מרן הסטייפלער", סיים ר' חיים, "אמר שהיה בטוח שלר' זליג לא יקרה שום דבר, שהרי 'שלוחי מצווה אינן ניזוקין'".

"יש כאן עניין של פיקוח נפש", פקד הגאון הגדול רבי אהרן קוטלר זצ"ל על הרב רוזנברג משיקאגו, "עזרתכם נחוצה וכבר סודר עבורכם מקום במטוס צבאי לפריז... גם המונית לשדה התעופה כבר מחכה בחוץ... היפרד מבני משפחתך, קח עמך טלית ותפילין וצא לדרך...". הרב רוזנברג עשה כדברי הרב ויצא לדרכו, כשבלבו תפילה שאכן יצליח במילוי תפקידו, הן לא פשוט לשכנע דיפלומט צרפתי שיפעל לטובתו של יהודי...

שלושה ימים חלפו ועדיין לא חזר הרב רוזנברג משליחותו. רעייתו החלה לחשוש לשלומו. חששותיה הפכו לחרדות כאשר שמעה שהמטוס הצבאי בו עמד בעלה לחזור מפריז התרסק באוויר... מבוהלת התקשרה האשה מיד אל מעונו של רבי אהרן קוטלר, ובככי רב סיפרה לו כי המטוס בו היה אמור בעלה לשוב משליחותו התרסק באוויר. הרב שמע אותה וענה לה בנחישות: "שלוחי מצווה אינן ניזוקין לא בהליכתם ולא בחזרתם... אינני מאמין שקרהו אסון...!". לאחר כמה שעות התקשר הרב רוזנברג לרעייתו ובישר לה כי הוא חי

המשך בעמוד 30

ה'חפץ חיים' שאין שום הנאה ותאוה בלשון הרע, והרי אנשים מתענגים בלשון הרע יותר מכל תענוג? וענה לו ה'חזון איש': "כפי הנראה שמרן ה'חפץ חיים' לא טעם בימי חייו טעם של לשון הרע...". כל דבר בעולם לפני שאדם טועם אותו אין לו בו שום הנאה ושום תאוה. כמו שתספר ליהודי הונגרי על קובה וחזוויאג' תימני ותאמר לו שזה טעים. הוא יאמר לך שאין בזה שום הנאה ותאוה... כך לא ידע ה'חפץ חיים' את התאוה שיש בלשון הרע, ולכן כתב בספרו שכשמדבר לשון הרע עובר על חילול ה' היות ואין בזה שום תאוה כלל. אך מי שנכשל ונפל ויש לו כבר הנאה בכך שוב אינו עובר על חילול ה', רחמנא ליצילן.

ובקובץ 'אור ישראל' דנו כמה חודשים במדור 'מיילי דתמיהה' בעניין זה, וכבר הקדימם הגר"ח קנייבסקי שליט"א ושאל את החזו"א עצמו, והשיב שה'לאו' הזה של חילול ה' בלשון הרע שייך רק ל'חפץ חיים' בעצמו שלא טעם לשון הרע... וגם לו אין זה שייך.

אילו היית ב'קוסובה' לא הייתה נפצעת עינך

כתוב בספר 'מעשה איש' מעשה שהיה ברבי יוסף ספרוני שעסק במלאכתו בעיר וילנה, ונפצע בעינו תוך כדי עיסוקו במלאכתו ושוב לא יכול היה להמשיך בעסק מלאכתו. והיה מסתובב הרבה בבית הג"מ רבי שמואל גרינמן, שם היה מקומו הקבוע של ה'חזון איש' שישב ויגע שם בתוה"ק. החזו"א שאל את רבי יוסף: "מה קרה לך שאתה מסתובב כאן?", וסיפר לו כל המעשה שנפצע בעינו, והוסיף שהיה לו מזל שזה קרה בוויילנה והיה שם רופא מומחה מיד והציל לו את העין, שאילו היה בעיר מגוריו בקוסובה כבר לא היה נשאר מהעין כלום... ה'חזון איש' לא נתן לו לגמור את המשפט, וסיים: "יתכן שאילו היית בקוסובה לא הייתה קורית כל הפציעה כלל". כך הם החיים של יהודי מאמין בהשי"ת.

ואע"פ שחזו"ל אמרו שצריך לגור בעיר שיש בה רופא, זאת משום שצריך לתקן את האדם ע"י כמה מיני מקרים שונים, ואילו יגור במקום שאין שם רופא לא יוכלו להביא עליו כל מיני דברים קטנים לתקן את נפשו... אך כשיגור במקום שיש רופא, אילו צריך לנקוף אצבעו יהיה לו תיכף רופא להתרפא. אך אילו היה במקום שאין רופא לא היה נוקף אצבעו כלל. וכהרה"ק רבי פנחס קאריצער ז"ע שהיה מתענה אם היו עוברים אצלו ארבעים יום בלי איזה צער ועוגמת נפש.

(מתוך גליון 'ממשקה ישראל' גליון צ"א תש"פ)

האדם, וכלשון הגמ': "אידי דאתא מדרשא חביבא ליה", דבר שמתייגע ודורש בו הוא חביב עליו.

וכל שישה סדרי משנה פותחים דווקא בנושא שאינו פשוט לפתוח בו. וכל זה, כי בדין זה היה יגע ומתאמץ ביותר ולכן חביב עליו דין זה ופתח בו.

עשיתי השתדלות לפרנסה כ'שיעור חזון איש'

ידוע שמרן ה'חזון איש' היה מחמיר בשיעורים: שיעור כזית, כביצה, אמה וטפח וכו'. אך ב'שיעור' אחד היה מקל ביותר, והוא ב'שיעור' ההשתדלות לפרנסה'. וכתב: "אני מן הממעטים בהשתדלות" - כשאדם ממעט בהשתדלות יוכל לומר "עשיתי השתדלות בשיעור חזון איש...".

אתה רוצה לקפוא בגיהנום?

פעם אחת בא לפניו בחור צעיר שסבל מעצבים בחומרות והקפדות (שמעתי מבעל המעשה עצמו) ושאל את ה'חזון איש', שכשהוא קם בבוקר יש בתוך שערותיו כמה מהנוצות שנפלו מהחור שבכרית. האם אין זה משום חציצה בתפילין (למקווה לא הלך)? לאחר שהשיב לו הלכה למעשה הוסיף החזו"א ושאל אותו: "אמור לי בחור'ל, מדוע רק אצלך מתעוררות השאלות הללו?"... בכך ביקש לחנכו ששאלה כזו אין מקורה בהלכות התורה אלא בעצבים רחמנא לשזבן.

עוד סיפר האיש, שבצערותו היה חוזר כמה פעמים ק"ש מרוב עצבים שמא לא אמר תיבה אחת כראוי. ושאל אותו החזו"א: "מדוע הנך נוהג כך?", השיב הבחור: "הלוא אמרו חז"ל שכל הקורא ק"ש ומדקדק באותיותיה מוצננין לו גיהנום. אמר לו החזו"א: "אתה רוצה לקפוא שם בגיהנום?".

ה'חפץ חיים' לא טעם את ההנאה מלשון

הרע, לכן כתב שהוא עובר על 'חילול ה'

בהשגחה פרטית למדנו בשיעורי הרמב"ם, שאם אדם עושה עבירה בלי שום הנאה ותענוג עובר על חילול ה' בסתר. שאין שום הסבר למעשיו, רק פורק עול בלי שום סיבה.

והקשינו, שה'חפץ חיים' כשמונה מספר הלאווין על איסור לשון הרע, כתב שהלאו ה'ט"ז הוא שהיות שעוון לשון הרע אין בו שום הנאה ותאוה, לכן כשמדבר לשון הרע עובר על חילול ה'.

וכתב הגר"ח קנייבסקי שליט"א, ששאל את ה'חזון איש' איך אומר

לספר לרב והוא אינו סובל דיחוי כלל. לאחר ששמע הרב מפיה את הבשורה המשמחת, הגיב לבני ביתו: "וכי לשם כך הפרעתם לי?! הלוא ידעתי כי הוא חי, כבר אמרתי לה ששלוחי מצווה אינן ניוזקין...!".

לשליחת תגובות לכותב הטור הרב ישראל ליוש, כתבו לו:
israel.layosh@gmail.com

וקיים, ומשום שהוא חיפש מניין לתפילת מנחה הוא איחר את הטיסה ובכך ניצל בנס מן האסון.

שמחה האשה מאוד ומיהרה להתקשר שוב אל הרב ולבשר לו כי אכן בעלה - שליח המצווה, חי. אלא שבאותה שעה הסתגר רבי אהרן בחדרו וביקש שלא יטרידו אותו מלבד בעניין פיקוח נפש. האשה הבהירה לבן-שיחה מעברו השני של קו הטלפון כי דבר חשוב לה

שאלתי מעמו
מאמרים בעניני השערים
מאת האגון רבי **שאול הירשוביץ** שליט"א

מסכת אבות - יוגל יעקב
פרוש על מסכת אבות
מאת האגון רבי **יעקב מנדלסון** שליט"א
ירושלים

תכלית אור
ב' כרכים על עניני שבת
מאת האגון רבי **מאיר ברנשטיין** שליט"א
קרית ספר

שיחת יצחק
בראשית
משיחותיו של האגון רבי **יצחק בצרי** שליט"א
מראשי ישיבת השלום

ספר יוצא לאור בצוף

תמיד ידעת שתוציא ספר אבל לא ידעת איך עושים את זה!?
בצוף הוצאת ספרים, הוצאת הספרים המובילה בציבור התורני
תקבל שירות אישי ומקצועי מכל שבו החומר לספר נמצא
ועד לתוצאה המוגמרת והמושלמת.

- הפצה-לבחירה
- הדפסה
- עימוד
- עריכה
- הגהה
- הקלדה